

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان - عێراق
وەزاره‌تی خویندنی بالا و تویژینه‌وەی زانستی
زانکۆی سلیمانی
کۆلیجی په روهردهی بنەرەتی
بەشی زانستی کۆمپیوتەر

ئاستی بە کارهینانی تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن و په یوه‌ندی بە پالنەری فیربوون و زیرەکی هەلچوونی لای خویندکارانی زانکۆی سلیمانی

ماسته‌رنامه‌یه که پیشکەش بە ئەنجومەنی کۆلیجی په روهردهی بنەرەتی زانکۆی سلیمانی کراوه وەك
بەشیک لە پیداویستیه کانی بە دەستهینانی بروانامەی ماسته‌ر لە
(ریگاکانی وانه‌وتنه‌وەی زانستی کۆمپیوتەر) دا

لەلایەن

سەرکەوت جمال محمد

بە سەرپەرشتی

د. ئاکو مجدد عبد الله

پ.ى.د. حسن فخرالدین خالد

۱۴۴۴ کۆچی

۲۰ ۲۲ زاینی

۲۷۲۲ کوردى

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان - عێراق
وەزاره‌تی خویندنی بالا و تویژینه‌وەی زانستی
زانکۆی سلیمانی
کۆلیجی په روه‌رده‌ی بنه‌رەتی
بەشی زانستی کۆمپیوتەر

ئاستی بە کارهینانی تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن و په یوه‌ندی بە پالنەری فیربون و زیرەکی هەلچوونی لای خویندکارانی زانکۆی سلیمانی

ماسته‌رنامه‌یە کە پیشکەش بە ئەنجومه‌نى کۆلیجی په روه‌رده‌ی بنه‌رەتی زانکۆی سلیمانی
کراوه وەك بە شیک له پیداویستیه کانی بە دەستهینانی بروانامەی ماسته‌ر لە
(ریگاکانی وانه‌وتنه‌وەی زانستی کۆمپیوتەر) دا

له لایەن

سەرکەوت جمال محمد

بە سەرپەرشتى

د. ئاکۆ محمد عبدالله

پ.ي.د. حسن فخرالدین خالد

۱۴۴۴ کۆچى

۲۰۲۲ زايىنى

۲۷۲۲ کوردى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

((يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ
وَالَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ))

صدق الله العظيم

(سورة المجادلة: الآية ١١)

بىيارى سەرپەرشتىياران

ئەم نامەيە بە ناونىشانى (ئاستى بە كارھىنلەنى تەكىنە لوجىيات زانىارى و پەيوەندىكىرىن و يەيوەندى بە بالىنەرى فېرىبۈون و زىزەكى هەلچۈونى لاي خۇيندكارانى زانكۆي سلىمانى) بە سەرپەرشتى و لە ئىرچاودىرى ئىمەدا لە لايەن خۇيندكارى ماستەر (سەركەوت جمال محمد) لە زانكۆي سلىمانى - كۆلىجى پەروەردەي بىنەرەتى، ئامادەكراؤه و بەشىكە لە يېنداويسىتىيەكانى بە دەستھەتىنانى بىروانامەي ماستەر لە بوارى پەروەردە / يېنگاكانى وانه ووتنه وە / زانستى كۆمبىوتەر، لە و پىتاۋەدا وازقمان كردووه.

د. ناكۆ مجد عبد الله

رىيکەوت: / ٢٠٢٣ /

ب.ى.د. حسن فخرالدين خالد

رىيکەوت: / ٢٠٢٣ /

بە پىتى ئەم پىشنىزارانە ئەم نامەيە پىشكەشى لىزىنەي ھەلسەنگاندىن دەكەم

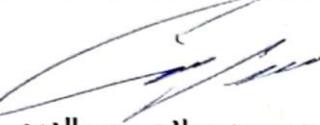
ناو: ئارى صابر عارف

سەرۆك بەشى زانستى كۆمبىوتەر

رىيکەوت: / ٢٠٢٣ /

بىريارى ليژنەي گفتۇگۆكىردىن

ئىيمە نەندامانى ليژنەي گفتۇگۆ و ھەلسەنگاندىن، نەم نامەيەمان بەناوينىشانى (ئاستى بەكارهەتىنى تەكىلەلۆجىاي زانبارى و پەيپەندىكىردىن و پەيپەندى بەپالىھرى فېرىپۈون و زىرەكى ھەلچۈونى لاي خوتىندىكارانى زانكۆي سلىمانى) لەگەل خوتىندىكارى ماستەر (سەركەوت جمال مجد) گفتۇگۆمان دەربارەي ناوهرىۋەك و لايەنەكاني دىكەي كرد و بىريارماندا كە شايىستەي نەوهەيە بە پەلەي () بىوانامەي ماستەر لە بوارى بەروھەرددە/ دىتكاكانى وانەتنەوهە/ زانستى كۆمبىوتەرى پىت بدرېت، لە و پېتىناوهەدا واژۆمان كردوھە.

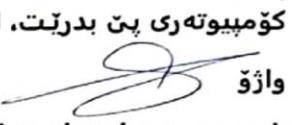

واژۆ

ناو: ب.د. سرمد صلاح محي الدين

نەندام

رېتكەوت: / ٢٠٢٣ /

واژۆ

ناو: ب.د. سلوى احمد امين

نەندام

رېتكەوت: / ٢٠٢٣ /

واژۆ

ناو: ب.د. جواد نعمت حسين

سەرۆكى ليژنە

رېتكەوت: / ٢٠٢٣ /

واژۆ

ناو: د. ناكو مجد عبدالله

نەندام و سەرپەرشتىيارى

رېتكەوت: / ٢٠٢٣ /

واژۆ

ناو: ب.د. حسن فخرالدين خالد

نەندام و سەرپەرشتىيارى

رېتكەوت: / ٢٠٢٣ /

لە كۆبونەوهى ئەنجومەنى كۆلىجى بەروھەرددى بىنەرەتى ژمارە () لە رېتكەوتى (/ / ٢٠٢٣) پەسەندىكرا.

واژۆ

ناو: ب.د. على قادر عثمان

راڭرى كۆلىجى بەروھەرددى بىنەرەتى

رېتكەوت: ٢٠٢٣/٢٨/١١

پیشکەشە بە:

دایك و باوکى خۆشە و يىستم.

خوشك و براكانم.

هاورىكەنام

دۆستانى زانست و زانيارى

بەتقو

تۈزۈر

سوپاس و پیزانین

سوپاس و ستاییش بو خودای گهوره که یارمه تیده رم له ته واوکردنی تویزینه وه که.

سوپاس بو خیزانه که م که هه میشه یارمه تیده رم بعون.

سوپاس و پیزانینم بو سه رپه رشتیاره به ریزه کانم (پ.ی.د.حسن فخرالدین خالد) و (دئاکو مجد عبدالله) له به رامبه ره ول و ماندو بعون و ئامۆژگارییه کانیان.

سوپاس و پیزانینم بو به ریزان (پ.د.علی قادر، پ.د.صابر بکر مصطفی، پ.د.جواد نعمت حسین، پ.د.نظام عبدالجبار حسین) هه میشه هاوکارم بعون.

سوپاس و پیزانینم بو به ریزان (پ.ی.د.عطاطا رشید) و (پ.ی.د.پوللا عبدالصمد) هاوکارییان کردم له پیداچونه وه به ماسته رنامه که دا.

سوپاس بو مامۆستای به ریز (بیوناک غازی) له زانکوی ابن رشد - بغداد، یارمه تیده رم بwoo له کۆکردنە وه سه رچاوه کان و وه رگیرانی با به ته کان.

سوپاس بو (د.ژیان فاضل، م.ئاقان عمر، م.مریوان مارف، م.رهنگین حبیب) هاوکارییان کردم له وه رگیرانی زمانه جیاوازه کاندا.

سوپاس بو (م.ئاسیا مجید، زریان عبدالله، لاروس محمود، سلمان مصطفی، رۆژه مجد، ساکار حسین، هیژا عبدالله، سه ریز جمال، بنار عزیز) یارمه تیده رم بعون.

سوپاس بو به شی زانستی کۆمپیوتەر بو هه ول و ماندو بعونه کانیان.

سوپاس بو ئه و مامۆستا به ریزانه یارمه تیده رم بعون له هه لسەنگاندی ئامرازە کانی تویزینه وه که دا.

سوپاس بو کۆمەلەی خویندکاران هاوکارم بعون له بلاوکردنە وه راپرسییه کاندا.

سوپاس بو سه رجه م ئه و خویندکاره خوشە ویستانە بعونه نموونە تویزینه وه که.

سوپاس بو هه موو ئه وانه رینیشاندە رم بعون

سوپاس بو کتبخانە ناوهند و کتبخانە کولیچ.

تویزەر

پیشستی ناوه‌رُوك

ژماره‌ی لایه‌ره	ناوه‌رُوك
أ	ناونیشان
ب	ئایه‌تى قورئان
ج	بیربارى سه‌ریه‌رشتیاران
د	بیربارى لیژنه‌ی گفتوجوگردن
ه	پیشکه‌شکردن
و	سوپیاس و بیزنانین
ر - ط	پیشستی ناوه‌رُوك
ط - ئ	پیشستی خشته‌کان
ك	پیشستی پاشکۆکان
ل - ن	پوخته‌ی تویزینه‌وه‌که به زمانی کوردى
ـ ـ ـ	بەشى يەكەم: چوارچيوه‌ی گشتى تویزینه‌وه‌که
ـ ـ ـ	پیشە كى
ـ ـ ـ	كېشە‌ی تویزینه‌وه‌که
ـ ـ ـ	گرنگى تویزینه‌وه‌که
ـ ـ ـ	ئامانچى تویزینه‌وه‌که
ـ ـ ـ	سنورى تویزینه‌وه‌که
ـ ـ ـ	پىناسە‌ی زاراوه‌کان
ـ ـ ـ	بەشى دووه‌م : چوارچيوه‌ی تىۋرى تویزینه‌وه‌که و تویزینه‌وه‌کانى پىشۇو
ـ ـ ـ	چەمكى تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد
ـ ـ ـ	بەشه سەرەكىھە كانى تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد
ـ ـ ـ	پىكھاتە كانى تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد
ـ ـ ـ	ئەركە كانى تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد
ـ ـ ـ	سودە بەدەستھېنراوه‌کانى بەكارھېنائى تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد
ـ ـ ـ	مەرجە كانى فېربۇون لە ژىنگە‌ي پىشت بەست بە تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد
ـ ـ ـ	سود و بەكارھېنائى(ICT) تەكەنەلۆجيای زانیاري و پەيوەندىيىكىد لە بوارى يەروەردەدا
ـ ـ ـ	بەربەستەكان و چارەسەرەكان لە روانگە‌ي خويندكارانە‌و
ـ ـ ـ	بەربەستەكان و چارەسەرەكان لە روانگە‌ي مامۆستاواه
ـ ـ ـ	بەربەستەكان و چارەسەرەكان: تىردايانىنى ژىرخانى كارگىرى و ئاي سى تى
ـ ـ ـ	چەمكى فېربۇون
ـ ـ ـ	چەمكى پاللەر
ـ ـ ـ	چەمكى پاللەرى فېربۇون
ـ ـ ـ	تايىەتمەندىيە كانى پاللەر
ـ ـ ـ	گرنگى پاللەر
ـ ـ ـ	مەرجە كانى پاللەرى فېربۇون
ـ ـ ـ	سەرچاوه‌كانى پاللەرى فېربۇون

٤٩-٤٥	تیۆرە کانى پاللەر
٥٠-٤٩	رۆلى مامۆستا له دروستکردنى ياللەرى فېرىبوون
٥١-٥٠	ئەركە کانى پاللەرى فېرىبوون
٥٤-٥٣	چەمكى زىرەكى
٥٤	چەمكى ھەلچۈونەكان
٥٦-٥٤	چەمكى زىرەكى ھەلچۈونى
٥٧-٥٦	پەيوەندى نىوان زىرەكى ھەلچۈونى و دروستى دەروونى
٥٧	شىوهى ھەلچۈونەكان
٥٨	مەرجە کانى بىرودانى ھەلچۈون
٥٩-٥٨	رەھنەدە کانى زىرەكى ھەلچۈونى
٦٦-٥٩	تیۆرە کانى زىرەكى ھەلچۈونى
٦٧	تۆيىزىنەوهە كانى بىشىو
٧٣-٦٧	تۆيىزىنەوهە كانى تايىهت بە تەكىنەلوجىای زانىارى و پەيوەندىكىردىن
٧٧-٧٤	تۆيىزىنەوهە كانى تايىهت بە ياللەرى فېرىبوون
٨٠-٧٧	تۆيىزىنەوهە كانى تايىهت بە زىرەكى ھەلچۈونى
٨١-٨٠	لىكچۈون و حياوازى لە نىوان تۆيىزىنەوهە ئىستا و تۆيىزىنەوهە كانى بىشىو
٨٢	بەشى سېيھەم : رىكارەكانى تۆيىزىنەوهەكە
٨٣	مېتۆدى تۆيىزىنەوهەكە
٨٤-٨٣	كۆمەلگەكى تۆيىزىنەوهەكە
٨٧-٨٤	نمۇونەكى تۆيىزىنەوهەكە
٩٠-٨٧	ئامرازە كانى تۆيىزىنەوهە
١٠٦	ئەنجامدانى تۆيىزىنەوهەكە بە شىوهىيەكى كۆتاپى
١٠٧-١٠٦	ئامرازە ئامارىيە بە كارھاتووه كان
١٠٨	بەشى چوارەم : ئەنجامەكانى تۆيىزىنەوهە
١٣٥-١٠٩	خستنە روى ئەنجامە كان
١٣٦-١٣٥	دەرئەنجامە كان
١٣٧	پراسپارده كان
١٣٨	بىشىنيارە كان
١٣٩	لىستى سەرجاوهەكان
١٤١-١٣٩	سەرجاوهە كان بە زمانى كوردى
١٤١	سەرجاوهە كان بە زمانى عەرەبى
١٤٢	سەرجاوهە كان بە زمانى فارسى
١٤٣-١٤٢	سەرجاوهە كان بە زمانى ئىكەلەزى
١٤٥-١٤٣	نامەى ماستەر و دكتۆرا بە زمانە كوردى
١٤٥	نامەى ماستەر و دكتۆرا بە زمانى عەرەبى
١٤٦-١٤٥	نامەى ماستەر و دكتۆرا بە زمانى ئىنگلەزى
١٤٩-١٤٦	بلاوكراوهە گۆڤارە كان بە زمانى عەرەبى
١٥٠-١٤٩	بلاوكراوهە گۆڤارە كان بە زمانى ئىنگلەزى
	كۆنفرانسە كان

۱۰۱-۱۰۰	سه رجاوه کان له ئەننەرنیت
۱۹۴-۱۰۵	یاشکۆکان
i-ii	یوخته‌ی تویّزینه‌وه‌که به زمانی عه‌ره بى
iii-iv	یوخته‌ی تویّزینه‌وه‌که به زمانی ئینگلیزى

پیرسنی خشته‌کان

زماره‌ی لاپه‌ره	ناونیشانی خشته	زماره‌ی خشته
۶۱	پیکھاته‌ی توانسته هه لچوونیبیه کان به بوجوونی دانیال گولمان	(۱)
۷۳-۷۷	تویّزینه‌وه‌کانی تایبەت به تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن	(۲)
۷۷-۷۴	تویّزینه‌وه‌کانی تایبەت به پالنەری فیربوون	(۳)
۸۰-۷۷	تویّزینه‌وه‌کانی تایبەت به زیرەکی هه لچوونی	(۴)
۸۴	کۆمەلگای تویّزینه‌وه‌که پیکھاتووه له خویندکارانی زانکۆی سلیمانی	(۵)
۸۵	نمونه‌ی سه ره تایی تویّزینه‌وه‌که	(۶)
۸۷-۸۶	نمونه‌ی تویّزینه‌وه‌که	(۷)
۹۱-۹۰	هاوکۆلکەی جیاکاری بۆ برگەکانی پیوانه تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن	(۸)
۹۵	هاوکۆلکەی په یوه‌ندی نمرەی هەر برگەیەك بە کۆی گشتى نمرەکانی پیوان تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن	(۹)
۹۳	هاوکۆلکەی جیگیری بۆ پیوانه تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن	(۱۰)
۹۸-۹۷	هاوکۆلکەی جیاکاری بۆ برگەکانی پیوانه پالنەری فیربوون	(۱۱)
۹۸	هاوکۆلکەی په یوه‌ندی نمرەی هەر برگەیەك بە کۆی گشتى نمرەکانی پیوانه پالنەری فیربوون	(۱۲)
۹۹	هاوکۆلکەی جیگیری بۆ پیوانه پالنەری فیربوون	(۱۳)
۱۰۳-۱۰۲	هاوکۆلکەی جیاکاری بۆ برگەکانی پیوانه زیرەکی هه لچوونی	(۱۴)
۱۰۴	هاوکۆلکەی په یوه‌ندی نمرەی هەر برگەیەك بە کۆی گشتى نمرەکانی پیوانه زیرەکی هه لچوونی	(۱۵)
۱۰۵	هاوکۆلکەی جیگیری بۆ پیوانه زیرەکی هه لچوونی	(۱۶)
۱۰۹	ئاستى به کارھینانى تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن لاي نموونه‌ی تویّزینه‌وه‌که	(۱۷)
۱۱۰	دەرخستنى جيماوازى رەگەز له ئاستى به کارھینانى تەکنەلوجیای زانیاری و فېرکردن	(۱۸)
۱۱۱	دەرخستنى جيماوازى بەش له ئاستى به کارھینانى تەکنەلوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن	(۱۹)
۱۱۲	دەرخستنى جيماوازى بەش له ئاستى به کارھینانى تەکنەلوجیای زانیاری و فېرکردن	(۲۰)
۱۱۳	ئاستى پالنەری لاي نموونه‌ی تویّزینه‌وه‌که	(۲۱)
۱۱۴	دەرخستنى جيماوازى رەگەز له ئاستى پالنەری فیربوون	(۲۲)
۱۱۵	دەرخستنى جيماوازى بەش له ئاستى پالنەری فیربوون	(۲۳)
۱۱۶	دەرخستنى جيماوازى بەش له ئاستى پالنەری فیربوون	(۲۴)

۱۱۶	ئاستى زيرهكى هەلچوونى لاي نموونهه توېزىنەوهە	(۲۵)
۱۱۷	دەرخستنى جياوازى رەگەز لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	(۲۶)
۱۱۸	دەرخستنى جياوازى بەش لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	(۲۷)
۱۱۹	دەرخستنى جياوازى بەش لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	(۲۸)
۱۲۰	رېزەي سەدى كاتزمىرى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن لاي نموونهه توېزىنەوهە	(۲۹)
۱۲۰	ناوهندى زمېرەيى و لادانى پىوهەرى بۇ كاتزمىرى كانى بەكارھينان و جياوازىيان	(۳۰)
۱۲۰	لەئاستى پالنەرى فيربۇوندا	
۱۲۰	جيماوازى نىوان كاتزمىرى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن	(۳۱)
۱۲۱	لەئاستى پالنەرى فيربۇون	
۱۲۱	زمارەي كاتزمىرى كانى بەكارھينان و جياوازىيان لەئاستى پالنەرى فيربۇون بەپىي ياساى(LSD)	(۳۲)
۱۲۲	ناوهندى زمېرەيى و لادانى پىوهەرى بۇ كاتزمىرى كانى بەكارھينان و جياوازىيان	(۳۳)
۱۲۲	لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	
۱۲۲	جيماوازى نىوان كاتزمىرى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن	(۳۴)
۱۲۲	لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	
۱۲۳	زمارەي كاتزمىرى كانى بەكارھينان و جياوازىيان لەئاستى زيرهكى هەلچوونى بەپىي ياساى(LSD)	(۳۵)
۱۲۴	دەرخستنى پەيوەندى نىوان ئاستى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و	(۳۶)
۱۲۴	پەيوەندىكىردن و پالنەرى فيربۇون	
۱۲۵	دەرخستنى پەيوەندى نىوان ئاستى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و	(۳۷)
۱۲۵	پەيوەندىكىردن و زيرهكى هەلچوونى	
۱۲۶	دەرخستنى پەيوەندى نىوان ئاستى پالنەرى فيربۇون و زيرهكى هەلچوونى	(۳۸)
۱۲۷	زمارەي دووبارە بۇونەوهە و رېزەي سەدى نموونهه توېزىنەوهە كۆلىجەكان	(۳۹)
۱۲۸	ناوهندى زمېرەيى و لادانى پىوهەرى بۇ كۆلىجەكان و جياوازىيان لەئاستى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن	(۴۰)
۱۲۸	جيماوازى نىوان كۆلىجەكان لەئاستى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و	(۴۱)
۱۲۸	پەيوەندىكىردن	
۱۳۰-۱۳۹	زمارەي خويىندكارانى كۆلىجەكان و جياوازىيان لەئاستى بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن بەپىي ياساى(LSD)	(۴۲)
۱۳۰	ناوهندى زمېرەيى و لادانى پىوهەرى بۇ كۆلىجەكان و جياوازىيان لەئاستى پالنەرى فيربۇوندا	(۴۳)
۱۳۰	جيماوازى نىوان كۆلىجەكان لەئاستى پالنەرى فيربۇون	(۴۴)
۱۳۲-۱۳۱	زمارەي خويىندكارانى كۆلىجەكان و جياوازىيان لەئاستى پالنەرى فيربۇون بەپىي ياساى(LSD)	(۴۵)
۱۳۲	ناوهندى زمېرەيى و لادانى پىوهەرى بۇ كۆلىجەكان و جياوازىيان لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	(۴۶)
۱۳۳	جيماوازى نىوان كۆلىجەكان لەئاستى زيرهكى هەلچوونى	(۴۷)
۱۳۵-۱۳۴	زمارەي خويىندكارانى كۆلىجەكان و جياوازىيان لەئاستى زيرهكى هەلچوونى (LSD)	(۴۸)

پیشستی پاشکوکان

ژماره‌ی لایه‌ره	ناونیشانی پاشکو	ژماره‌ی پاشکو
۱۰۴-۱۰۳	رایرسی کراوه بۆ ئاماده‌کردنی بېگه‌کانی پیوانه‌ی ئاستی به‌کارهینانی تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن (I CT)	۱
۱۰۵-۱۰۴	بېگه‌کانی ئاستی به‌کارهینانی تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن کە لە رایرسی کراوه ئاماده‌کراوه	۲
۱۰۰	ناوی پسپورانی زمانی کوردى بۆ هەلسەنگاندۇنى پیوه‌رەكە لە رووی زمانه‌وانى و دارشتنەوە	۳
۱۰۷-۱۰۶	ناوی شارەزایان و پسپوران و نمرەی ھەلسەنگاندۇنىان بۆ تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن	۴
۱۶۱-۱۰۸	ئەنجامدانی راستگویی ۋوالەت بۆ پیوه‌رى تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن	۵
۱۶۴-۱۶۱	پیوانه‌ی تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن دواى گەرانه‌وهى لاي پسپوران	۶
۱۶۵-۱۶۴	مانه‌وهى بېگه‌کانی تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن دواى گەرانه‌وهى يان لاي شارەزاكان	۷
۱۶۶-۱۶۵	پیوانه‌ی ئاستی به‌کارهینانی تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن دواى راستگویی بونيادنان	۸
۱۶۸-۱۶۷	ئەنجامدانی جىڭىرى بۆ پیوانه‌ی تەکنەلوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن	۹
۱۶۹	رایرسی کراوه بۆ ئاماده‌کردنی بېگه‌کانی پیوانه‌ی پالنەرى فيربۇون	۱۰
۱۷۰	بېگه‌کانی پالنەرى فيربۇون کە لە رایرسی کراوه ئاماده‌کراوه	۱۱
۱۷۰	ئەو بېگانە لە تویىزىنه‌وهى (گوللاھ سەلام) وەرگىراوه	۱۲
۱۷۱	ناوی شارەزایان و پسپوران و نمرەی ھەلسەنگاندۇنىان بۆ پالنەرى فيربۇون	۱۳
۱۷۳-۱۷۲	ئەنجامدانی راستگویی ۋوالەتى بۆ پیوانه‌ی پالنەرى فيربۇون	۱۴
۱۷۵-۱۷۴	پیوانه‌ی پالنەرى فيربۇون دواى گەرانه‌وهى لاي پسپوران	۱۵
۱۷۶-۱۷۵	مانه‌وهى بېگه‌کانی پالنەرى فيربۇون دواى گەرانه‌وهى يان لاي شارەزاكان	۱۶
۱۷۷	مانه‌وهى بېگه‌کانی پیوه‌رى پالنەرى فيربۇون دواى راستگویی بونيادى	۱۷
۱۷۸-۱۷۷	ئەنجامدانی جىڭىرى بۆ پیوانه‌ی پالنەرى فيربۇون	۱۸
۱۷۹	ناوی شارەزایان و پسپوران و نمرەی ھەلسەنگاندۇنىان بۆ زىرەكى ھەلچۈونى	۱۹
۱۸۳-۱۸۰	ئەنجامدانی راستگویی ۋوالەت بۆ پیوه‌رى زىرەكى ھەلچۈونى	۲۰
۱۸۴-۱۸۳	پیوانه‌ی زىرەكى ھەلچۈونى دواى گەرانه‌وهى لاي پسپوران	۲۱
۱۸۵-۱۸۴	مانه‌وهى بېگه‌کانی زىرەكى ھەلچۈونى دواى گەرانه‌وهى يان لاي شارەزاكان	۲۲
۱۸۶-۱۸۵	مانه‌وهى بېگه‌کانی زىرەكى ھەلچۈونى دواى راستگویی بونيادى	۲۳
۱۸۹-۱۸۷	ئەنجامدانی جىڭىرى بۆ پیوانه‌ی زىرەكى ھەلچۈونى	۲۴
۱۹۴-۱۹۰	ئەنجامدانی پیوه‌نى كان به‌شىوه‌ى كۆتاىي	۲۵

پوخته‌ی تویزینه و دکه

ئامانجى ئەم تویزینه و دکه، بريتىيە لە زانىنى پە يوهندى نىوان ئاستى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن بە پالنەرى فيربۇون و زىرەكى هەلچۇونىه و دەست و سۆز)، هەروەها زانىنى جياوازى نىوانىيان بە پىيى گۆراوەكانى) رەگەز و لقى خويىندىن، قۇناغى خويىندىن). زانىنى ژمارەي كاتزمىرى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن و جياوازىييان لە ئاستى پالنەرى فيربۇون و زىرەكى هەلچۇونىدا، زانىنى جياوازى لە ئاستى پالنەرى فيربۇون و زىرەكى هەلچۇونى بە پىيى كۆلىجە كان، تویزەر مىتۆدى و دەسفى پە يوهندى بە كارھىنادە، كۆمەلگەي تویزینه و دکه پىكھاتووه لە سەرجەم خويىندىكارانى زانكۆي سليمانى بۇ سالى خويىندىن ٢٠٢١-٢٠٢٢، لە خويىندىن بە يانىيان كە ژمارە يان (٢١٦١) خويىندىكارە. هەروەها نموونەي تویزینه و دکه (٩٩٥) خويىندىكار بۇون لە رەگەزى نىر و مى، بە شىوهى هەرەمەكى چىنى رىيەيى گونجاو و هەلبىزىردرادە، ئە و ئامرازانەي بە كارھاتووه، بريتىيە لە پىوهرى (ئاستى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن)، تویزەر خۆي بنياتى ناوه، هەروەها هەردوو پىوهرى (پالنەرى فيربۇون و زىرەكى هەلچۇونى) بە سود و هرگرتەن لە تویزینه و دکانى پىشۇو ئامادەي كردووه، دواي دەرهىننانى راستگۆيى و جىيگىرى، پىوهەرە كان جى بە جى كران. لە گرنگترىن ئە و ئامرازە ئامارىيانەي بە كارھاتووه بريتىيە لە (ناوهندى ژمېرەيى، لادانى پىوهرى، هاوكۈلكەي پە يوهندى پېرسون، تاقىكىردنە و دکه) ANOVA, t-test (ئەنجامەكانى ئەم تویزینه و دەرىدەخەن كە:

١. ئاستى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن لاي خويىنكاران بە رزه.
٢. نەبۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن بە پىيى گۆراوى رەگەز.
٣. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن بە پىيى گۆراوى لقى خويىندىن لە بە رزە و دەنلى لقى زانستى بۇو.
٤. نەبۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى بە كارھىنانى تەكەنە لۆجيای زانىاري و پە يوهندىكىردن بە پىيى گۆراوى قۇناغى خويىندىن (يەكەم و دووەم).
٥. ئاستى پالنەرى فيربۇون لاي خويىنكاران بە رز بۇو.

۶. بـوونـى جـياـواـزـى بـهـلـگـهـداـرـى ئـامـارـى لـهـئـاسـتـى پـالـنـهـرى فـيـرـبـوـونـ لـاـى خـويـنـكـارـانـ بـهـپـىـىـ گـوـرـاـوىـ رـهـگـهـزـ لـهـ بـهـرـزـهـ وـهـنـىـ رـهـگـهـزـ مـىـيـهـ.
۷. بـوونـى جـياـواـزـى بـهـلـگـهـداـرـى ئـامـارـى لـهـئـاسـتـى پـالـنـهـرى فـيـرـبـوـونـ لـاـى خـويـنـكـارـانـ بـهـپـىـىـ گـوـرـاـوىـ لـقـى خـويـنـدـنـ لـهـ بـهـرـزـهـ وـهـنـىـ لـقـى زـانـسـتـىـهـ.
۸. بـوونـى جـياـواـزـى بـهـلـگـهـداـرـى ئـامـارـى لـهـئـاسـتـى پـالـنـهـرى فـيـرـبـوـونـ بـهـپـىـىـ گـوـرـاـوىـ قـوـنـاغـىـ خـويـنـدـنـ لـهـ بـهـرـزـهـ وـهـنـىـ قـوـنـاغـىـ يـهـ كـهـمـ بـوـوـ.
۹. ئـاسـتـى زـيـرـهـكـىـ هـلـچـوـوـنـىـ لـاـى خـويـنـكـارـانـ بـهـرـزـ بـوـوـ.
۱۰. بـوونـى جـياـواـزـى بـهـلـگـهـداـرـى ئـامـارـى لـهـ ئـاسـتـى زـيـرـهـكـىـ هـلـچـوـوـنـىـ لـاـى خـويـنـكـارـانـ بـهـپـىـىـ گـوـرـاـوىـ رـهـگـهـزـ لـهـ بـهـرـزـهـ وـهـنـىـ رـهـگـهـزـ مـىـيـهـ.
۱۱. بـوونـى جـياـواـزـى بـهـلـگـهـداـرـى ئـامـارـى لـهـ ئـاسـتـى زـيـرـهـكـىـ هـلـچـوـوـنـىـ لـاـى خـويـنـكـارـانـ بـهـپـىـىـ گـوـرـاـوىـ لـقـى خـويـنـدـنـ لـهـ بـهـرـزـهـ وـهـنـىـ لـقـى زـانـسـتـىـهـ.
۱۲. بـوونـى جـياـواـزـى بـهـلـگـهـداـرـى ئـامـارـى لـهـ ئـاسـتـى زـيـرـهـكـىـ هـلـچـوـوـنـىـ لـاـى خـويـنـكـارـانـ بـهـپـىـىـ گـوـرـاـوىـ قـوـنـاغـىـ خـويـنـدـنـ لـهـ بـهـرـزـهـ وـهـنـىـ قـوـنـاغـىـ يـهـ كـهـمـ بـوـوـ.
۱۳. سـهـبارـهـتـ بـهـ ژـماـرـهـ دـوـوبـارـهـ بـوـونـهـ وـهـ کـاتـزـمـیـرـهـکـانـ وـ دـیـرـهـیـ سـهـدـیـانـ لـهـئـنـجـامـداـ دـهـرـکـهـوـتـ لـهـ (۱۴.۴%) کـهـدـهـ کـاتـهـ (۱۴۳) خـويـنـدـکـارـ لـهـ نـمـوـونـهـ تـوـیـزـینـهـ وـهـ کـهـ (۲-۱) کـاتـزـمـیـرـ تـهـکـنـهـ لـوـجـیـاـیـ زـانـیـارـیـ وـ پـهـیـوـهـنـ دـیـکـرـدـنـ بـهـ کـارـدـهـهـیـنـ،ـ هـ رـوـهـاـ لـهـ (۳۲۹) دـهـ کـاتـهـ (۳۳.۱%) خـويـنـدـکـارـ لـهـ نـمـوـونـهـ تـوـیـزـینـهـ وـهـ کـهـ (۴-۳) کـاتـزـمـیـرـ تـهـکـنـهـ لـوـجـیـاـیـ زـانـیـارـیـ وـ پـهـیـوـهـنـ دـیـکـرـدـنـ بـهـ کـارـدـهـهـیـنـ،ـ هـ رـوـهـاـ لـهـ (۳۳.۷%) دـهـ کـاتـهـ (۳۳۵) خـويـنـدـکـارـ لـهـ نـمـوـونـهـ تـوـیـزـینـهـ وـهـ کـهـ (۵-۶) کـاتـزـمـیـرـ تـهـکـنـهـ لـوـجـیـاـیـ زـانـیـارـیـ وـ پـهـیـوـهـنـ دـیـکـرـدـنـ بـهـ کـارـدـهـهـیـنـ،ـ وـ لـهـ (۱۸.۹%) دـهـ کـاتـهـ (۱۸۸) خـويـنـدـکـارـ لـهـ نـمـوـونـهـ تـوـیـزـینـهـ وـهـ کـهـ (لـهـ ۷) کـاتـزـمـیـرـ زـیـاتـرـ تـهـکـنـهـ لـوـجـیـاـیـ زـانـیـارـیـ وـ پـهـیـوـهـنـ دـیـکـرـدـنـ بـهـ کـارـدـهـهـیـنـ.
۱۴. پـهـیـوـهـنـدـىـ نـيـوانـ بـهـ کـارـهـيـنـاـنـىـ تـهـکـنـهـ لـوـجـیـاـیـ زـانـیـارـیـ وـ پـهـیـوـهـنـ دـیـکـرـدـنـ بـهـ پـالـنـهـرىـ فـيـرـبـوـونـ وـ زـيـرـهـكـىـ هـلـچـوـوـنـىـ پـهـیـوـهـنـ دـيـيـهـكـىـ رـاـسـتـهـ وـاـنـهـيـهـ وـ بـهـ زـيـادـ بـوـونـىـ ئـاسـتـىـ هـهـرـ يـهـكـيـكـيـانـ ئـهـوـىـ دـيـكـهـشـ ئـاسـتـىـ بـهـرـزـ دـهـ بـيـتـهـ وـهـ وـ بـهـ پـيـچـهـ وـاـنـهـشـهـ وـهـ وـ هـ رـوـهـاـ ئـنـجـامـهـ کـانـ ئـهـوـهـ پـيـشـانـ دـهـ دـهـنـ تـاـوـهـ کـوـ کـاتـزـمـیـرـهـکـانـ بـهـ کـارـهـيـنـاـنـىـ تـهـکـنـهـ لـوـجـیـاـیـ زـانـیـارـیـ وـ پـهـیـوـهـنـ دـیـکـرـدـنـ زـيـاتـرـيـتـ ئـاسـتـىـ پـالـنـهـرىـ فـيـرـبـوـونـ وـ زـيـرـهـكـىـ هـلـچـوـوـنـىـ بـهـرـزـ دـهـ بـيـتـهـ وـهـ.

۱۵. په یوهندی نیوان پالنھری فېربوون و زيرهکي هەلچوونى په یوهندىيەكى ډاستهوانه يه و به زياد بۇونى ئاستى هەريه كىكىان ئەوي دىكەش ئاستى بەرز دەبىتەوە و به پىچەوانە شەوه.

لە كۆتايدا توپىزەر لە ژىر رۆشنايى ئەنجامەكان چەند راسپارده و پيشنىيازىكى پىشكەش كرد.

بەشى يەكەم

چوارچىوهى گشتى توپىزىنەوەكە

پىشەكى

كىشەي توپىزىنەوەكە

گرنگى توپىزىنەوەكە

ئامانجەكانى توپىزىنەوەكە

سنوورى توپىزىنەوەكە

دیارىكىردىنى چەمكەكان

بهشی یه‌که‌م

چوارچیوه‌ی گشتی تویزینه‌وھکه

پیشه‌کی (Introduction):

قوناغی زانکو، يه‌کیکه له قوناغه گرنگه کانی ئاماذه‌کردنی تاکیکی راهینرا و به‌هۆکاریکی گرنگ بۆ بهره و پیشچوونی هەر کۆمەلگایه لە رەرووی کۆمەلایه‌تی و رۆشنبىرى و تەندروستى و ئابورى....ھتد) داده‌نریت. لە و ڕوانگەيە و مامۆستا ئەركى پەروه‌رده‌کردن و فېرکردنی خویندکارانی له سەرە، لە بەر ئەوه دەبىت زیاتر گرنگى بە فېربۇونى خویندکاران بدریت و تەكنا له لوجيا و زانستى نويیان فيرېكىت و ھانبىرىن بۆ سوود و ھرگىتن لە تەكنا له لوجيا زانيارى و پەيوه‌نديكىردن. ھەروه‌ها پېۋىستە پەرە بە پالنەرى فيرېربۇون و زىرەکى ھەلچوونيان بدریت، چونكە ھەرفېربۇونىك لە و رېگەيە و بىت ئەوا ئەنجامەکە باشتى دەبىت و كاتىكى زياتر لە بىرە و ھەریدا دەمېتىتە وھ.

خویندکارانی ئەمەرۆ دەرورى بە تەكنا له لوجيا دەرورە دراوه، كە تىايىدا بە دەستهپىنانى كۆمەلەيەکى زۆر لە زانيارى تەنها كلىكىكى دەۋىت، ھەربۇيە زۆر لە بوارى پېداڭۆجى، كە ئاوىتە‌کردنی تەكنا له لوجيا يارمەتىدەر و پېشكە و تۈوه، بۆ ئەوه‌يە پرۆسەي پەرورە سەرکە و تۈوبىت، بەلام لە گەل ئەوه‌شدا زۆريك لە مامۆستاييان و خویندکاران، نەك ھاندەرنىن بۆ ھەولدان و فيرېربۇون، بەلكو ھاوكارىش نىين لە دروستى كردنى گۆرانكارىيە‌کەدا (Egbert, 2009:4).

شايمى باسە، تەكنا له لوجيا زانيارى و پەيوه‌نديكىردن، كۆمپيوتەر، ئىنتەرنېت و سىستەمى گەياندىنى ئەلىكترونى وھك رادىيۆ و تەله فزىيون، كە بە شىوه‌يەکى بەرپلاو لە بوارى پەرورە ئەمەرۆدا بەكار ھاتووه ئەوه يان دەستنيشان كردووه، كە دەزگا پەرورە يەكەن زىنگەيەکى گرنگە، بۆئەوهى خویندکاران بەشدارى تىدا بکەن لە مەودايەكى فراوان لە چالاکى كۆمپيوتەردا. ئەمە جەڭلەوهى لە كاتىكدا مالەوه وھك شوينىكى تەواوکارى خزمەت دەكەت بۆ پەيوه‌ندي كردنى ئاسايى لە كۆمەلەيەکى تەسکىرى گروپىك لە چالاکى كۆمپيوتەر بە شىوه‌يەقى چالاکى زىاد. تەكنا له لوجيا زانيارى و پەيوه‌نديكىردن بە سەرکە و تۈوبىي كارى پېددە كرېت لە رېنمايى فيرېربۇون و ھەلسەنگاندندى. ھەروه‌ها بە ئامرازىكى بەھېزىش داده‌نرېن بۆ گۆرانكارى پەرورە يەقى و چاكسازى (Kent & Facer, 2004:440).

له سالی (۲۰۱۳) دا راپرسییه ک ئەنجامدرا له کۆلچى گشتى شىكاڭو له لايەن (ئيرليچ سپورت، سىېرىينگ ۲۰۱۳) دەركەوت، كە (۹۶٪) ئى خويىندكارەكان جۆرىك له تەكەنەلوجيا و ئىنتەرنېتىيان ھەبووه له مالەكانىاندا، بەلام بەپىتى ئەنجامى راپرسىيە كە كەمتر له نيوھى خويىندكارەكان ئەو تەكەنەلوجيا يەيان بەكار ھىناواھ بۇ كار و پەيوەندى بەپرۆسە فېرىبۈون (Ehrlich, 2013:19).

لەراستىدا، له سەردىمى زانىاريى ھاوجەرخدا، دەتوانىن بگەين بەگۈنگەرلىن و زۆرتىن زانىاري جىهان له رىيگەي چەندىن ئامىرى جۆراو جۆرەوە. بۇنمۇونە ئەو تەكەنەلوجيا يەي، كەپىشتر بەكاردەھېنەرا گران و سنوردار بۇو، بەلام لەئىستادا، تارادەيەكى زۆر پىشکەوتووھ و ھەرزانتر بۇوەئەمەش بۇتە ھۆكاريىك، كە خويىندكاران زىاتر ئاشنابن لەگەل ئەو تەكەنەلوجيا يەي لە دەورو بەرياندا ھەيە. تەنانەت پىيويستە مامۆستايانيش خۆيان لەگەل ئەم تەكەنەلوجىيە نوييانەدا بگۈنچىن و شىۋاازىكى بەكارھىنانى گونجاو بەدوزىنەوە و سوود لەم شىۋاازە نوييانەي تەكەنەلوجيا لە ھۆلەكانى خويىندىدا وەربىرىن، نەك تەنها لە ئاستىكى ھاندەردا، بەلكو لە سەرئاستى رېنمايىكىدىندا بىيگومان، ئەمەش دەكىيەت بە چەندىن شىۋەي جىاوازى وەك خويىندى ئۆنلاین، تاقىكىرىنىھەوە سەرھىيل (Online Test)، كۆنترۆلكردىنى ئامىرى ئەلكترونىيەكان لە دوورەوە (Remote control)، وە چەندىن شىۋاازى گرنگى دىكەش ئەنجام بدرىيەت (Edwards, 2009:3).

لەمەرۇدا كۆمەلگائى تەكەنەلوجى دەركەوتتوو، بەو ھۆكارە وەستاوە، كە رۆزى مۆدىرن پىيويستە لە ناو ھۆلدا رەنگدانەوەي ئەوە مۆدىرنىيە بىت، كە لە كۆمەلگادا دەبىنرىيەت ئەوەش بە نىشاندانى بوارەكانى تەكەنەلوجىيە جىهانى راستەقىنە. لەلايەكى ترىشەوە دەتوانرىيەت تەكەنەلوجىيە كوالىتى زۆر بەرەز بەھېنرىيەن پرۆسە فېرىبۈونەوە، كە ئەمەش دەبىتە ھۆي زىادكىرىنى بەرەزەوەندى پالنەر لەلاي خويىندكاران (Usher, 2012:3). ھەروەھا گرنگە ئەم ھۆلانە پىيويستى ھەموو خويىندكارانىش دەستتىشان بىكەن. لەراستىدا، تەكەنەلوجيا پاشتىگىرىي پىيويستى فېرىبۈونى چارەسەرى كېشە و فەرە بىرۋەكەيى دەكات و يارمەتىدەرىشە بۇ دروستكىرىنى گروپى ھەرەزى بۇ فېرىبۈون و ئەزمۇونى مانادار (Futurelab, 2009:19).

بەكارھىنانى تەكەنەلوجىي گونجاو دەتوانىت خزمەتى ھۆلەكانى خويىندى ئاسايى بکات بە ھاندانى خويىندكاران لە ھەموو دىسپلىنە كاندا، وەك بىرڪارى، خويىندى كۆمەلايەتى (ھەرەزى)، خويىندەوارى (Heafner, 2004:42; Housand & Housand, 2012:49) ھەربۆيە باشتىرىن ھەلويىستى فېركارىي، بۇونى پالنەرە لاي خويىندكار.

واته وا له خویندکار بکریت حه ز و ئاره زووی له با به ته که هه بیت و به گرنگی به وه لیس پروانیت (بن ستی، ۲۰۱۳ : ۲۴).

سه باره ت به با به تی زیره کی (سۆراندایک) له سالی دا ۱۹۲۰ سه رنجی زانايانی بو لای هه ندیک جۆرى تر له زیره کی راکیشا، که پیشتر کەس وەک ئه و پەی پى نە برد بۇو بە بۇچۇونى سۆراندایک هەندیک خەسلەت و سیفاتى ویزدانى و كۆمەلایەتى وەک زیره کی گرنگن بو سەركەوتن له ژیان و خۆگونجاندن له گەل گۆرنکاریيە کانیدا (قەرەچە تانى، ۲۰۱۷، ۱۴۳)، بەلام (گۆلمان) بۇچۇونى وابۇو، که هەموو تاکیک دوو جۆر زیره کی هە يە، ئەوانىش زیره کی لۆجىكى و زیره کی ویزدانىه و له و بروايە شدا بۇو، کە بىرۇ زیره کی لۆجىكى بە بى زیره کی ویزدانى ناتوانىت کارو چالاکىيە کان بە سەركەوت تووانە جىبەجى بکات، بۆيە پېيکە وە کارکىردن و ھاو سەنگى نیوان ئه و دوو جۆرە زیره کييە گرنتى سەركەوتنى تاکن له ژیان و راگرتى ھاو سۆزى و ھاوكارىكىردن له نیوان دل و عەقلدا (ابراهيم، ۲۰۱۰، ۲۲۶)، نەك هەرئە وەندە، بەلكو گۆلمان له و بروايە دايە، کە زیره کی لۆجىكى بە رىزە ۲۰% بەرپرسە له سەركەوتنى تاک له ژياندا، بەلام فاكتەرە کانى تر له پېشە وەي هەمووشيان زیره کی ویزدانى بە رىزە ۸۰% بەرپرس و ھۆكارن بو سەركەوتنى مروف لە ژياندا.

1.1 کىشەي تويىزىنە وەكە:

وەك دەبىنин، ھىچ کام له سەدە کانى پېشىو، ھىنندەي سەدەي بىست و يەك كارىگەر نەبووه بە پېشکەوتنى تەكەن لۆجيا وە، کە خۇي لە شۇرۇشى تەكەن لۆجىا فېرکىردن و پەيوەندى و زانىارى و خىرايى گواستنە وەيدا دەبىنېتە وە. ھەروەها ھاوشان له گەل ھەلکشانى ژمارەي دانىشتowan و فراوانى مەعرىفە شدا، كارىگەرى له سەر پرۆسەي فېرکىردن كردووه و شىوازىكى نوّىي پېيە خشىيە ج لە دامەزراوه کانىدا بىت، يان له ناواھرۇك و لەلايەن ھۆكارە کانى فېرکىردىدا بىت. ھەموو ئەمانەش وايانكىردووه، کە تەكەن لۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن ھۆكارىكى بەنەرەتى پرۆسەي فېرکىردن بىت له سەر جەم قۇناغە جياوازە کاندا، ھەربؤيە دامەزراوه فېرکارىيە کان ھىچ ھەلبىزاردەيەكى بو نەماوه تەوه، جگە لە ھاوشان بۇونى گۆرانکارىيە جىهانىيە کان و جىيە جىكىردى باشترين كوالىتى لە فېرکىردىدا (الشمرى ۲: ۲۰۰۷). تەنانەت قەرە بالغى ھۆلە کانى خويندن، يەكىكە لە و گرفتanhى بۇوه تەھۆي ئەوهى زانىارىيەكى كەم بە خویندکاران بگات، چونكە كە مترين دەرفە تىيان بو دەره خسىت بو بەشدارى كردن. ھەروەها دروست بۇونى ۋاوه ۋاوه و بەرييەك كەوتن لەناو خویندکاران و بە فېرۇدانى كاتى خويندن ھۆكارىكى ترە، ھەربؤيە پېيوىستە بىر لە چارە سەرەرىك بکریتەوه، كە

بتوانیت پشت به و فیرکدنانه ببهستیت، که به هۆی تەکەنەلوجیای زانیاری و پەیوهندیکردنەوە بەدەست دین(التودری ، ٢٠٠٥ :٥٣).

له راستیدا، کیشەی تویزینەوە کە دەگەریتەوە بۆ دەرئەنجامى سالانى خويىندى زانکۆيى و دواتر کارکردن لە ناو زانکۆدا. تویزەر خۆى ھەستى بەکیشە کە گردووھ بەھە، کە تەکەنەلوجیای زانیاری و پەیوهندیکردن بەشیوھیە کى گونجاو لهناو چینەکانى كۆمەلگا بەگشتى و خويىندىكارانى زانکۆ بەتاپەتى وەک چینىكى زيندۇي كۆمەلگا بەكارناپەت و سوودى لیوھەرنادىگەریت بۆ فيربوون بەشیوھیە کى گونجاو. تەنها لەھەندىك بەشى زانستیدا نەبېت، کە وادەخوازىت تەکەنەلوجيا بەبەردەۋامى بەكاربەپىن. لەلايەكى دىكەوە نەبۇونى حەز و خولىاي خويىندىكاران بۆ فيربوون، کە ئەمەش بەھۆى نەبۇونى پالنەرى فيربوونەوە دروست بۇوە. ھەروەها بىھىۋاىي خويىندىكارانىش لەدامەزراندىن و دۆزىنەوەي ھەلى كار لەبوارەكە خويياندا وايکردووھ، کە زۆریك لە خويىندىكاران زانکۆ بکەنە شوئىنى كات بەسەربردن و تەنها چوار سال ھاتوو چۆکردن و ئاھەنگ و سەفرەكان لە يادەوەرياندا بەمېنیتەوە و تەنها بپوانامەيەك وەربگەن بى زانیارى.

شاپەن باسە، ژمارەيەك لە تویزینەوەکانى پېشىو دەريانخستووھ، کە بەكارھىنانى تەکەنەلوجیای زانیارى و پەیوهندیکردن دەتوانیت کوالىتى پەروھەردەيى بەرز بکاتەوە و فيربوون بېھستىتەوە بە بارى ژيانى راستەقىنەوە (Lowther etal,2008; Weert & Tatnall 2005) ھەروەها ئاماژەشيان بۆ ئەوە كردووھ، کە فيربوون چالاكىيە کە بەدرىزايى ژيان بەردەۋامە و فيرخوازان دەتوانن چاوهەرۋانىيە کانىيان بگۈپن، ئەوەش بە گەران بەدوائى زانیارىدا لە رىيگاى نەرىتىيەوە دوور دەكەونەوە وەك كات دەرۋات، دەبېت چاوهەرلى بکەن و ئامادەن بەدوائى سەرچاوهى نويى زانىندا بگەرلىن، كارامەيى لە بەكارھىنانى تەکەنەلوجیای زانیارى و پەیوهندیکردن دەبېتە پېشىمەرجىكى پېۋىست بۆ ئەو فيربوونانە.

سەرەتاي جەختىردنەوە لە سەر بۇونى پالنەر لاي خويىندىكاران و پالنەرى فيربوون بەتاپەتى، کە بە چەقى تىيگەيشتنى خويىندىكاران دادەنریت. لەھەمۇ كۆمەلگاپەتكەيە كە سالانە ژمارەيەكى زۆر لە خويىندىكاران واز لە خويىندى دەھىنن، ئەوەش بەھۆى كەمى، ياخود نەبۇونى پالنەرى فيربوونەوەيە (Salili etal,2001:2).

جيھان بەردەۋام لەپېشىكە و تندايە و رۆز بەرۇز داھىنان و تەکەنەلوجیای پېشىكە و تۈوتۈر بەرھەم دەھىنریت، ئامانجى سەرەكى لەو تەکەنەلوجیايانەش خزمەتكىرىنى مەرۋقاپەتىيە

له گرنگترینی ئه و داهىنانه، كەئه مەۋ لەزۆربەي جىهاندا باوه و رۆزانه بەكارهىنەرىكى زۆرى
ھەيە، ئەويش تەكىنەلۇجىا زانىارى و پەيوەندىكىردنە، كەجىهانى بەخۆيەوە سەرقالڭىردووھ
بەتايمىتىش ئەوانەي بەكاردەھېنرىت بۇ دەستكەوتى زانىارى و ئالۇڭوركىدى زانىارى و
ويىنه و دەنگ، كەبەھۆيەوە جىهانى كردووھ بە شارۇچكەيەكى بچووک و لەھەر شوينىك بىت
لەم جىهانە فراوانەدا دەتوانىت لە رىيگەي مۆبایل، ياخود كۆمپىوتەر، يان ھەر ئامېرىكى
دىكەوە بەھۆيى ھىلىكى ئىنتەرنىتەوە زۆرتىرين زانىارىت دەستبەكەويىت، يان پەيوەندى بکەيت
بەھەركەسىكەوە لەھەر جىيگايەك بىت لە رىيگەي دەنگ و ويىنه و فيديووھ.

بىگومان، ھەموو ئەو بەرھە پېشىووچۇونە گەورانەش لەبوارى تەكىنەلۇجىادا بەگشتى و
تەكىنەلۇجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن بەتايمىتى، كە ڕۇويانداوھ كارىگەری زۆرى كردۇتە
سەر ژيانى مەرۆفەكان، چونكە تەكىنەلۇجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن ٩ولى گرنگى ھەيە لە
گواستنەوەي زانىارىدا. ھەروھا بلاوکردنەوەي ٩وشنبىرىي، ئاشناكىرىنى گەلان بەكتورە
جىاوازەكان، دۆزىنەوەي سەرچاوازەكانى فيربوون و نويتىرين رىيگاي چارەسەركىدىنى
كىشە و گرفته كانى رۆزانە تاكە جىاوازەكانى كۆمەلگە، بۇ نموونە(گۆگل كلاسىرووم) وەك
قوتابخانەيەكى ئەلكترونىيە، كەبەھۆيەوە مامۆستا وانە و چالاكيەكانى تىدا دادەنیت و
خويىندكاران لەھەرسەشىنگى بن و ھەركاتىك بىيانەويىت سەردارانى كلاسەكانيان بکەن، دەتوانىن
سوودى لىن و درېگەن، ياخود مالپەرەكانى(يوتيوب و فەيسبوک....ھەتى)، بۇون بەدياردەيەكى
جىهانى و ئەو زانىارى و خزمەتكۈزارىيانە پېشىكەشى دەكەن بەشىۋەيەكى بەرچاوا
كاريگەری كردۇتە سەرھەمۆ خەلک و بەتايمىتىش توپىرى خويىندكارانى زانكۆ.
بۇئە و مەبەستەش، توپىزەر مەبەستىتى بەرىيگاي زانستى ھەولى ئاشكراكىرىنى كاريگەرەيە
جۇراو و جۇرەكانى ئەو تەكىنەلۇجىايانە بىدات و لەو پەيوەندىيە بکۆلىنەوە، كە تەكىنەلۇجىا
زانىارى و پەيوەندىكىردن و پالنەرى فيربوون و زىرەكى ھەلچۇونى لاي خويىندكارانى زانكۆيى
سلېمانى دروستىان كردووھ، ئەوهش بەھەر، كە توپىزەر لەئەنجامى ئەزمۇون و كاركىرىنى
سالانى زانكۆيدا ھەستى بەھەر كردووھ، كە ژمارەيەكى زۆر لە خويىندكاران بايەخىكى زۆر
بەتەكىنەلۇجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن دەدەن.

توپىزەر دەرئەنجامى سالانى خويىندنى زانكۆيى و دواتر كاركىرىن لە زانكۆدا تىبىنى ئەوھى
كردووھ، كە پالنەرى فيربوون لاي خويىندكاران كەمە، ئەويش بەھۆي ئەو بارودۇخە سەختەي
ئابورى ولات و بىن ھىوا بۇونى بەشىكى زۆرى خويىندكاران لە دامەزراىدىن دواي دەرچوونىيان
لە زانكۆدا و ئەو گۆرنكارييە لە زىنگەي فيربووندا رۇو دەدات بەتايمىت خويىندىن لە زمانى

کوردییه و بۆ زمانی ئینگلیزی، يان عەرەبی. لێرەدا، خویندکاران پیویستیان بەپالنھەری زیاتر
ھەیە، تاوه کو له گەل ئە و ژینگە نوییەدا رابین و خۆیانی له گەل بگونجین.

له گەل ئە وەشدا، پیویستە مامۆستایانیش بەرچاو ڕۆونیان ھەبیت، كە تەنیا سیستەمی
خویندنی باش و بینای باش و كەرهستە و ھۆکارەكانى فیرکردن پیوهر نییە بۆ
بەرھو پیشچوونی خویندنی زانکۆیی و دروستکردن پالنھەری فیربۇون، بەلکو پیویستى بە
مامۆستاي لیھاتوو و شارەزا و چالاک و خویندکارى باشیش ھەيە، بەلام ئەگەر بیت و ھەموو
ئەوانەي باسکراون پیكە وە هاوشانى يەكدى نەبن، ئەوا ئە و کات گۆرانکارييەكى ئە وتۆ
رۇونادات بۆ بەرھو پیشچوونی خویندنی زانکۆکان (عەبدولە: ٤٠١٤)، بۆيە كاتىك مامۆستا
ھەست بە جياوازى تاكى دەكات لەنیوان خویندکارەكاندا، دەبىنيت ھەندىكىيان ئارەزووی
بابەتى خویندن دەكەن و ھەندىكى تريشيان بەداخەوھ ئارەزوویان لە خویندن نېيە و بىزارىي
خۆيان لەوانەي خویندندادەردەپەن. لە راستىدا، رەنگە ئەمەش پرسىيارى سەرەكى ژمارەيەك
لە مامۆستایان بیت، كە بۆچى ھەندىك لە خویندکاران ئارەزووی وانە خویندىيان نېيە و حەز
دەكەن زوو كۆتاپى بیت؟ بۆ وەلامى ئە و پرسىيارە دەيان پرسىيارى ترى لە وشىوه يە دەتوانىن
زۆر بە سادەيى وەلام بەدەينە وە، كە ھۆکارى سەرەكى ئەم بارودۇخە نەبوونى پالنھەر، كە وا
لە خویندکاران دەكات لەوانە خویندن بىزار بن، بۆيە ئەركى مامۆستايە ئاگاداربیت و شارەزا
بیت لە ورۇزاندى پالنھەر بۆ خویندن و درك بە كارىگەریيەكانى پالنھەر بۆ خویندن
بیات (سيوه يلى، ٢٠١٧: ١١٨).

مخابن، يەكىكى تر لە كىشەكان ئە وەيە، كە ئاستى زىرەكى ھەلچوونى لاي خویندکارانى زانکۆ
نازانىن، ھەروھا شىوازەكانى مامەلە كردن له گەل ئە و فشارە دەرەوەنەر ڕۆوبەر ڕۆويان
دەبىتە وە نازانىن، ھەروھا ناشزانىن، كە ئايا پەيوەندى لە نیوانىاندا ھەيە، يان نا؟
ئاپاسەتى ئەم پەيوەندىيەنەش. ئايا جياوازى ھەيە لە نیوان رەگەزى كچ و كوردا، يان نا؟ بۆ
ئە و مە بهستە تویىزەر ھەولەددات لەم تویىزىنە وەيەدا بگاتە دەرئەنجام و ئە و زانيارىيانە
بەوردى بخاتە ڕوو.

بىگومان، بەھوي نەبوونى وەلامى زانستى سەبارەت بە بۇونى پەيوەندى لەنیوان
بە كارھەتنانى تەكەلۆجىا زانيارى و پەيوەندىكىردن بەپالنھەری فیربۇون و زىرەكى
ھەلچوونىيە وە، تویىزەر لە مەرۆدا وەك كىشەيەكى گۈنگى دەبىنیت، كە تەكەلۆجىا تەواوى
كۆمەلگاى كۆنترۆلكردۇوە. بەپىي زانيارىيەكانى تویىزەر، لە پىشىردا تویىزىنە وەي لەم جۆرە
ئەنجام نەدراوه، بۆيە بىريارى ئەنجامدانى ئەم تویىزىنە وەي دا، بۆ ھەموو ئەوانەش دەتوانىن

کیشەی تویژینەوەکە لەنەبوونى وەلامى زانستى بۆ ئەم پرسىارانەي كورت بکەپىنەوە، كەبرىتىن لە:-

١. ئايا بەكارهينانى (ICT)(Information and Communications Technology) تەكەلوجيات زانيارى و پەيوەندىكىردن، پالنەرى فيرбۇون و زىرەكى هەلچوونى لە ج ئاستىكىدا يە لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى؟
٢. ئايا بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و پەيوەندىكىردن (ICT) بۇوهتە هوکارى بەرزبۇونەوە، يان نزم بۇونەوە پالنەرى فيربۇون لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوه کانى (رەگەز و قۇناغ و لقى خويىندن)؟
٣. ئايا بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و پەيوەندىكىردن (ICT) بۇوهتە هوکارى بەرزبۇونەوە، يان نزم بۇونەوە زىرەكى هەلچوونى لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوه کانى (رەگەز و قۇناغ و لقى خويىندن)؟
٤. ئايا پەيوەندى ھې لەنىوان بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و پەيوەندىكىردن (ICT) و پالنەرى فيربۇون و زىرەكى هەلچوونىدا؟

٢.١ گرنگى تویژینەوەكە:

خويىندكارانى ئىستا زىاتر بە بهكارهينانى تەكتەلوجيا تىدەكۆشىن و پىيان باشە، فيربۇونى مەعرىفەي نوئى لە رىيگەي گەيشتن و هەلبىزادەن و رىكخستان و لىكدانەوە زانيارى و داتاوه بىت. وە لەسەر بىنمای فيربۇون لە رىيگەي تەكەلوجيات زانيارى و پەيوەندىكىردن، خويىندكاران زىاتر توانىيان ھەيە بۇ بەكارهينانى زانيارى و داتا لە سەرچاوه جىاوازەكانەوە (Castro&Alemán, 2011:911)، تەكەلوجيات زانيارى و پەيوەندىكىردن تىيگەيشتىنەكى نوئى خويىندكاران لە بوارەكانى فيربۇوندا پەرە پىدەدا. هەروەها چارەسەرى داھىنەرانەي زىاتر بۇ جۆرەكانى ترى لىكۆلىنەوە لە فيربۇون دابىن دەكات. بۇ نموونە، لە خويىندەوەي ھۆل، كتىبى ئەلكترونى بە شىوه يەكى گشتى، لە خويىندەوەي چالاکى بە دەنگى بەرز بەكار دەھىنەرى (Koh & Tsai, 2010:63).

ئاشكرايە، هىچ كىدارىكى فيربۇون روونادات، ئەگەر ئەو هوکار و مەرجانە نەبن، كەپالنەرن بۇ فيربۇون و بەرزبۇونەوە ئاستى دەستكەوتى زانستى (أمال، ٥:٢٠٠٨)، چونكە پالنەرى فيربۇون بەيەكى لەهوکارەكانى سەركەوتى خويىندكار دادەنرىت، كەھىچى كەمتر نىيە لە تواناي ژىرى و لېھاتوو يەكانى بىركردنەوە، بۇيە دەبىنەن زۆرىك لە خويىندكاران

سەرەتای ئەوهى زىرىھەكىان مام ناوهندە، بەلام نمرەي بەرز بەدەست دەھىنن (الزهراء، ٢٠١٧، ١٨:). كەواتە، پالنەرى فىرېبۈون بەيەكىك لەو بىنەما گرنگانە دادەنرىت، كە بەبى ئەو ناكىيەت كىردارى فىرېبۈون بەباشى ۋۆبىدات، چونكە ۋۆلىكى سەرەتى كى لەهاندانى خويىندكاران بۇ فىرېبۈون دەگىرەن، لە بەر ئەوهىيە گشت دامەزراوه پەروەردەيىھەكانى جىهان گرنگيان بەپالنەرى فىرېبۈون داوه (بن موسى و أبى مولود، ٢٠١٧، ٣٨٤).

لە راستىدا، زىرىھەكى هەلچۈونى (٢٠) سالى ۋابردوو گرنگى تايىيەتى لە سەر ئاستى تىۋىرى و پراكىتىكىدا ھەبووه، ئەوهش بەوهى يارمەتى مەرۆف دەدات بۇ ئەوهى ھەستەكانى بىزانىت، چونكە خۇ ھۆشىيارىي و تىيەكەيشتن لە ھەستىك كاتىك ۋوودەدات، كە فاكەتەرىيکى گرنگە بۇ تىيەكەيشتنى تاك لە خۆي. ھەروەها ئەو كەسانە بەبى بۈونى باشتىرين شتەكانى ڇيانيان مەتمانەيان بە خۆيان ھەيە، چونكە ھەستىكى باشىيان ھەيە بەوهى، كە دەيىكەن، وەك ھەلبازاردىنى ھاوبەشىك، يان ئەو ئىشەي كە ھەلېدەبىزىن (جۆلان، ٢٠٠٥: ٦٩).

لە بەر رۆشنايى ئەو تىپروانىن و بۇچۈوانانەي سەرەتەدا، دەكىت گرنگى توېزىنەوەكە لە دوو بواردا كورت بىكىتەوە:-

١.٢.١ گرنگى تىۋىرى :

گرنگى زانستى ئەم توېزىنەوە لەوەدا بەرجەستە دەبىت، كە تا ئىستا ئەوهندەتى توېزەر ئاگادارە ھىچ توېزىنەوە يەكى دەقاودەق لە سەر ھەمان بابەت لە كوردستان و عىراق، كە بە شىوه يەكى زانستيانە باس لەم دىاردەيە بىكەت، نەكراوه. ھەروەها نەبۈونى ئەو توېزىنەوانەي، كە بايىخ دەدەن بە ۋۆلى بەكارھەيىنانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىدن (ICT) بە پالنەرى فىرېبۈون و زىرەكى هەلچۈونىيەوە.

- بۇيە گرنگى تىۋىرى ئەم توېزىنەوەي لەم خالانەي لاي خوارەوە كورت دەكىتەوە:-
- ١. گرنگى قۇناغى زانكۆ بەو پىيەي، كە قۇناغىيکى فىرېكارى بالا يە.
- ٢. گرنگى بەكارھەيىنانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىدن (ICT).
- ٣. گرنگى چەمكى پالنەرى فىرېبۈون لە لاي خويىندكارانى زانكۆ لە پرۆسە فىرېبۈونى زانكۆيىدا.
- ٤. گرنگى چەمكى زىرەكى هەلچۈونى لە لاي خويىندكارانى زانكۆ لە پرۆسە فىرېبۈونى زانكۆيىدا.

٢.٢.١ گرنگی پراکتیکی:

گرنگی پراکتیکی ئەم تویىزىنەوە لهەدا دەردەكەۋىت، كە ھەول دەدات بە شىوهى ئەكادىمى پىوهرىيکى زانستى پراکتیکى بۇ ھەلسەنگاندى ئاستى بە كارھىنانى تەكەلوجىيات زانيارى و پەيوەندىكىردن (ICT)، كە سەرجەم مەرج وتايىەتمەندىيە زانستىيەكان تىايىدا بىت بخاتە رەوو، بۇ ئەوهى تویىزەرانى بوارى رىگاكانى وانه وتنەوهى كۆمپىوتەر سوودى لى وەربگەن وبەكارى بىھىنەن لە تویىزىنەوە كانى ئايىندەدا. ھەروەها ئامادە كەردىنى دوو پىوهرى دەرۋونى بۇ پىوانە كەردىنى (پالنەرى فيئربۇون و زىرەكى ھەلچۈونى)، كەدەكىيەت خويىندىكارانى خويىندىنى بالا سوود لە ھەردوو بەشى تىيۇرى و پراکتیکى، كۆكەرەنەوهى زانيارى، مىتۆد و ھەنگاوهەكانى جىبەجىيەرەن، ئەنجام و راسپارادەي تویىزىنەوەكە وەربگەن، چونكە دەبنە ھەۋىنى ئەنجامدانى تویىزىنەوهى تر.

٣.١ ئامانجەكانى تویىزىنەوهەكە:

ئامانجەكانى تویىزىنەوهەكە بىرىتىن لە:-

١. بنىات نانى پىوهرىيکى زانستى تايىھەت بە تەكەلوجىيات زانيارى و پەيوەندىكىردن.
٢. زانينى ئاستى بە كارھىنانى تەكەلوجىيات زانيارى و پەيوەندىكىردن لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەشىوهىيەكى گشتى.
٣. زانينى جياوازى ئاستى بە كارھىنانى تەكەلوجىيات زانيارى و پەيوەندىكىردن لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوهەكانى (رەگەز و لقى خويىندىن و قۇناغ).
٤. زانينى ئاستى پالنەرى فيئربۇون لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەشىوهىيەكى گشتى.
٥. زانينى جياوازى ئاستى پالنەرى فيئربۇون لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوهەكانى (رەگەز و لقى خويىندىن و قۇناغ).
٦. زانينى ئاستى زىرەكى ھەلچۈونى لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەگشتى.
٧. زانينى جياوازى ئاستى زىرەكى ھەلچۈونى لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوهەكانى (رەگەز و لقى خويىندىن و قۇناغ).
٨. زانينى ڦمارەي كاتزمىرەكانى بە كارھىنانى رۆزانەي تەكەلوجىيات زانيارى و پەيوندىكىردن لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى و زانينى جياوازى لەنىوان

خویندکاران له ئاستى (پالنھرى فىربۇون و زىرەكى هەلچوون) بەپىي ژمارەي
كاتىزىمەركانى بەكارهىنانى ICT .

٩. زانىنى پەيوەندى نىوان ئاستى بەكارهىنانى تەكەنەلۆجيای زانىارى و
پەيوەندىكىرىدىن (ICT) و پالنھرى فىربۇون لاي خويندكارانى زانكۆي سلىمانى.
١٠. زانىنى پەيوەندى نىوان ئاستى بەكارهىنانى تەكەنەلۆجيای زانىارى و
پەيوەندىكىرىدىن (ICT) و زىرەكى هەلچوونى لاي خويندكارانى زانكۆي سلىمانى.
١١. زانىنى پەيوەندى نىوان پالنھرى فىربۇون و زىرەكى هەلچوونى لاي خويندكارانى
زانكۆي سلىمانى.
١٢. زانىنى ژمارەي خويندكارانى نموونەي وەرگىراو بۇ تویىزىنهوهكە و رېزەي سەديان
بەپىي كۆلىجەكان بۇ خويندكارانى زانكۆي سلىمانى و زانىنى جياوازى لەنىوان
خويندكاران له ئاستى (بەكارهىنانى تەكەنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىرىدىن، پالنھرى
فىربۇون، زىرەكى هەلچوونى) بەپىي جياوازى كۆلىجەكان.

٤.١ سنورى تویىزىنهوهكە:

سنورى مرۆبىي: (سى كۆلىجى زانستى و سى كۆلىجى مروقايدەتى) وەرگىراوه له زانكۆي
سلىمانى لە خويندنى بەيانيان. كەبرىتى بۇون له:-

خويندكارانى كۆلىجەكانى (ئەندازىيارى، زانسەت، پەروەردە زانسەتەكان، پەروەردەي
بنەرەتى، زمان، زانسەتە مروقايدەتىەكان).

سنورى كاتى: سالى خويندنى (٢٠٢١ - ٢٠٢٢).

سنورى شوينى: خويندكارانى زانكۆي سلىمانى لەپارىزگاي سلىمانى- ھەريمى كوردستان-
عىراق.

سنورى بابەتى: بەكارهىنانى تەكەنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىرىدىن (كۆمپىوتەر،
پروگرامەكان، ئىنتەرنېت، يوتىوب، تۆرەكۆمەلايەتىەكان)، پالنھرى فىربۇون و زىرەكى
ھەلچوونى.

۵.۱ پیناسه‌ی چه مکه کان:

۱.۵.۱ ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن (ICT)

الهادی(۱۹۸۹): ”تیکه‌له‌یه که له ئامیره کانی کۆمپیوته‌ر و هۆکاره کانی گه‌یاندن، کە سه‌ره تا به‌چه‌ند شیوه ریشالیکی رووناکی دهست پیده کات بەرهه و مانگه دهستکرده کان و ته‌کنیکی نوئی و فیلم و ئامیری کۆپی و هتد، که ئه‌مانه کۆمەلیک له و داهینانه بوون، کە زانیاریان تىدا کۆدە‌کریتە‌وه و بەرهه‌مى ئەقلى مروق بۇون“ (الهادی، ۱۹۸۹: ۲۵).

الناعبى(۲۰۱۰): ”بریتیه له و پرۆسەیه بە‌کارده‌هینریت بۇ بنياتنان و گواستنە‌وه و هەلگرتنى زانیاری دواتر خستنە‌روویان، له‌لایه‌کی ترەوه بە‌واتاي ئىداره‌دانی زانیاری دېت بە بە‌کاره‌هینانى ته‌کنیکی ژمیّدە‌بى نوئى، له‌وانه کۆمپیوته‌ر و پېكھاتە‌کانی له‌پرنەر و سکان و کامیرا و تۆرە‌کانی ئىنتە‌رنیت“ (الناعبى، ۲۰۱۰: ۴۴).

(Linways Technologies, 2017) ”ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن له په‌روه‌ردە و فىرکردندا ئە‌و شیوازه په‌روه‌ردە‌یه، کە ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن بە‌کار دە‌هیننیت بۇ پشتگیرى کردن و بە‌هیزکردن و گە‌شىبىنى گه‌یاندى زانیارى“.

(Foldoc Dictionary, 2008) (Murray, 2011) (International Federation of Global & Green Information & Communication Technology, IFGICT) ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندییه کان (ICT) زاراوه‌یه کى درىزکراوه‌ی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری (IT) يه، کە رۆلی په‌یوه‌ندیيە يە‌کپارچە‌کان و تیکه‌لکردنی په‌یوه‌ندى (ھىللى تە‌له‌فۆن و، وايەرلىس) و کۆمپیوته‌رە‌کان وەک (IFGICT)، هە‌روه‌ها نە‌رمە ئامېرازى کۆمپانيا پیویستە‌کان، مىدلۇر، خە‌زن کردن و بىنراوى دەنگى، کە بە‌کاره‌ئىنە‌ران توanaxى چوونە ژوورە‌وه، خە‌زنکردن، گواستنە‌وه، تیگە‌يشتن و دە‌ستکارىکردنی زانیارى وەک فىدراسىيۇنى نىۋەنە‌تە‌وه‌يى ICT دە‌دات.

پیناسه‌ی تیۆرى ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن:

زاراوه‌یه کى گشتگىر و فراوانە، کە هە‌ر ئامېرىك، يان بە‌رنامە‌یه کى زانیارى و په‌یوه‌ندیکردن لە‌خۆ دە‌گرىت، وە‌کو (کۆمپیوته‌ر، مۆبايل، تۆرە‌کانى کۆمەلایه‌تى، ۋىديو كۆنفرانس و بە‌رنامە و خزمە‌تگۈزارىيە‌کانى ترى راگه‌ياندن، کە بە‌کاره‌ئىنە‌ران توanaxى چوونە ژوورە‌وه وە‌رگرتەن و خە‌زنکردن و گواستنە‌وه و دە‌ستکارىکردنی زانیارى بە شیوه‌ى ديجىتالىيان ھە‌يە.

پیّناسه‌ی ریکاری ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن:

ئه‌و نمره‌یه‌یه، که ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن و هریده‌گریت له ئه‌نجامی و هلامی خویندکاران بُو پیوه‌ره‌کانی ئه‌و راپرسیه‌ی ئاما‌ده‌کراوه بُو ئه‌و مه‌بسته.

۲.۰.۱ پالن‌ه‌ری فیربوون

پیّناسه‌ی باندؤرا: "بریتییه له بیوونی پالن‌ه‌ر بُوئه‌نجامدانی و هلامدانه‌وهی و هرگیراو، به‌مه‌رجیکی گرنگ بُو روودانی فیربوون داده‌نریت، و هلامدانه‌وهه روونادات به‌بئی بیوونی پالن‌ه‌ری فیربوون، هه‌رچه‌نده بـه ئاگابوون و پاراستن و ئه‌نجام‌دانیش هه‌بیت (محمد، ۲۰۱۶: ۱۶۷).

پیّناسه‌ی قطامي: "دوخیکی ناوه‌کییه، هانی خویندکار ده‌دات بُو هه‌ولدان و به‌ده‌سته‌پیمانی ئامراز و که‌لوپه‌له‌کانی فیربوون به‌هه‌رشیوه‌یه‌ک بیت، بُو دۆزینه‌وهی زینگه‌یه کی گونجاو و خوش، که‌له‌شکست دووری بخاته‌وهه" (الجوهر و کهینة، ۲۰۱۹: ۲۷).

پیّناسه‌ی العایش و مرغنى" بریتییه له باریکی نوازه له پالن‌ه‌ری گشتى، ئاماژه‌یه به باریکی ده‌روونی ناوه‌کی، يان ده‌ره‌کی لاي خویندکاران بُو به ئاگابوون له هه‌لويسته فیرکارييە‌کان و پالى ده‌نیت، خۆي له‌وهلام دانه‌وهی خویندکاران بُو فیربوون ده‌بینييە‌وه (العایش و مرغنى، ۲۰۱۵: ۲۵).

پیّناسه‌ی تیورى پالن‌ه‌ری فیربوون

بریتییه له وزه‌ی ناوه‌کی خویندکار، که‌هانی ده‌دات بُو به‌شدارى كردن له چالاکييە زانستييە‌کاندا به‌شیوه‌یه‌کي كارا به‌مه‌بستى فیربوون و به‌هۆكارييکي سه‌ره‌کي داده‌نریت بُو سه‌ركه‌وتى لەپرۆسە‌ی خویندندى.

پیّناسه‌ی ریکارى پالن‌ه‌ری فیربوون:

ئه‌و نمره‌یه‌یه، که پالن‌ه‌ری فیربوون و هریده‌گریت له ئه‌نجامی و هلامی خویندکاران بُو پیوه‌ره‌کانی ئه‌و راپرسیه‌ی ئاما‌ده‌کراوه.

٣.٥.١ زیره‌کی هه‌لچوونی

(ماير و سه‌لوقى): زيره‌كى هه‌لچوونى، بريتىيە لە تواناي چاودىرى كردنى ھەست و ھۆش و هه‌لچوونە تايىەتىيەكانى خودو كەسانى تر، بۇ ئەوهى لە يەكترى جىا بىرىنە وە ئەم زانىارى و شارەزايىيە لە ئەنجامى ئەو چاودىرى كردنەدا دەست دەكەون بەممە بەستى ئاراستەكردنى بىرو ھۆش و كار و چالاكىيەكانى تاڭ بەكاربەينىدىرىن و بىنە ھۆى كۆنترولكردن و رېك خىستنى هه‌لچوونە كان (الريماوى، ٢٠٠٤: ٢٦٠).

(قەرهچە تانى، ٢٠٠٧) كۆمەلېك خاسىيەت و مۇرك و تايىەتمەندىيىتى كەسايىەتىيە، كەپەيوەندن بە بىوونى شارەزايى و لىزانى و زانىارى كۆمەلايەتى و ويىزدانىيە وە، كەيارمەتى تاڭ دەدەن بۇ ئەوهى لەبارى دەررۇونى خۆى و ھەست و سۆز و هه‌لچوونە كانى كەسانى تر تىيگات، دواتر ھەست بە ئارامى دەررۇونى و خۆسازاندى كۆمەلايەتى بىكەت (قەرهچە تانى، ٢٠٠٧: ١٣٧).

ويىسىنگر(Weisinger): زيره‌كى هه‌لچوونى (ويىزدانى) بريتىيە لە بەكاربەينانى هه‌لچوونە كان، واتە هه‌لچوونە كانت بۇ بەرزە وەندى خۆت بەكاربەينىت و وەك رىنيشاندەرى بىرو رەفتارت بۇ باشكىردىنى ژيان و كار و چالاكىيەكانى سووديان لىۋەربىگىرىت. (قەرهچە تانى، ٢٠١٧: ١٤٩).

پىناسەي تىورى زيره‌كى هه‌لچوونى:

"برىتىيە لە زانىنى هه‌لچوونە كان ھۆكارەكانى و كۆنترولكردىيان، تواناي گوزارشتىردن لېيان، بە ئاسانى گۆرانكاريىردن لە هه‌لچوونە كان بە پىيى گۆرانكاري ھەلوىست و بارودۇخە كان، تواناي رېكخىستنى حاڭتى مەزاجى و خۆگۈنچاندىن لە گەل گۆرانكارييە كوت و پەركانى ژىنگە و دەرۋوبەر، تواناي بەرگە گىتنى فشارو سترىس و بەربەست و رېگرىيە كان و كۆلنەدان و بەردەۋام بۇون لە سەر جىيە جىيىرىدىنى كار و چالاكىيە كان".

پىناسەي رېكارى زيره‌كى هه‌لچوونى:

ئەو نمرەيەيە، كە زيره‌كى هه‌لچوونى وەرىدەگرىت لە ئەنجامى وەلامى خويىندكاران بۇ پىوەرە كانى ئەو راپرسىيەي، كە ئاماذه كراوه.

بهشى دووھم

پىشىنەئى تىۆرى و توپىزىنەوەكانى پىشۇو

تەوھرى يەكەم: تەكەنەلۆجىاى زانىارى و پەيوەندىكەردى

تەوھرى دووھم: پالنەرى فىربۇون

تەوھرى سىيھەم: زىرەكى ھەلچۈونى

تەوھرى چوارەم: توپىزىنەوەكانى پىشۇو

بهشی دوووه

پیشینه‌ی تیوری و تویزینه‌وه کانی پیشوو

۱.۲ ته وه ری يه که م: ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن

۱.۱.۲ چه مکی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن

سه باره ت به ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن، به هه لدانه وه لایه ره کانی میزووی ئهم زانسته، ده بینین میزووییه کی کونی هه يه و بو سه ره تای سه ره لدانی ئهم چه مکه دوووه بوجوون هه يه: - بوجوونی يه که م پیي وايه، که سه ره تا مرؤفه کان زانیاریان خه زنکردوه دووباره به ده ستیان هیناوه ته وه و به کاریان هیناوه ته وه و ئالوگوئی زانیارییه کانیان کردووه (Butler, 2012:12) واته له و کاته وه، که سومه رییه کان له میزوپوتامیا نووسینیان داهینا؛ نزیکه (۳۰۰۰) سال پیش زایینه هه رچه نده وشهی ته کنه لوجیای زانیاری به مانا مودیرنه که، که بوجیه که مجار ده رکه وت له نووسراویکی سالی (۱۹۵۸) چاپ کرا بولو له گوفاریکی بازرگانی هارقاردادا، نووسه ره کان (Leavitt & Whisler) کومینتیان دابوو، که ته کنه لوجیای تازه ناویکی تاییه تی دانراوی نییه و پیویسته پیی بلیین ته کنه لوجیای زانیاری، که چه مکیکه پیکدیت له سی به ش: ته کنیکه کان بو پروسیسکردن، به کارهینانی ریگا ئاماری و بیرکاریه کان بو بیراردان، هه روهها دووباره کردن وه بیرکردن وه له ئاستیکی به رزدا له ریگه کوپیوته ره وه (Leavitt & Whisler, 1980:11). بوجوونی دووهم پیی وايه، که سه ره تای سه ره لدانی ئهم چه مکه ده گه ریته وه بو سالی (۱۹۵۷)، کاتیک یه کیتی سوقیه ت هه ستا به ناردنی يه که م (مانگی ده ستکرد) ی خوی بو ناو بوشایی ئاسمان ب هناوی (Sputnink)، که به سه دهی به رزی نموونه‌ی زانیاریه کان ناسرا (مکاوی، ۲۰۰۰: ۹۹)، خودی ئهم ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندییه له کومه لیک زانیاری و ئامیر و ئامراز پیکدیت و ده توانیت زانیارییه کان له خوبگریت و بو شوینه جیاوازه کان له ته واوی جیهاندا بگوازیت وه، که سی به رامبه ریش له هه رشوینکی ئهم دنیا يه دا بیت، ده توانیت زانیارییه کان وه ربگریت (عبدالهادی، ۲۰۰۸: ۸).

هاوکات ئهم ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن راگه ياندنی نویی هیناوه ته کایه وه، که پیکه اتوه له تیکه له يه ک له نیوان کومپیوته ر و توره کانی ئینتەرنیت و ئامرازه جوراوجوره کان، وه ک راگه ياندنی چاپ، وینه فوتوفگرافی، ده نگ، فیدو (صادق، ۲۰۰۸، ۳۱).

خالیکی تر له ده رکه وتنی ئهم ته کنه لوجیایه دا، ئه وه يه، که بریتییه له و بارودوخ و گرفت

و گورانکارييانه، که شورشى پيشه‌سازى دروستى كردووه، چونکه سه‌دهی نوزده‌يهم سه‌ره‌تاي دهرکه و تنى شورشى ئامرازه‌كاني په يوهندىيە جه ماوهرييە كانه، و هك و هلامدانه و ھېك بۇ چاره سه رکردنى هەندىك لە وگرفتanhى، که لە شورشى پيشه‌سازىدا دروستبوون، ئە و دش بەھۆي زيادبوونى خواتى لە سەر كەرەستەي خاو و فراوانبوون و كردنەوەي بازارى نوي. ئىدى بەم جۆرە ئامرازه كونه‌كاني په يوهندىكىدن نەيانتوانى و هلامى ئە و پيشكە و تنه گەورانه بدهنەوە، کە كۆمه لگاي پيشه‌سازى بە خۆيە و ھېبىنى (سەيد و مكاوى، ۲۰۰۶: ۱۰۳).

ھەرسە بارەت بە بابه‌تى تەككە لۆجياي زانيارى و په يوهندىكىدن (marshall Mcuhan) (مارشال ماکلوهان) خاوهەن تىپرى تايىھە تە لە سەر ئامرازه‌كاني گەياندنى جه ماوهري و پېيوايە لە كۆتايى سه‌دهى (۱۹) دا مرۆق چۆته ناوقۇناغى ئامرازى په يوهندى و زانيارى ئە ليكىرتەۋنېيە و كۆمه لگاكان و ميلەتتەنلىك كردۇتە و (دادگران، ۲۰۰۲: ۹۶).

سە بارەت بە مىزۇوى سەرەه لدانى ئىنتەرنېتىش، کە رۇلىكى گرنگى ھەيە لە بوارى تەككە لۆجياي زانيارى و په يوهندىكىدندا، مىزۇوە كەي دە كەرىتە و بۇ سالى (۱۹۷۹). ئەم جۆرە تەككە لۆجيايە، کە لە سەرەتادا و ھە تۈرىك بۇ رايىلە پۈرۈزە پيشكە و تۇوه كان (Advance Research Agency) دەستىپىيىكەد، يە كىك لە و رايىلەنە بە شىوه‌يە كى فەرمى لە لايەن و ھزارەتى بەرگرى ئە مەريكا و پالپشتى لىىدە كەرىت، ئەم تۈرە لە سەرەتادا ناونرا تۈرىت (ئەرپانېت) (Arpanet) (السامرائى و الزعبي، ۲۰۰۴: ۱۸۰) گەشە سەندى ئىنتەرنېت و خزمە تگوزارييە كاني ھۆكاريک بۇون بۇ ئالوگۇركىدى زانيارى بە سوود لە نىوان مەرۋەدا و په يوهندى نىوان كلتوري نە تە وە كاني بە بىن سنور ئاسانكىد (كۆھىن، ۲۰۰۹، ۲۳۹). ئە پيشكە و تنه لە تەككە لۆجيادا بە دىھات بۇون ھۆي سەرەه لدانى ئامراز و تەككە لۆجياي نوي. لە و روانگە يە و (RICKER & KOCH) و اى دە بىن، کە تۈرە كۆمه لایە تىيە كان برېتىيەن لە مينبەر و ھۆكاريکى راگە ياندن بە ھۆي تۈرە كانى ئىنتەرنېتە و كارده كەن بە مە به سى ئاسانكاري لە گواستنەوەي زانيارييە كان و بەرە كە و تەن و ھاوكارى و گۆرئىنە و ھە زانيارييە كاندا. لىرە دە توانيں بلىن، کە تەككە لۆجياي په يوهندىكىدن، يان تۈرە كۆمه لایە تىيە كان چە مكىكە بە كۆمه لە تۈرىك دە و تىيەت لە سەرەتە ئىنتەرنېتى جىھانى، کە لە رىيگە يە و مەرۆق په يوهندى لە زىنگە يە كى گرىمانە بى كۆمه لایە تىدا دروست دە كات، کە گرنگى دە دەن بە تۈرە كۆمه لایە تىيە كانى سەرە بە يە كە دەولەت، يان زانكۇ، يان دەستە يە كى دىيارى كراو لە چوارچىۋەي سېستە مىيکى جىھانىدا بۇ گواستنەوەي زانيارييە كان (عبدالسميع، ۲۰۱۲: ۱۰).

شاپه نی باسه، له سه ره تای سه ره له لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن چه ندین پیناسه همه جوړی بو کراوه. بو نموونه، له یه که م ده رکه و تند او هسفکرا به وهی، که بریتیبه له ته کنه لوجیا نوی بو زانیاری و په یوهندیکردن (New Technology) (Information and Communication) (NTIC)، دواتر وشهی نوی له ناوه که لابرا و بوا به ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندی (TIC) به تیپه رب وونی کات له ده رکه و تنيیه وه له ناوه راستی حه فتا کاندا، تاوه کو سه دهی بیسته م له ریگه به بازار کردنی یه که م کومپیوتھ، که به ناوی (ALTAIR) ناسرا. هه رو ها سه ره تای به کارهینانی ئه نته رنیت له نه و ده کانی هه مان سه ده، وله م دوا یه دا هه ندی نووسه ر ده رکه وت، که ناوی کور تکراوهی (ته کنه لوجیا زانیاری) (IT) یان به کارهینانو وه (Véronique, 2004:43).

به هه رحال، ئه م ته کنه لوجیا یه هه رناویکی هه بیت، واتا که هی بریتیبه له هه مو و ئه و بوارانه، که په یوهندیداره بهو ته کنیکانه وه، که به کار دیت بو چاره سه رکردن و گوړینی زانیاری به کان به تاییه تی زانیاری (راګه یاندنی ئه لکترونی)، ئینته رنیت و په یوهندی به دوورمه و دا کان و هه مو و ئه و ئامرازه ته کنه لوجیا یانه، که به کار دیت له پینا و ئالو گوړ کردن، چاره سه رکردن، به کارهیناندا هه رو ها دووباره دروستکردنی پیدراوه ژماره یه کان، که تو انای تیپه راندیان هه یه له توره کاندا.

هیربه رت سیمون، پییوا یه ئه م ته کنه لوجیا یانه یارمه تی مرؤف دده دن، تا به ئاسانترین شیوه بگات به زانیاری به کان و تو انای به کارهینانی هه بیت به شیوه زاره کی، یان نووسراو، هه رو ها به شیوه خوینراوه له ریگه به کارهینانی کومپیوتھ به شیوه یه ک، که هه مو و کتیب و دوکومینته کان پاریزراون له میموري ئامیره ئه لکترونی یه که دا. بهم شیوه یه ش و هرگرتن و به کارهینان و گرانه وهی زانیاری به کان له بردہ ستماندا، ئه بیت به شیوه نووسراو بیت، یان وینه. بـ ئه و مه به سته ش دوو کاری بنه ره تی له ریگه ئه م ته کنه لوجیا یانه وه ئه که یعن، که ئه وانیش کوکردن و یه له نیوان و وشهی نوسراء و و تراو، وینه و دستا و جولاو، په یوهندی به وا یه ر و وا یه رلیس، زه مینی و ئاسمانی، پاشان پاراستنی زانیاری به کان و به کارهینانی یان. ئه م شیوازه ش پشت به سیسته می ژماره یی ده به ستی، که پیی ده و تری (با ینه ری سیسته م) یا خود (سیسته می سفر و یه ک) (Berdugo and all, 2002: 389).

۲.۱.۲ بهشه سهره کیه کانی تهکنه لوجیای زانیاری و پهیوهندیکردن

۱. ئیشپییکردنی زانیارییه کان

وهرگرتنى زانیارییه کان و دابه شکردنە وەی بەشیوهی سۆفت کۆپى (ئەلکترونی) دەبیت ئەم پرۆسەیە بەکاردەھینریت لهدام و دەزگاکاندا و يارمهتى تونانى بېياردانى کارگىرى ئاسان دەکات بۆگە يىشتن بە باشترين بېيار ناوهندى بنه رەتى ئەم جىبەجىيىكىردنەش له راگە ياندە ئەلکترونیه کاندا بەکاردەھینریت بەھەمۇ شىوازە کانىيە وە.

۲. گواستنە وە و گەياندى زانیارییه کان

ئەم بهشه، گواستنە وە و گەياندى زانیارییه کان له خۇ دەگریت و پاشان ئیشپییکردنیان له نیوان كۆمپیوتەرە کاندا، كەله يەكە وە دوورن و دروستكىردنى پەيوەندى له نیوانىان له رېنگەي پېكە وە بەستنیان. بەم شیوه يە ئاسانكارى بۆ پەيوەندىيە کان دەکات. هەروەھا تەکنە لوجیای زانیارى و پەيوەندىکردن بۆ دوور و نزىك دابىنده کات له نیوان تەکنە لوجیای چارە سەركەرى زانیاریيە کان و تەکنە لوجیای گەياندىدا وەك (مانگە دەستكىرده کان، فاكس، تەلەفون، تۆرە کانى پەيوەندىکردن، هتىد....). بەم شیوه يە تەکنە لوجیای زانیارى و پەيوەندىکردن زانیاریيە کان كۆدە کاتە وە، كە تىيدا كۆمەلىك ئامراز بە كارھاتوو بۆ بە دەستھىنان و بە كارھىنان و دابه شکردنى زانیاریيە کان بەھەمۇ شىوازە کانى نووسراو و بىستراو و بىنراو (الهادى و رضوان، ۲۰۰۵: ۸). ئامىرى پەيوەندى، بىناتىكى گرنگە، كە ئە توانرىت لە رېنگەيە وە پەيوەندىيە كۆمەلايەتىيە کان ئەنجام بدریت و پارىزراوبىيەت لە گواستنە وە زانیاریيە کان له نىرەرە وە بۆ وەرگر. ئەمەش ماناي ئەوهنىيە، كە ئەم دوو سىستەمە بەشىكىيان لە بەشە كەي ترجياوازە، بەلكو ئەوان كارلىكىن و لە ئاستى تەكニكىدا تىكەلى چەمكى تۆرە كە دەبن. هەمۇوي لە شیوهى رېكخراوى ھاۋاھەنگى جيانە كراوه، ئەگەر بەرnamە کان لاپىرىن، هىچ زانیاریيەك نابىت و ئەگەر سەتلەلاتىه کان لاپىرىن، هىچ پەخشىكى تەلە فزىونى و پەيوەندى تەلە فۇنى دوور مەودا و ئىنتەرنېتى نابىت (يعقوب، ۱۲: ۵).

۳.۱.۲ پېكھاتە کانی تەکنە لوجیای زانیارى و پەيوەندىکردن

تەکنە لوجیای زانیارى بە وە دەناسرىت، كە چەترىكى فراوانە و رېكخستنى زانیاریيە کان، تەكニكە کان، چارە سەركىردنى داتاكان و پەيوەندىکردن دەگریتە خۇي (turban, 2000: 48).

پېكھاتە کانی تەکنە لوجیای زانیارى و پەيوەندىکردن بىرىتىن لە:-

۱. ئامېرەكان(Hardware): بىرىتىيە لەبەشە مادىيەكەي تەكىنەلۆجىاى زانىارى، كەخۇي دەنۈينىت لەكۆمپىوتكەن و ئامېرە پەيوەندىدارەكان بۇ جىبەجىيەرنى ئەركە داواكراوهەكان.

۲. پروگرامەكان(Software): ئەم چەمكە ئامازەيە بۇ كۆمەلىك زانىارى رىكخراوى سىستمى كۆمپىوتكەن لەرىنمايىەكان و رىكارەكان و پروگرامەكان و سىستمى كارپىيەرنى و زمانى پروگرامەكان. هەروەها ئەم پروگرامانە ھەلدىستن بەئەنجامدانى چەند ئەركىكى سەرەكى و گۈنگۈرىنىيان بەرىۋەبرىنى پرۆسەكانى كۆمپىوتكەر و گەرانەوهى داتاكان و پالپىشتىكەنلىكى جىبەجىيەرنە بازىگانىيەكانه (James, 1999: 190).

۳. بنكەي زانىارى(DataBase): بىرىتىيە لە كۆمەلىك داتا، كەپەيوەندىيەكى مەنتقى لهنىوانىيادىيە، ئاسانكارى دەكات بۇ ھەلگىتن و گىريانەوه بەپىيى پىويىستى بەكارھىنانى، ياخود گۈرانكارىيەرنى، ياخود زىادىرىن بۆيان بۆئەوهى ئامادەبىت بۇ بەكارھىنان دەپىش بەكارھىنانىان لەلايەن بەكارھىنەرانەوه لەكاتى پىويىستىدا. هەروەها دەتوانرىت داتابېيسەكان بەكاربەھىنرىت بۆبەدېھىنانى كۆمەلىك سوود، وەك دووبارەنەبوونەوهى داتاكان و زىادىرىنى تواناكانى و ھاوبەشىكەنلىكى داتاكان و پارىزگارىيەرنى زانىارىيەكان لەسېرىنەوه و تىكچۈونى ئامېرەكان، لەرىگەي(Backup) بۇ دلىيائىدان بە بەكارھىنەر(قىندىلچى و السامرائي، 2002، 190).

۴. تۆرەكان(Networks): ئەم چەمكە ئامازەيە بۇ كۆمەلىك لەكۆمپىوتكەر، كە رىيکده خرىن و بەيەكەوه دەبەسترىنەوه بەھىلەكانى پەيوەندىكەنەوه بەكارھىنەرەكەي دەتوانىت بەشدارى بکات لەسەرچاوه بەردەستەكان و گواستنەوه و ئالوگۆرکەنلىكى زانىارىيەكان، كە لهنىوانىيادىيە. هەروەها ئەم تۆرانە بەكاردەھىنرىن بۇ بەدېھىنانى كۆمەلىك ئامانچ، وەك بەردەستخستنى پەيوەندىكەن لهنىوان بەكارھىنەرەكاندا و گەيشتن بەزانىارىيەكان لەدەرهەو و بازىگانى ئەلكترونى و كەمكەنەوهى تىچۈوهەكان و بەشدارىيەرنى سەرچاوهەكان. تۆرەكان بەشىوھەكى سەرەكى دەتوانرىت دابەشىكەن بۇ ئەم جۆرانە:-

أ- تۆرە ناو خۆيىەكان (Local Area networks(LAN)

ئەم جۆرە لەتۆرەكان بەكاردەھىنرىت بۇ بەستنەوهى ئامېرى كۆمپىوتكەر و بەشەكان لەچوارچىيە يەك بىنادا، ياخود يەك نووسىنگەدا بە بەكارھىنانى سېرقةر.

ب-تۆرەکانى ناواچەيى (Metropolitan Area Network(MAN)

هاوشىوهى ئەم جۆرە تۆرانە بەكاردەھىنرىت بۆبەيەكەوە بەستنى كۆمەلىك لەبىنا(دامەزراوه)، ياخود شارىك بەگشتى، كەپىك دىت لەكۆمەلىك لەتۆرە ناوخۇيىهكەن لەرىيگەي بەكارھىننانى جۆرە جىاوازەكانى كىيبلەوە، ياخود وايەرلىسىھەوھ.

ج-تۆرە فراوانەكان(WAN)

ئەم جۆرە تۆرانە بەكاردەھىنرىت بۆ بەيەكەوە بەستنى ناواچەيەكى جوگرافى فراوان، كە دەولەتكان و كىشىوھەكان دەگرىتىھ خۆي. بەكارھىنەرەكانى دەتوانن زانىارىيەكان ئاللۇڭپ بکەن و پەيوەندى بەيەكەوە بکەن بەشىوهىيەكى نىيودەولەتى.

د-ئىنتەرنېت(Internet)

ھىللى ئىنتەرنېت بۆ تۆرەكانى كۆمپىوتەر كەلەسەرانسىرى جىهاندا بلاوبۇتەوە، لەررووى زاراوهوھ پىكھاتووه لە(Inter National Network). هەروھا ئەم ھىللى بەگەورەترين ئامپازى پەيوەندىكىردن و زانىارىيەكان دادەنرىت، كەتواناي پىشكەشكەنى زانىارىيەكانى ھەيە، لەھەمۇ، ياخود لەزۆربەي چالاكييە جۆراو جۆرەكاندا(يعقوب، ۲۰۱۲: ۷).

٤.١.٢ ئەركەكانى تەكىنەلوجىياتانى و پەيوەندىكىردن

"seen" گۈنگۈتىرىن ئەركەكانى تەكىنەلوجىياتانى بەم شىوهىيە پۆلىن دەكات:-

١. كۆكىدنهوھى ورددەكاري داخىللىكراوهەكان، ياخود چالاكييە تۆماركراوهەكان.
٢. گواستنەوھ و شىكىدنهوھ و ھەزىماركىدىنەمۇ داتاكانى، ياخود زانىارىيەكان.
٣. ئەنجامدانى چەندىن جۆر لەچارەسەركىدىن بۆ زانىارىيەكان لەيەك كاتدا، ئەگەر نووسراوابىيەت، ياخود دەنگ، ياخود وىئە بىت.
٤. رىكخىستنى زانىارىيەكان بەشىوهىيەكى بەسۇود و بەپىيى سروشىتىيان، ئەگەر وىئە بىت، ياخود دەنگ، ياخود ھەرجۇرىيەكى دىكە بىت.
٥. ھەلگىرنى داتا و زانىارىيەكان و گەرەندەوەيان بۆ ئەنجامدانى كىدارى زىاتر، ياخود ناردىنى بۆ بەكارھىنەرىيەكى دىكە.
٦. ناردىنى داتا و زانىارىيەكان لەرىيگەي بەكارھىننانى ئىمەيلى ئەلكترونى، ياخود نامە دەنگى، هەتد(السالمى، ٢٠٠٠: ٤٣٧).

به لام "Alter" ئەركەكانى تەكىنەلۆجىيات زانىارى بەشىۋەيەكى دىكە دەناسىپىتىت بەھەمى ، كەبرىتىيە لە تۆماركىرىن و ھەلگەرن و گواستنەوە و چارەسەرگەرن و بەكارھىننان و گەرمانەوە زانىارىيەكان (Alter,2002:72).

ھەروھا "Curtin" دەلىت: - تەكىنەلۆجىيات زانىارى لەرېگەي ئامرازەكانىيەوە كۆمەلېك ئەركى ھەيە. ئەو ئەركانەش بىرىتىن لە:-

أ- چارەسەرگەرنى داتاكان و گۇرپىنيان بۆ زانىارى بەسۇود.

ب- دووبارە چارەسەرگەرنەوە زانىارىيەكان و بەكارھىنانيان، وەك داتا لەھەنگاوه چارەسەرىيەكانى دىكەدا.

ج- سادەكەرنەوە زانىارىيەكان بۇئەوەي تىڭەيشتىنيان ئاسان بىت لەلای بەكارھىنەران ، تاوه کو زىاتر سەرنجىراكىش و بەسۇود بىت (Curtin,2001:3).

٥.١.٢ سۇودەكانى بەكارھىناني تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكەرن:

دەرئەنجامى جىېبەجىكەرن و بەكارھىناني تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكەرن لەدامەزراوه كاندا كۆمەلېك سۇود و گۈنگى بەدرىكەوتۇوھ، كە ئەمانە دىارتىينىيان:-

١. بەرزىكەرنەوە ئاست و بەرەو پېش بىرىنى كارەكان لەدامەزراوه كاندا: واتە بەكارھىناني تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكەرن كارىگەرى ئەرىيىنى ھەيە لەسەر جىېبەجىكەرن و گەشەسەندن لەدامەزراوه كاندا بەمەرجى بۇونى رېيکەوتىن لەنىوان بارودۇخى دامەزراوه كان و ستراتىيەكانى جىېبەجىكەرنى تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكەرندا.

٢. زىادكەرنى بەھاي دامەزراوه كە: كەتىيادا بەكارھىناني تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكەرن لەدامەزراوه كاندا دەبىتە هوئى دروستكەرنى بەها بۆ دامەزراوه كە، ئەمەش لەرېگەي زىادكەرنى يارمەتىيەكانى لەجىېبەجىكەرنى ستراتىيەكانىدا و بەتايمەتى لەزىئى سايىھى زىادكەرنى رادەي كېپەكىكەرن لەنىوان دامەزراوه كاندا دەبىت.

٣. كارىگەرى دەركەرنى بېرىارەكان: تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكەرن ئەركى بەرېيە بەرەكان ئاسان دەكات لەكتى بېرىاردان لەدامەزراوه كاندا، ئەمەش لەرېگەي بەردەستخستنى داتا و زانىارىيەكان بەوردى و گۈنچاوى بۆكتى گۈنچاۋو بەپىنى مەرجە داواكراوه كان دەبىت.

۴. گهشه‌پیدانی کار: تهکنه‌لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن کاردنه‌کات بودابینکردن و بهده‌ستخستن سیستم و ریکختن لهیه‌که ئیدارییه‌کاندا. هه‌روه‌ها گرنگی ده‌دات بهوهی تاکه‌کان ئاشنا بکات بهوهی له‌ده‌ورو به‌ریاندا رووده‌دات بهشیوه‌یه‌کی به‌رده‌وام بهپئی گورانکارییه‌کانی ده‌ورو به‌ریان.

۵. دووباره‌کردن‌وهی ئندازه‌ی پرۆژه‌کانی کارپیکردن: تهکنه‌لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن بهره‌گه‌زیکی گرنگی سه‌رکه‌وتني دووباره‌کردن‌وهی ئندازه‌ی پرۆسە‌کانی کارپیکردن هه‌زمارده‌کریت له‌پیش دیزاين کردنی پرۆسە‌کانی کارپیکردن له‌ریگه‌ی پیشکه‌شکردنی پیشناکردنی باشترين دیزاينه‌کان، ياخود له‌دواي پرۆسە‌کانی دیزاينکردن له‌ریگه‌ی روله‌کانی له‌قۇناغه جیاوازه‌کانی جىبىه جىكىردىدا (المغربى، ۲۰۰۲: ۱۵۸).

۶. پالپشتیکردنی سه‌رکه‌وتني ریکخراوه‌کان له‌بواره‌کانی به‌ریوه‌بردن و ریکختن‌نه ئالۆزه‌کاندا: به‌ریوبه‌ره‌کان له‌ئاسته جیاوازه‌کاندا و يه‌که کارگىرییه‌کاندا پشت ده‌به‌ستن به‌به‌کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن له‌بواره ئیدارییه‌کان و ریکختن‌نه ئالۆزه‌کانی که به‌به‌کارهینانی سیسته‌مه ته‌قلىدييە‌کان کارىکى زەحمة‌ت و گرانه بويان.

۷. گهشه‌پیدانی ره‌فتاري ئەرينى بوقاته‌کانی دامه‌زراوه‌که: تهکنه‌لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن کارىگه‌رى هه‌يى له‌سەر پالپشتیکردنی پرۆسە‌کانی پهیوه‌ندیکردن له‌ناوه‌وه و ده‌ره‌وهی دامه‌زراوه‌که له‌لايه‌ک و يارمه‌تىدانى له‌به‌ریوه‌بردنی کاتدا بهشیوه‌یه‌کی کارا و که‌مکردن‌وهی به‌فيپرۆدانی کات له‌زىنگە‌کاردا.

۸. باشتراكدنی به‌ریوه‌بردنی کوالىتى گشتى: تهکنه‌لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن يارمه‌تى پرۆسە‌ی باشتراكدنی به‌ریوه‌بردنی کوالىتى گشتى ده‌دات له‌ریگه‌ی كۆکردن‌وه و چاودىريکردنی داتاکان و كورتكىردن‌وه‌يان و شىكاركىردنیان و پيدانى راپورت ده‌رباره‌يان. هه‌روه‌ها تهکنه‌لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن يارمه‌تىدەرە له‌زىادكىردن خىرايى پرۆسە‌کانی چاودىريکردن و پشكنىن و باشتراكدنی جۆرى تاقىكىردن‌وه‌كان و كه‌مکردن‌وهی تىچىووی هه‌ستان به‌چالاكيه چاودىرييە جیاوازه‌کاندا. هه‌روه‌ها يارمه‌تىدەرە له‌دۆزىن‌وهی هه‌لە‌کان پېش ده‌رکه‌وتنيان.

۹. باشتراكدنی به‌ریوه‌بردنی زانیاریيە‌کان: ده‌توانريت هاردوير و سۆفت ويير و داتابه‌يسە‌کان به‌كاربەھىنریت بهوهى، كه‌پرۆسە‌کانى كۆكردن‌وه و چاره‌سەرکىردن و هەلگرتن و گەرانه‌وهى داتا و زانیاریيە‌کان ئاسان ده‌کات. هه‌روه‌ها کاردنه‌کات بۇ به‌ره‌و پېشبردن و گهشه‌پیدانى

زانینه هونه دییه کان و به بازارکدن و دارایی و ته کنه لوجی و کارپیکردن. هه روهدن ده شتوانریت به کاربهینریت له دروستکردن تاییه تمهندی کیبرکیکردن به به راورد به دامه زراوه کانی دیکه.

۱۰. باشتکردن و گه شه پیدانی ئه و خزمه تگوزاریانه‌ی، که پیشکه‌ش به کپیاره کان ده کریت: ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن رولیکی گرنگی هه یه له پالپستیکردن و خزمه تگوزاری کپیاره کان له ریگه‌ی به کارهینانی بازرگانیکردنی ئه لکترونی و پروسه کانی دووباره کردن وهی ئه ندازه‌ی پروسه کان به پیی پیویستی کپیاره کان و به دهستهینانی ره زامه‌ندییان و خیرایی له نمایشکردنی ئه و خزمه تگوزاریانه‌ی، که پیشکه‌ش ده کریت (یعقوب، ۲۰۱۲: ۱۰).

۱.۰.۱.۲ له سه‌ر بنه‌مای ئه و خالانه‌ی باسکران ده توانین گرنگترین سووده کانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن به جیبیه جیکردن و به کارهینانی له دامه زراوه کاندا دیاریبکه‌ین، که ئه مانه‌ن:-

۱. خیرایی و وردیی له پروسه کانی چاره‌سه رکردن و په یوه‌ندیکردن و گیپرانه‌وهی و هه لگرتني داتا و زانیاریبیه کاندا.
۲. باشتکردنی پروسه کانی به رهم هینان و که مکردن وهی کات و تیچوو و باشتکردنی کوالیتی به رهمه کان.
۳. باشتکردنی بارودوخی کیبرکیکردنی دامه زراوه کان.
۴. هاوکاریکردنی پروسه کانی پلان دانان و چاودیریکردن و ده رکردنی پریاره کان (Turban, 1999, 13).

۶.۱.۲ مه رجه کانی فیربوون له ژینگه‌ی پشت به ستون به ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن:

چه مکی بارودوخه کانی فیربوون، ئاماژه بؤ ئه و چوارچیوه‌یه ده کات، که تیکه لکردنی ته کنه لوجیا و پراکتیزه کردنی تیدا ئه نجام ده دریت (Mercer, 1995: 68). هه روهدن رونویده کاته‌وه، که ئه بارودوخه ته‌نها که رهسته فیزیکی و به رجه‌سته کان ناگریته‌وه، که له ژینگه‌ی فیربووندا هن، بەلکو ئه و شتانه‌یشه، که له پشت قسه نه و تراوه کان و کارده‌که‌نه سه‌ر مانای قسه کان. لیره‌دا مه رجه کانی فیربوون، ئاما ده کاریه کانی، که له رهوی کۆمه‌لایه تییه‌وه کراون له خو ده کریت بؤ پالپستیکردنی بیرکردن وه و فیربوونی

خویندکاران، و هک ریکختنی ناو هۆل، زینگەی کلتوری کۆمەلایه‌تى، فەراھەم کردنى كۆمپيوته، هاوكاري مامۆستاييان و ستراتيچيەكانى رىينيشاندان. بۇ نموونە، پلانى رىينيشاندانى يونسکو له سەر پىكە وە بەستى تەكەنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىكىرىن لە پەروەردەي مامۆستادا پىشىيارى چوار ليها تووپى بىنچىنەيى دەكتات، كە پىويىستە بۇ يەكخستى تەكەنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندى كردىن لە دامەزراوه فيركارىيە كاندا. ئەم ليها تووپىيە بىنچىنەيىانەش دەتوانن ھەندىك مەرج دروست بىكەن بۇ بەكارخستى تەكەنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىكىرىن وەك كەرسەتەيەكى فيربۇون (UNESCO, 2002).

ليها تووپىيە بىنچىنەيىه كانىش ئەمانەن:-

۱. فيركىرىن:

وەك گرنگترىن توانايى؛ گۆرانكاري لە خۇددەگرىت، ئەوەش بە جەختىرىنى وە لە رىيگەي بە ناوەندىكىرىن فيرخواز. لم بارودۇخەدا، بەكارخستى تەكەنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىكىرىن ئامانج لىلى پىشتىگىرى كردىن فيركىرىن و فيربۇون و پەرەپىدانى پرۆگرامى خویندە. لە گۆشەنيگاي قىگۇتسكىيەوە، فيرخوازان خۇيان ئەزمۇونى پىشوهختەيان ھەيە لە فيربۇوندا. بە شىۋەيەكى تر دەكىرى بلىيەن، - بىنچىنەيى رەفتار رۆلىكى گۈنگى ھەيە لە تىيگەيىشتن لە بەرەپىشچۇونى ھەمان رەفتاردا. ھەروەها بەرەپىشچۇونى رۆشنېرىي فيرخوازانىش لە رىيگەي ئەزمۇونى پىشوهختەيان وە دىيارىكراوه، ئەوەش بە بەكارھىنانى زمان و كەرسەتەكانى دىكە. ئەوەيى فيرخوازان ئەتوانن ئەنجامى بىدەن بە بى يارمەتى ئەوەيە، كە بە بۇچۇونى (Vygotsky, 1978) ئاستى گەشەي راستەقىنەيان دەرەدەخات. لە كاتىكدا، كە ويىتى ئەوان بۇ فيربۇونى شتىكى نوى لە رىيگەي پىشىوانى گونجاو لە لايەن مامۆستاوه، ياخود كەسانى بە ئەزمۇونى دىكە وە پىسى دەوترىت ناوچەي گەشەي نزىكەيى (zone of proximal development). فيركىرىن دەكىرىت لە ropyi فيركىرىنى يارمەتىدەرەوە لىلى بىروانلىت لە ناوچەي گەشەي نزىكدا (Vygotsky, 1978, 53).

بە بىرواي قىگۇتسكى، ناوچەي گەشەي نزىك ئەوە دەرەدەخات، كە پىشتىگىرى تواناي مىشكى لە لايەن مامۆستاوه، يان كەسىكى بە ئەزمۇونتى دىكە وە دەتوانىت تواناي فيربۇون، يان چارەسەرى كىشەكان لەلاي خویندکاران پەبىدا. ناوچەي گەشەي نزىك لە بوارى فيربۇوندا وەك پرۆسەي بەشدارى كردىن رىيىمايى كراوى فيرخوازان ئامازەي پى كراوه (Rogoff, 1995, 139)، يان بىياتنانى زانيارى رىيىمايى كراو (Mercer, 1995, 82)، يان وەك پرۆسەي پەيوەست كردىن لە گەل ھاوبەشىكى بەھەممەندىردا (Bruner, 1978, 39).

هه رووهها (Stetsenko, 1999) رونوينده کاته وه، که کيشهه رونکردن وهی ئوهه له ناو ناوجهه گهشى نزيكدا روده دات ئوهه يه، که زوربهه کات سه رنج له سه رپه يوهندى نيوان مامؤستا و فيرخوازانه و ئهه با بهته، که ئه بى فيربىكريت گرنگى که مى پىدە درېت. ته نانه ت ئوهشى وتوجه، که سه رنجى سه رهكى له سه رچونيه تى په يوهندىيە كانى نيوان گه وره و مندال (يان مامؤستا و خويىندكاره)، نه ک له سه رچونيه تى كه رهسته كلتورييە كان، که وھ كو به شه بنچينه ييه كانى ئهه په يوهندىيەانه (Stetsenko, 1999: 244).

۲. هه ماھەنگى و دروستكردنى تۆر:

ئەم رەھەندە تايىيە ته بە ئه گەرى ئوهه، که تەكەنلوجىيات زانىيارى و په يوهندىيەن پىويستە نيواندگىرى بکات له دروستكردنى زانىيارى له نيوان فيرخوازاندا. هه رووهها ئه گەرى دروستكردنى تۆر لە نيوان كۆمەلە نيوخۆيى و نيوودهولە تىيە كاندا ئوهش بە لە بەرچا و گرتنى ھەممە چەشنى، په رووه رەھى هزرى و يەكسانى. شايىهنى باسە بە سەيركىرىنى په رووه رەھ لە په يوهندى بە تەكەنلوجىيات زانىيارى و په يوهندىيەن، دەبىتە ھۆي ھە ماھەنگى لە فيربىوون ھەروەك (Sorensen, Murchu and Jedeskog, 2006,) باسيان له وھ كردۇوھ، که دامەزراوه فيركارييە كان پىويستە ھا ولاتى نيوودهولە تى خويىندەوار دروست بکات، که بتوانن گوئى لە يەكترى بگرن و گفتۈگۈي رەخنه گرانە بکەن لە نيوان خۆياندا و پىشىنيازيان ھەبىت. بە ھەمان شىوه، ھەرييە كە لە:- (Suares Orezco and Sattin, 2007) پىيان وايە، که پىويستە لە پرۇگرامى خويىندىدا چەند با بهتىك لە خۇ بگرىت، که تواناي بىركىردنە وهى تاكە كان زىاد بکات و فيرى بىركىردنە وهى رەخنه گرانە يان بکات. هه رووهها چونىيە تى په يوهندىيەن، زمان و چونىيە تى هارىكارييەنلىنى يەكتىر و تەكەنلوجىيا بە جۆرىك كە خويىندكار بۇ په رووه رەھىيە كى نيوودهولە تى پىيىگە يەنىت. وەك دەبىنин و ئەم نووسە رانە پىداگرى لە وەدە كەن، کە سەرەدمى جىهانگىرى پىويستى بە ھا ولاتى جىهانى ھەيە. (Yang, 2001) هه رووهها باس له وھش دەكات، کە تۆرى ئىنتەرنېت بۇوە بە پلاتفۆرمىك بۇ ئالوگۆرەكىنى نيوودهولە تى و هەلە كان بۇ بە ديجىتالكىرىدى داتا كان، لە گەل ئوهه بە بىرۋاي (Joo, 1999) پەر لە بەھا ئىنگلېزى و رۇزئاوايىيە كان. هه رووهها (Chen et al, 1999) پىيان وايە، کە يەكسانى و سروشتى فيربىوون ديارىدە كرېن بە شىوه يە كى سەرەكى بە ئەزمۇونى تاكە كەسى كەلتوري و تەكەنلوجىا. كەواتە ھە ماھەنگى كردن و دروستكردنى تۆرە كان په يوهندىدارە بە رەھەندە كەلتورييە كان وەك مەرجى فيربىوون، کە لەوانە يە بۇ چەند كەسىك سوود بە خش نەبىت (Chen et al, 1999: 288).

۳. رههندی تهکنیکی:

ئەم رههندە، پەيوەندىدارە بە توانای تازە كردنە وەی توانا پىشەيىھە كان و زانىارى پەيوەندىدار بە سەرچاوهە كانى تەكىنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىردنە وە. لەگەل ئەوهشدا، يۈنسکۆ لە سالى ۲۰۰۲ ئامازەي بەوهە كردووە، كە ئامانجى خستنەنا وەھەي تەكىنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىردن لە پىروگرامە كانى فىرکارى مامۆستادا بۇ بەدەستەتىنەن تواناي تەكىنیکى نىيە لە خودى خۆيدا، بەلكو بەكارھېنەن تەكىنەلۆجيایە لە بەرەپىشىرىدىدا، وانەوتنه وە و فىربۇوندا. لە توپىزىنە وە كەيدا لەگەل چەند مامۆستايىھە كى لىھاتووی سويدىدا، (Andersson,2006) باس له وە دەكەت، كە تەكىنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىردن بەكاربىت وەك پلاتفۆرمىكى گفتۈگۈردن لە نىوان دوو كەسدا وەك شىۋەيە كى پەرەپىدانى مىتۆدەكانى وانەوتنه وە، ياخود بابەتەكانى پەيوەندىدار بە زانىارى كۆمپىوتەرىيە وە. (ئەندرسون) باس له بارودو خەكە دەكەت، وەك هەلىك بۇ تىكەيشتن لە رەنگدانە وە بىرۇ بۆچۈونەكاندا، كە تەكىنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىردن بەكاردىت لە گۆرانكاري كردن لە كەلتۈرى فىرکىردن لە لايەن بەكارھېنە رانە وە. لە لايەكى ترە وە، تىبىنى ئەوهى كردووە، كە لە چەندىن حالتدا مامۆستا تەكىنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىردن بەكاردەھېنېت بۇ بەرەپىشىرىدى توانا كانى خۆى و بەشىۋەيە كى زۇركەم بۇ ھاوكارى فىرخوازان لە چالاكيەكانىاندا (Andersson,2006,665).

۴. رههندى كۆمەلايەتى و تەندروستى:

ئەم رههندە، ئەوه دەگەيەنیت، كە مامۆستايىنى پىشەيى دەبى بتوانن بەكارھېنەن تەندروست لە تەكىنەلۆجيای زانىارى و پەيوەندىكىردن پىشىخەن و خويىندەوارى زانىارى يەكباخەن و رېز لە مافى چاپىردن و خاوهندارىتى فيكىرى بگەن. لە توپىزىنە وە كانىاندا (Alexandersson and Limberg,2006) و (Jedeskog and Nissen,2004) دەكەن، كە خويىندەكاران تواناي خويىندەوارى زانىارىيىان نىيە. ئەم نووسەرانە ئامازە بۇ ئەوهش دەكەن، كە خويىندەكاران لە دۆزىنە وە زانىارى وەك وەرگرتى راستىيە كان تىدەگەن. هەروەها هەرييە كە لە:- (Jedeskog and Nissen) رۇونى دەكەنە وە، كە پىدەچىت خويىندەكاران رۇوبەر رۇووی كىشەيەك بىنە وە لە دەستەتىشانكىردىن سەرچاوه ئەلىكترونىيە پەيوەندىدارە كان و كۆكىردنە وەيان و بىنېنى ماناداربۇونىيان، يان دروستكىردىنى شتىكى نوى لېيان.

هه رووهها (ئه لىكساندەرسۇن و لىمبىرگ) دەلىن زۆربەي خويىندكاران جىگە لە چەند خويىندكارىيکى كەم نەبىت، هەرەم مۇويان را زىن بە كۆكىرىنەوە و پېشىكەش كەنەنەزىنەيە كان بەبى ئەوەي شىكارىيە كى رەخنەيى قۇولتىريان بۆ بىرىت. بەم پېيە گەران بەدواي زانىارىيە جىنى مەتمانە كاندا لەگەل تواناي بەكارھىنەنە كارىگە رانە لە چوارچىوەي جىاوازدا يە كەدەگرىتەوە. لە ئىستادا يە كىك لە سەختىيە كانى بەكارھىنەنە ئەدەبىاتى بەنەمادار بە وىب ئەوەي، كە خويىندكاران بەھۆى زۆرى و ئالۆزى زانىارىيە كانەوە سەريان سور دەمەننەت و بەزە حەمەت دەتوانن تۈيىزىنەوە پەيوەندىدارە كان دەستنېشان بکەن (Lowe, 2004, 257). كېشە يە كى دىكەي گرنگ، كە لەلايەن تۈيىزە رانەوە دەستنېشان كراوە پەيوەندى بە دىزىكەنەوە (دزىنى زانىارى و ھەولۇ كەسانى تر) ھەيە. لە تۈيىزىنەوە كەياندا، (دوو گروپى گرنگ لە نیوان بەكارھىنە رانى ئەدەبىاتى بەنەمادار بە وىب دەستنېشان دەكەن.

گروپى يە كەم، كە زۆريىنە خويىندكاران لە خۆدە گرىت، راستىيە كان لە ئىنتەرنېتدا كۆدە كەنەوە و دەيدۇزنى و دواتر پرسىيارى لىكۆللىنەوە بۆ وەلامە كانى پېشىر، كە زانراون دادەرىيىن. گروپى دووھم بە ھەولدان بۆ پىناسە كەنەنە كىشە، يان با بهتە كە دەست پېدە كات و بە بەكارھىنەنە و شەھى سەرەتكى بەردەۋام دەبن لە گەران بەدواي زانىارىيە پەيوەندىدارە كاندا.

ئەم گروپە بە شىوه يە كى رەخنە گرمانە لە ناواھەرۆكى ئەو زانىارىيائى، كە وەرگىراون دەكۆلەنەوە و بە گویرەي پرسىيارە كانى تۈيىزىنەوە كەيان بەكارىدەھىنن (ئه لىكساندەرسۇن و لىمبىرگ) لە كۆتاىي تۈيىزىنەوە كەياندا دەلىن، كە دامەزراوە پەروەردەيە كان مەيليان ھەيە (نە خويىندەوارى زانىارى) بەرھەمبەيىنن. ھەرچەندە ئەم نووسەرمانە بە گرتە بەرى ھەلۋىستىكى رەشبينانە كۆتاىي پېدەھىنن، بەلام تۈيىزىنەوە كەيان نىشانى دەدات، كە ھەلۋىستى خويىندكاران بەرامبەر بە بەكارھىنەنە ئەدەبىاتى بەنەمادار بە وىب بەندە بە سروشتى مادده فيركارىيە كەوە. بۆ نموونە ئالۆزىيە كانى و بە ئەزمۇونى فيربۇونى خويىندكاران لە ئەركە پراكىتىكە كانى دامەزراوە فيركارىيە كاندا.

ھەرووهە ئەو تۈيىزىنە وانەي، كە لە سەرەوە باسکراون ئاماژە بەوە دەكەن، كە لىكۆللىنەوە كان لە سەر ئەدەبىاتى بەنەمادار بە وىب پرسىيە كى گرنگى تۈيىزىنەوە لە ئاستى جىهانىدا پېكىدەھىنن. لە رېگەي شىكارىيە كەوە بۆ پەروەردە خويىندەوارى زانىارى لە جىهاندا، (مامۆستايىان وەك لايەنە پەيوەندىدارە سەرەكىيە كان دەزانىن، كە دەتوانن Moore, 2002)

پشتگیری فیروخوازان بکەن بۆ گەران و به کارهینانی ئەدەبیاتى بىنەمادار بە وىب بە شىوھىيەك كارىگەرتىين شىوھ بىت. بە واتايەكى تر، مامۆستاييان دەتوانن يارمەتى خويىندكاران بدهن بۆ شىكردنەوهى رەخنه گرانە و بىركىرىدىنەوهىان و دروستكىرىدىنې بىرۇكەتى نوى.

(بنەماي ئەوەن، كە فىرکىردىن بە ICT لە گواستنەوهى سادەيى زانىارى و ۋاسىتىيەكان تىدەپەرتىت. ئەوان پىيان وايە، كە فىرکىردىن بىرىتىيە لە ڦووبەر ڦووبۇونەوهى ئەزمۇونەكانى ڦابىدووئى خويىندكاران، داهىنان، دانوستان لەسەر مانا، مىتىا-كۆنگىشىن، ھاوكارى و بەشدارى چالاکانە لە پراكتىكى كۆمەلایەتىدا. بەلام بە گویرەتى مۆر زۆربەتى توىزىنەوهە كان لەم بوارەدا زۆر زياتر لەسەر ئەو بەرەستانەن، كە بە کارهینەران ڦووبەر ڦووبىان دەبنەوه و كەمتر لەسەر دەرئەنجامەكانى تواناكانى خويىندەوارى زانىارىييان ھەيە .

٧.١.٢ سوود و بە کارهینانى (ICT) تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردىن لە بوارى پەروەردەدا:

بە کارهینانى تەكىنەلۆجىا ئەمەرۆ بەشىوھىيەكى زۆر بە ھەموو لقە جىاوازەكانى زانستدا بىلاوبۇتەوه، ج سروشى و ج مەرۆيى و كۆمەلایەتى و هەند، بۇيە گرنگە و پىويسىتە لە چوارچىوھى زانستى دروستدا ئەمە بە کارهینىن لە ھەموو ئاستەكانى زانستى دىكەدا، كە دەيکەنە ئامرازىيکى كارىگەر لە زانستدا. بە کارهینانى تەكىنەلۆجىا فىرکىردىن لەوانە و تەنەوهدا ھۆكارييکى يارمەتىدەرە بۆ ئەوهى خويىندكار باشتىر فېرىتت و وەلامدانەوهى ھەبىت بۆ بابەتكان، چونكە لەرىيگەتى تەكىنەلۆجىاوه ژىنگەيەكى پەروەردەيى لەباردەرە خسىت بۆ خويىندكاران و پالنەر لاي خويىندكار دروست دەكات بۆ فېرىبۇون، ھەروھا پىويسىتە مامۆستاييان پرۇڭرامى خويىندەكەيان بە جۆرىيەت بگۈرن، كە خويىندكار ھانىدەن زياتر سوود لە تەكىنەلۆجىا وەربىرىت لە پرۇسەتى فېرىبۇوندا. لە گرنگىرىن سوود و بە کارهینانەكانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردىن لە بوارى پەروەردەدا ئەمانەن:-

١. يارمەتى خويىندكاران دەدات لە گەيشتن بە زانىارى ئەلكتىرونلى بە شىوھىيەكى كارا و كارىگەر:

ھەروەك (Brush,Glazewski and Hew,2008) رايانگە ياندۇووه، تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردىن وەك ئامرازىيک بە كاردىت بۆ خويىندكاران بۆ دۆزىنەوهى بابەتكانى فېرىبۇون. دابىنلىكىرىنى چارەسەر بۆ كىشەكان لە پرۇسەتى فېرىبۇوندا تەكىنەلۆجىا زانىارى و

په یوهندیکردن دهستکه و تی زانیاری زیاتر به رو دهست ده کات و خویندکارانیش با شتر فیرى چه مکه کان ده بن، کاتیک ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به کار ده هینن.

۲. پشتگیری ئه و شیوازه خویندنه ده کات، که خویندکار تییدا سه ره کییه (چالاکه):

له ئیستادا خویندکاره کان زیاتر سه رقالن به به کارهینان و سوود و هرگرتن له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن. (Castro Sanchez and Aleman, 2011, 911) تو ایان هه يه زانیاری نوئ و هربگرن له ریگه دهستگه يشن و هه لبزاردن و ریكخستن و لیکدانه وهی زانیاری و داتا کان له سه ر بنه ماي فیربوون له ریگه ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن وه. ته نانه ت خویندکاران زیاتر تو ایان به کارهینانی زانیاری و داتا ایان هه يه له سه ر چاوه جوراوجوره کانه وه و به شیوه يه کی ره خنه گرانه ش ده تو ان هه لسنه نگاندن بو که رهسته کانی فیربوون بکه ن له رهوی چونیه تیه وه.

۳. دروسکردنی ژینگه يه کی فیربوونی داهینه رانه:

ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن تیگه يشنی نوئی خویندکاران له بواری فیربووندا په ره پیده دات (Chai, Koh and Tsai, 2010, 63). هه روهها چاره سه ری داهینه رانه تر پیشکه ش ده کات بو جوره جیاوازه کانی لیکولینه وه کانی فیربوون. بو نموونه له هولیکی خویندنه وهدا، خویندکاران ده تو ان کتیبی ئه لیکترونی به شیوه يه کی ئاسایی له خویندنه وهی چالاکی به ده نگی به روز بخویننه وه. ئه مه جگه له وهی خویندکاره کان ده تو ان له سه ره تاوه بو ئاستی پیشکه و تتو به ئاسانی له ریگه کوئمپیو ته ر، لاتپ، یاریده ده ری دیجیتالی که سی (PDAs) (Personal Digital Asssistants)، یان ئایپاده وه زانیاری به دهست بهینن به هه مو و جوره کانی ده قه کانی کتیبی که. به شیوه يه کی دیاریکراوت. هه روهها له وانه يه ئه م کتیبی ئه لیکترونیانه له گه ل هه ندیک به رنامه خویندنه وهدا بین، که رهویه کی خویندنه وه به ده نگی به روز پیشکه ش ده که ن، چالاکی دروستکردنی و شه سازی په یوهندیدار، به تایبیه ت یاریه کان و ئه وانه په یوهندییان هه يه به تو ایان خویندنه وه و دهستکه و تی و شه سی وه، ئه وهش زیاتر له به ر ئه وه، که ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به رنامه دیزاینکراوی مه به ستدار له خو ده گریت و ریگای نویکارانه دابین ده که ن بو دابینکردنی کوئمه لیک پیداویستی فیربوون.

۴. بره و دان به فیربوونی هاوبه ش له ژینگه يه کی فیربوونی دووردا:

(Koc, 2005) ئاماژه دی به وه کردووه، که به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ریگه به خویندکاران ده دات، که به هاوبه شی کاره کانیان ئه نجام بدنه له هه ر

سات و شوینیکدایت. بُو نموونه له تیلیکونفراسیکدا ده توانيت خويندکاران له ریگهی ICT وه بانگ هیشت بکرین له سه رتاسه ری جيها ندا بُو به شداری کردنیان و گفتوجوکردن له سه ر بابه تیکی دياريکراو له گه ل ئوه شدابره نگه ئه و خويندکارانه ده رفه تيان هه بیت بُو شيكردنوهی كیشه کان و گه ران به دواي بيرؤکه تازه کان و په ره پیدانی چه مکه کاندا له وانه ش زياتر چاره سه ری فيربوونی ته كنه لو جيای زانياري و په يوه نديكرين هه لبسه نگين. خويندکاران ته نهها پيکه وه زانياري به دهست ناهيئن، به لکو ئه زموونه کانی فيربوونی هه مه جور له گه ل يه كتر ئالوگوک ده که ن بُو ئوه ده راي خويان در بېرن و بيربکه نه وه له سه ر ریگا کانی فيربوونیان.

۵. ره خساندنی هه لی زياتر بُو په ره پیدان به شاره زايی بيركrdنه وه له ئاسته به رزه کاندا: له سه ر بنه ماي ری بازيکی فيربوونی بنیانه ردا، ته كنه لو جيای زانياري و په يوه نديكرين يارمه تی خويندکاران ده دات، که سه رنج بخنه سه ر چه مکه ئاست به رزه کان. تویزینه وه کانی هه ريهك له (McMahon's,2009) و (Levin and Wadmany,2006) ده توانیت دا، که له رهوی ئاماره وه په يوه نديي کي به رچاو هه يه له نیوان خويند له گه ل ICT و به دهسته هينانی شاره زايی بيركrdنه وه ره خنه ييدا. به رکه وتنی زياتر له ژينگهی ICT ده توانیت تواني بيركrdنه وه ره خنه يى خويندکاران زياتر به هيزبکات. بهم شيوه يه، زانکو و دامو ده زگا فيركاري يه کان ئا راسته ده کرین بُو تيکه لکردنی ته كنه لو جيای له هه مو و بو اره کانی فيركردن و له نیوان هه مو و ئاسته کانی فيربووندا. ته نهه ت له و شوینه، که ئه م ریگا يه په يره و ده كريت، خويندکاره کان ده تواني ته كنه لو جيای به کاربهينن بُو گه يشن به ئاستي به رزى زانين له چوارچيوه سياقى فيربوونی دياريکراودا.

۶. باشتراكدنی کواليتی فيركردن و فيربوون:

(Lowther et al,2008) رايانگه ياندووه، که دوو تايي به تمه ندي گرنگ هه يه، که پيويسته بُو په ره پیدان به فيركردنی کواليتی باش و فيربوون له گه ل ICT: سه ربه خويي و تواني داهيئنان. سه ربه خويي ماناي ئوه يه، که خويندکاره کان له ریگهی به کارهينانی ICT وه کونترولى فيربوونيان ده که ن. بهم شيوه يه زياتر تواني کارکردنیان هه يه به شيوه تاکه که سى، يان به شيوه گروپ. هه رو ها مامؤستايان ده تواني ریگه به خويندکاران بدهن بُو ته واوکردنی هه نديك ئه رک له گه ل هاوريکانياندا، يان گروپه کاندا سه باره ت به تواني داهيئنان، کاتيک خويندکاره کان زياتر باوه ريايان به پروسي فيربوون هه يه، ده تواني له کاتي به کارهينانی ته كنه لو جيای نويدا به کارامه يي و کاريگه ريه وه تواني جيبيه جيكردن و گواستنه وهی زانياري گه شه پيبدن. بُو نموونه له پولىكى گويگرى (English

پراکتیزی دهنگسازی بکەن. کە لەریگەی بەكارھینانی فەرھەنگىکى دەنگى ئۆنلاینە، ئەوان پیویستە گوئى لە زمانى ٩ەسەن لە فەرھەنگەكەوە بگەن، وە بۇ فېربۇونى پېناسەكان و نموونەكانى بىرگەيەكى وشەيى نوي. دەبىت خويىندكاران تۆمارىك لە دەربىرىنى وشەكە بەدەنگى خۆيان دروست بکەن و نموونەيەك بۇ چۆنیەتى بەكارھینانى ئەم وشە نوييە لە چوارچىوهيدا دابىن بکەن. پىش تەواوكىدى ئەركە، خويىندكارەكان دەبىت بىزان، كە ج وىب سايىتىك بەكاردىن بۇ ئەوهى لە فەرھەنگىکى دەنگى ئۆنلاینى گونجاو بگەرین. ئەوان دەبىت چەند فەرھەنگىکى ئۆنلاین بگەرین. و ئەو فەرھەنگە دىاري بکەن کە بە باشترين شىوه پیویستىيەكانى فېربۇونىان دەگۈنجىت.

سەرەتاي ئەوهى، دۆزىنەوهى سۆفتۈرۈكى باش بۇ تۆماركىدى دەنگى خويىندكارەكان پیویستىيەكى ترە بۇ ئەم فېرخوازانە. هەربۆيە، ھەموو پرۆسەي فېربۇون و بەھەرەكانى فېربۇونى خويىندكاران دەولەمەند دەكات و زانىارىيەكانيان بەدەر لەو شتانەي، كە پىشتر دەيىزانن فراوانىر دەكات. بە بەكارھینانى ICT دەكىيەت داھينانى خويىندكاران باشتىر بکىيەت. خويىندكارەكان لەوانەيە ئامرازى نويى مەلتى مىديا بەدۆزنهوه و كەرەستە دروست بکەن لەو شىۋازانەي كە بە ئاسانى لەریگەي يارىيەكانى سىدى و تەلەفیزىيەنەوه بۇيان ئامادەيە. بە تىكەلەيەك لە سەربەخۆيى و توانا و داھينانى خويىندكاران. بەكارھینانى ICT دەتوانىت ھەردوو جۆرى فېرکىردن و فېربۇون لە ٩ووی گوالىتىهە و باشتىر بىكەت (Gee 2007). (2011).

٧. پشتىگىرى فېرکىردن بکە بە ئاسانكىدىن گەيشتن بە ناوەرۇكى كۆرسەكە:

(Watts Taffe et al,2003) بۇيان دەركەوت، كە مامۆستاكان دەتوانن وەك ھۆكاريڭىن بۇ تىكەلەكىدى تەكىنەلۆجىيا لە يارمەتىدانى فېربۇونى خويىندكارەكاندا لەریگەي تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكىرنەوه، ئەگەر ھاندان و كەرەستە و پشتىوانى تەكىنەلۆجىيات پیویست لە دامەزراوه كان بۇ مامۆستاييان بەردەست بىت. پەرەپىدانى ھۆلىكى ئامادەكراؤ بە تەكىنەلۆجىيا بۇيان ئاسانىر دەبىت. بەرپىسيارىيەتى سەرەتكى ئەم مامۆستاييانە گۆرىنى شىۋازا وانە و تەوهەكەيان و دروستكىردن و ٩وونكىردنەوهى ئەركە نوييەكان و رېيکخىستىن تاقىيەكى كۆمپيوتەرە لەریگەي پىسپۇرى فېربۇونى تەكىنەلۆجىياوه يان يارىدەدەرەكانيانەوه. بە گشتى وەك (Reid,2002) ئامازەي پېكىردووه، تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكىردن كاتىيەكى زىاتر پېشكەش بە خويىندكاران دەكات بۇ گەران لە دەرەوهى ناوەرۇكى كۆرس. ھەروەها بە دىننەيەوه رېيگە بە ئەوان دەدات باشتىر لە چەمكەكان تىيگەن. بەوهش

به کارهینانی ICT په یوه‌ندی فیرکاری و فیربوون ده گوپیت. به پیش لیکوپینه و کهی (رید)، ماموستایان رایانگه یاندووه، که په یوه‌ندی نیوان ماموستا و فیرکاریش هندیک جار پیچه وانه کردوتنه و سه باره ت به ته کنه لوجیای زانیاری، ئه م په یوه‌ندیه متمانه خویندکاران به هیز ده کات، کاتیک ده توانن یارمه‌تی ماموستا بدنه. ئه و ماموستایانه، که کیشه‌ی ته کنیکیان هه‌یه له هوله کاندا ICT ئه و ریبازه نه ریتیه‌ی، که ماموستا روپل سه ره کی ده گوپیت ده گوپیت و پیویستی به ماموستا هه‌یه، که زیاتر داهینه‌ر بن له گوپین و گونجاندنی که رهسته خویندا.

له کاتیکدا، که ICT له چه ند شیوازیک خه ریکی گوپینی فیرکردن و فیربوونه بو باشت، به لام تویزینه و کانی به رده‌ستیش هندیک به ربه‌ستی ده ستیشان کردوه. لم به شانه خواره وه ئه م به ربه‌ستانه له سه ر بنه‌مای تیروانینی خویندکاران و ماموستایان و به ریوه‌به ران و ژیرخانی ICT پولین ده کرینه سی پول. هه روه‌ها کومه‌لیک ستراتیز بو چاره سه رکردنی ئه و به ربه‌ستانه باسده کریت (Watts Taffe et al,2003:87).

۸.۱.۲ به ربه‌ستانه کان و چاره سه ره کان له روانگه خویندکارانه وه:

هه رچه‌نده سووده کانی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن له تویزینه و کانی پیشوودا ده رکه و تون، به لام به ربه‌ستانه کان، یان ئه و ریگریانه په یوه‌ندیان به به کارهینانه وه هه‌یه، هیشتا هه‌یه (Schweizer & Lowe,2006) هه موو ئه وانه‌ش ئه وه ده خه نه رهو، که جووله خویندکاران، پیداویستیه تایبه ته کان و دله را وکن له سه ر ئه نجامه کانی تاقیکردن و پیوانه‌یی، ئه و به ربه‌ستانه سه ره کیانه، که په یوه‌ندیان به به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن وه هه‌یه، به لام له گه ل ئه وشدا ئه م ته حه دایانه ده توائزی چاره سه ر بکرین به ده سته به رکردنی چالاکی فیرکاری گونجاوتر و له سه ر بنه‌مای کیشه کان و پشتگیری فیربوونی پیویست. هه روه‌ها (Whelan,2008) به ربه‌ستانی زیاتری دیاری کرد له روانگه خویندکارانه وه، له وانه: شاره زایی ته کنیکی لاه کی، که ده ستگه یشن به ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن له هولدا که م ده کاته وه، که می ژماره شاره زا ئه کادیمیه کان و که می کاردانه وه له کاتی خویدا له لایه ن ماموستا کانه وه، به وه ش کارلیک له گه ل ها و ته مه نه کان و راهینه ره کان که م ده کاته وه.

بۆچاره سه رکدنی ئەم بەربەستانە (Whelan, 2008) پیشنياري ئە و ستراتيژانەي خواره و دەكات بۆ ئاسانكردنى پرۆسەي فېربوون (Whelan, 2008, 53):-

١. دەرخستن و ئاراستە كىردن و ڕاھينانى زيا تر بۆ خويىندكاران.
٢. جەختىردنە و دەيەكى زۆر لە سەر گرنگى گەيشتنى ڕاھينەر و بەرىۋە رايەتى كارىگەر.
٣. فراوانبوونى پاكىچە كانى ئىنتەرنېتى، كەيارمە تىدەرن.
٤. ئامرازە كانى كۆنفرانسى ئۆنلاين بەشىوه يەكى گشتى، توanaxازى و گەشەپىدانى مەنھەجى و ڙىرخانى ئابورى و سياسەت و پشتىوانى حکومەت پىّويسەت بۆ كەمكىردنە و دەيە بەربەستى خويىندكاران.
٥. باشتىركىردنى كارىگەر بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن لە ھۆلدا. هەروەها هەريەكەله (Castro & Aleman, 2011, 915) ھانى خويىندكاران دەدەن بۆ بەدەستھينانى شارەزايى تەكىكى تايىھەت بەمە بەستى ئاسانكردنى فېربوون لە ڙىنگەي تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن.

٩.١.٢ بەربەستە كان و چارە سەرەكان لە ڙوانگەي مامۆستاوه:

- بەربەستە كان بۆ يەكخستنى تەكىنەلۆجىا كارىگەر لە ڙوانگەي مامۆستاوه بىرىتىن لە:-
١. كەمى پىشىبىنە كانى مامۆستا و نەبوونى ئامانجى ڕوون بۆ بەكارھينانى تەكىنەلۆجىا زانىارى و پەيوەندىكىردن لە دامەزراوه فېركارىيە كاندا (Al-Bataineh et al, 2008).
 ٢. نەبوونى ھاوكارى مامۆستا و پشتگىرىيەكى نوى. هەروەها نەبوونى شارەزايى و هەماھەنگى لە نىوان مامۆستايىاندا (Ertmer & Otternbreit-Leftwich, 2010).
 ٣. نەبوونى كاتى تەواو بۆ تىبىينىكىردى سۆفتۈرى نوى، يان تىكەلکىردى ICT لە ھۆلە كانى خويىندندا (Almekhlafi & Almeqdadi, 2010).
 ٤. نەبوونى شارەزايى پىّويسەت بۆ بەرىۋە بىردى كەرەستەي فېركىردن (Schweizer & Lowe, 2006).
 ٥. كەمى ليھاتووئى پرۆگرامە كان و شىۋاizi خودى بۆ تىكەيىشتن لە چۆنیەتى فېربوونى خويىندكاران (Goktas, Yildirim and Yildirim, 2009).
 ٦. نەبوونى شارەزايى پىّويسەت و ئەزمۇونى سنووردارى ICT لە بواري فېركىردىدا (Honan, 2008).

٧. نهبوونی زانیاری تایبەت دەربارەی تەکنەلۆجىا و چۆنیەتى تىكەلکۈدنى لەگەل زانیارى ناوەرۆكى پىداگۆجى بەردەست بۇ پشتگىرىكىرىنى فېربوونى خويىندكاران (Hutchison and Reinking,2011).
٨. زیاتر تەركىز كىردىن لەسەر فېرگەنلىقى تەكىنلىكى، يان كارامەيى لە جىاتى ناوەرۆكى كۆرس(Lim,2007).
٩. فشاركىردىن بۇ باشتىركەنلىقى خالەكان لەسەر تاقىكىردىنەوەي نەتەوەيى (Liu & Szabo,2009).
١٠. نهبوونى شارەزايى و ھاندان بۇ بەكارھىننانى كارىگەر لە تەکنەلۆجىا زانیارى و پەيوەندىكىردىندا.
١١. نهبوونى راھىننانى خزمەتگۈزارى لەسەر بەكارھىننانى تەکنەلۆجىا زانیارى و پەيوەندىكىردىن.
١٢. دروست بۇونى كىشەتى تەكىنلىكى لە ھۆلدا (Yildirim,2007).
١٣. بېرىۋەبرىنى ھۆل بەبوونى ژمارەيەكى زۆر خويىندكار(Tezci, 2011a).
١٤. نهبوونى ھاندان و پشتگىرى تەكىنلىكى و دارايى (Liu & Szabo,2009).
١٥. نادىنیاپى دەربارە سوودە گونجاوەكانى بەكارھىننانى تەکنەلۆجىا زانیارى و پەيوەندىكىردىن لە ھۆلدا (Yildirm,2007).
١٦. نهبوونى بىرۇكەتى دىاريڭراو سەبارەت بە چۆنیەتى يەكسىتنى تەکنەلۆجىا بۇ فېرگەنلىقى، كەدەبىتەھۆى باشتىركەنلىقى فېربوونى خويىندكاران (Al-Bataineh et al,2008).

١٠.١.٢ چەند ستراتيچىك بۇ مامەلە كىردىن لەگەل ئەم بەرەستانەدا:

١. دابىنلىكىنى چالاڭى پىشەيى گەشەپىدانى پەيوەندىدار بە تەکنەلۆجىا بۇ نوېكىردىنەوەي شارەزايى و زانیارى مامۆستايىان و پىشەشكەشىرىنى پشتگىرى تەكىنلىكى لەكاتى پىويىستدا (Al-Bataineh et al,2008).
٢. پشتگىرىكىردىن لەھاوبەشەكان، كە يارمەتى مامۆستايىان دەدات بۇ ھاوبەشكەشىرىنى راھىننانى كارىگەر لە تەکنەلۆجىا و ئەزمۇونەكان-Otternbreit (Ertmer & Leftwich,2010).
٣. ئەنجامدانى ئەو ۋىركشۇپانەي، كە ۋىكەنگەر بە مامۆستايىان دەدەن، تا رەنگىدانەوەيان ھەبىت لەسەر ستراتيچىك كارىگەر بۇ تىكەلبوونى تەکنەلۆجىا بۇ ناو وانەوتتەوھ و

- خستنه‌رووی ئەو كىشانەي، كە سەرەكىن بۇ تىيگەيشتن لە پرۆسەي يەكخستنى تەكناھلوجيا بۇ فيركردن (Almekhlafi & Almeqdadi,2010).
٤. رەخساندى دەرفەت بۇ چاودىرىيىكىدى ئەو مامۆستايىانەي، كە تەكناھلوجيا بەكاردەھىين (Frederick,Schweizer and Lowe,2006).
 ٥. زىادىرىدى پرۆگرامى پىّويسەت لەگەل كەرەستەي پېشىكە و تۈۋى تەكناھلوجيا (Goktas,Yildirim and Yildirim,2009).
 ٦. دابىنکىرىدى ئازادى تەواو بۇ مامۆستايىان لە ھەلبزاردىن و داپوشىنى مادده مەنھەجييەكاندا (Honan,2008).
 ٧. ئەنجامدانى راھىنانى كارىگەر و كاتى و بەرددەوام بۇ باشتىركىرىدى كارامەيى ICT و بەریوهبردىن ھۆلىكى دەولەمەند بە تەكناھلوجيا (Hutchison and Reinking,2010).
 ٨. هانى ھەلويىسى ئەرینى بده دەربارەي گرنگى يەكخستنى ICT بۇ رىئنمايى فيركردن (Lim,2007).
 ٩. پشتىگىرى تەكىنلىكى پىّويسەت دابىن بىرىت (Liu and Szabo,2009;Tezci (2011a;Yildirm,2007).

شايانى باسه، تەكناھلوجيا پىّويسەت بەكار بەھىنرىت بۇ زياتر پشتىگىرىيىكىرىدى شىۋاازى فيركردىنى نەرىتى، ھەربۇيە بە بىرواي (Tezci,2011a)، پىّويسەت مامۆستاكان فيرېن، نەك تەنها بۇ بەكارھىنانى تەكناھلوجيا بۇ بەرزىكەردنەوەي فيركردىنى نەرىتى، يان زىادىرىدى بەرھەم، بەلكو دەبىت لە روانگەيەكى زانستى خويندكارانەوە فيرېن، كە چۈن ICT دەتوانىت يەكبىرىت لە چالاكييەكانى ھۆلدا. واتە پىّويسەت مامۆستايىان لە رىيگەي داھىنەرانەتر و بەرھەمدارترەوە ICT بەكارىيەن بۇ ئەوھەي چالاکى زياتر سەرنجراكىش و خەلات و وانھى كارىگەرتر دروست بىھن (Castro Sanchez,2008;Birch and Irvine,2009;Honan,2008) بۇ ئەو مەبەستەش (& Aleman,2011) پېشىياريان كرد، كە مامۆستاكان بىرىكى كراوه بىگىن دەربارەي تىكەلبوونى ICT لە ھۆلدا، كە مامۆستاكان فيرى ستراتىئى فېركردىنى نوئى بن بۇ خۆگونجاندىن لەگەل ئامىرە نويىكان لە كاتى فيركردن بە تەكناھلوجيا.

ھەرچۈن يېك بىت (Yildirim,2007) بۇي دەركەوت كە مامۆستايىان زياتر ICT بەكاردەھىين بۇ ئامادەكىرىدى نامىلەكە و تاقىكىرىدىنەوەكان وەك لە بەرزىكەردنەوەي بىركردىنى وەي رەخنەيى. بەھەمان شىۋوھ، (Palak & Walls,2009) بۇيان دەركەوت، كە مامۆستاكان بە شىۋوھيەكى سەرەكى تەكناھلوجيا بەكاردەھىين بۇ پشتىگىرىيىكىرىدى رىي بازەكانى فيركردىنى بەرددەستيان و

به ده گمهن بو گه شه پیدانی فیربورو نی خویندکار هه ربويه، به راي نووسه ران يه ک لیکدانه و هي گونجاو هه يه، ئه ويش كه مى موديله بو چونيه تى به كارهينانى ته كنه لو جيا بو ئاسانكردنى فيربورو و سنورداركىرنى په يوهست به فاكته رى ده قى و هك قه بارهى هول و تواني قوتاپى زياتر، به لام (Brush,Glazewski and Hew,2008) پيوابوو، كه ئاماده كردنى مامۆستا پيش خزمه تگوزاري زانيارى پيوسيت دابين ناكات بو پشتگيري ته كنه لو جيای فيركىرن ، و ه نه به سه ركه و تواپى شيوازى گونجاو نيشان دهدات بو يه كخستانى ته كنه لو جيا له ناو پروگرامى خويندندما. له بېر ئه و ه پيوسيته راههينانى زياتر له پروگرامى مامۆستايان بكرىت و كارامەيى ICT له هولدا جىيەجى بكرىت بو ئه و ه ستراتيژىي كارىگەرە كانى ته كنه لو جيا تىكەل بكرىت. (Supon & Ruffini,2009) بو يارمه تيدانى مامۆستايان بو چاره سه ركىرنى ئەم گرفتانه، (Chen,2008) پيشنيارى كرد، كه له جياتى ته نيا دابينكردنى تيورى په روهرده، توپىزه رانى بوارى زانيارى ده بېت نموونه كانى چونيه تى تىكەل بونى ته كنه لو زياي مانadar و كارىگەر بو گه يشن به ئامانج و پيدا ويستىيە كان دابين بکەن.

11.1.2 به رهسته كان و چاره سه ره كان: تىپروانىنى ژىرخانى كارگىپرى و ICT

جگە له و تەحەدایانەي، كه هەردوو قوتاپى و مامۆستا له به كارهينانى ICT ڦووبه ڦووبىان بۇتە و ه، ئاستەنگى تريش له ڦووپى ژىرخانى ئيدارى و ICT هه يه له و ئاستەنگانەش و ه كو:-

1. سەرپەرشتىيارانى په روهرده يى زياتر جەخت له سەر چەندىتى ناوه ڦوکى خولە كه و نمرە كانى تاقىكىرنە و هى خويندكاران ده كەن و ه و هك له به كارهينانى ICT (Yildirim,2007).
2. نەبوونى پشتگيري كارگىپرى گونجاو بۇ به كارهينانى كارىگەرە ICT (Lim,2007).
3. راسپارده كانى كارگىپرى بۇ باشتىركىرنى ئەنجامە كانى تاقىكىرنە و ه، كه تەركىزە كه دوور دەخاتە و ه له به كارهينانى ICT بۇ سەرقالىكىرنى خويندكاران به چالاکى بىركردنە و هى پلهى به رزه و ه (Goktas,Yildirim and Yildirim,2009).
4. نەبوونى ناوه ڦوکى كۆرس و پروگرامى رىنمايى گونجاو.
5. نەبوونى هاردوير و سۆفتويير و كەرهسته گونجاوە كان (Yildirim,2007).

بو چاره سه ركىرنى ئەم ئاستەنگانەش، (Yildirim,2007) پيشنيارى كرد، كه دامەزراوه فيركارييە كان پيوسيتىيان به دەستگە يشتنى گونجاوە به تەكەنە لو جيا. هەروهها دامەزراوه په روهرده يى كان و سيسەتە مى دامەزراوه يى په يوهندىدار پيوسيتە سيسەتە نوئى

دابمه‌زريين بو بهشدارى كردنى مامۆستاييان له پروسەي بىياردان و پلاندانان سەبارهت به بهكارهينانى ICT له هۆلەكانياندا (Lim,2007) بو ئە و مەبەستەش توېزىنه وەيەكى كوالىتى ئەنجام دا بو زانىنى كاريگەرييە ئەرىنى و نەرىنېيەكاني تىكەلكردنى ICT له وانه وتنە وەدا بو ئە وەي چارەسەرى بەرجا و پىشكەش بکات. ئەنجامەكان دەريان خست، كە بەردەستبۇونى ئامرازەكانى ICT و دامەزراىدى پەرنسىپ و رىكاري پەراوىزى و پەروھرددىيى و دابەشكەردنى ئەركەكان لەنیوان مامۆستاييان و فيركردنى يارىدەدەران و خويىندكاراندا لە بنەما گۈنگەكانى بۇ باش بەرىۋەبردنى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن، ئەوهش بە جەخت كردنەوە لەسەر ئەم بنەمايانە، پروسەي فيرېبۇون، ئەگەرى زياترى ھەيە، كە خويىندكارەكان بگەنە بيركردنەوەي پلهى بەرز، وە پروسەي فيرېبۇون ئاسان بىيت. لەو چوارچىۋەيەشدا، ھەرييەكە لە (Ertmer & Otternbreit-Leftwich,2010) پىداچۇونەوەيان كرد بە ئەدەبياتى بەردەست لەسەر بنەما پىيويستەكان بۇ توانادان بە مامۆستاياني پىش خزمەت و خزمەتى بۇ جىيەجى كردنى ICT وەك ئامرازىيکى مانادار و پىشنىاريان كرد، كە دامەزراوهەكان بەلگەي پتە و بۇ مامۆستاييان دابىن بکەن، كە پشتگىرى كاريگەرى ئەرىنى لە تەكەنەلوجيا و فيركردنى ناوەندى خويىندكاران بکەن لەسەر فيرېبۇونى خويىندكاران و دەستكەوتەكان لەسەر تاقىكىردنەوەي ستانداردكراودا.

بو نموونە، دەتوانن دەرفەت بۇ مامۆستاياني راھىنراو پەھخسىئىن بۇ چاودىرى كردنى نموونە و مۆدىلى جۆراوجۆر، كە دواتر دەتوانن لەگەل فيرخوازانى راستەقىنەدا جىيەجىي بکەن. بىگومان، دامەزراوه پەروھرددىيەكان پىيويستيان بە يارمەتىدانى مامۆستاياني راھىنراو ھەيە بۇ تىكەيشتن لە زەحەمەتىكان، كە لەوانەيە رووبەررووی بىنەوە كاتىك دەست دەكەن بە بهكارهينانى ICT له هۆلەكانياندا، وە ستراتىزى كاريگەر پىشكەش بکەن بۇ چارەسەركەنلىكىان. بە كۆي گشتى، سەركەدەكانى دەبىت دلنىا بىنەوە، كە مامۆستاييان لەوە تىدەگەن، كە ئامانجي كۆتايى تىكەلبوونى تەكەنەلوجيا بەرە و پىشبردنى پروسەي فيركردن و فيرېبۇونە، نەك جىيى بگرىيەتەوە، لەبەرئەوە پەرەپىدانى مۆدىلى پىداگۆچى پىيويستى بە پەيوەندىيەكى بەھىز ھەيە لە نیوان تىۋرى و كاربەرنامىدا، بۇ ئەوهى يارمەتى مامۆستاييان بىدەن بۇ زالبۇون بەسەر ئە و بەربەستانەي، كە رووبەرروويان بۆتەوە لە تىكەلكردنى تەكەنەلوجىادا (Keengwe & Onchwari,2009) ئىدى بەم شىۋەيە ھەرييەكەلە (Staples,Pugach and Himes,2005) رايانگەياند، كە پلانى باش بۇ تىكەلكردنى تەكەنەلوجيا پىيويستى بە تىكەيشتىنېكى تايىبەت ھەيە بۇ ھاردوير و سۆفتۈرى تايىبەت، كە پەيوەندى بە پروگرامى خويىندەوە ھەيە لە گەشەسەندىنی ستاف و راھىنانى مامۆستايياندا

هه رووهها پيويست نيه بو پشتگيري کودنی پرۆگرامی خویندن لەگەل تىكەلکردنی تەكەنەلوجيا.

٢.٢ تەوهەری دووهەم: پالنەرى فيربوون

١.٢.٢ چەمکى فيربوون: چالاکىيەكى خودىيە و فيرخواز بۇ ئەوهى فيرى وەلامدانەوهى پيويست بىيت و خۆى لەگەل زىنگەكەدا بگونجىيەت، بە ئەنجامى دەگەيەنىت و رۆلى سەرەكى لەپرۆسەكەدا هەيە. يىگومان، رۆلى پەروەردە و فيركردىنىش ئەوهى، كە هەولبىرىت لەرىگەي شىوازو رېڭاكانى وانە وتنەوە و پرۆگرام و ئامرازەكانى ترەوە گۆرانكارى لەرەفتارى خويندكاردا بکات، لەبەرئەوهى فيربوون وەك پرۆسەيەكى عەقلى لەميانە شوينەوارەوە، هەست بە رەۋودان و كارىگەرييەكانى دەكەين و دەبىتە هوى گۆرانكارى، ياخود چاڭىرىمىزى مەركەن، ئىتر ئەو چاكسازى و گۆرانكارىيائەش لەلايەنى ھەلچۈونى و ويىزدانىيەوه بىيت، يان لەلايەنى عەقلى، يان لەلايەنى كۆمەلايەتى و جەستەيى و جولەيەوه بىيت، كە وايە گرنگ ئەوهى، لەكۆتايدا بىيت بەخوييەك و بەشىك لەرەفتارى كەسىتى مەركەن (قەرهچە تانى، ٢٠١٣: ١٦). گومانى تىدا نيه، كە بەكارهىنانى كەرسىتە و ئامرازەكانى رەۋونكىرىنەوه (كۆمپيوتهر، كاسىت و سىدى، نەخشە، تەلەفزيون، ئۆفەرەيد، ويىنە و كەلوپەلەكانى ترى رەۋونكىرىنەوه) سوودى زۆريان ھەيە بۇ خويندكار باشتە فيرددەبىت لەوهى، ئەگەر بەكاريان نەھىيەت. واتە كاتىك مامۆستا تەنها قسەدەكەت، ئەوا خويندكار تەنها ھەستەوهى بىستانى بەكاردەھىنى، بەلام ئەگەر مامۆستا قسەي كىدو ويىنەيەكىشى پىشانى خويندكاردا، ئەوا ئەو كاتە خويندكار گۈئى و چاوىشى بەكاردەھىنى و زىاتر لە بابهەتكە تىدەگات، بەلام ئەگەر خويندكار بۇنى شتەكەشى كىدو، يان دەستى لىدا، يان تامى كىدو، ئەوا ھەستەوەرەكانى ترىشى بەشدارى لەفيربوون و تىكەشتنى بابهەتكەدا دەكەن و باشتە خويندكار فيرددەبىت. كەواتە باشتە كەمامۆستا سوود لە ھەستەوەرەكانى خويندكار وەربگىيەت و لەرىڭايىانەوه زانىيارى و شارەزايىيەكان بە خويندكار بگەيەنىت (قەرهچە تانى، ٢٠١٣: ٢١).

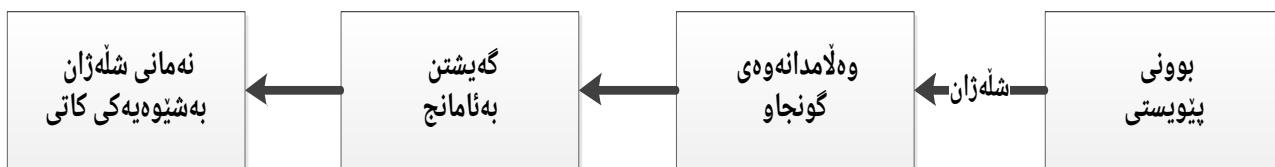
٢.٢.٢ چەمکى پالنەر: سەركەوتى پرۆسەي فيركردن و فيربوون سەرچاوهكەي لەتواناي مامۆستاوه دەبىت، ئەوهىش لەرىگەي تواناي بەستەنەوهى بابهەتكانى بەحەز و ئارەززوو خويندكارانەوه، چونكە خويندكاران بەپىي تايىەتمەندى تاكەكەسى ئارەززوو جىا جىايان ھەيە، بۇيە پيويستە مامۆستا ھاوسەنگىيەك لەنېوان بابهەتكان و ئارەززوو خويندكاراندا

دروست بکات. زاناکانی بواري دهروونزانى پالنهره کانيان به بهشىك لهره فتاري مرۆڤ ههژمار كردوه. واتا پالنهر پەيوهندىيەكى هەمه لايەنە لهنىوان تاك و ژينگەي دهورو بهريدا. ئەم پەيوهندىيەش له سەر بنەماي كارلىكىردن دەبىت، سەبارەت به پىناسەي پالنهر چەندىن بۇچوونى جياجيا ھەيءە بۇ پىناسە كردىنى لهوانەش وەكۈ:

پالنهر Motivation وەك چەمك لهوشەي Mover ى لاتينىيە وە هاتووه واتاي to move دەگەيەنېت، كەلەزمانى ئىنگلىزىدا به واتاي پرۆسە جولاندن دېت، لە دهروونزانىدا پالنهر بەپرۆسەي جولاندىنە ۋەفتار ھەزىماردە كرېت (عزيز، ۲۰۱۸: ۱۴۳).

پالنهر حالەتىكى (جهستەيى) - دهرووننىيە(لەناوه وەيى مرۆقىدا ، ھەلس و كەوت لە بارودۇخىيىكى تايىيەتىدا دەجولىنى و ئاراستەي دەكات بەرە و ئامانجىيىكى دىيارى كراو. ئەمەش بە واتايى دېت، كە پالنهر بە دايىنه مۇو جولىنى رى ۋەشتى مرۆڤ دادەنرىت و دەيخاتە گەر و تۈوشى گۈزى و نارەحەتى دەكات و ناچارى دەكات بەدوای ئە و مەبەست و ئامانجانەدا بىگەرېت، كە ئە و پالنهرە تىر دەكات، بۇ ئە وەيى لە و گۈزى و نارەحەتىيە رىزگارى بىت و بىگەرېتە وە حالەتى ھاوسمەنگى (الراجع، ۱۹۸۵: ۷۳).

پالنهر شلەزانىيىكى ناوه كىيە و ئاراستەي ۋەفتار دەكات بۇ بەدى هيئانى ئامانجىك و كەمكىردنە وەي شلەزان. پالنهر وەك ھېزىك ھەزىماردە كرېت، كە پال بە تاكە وە دەنېت، بۇ ئە وەي پىيويستىيەك تىر بکات، جا ئەم پىيويستىيە ھزرى، فيسيئولۆزى، دهروونى، يان كۆمەلايەتى بىت. واتە پالنهرە كان بەرددە وام نىن، بەلكو بەپىي پىيويستىيە كان سەرەھەلدەن و بەسى قۇناغدا تىپەرەبن، بۇونى پىيويستىيەك، كە وادەكات شلەزان دروست بىت و وا لە تاك دەكات وەلامدانە وەيەكى تايىيەتى بۇ ئەم پىيويستىيە ھەبىت. لە دواي تىركىدنى ئەم پىيويستىيەش تاك دەگەرېتە وە سەر بارودۇخى ئاسايى خۆي. كە واتە، گەرانە وە بۇ بارودۇخى ئاسايى كاتى دەبىت و دووبارە تاك دووچارى شلەزان دەبىتە وە كاتى پىيويستىيە كى تر سەرەھەلدە دات. لەھىلکارى (1) رونكراوه تە وە (عزيز، ۲۰۱۸: ۱۴۴).

ھىلکارى زمارە (1): خستەنە ۋە قۇناغە كانى سەرەھەلدانى پالنهر (عزيز، ۲۰۱۸: ۱۴۴)

پالنهر گرنگییه کی زۆری له ژیاندا هەیە، له بەرئەوەی هیچ ھەلس و کەوت و بىرکىدنه و ھەلچۇونىك بەبى پالنهر رۇو نادات. پالنهر بۇ ھەموو كەسیك گرنگە و پیویستە شتىك لە بارەيە و بىزانتىت، بۇ ئەوەي بتوانىت بە شىوه يەكى زانستيانە و دروست مامەلە له گەل كەسانى چوارده وریدا بکات و له کارو كىدارە كانىدا سەركەوتىن بە دەست بەيىت (قەرەچە تانى، ۸۱: ۲۰۰۷). لە راستىدا، پاداشت و ھاندان گرنگى خۆيان ھەيە له پرۆسەي فيرېبوون و فيرەكىدىدا. ئەو فيرېبوون و رەفتارو چالاکيانە كە پاداشت دەكىن، ئەوا زووتر فيرېيان دەبىن و بە ئاسانى دىئنە و يادمان و درەنگ له بىر دەچنە و بە ئاسانى دووبارە دەبنە و، ھەركاتىك خويىندكار پالنھرى بۇ فيرېبوون ھەبوو و ھەزوو ئارەزووی له باھەت و خويىندە كە ھەبوو، ئەوا باشتىر فيرەدە بىت، ئەگەر بە راورد بىرىت بە خويىندكارىكى تىن، كە حەزوو ئارەزوو لە خويىندن نىيە و اته پالنھرو ھەزوو ئارەزوو پرۆسەي فيرېبوون ئاسان دەكەت (قەرەچە تانى، ۲۲: ۲۰۱۳).

٣.٢.٢ چەمكى پالنھرى فيرېبوون: پالنھرى فيرېبوون بىرىتىيە له بارىكى ناوەكى لاي خويىندكار و پالىدەنیت بۇ بە ئاگابۇون لە ھەلۋىستى فيرەكارى و قبولىكىدىنى چالاکى ئاراستە كراو و بەرددە وام بۇون لەو چالاکيانەدا، تاوهە كە فيرېبوون ڕوودەدات. و اته پالنھرى فيرېبوون بۇ ئارەزووی ئەنجامدانى كارىكى باش و گەشتن بە سەركەوتىن لەو كار و ھەزو ئارەزوو دەگەریتە و، كە يەكىكە له پالنھرە تايىيەتىيە كانى تاك و دە توانرىت ناوى بنرىت ھە ولدان بۇ جياكارى و سەركەوتىن (القضاء و التراثي، ٦: ٢٠٠٧).

پالنھرى فيرېبوون ئامانجىكى پە روەردەيە رۆلىكى گرنگى ھەيە له سەركەوتىن و شىستەپىنانى خويىندكاراندا و بەشىكى بىنەرەتىيە لە ئەزمۇونى خويىندنى خويىندكار. پالنھرى فيرېبوون ھەستكىرىدىنى خويىندكارە بە مەتمانە بە خۆبۇون و چارە سەركەدنى كىشە كان. ھە روەها پىشوازىكىرىن لە زانىيارىيە كان بە ويستىكى ناوەكى و خۆشە ويستى زۆر دەربارە با بهتە كانى خويىندن، ئەمەش ئاماژەيە بۇ بارودۇخىكى گونجاو له گەل ھەلۋىستە فيرەكارىيە كان و بە دىيەپىنانى گونجاندىن لە گەل زىنگە خويىندندا (أمبوسعىدى و الحوسنیة، ١٥٧٦: ٢٠١٨). پالنھرى فيرېبوون بە ھەر دوو جۆرە كە ناوەكى ياخود دەرەكى رۆلىكى گرنگ دە بىنەت لە بوارى پە روەردەدا لەو رۇوهشە و زۆریك لە تویىزىنە وە كان ئە وەيان دووپات كردوتە و، كە پالنھرى ناوەكى زىاتر كارىگەرە و ھېزى ھەيە بۇ بەرددە وامى رەفتارى فيرەكىرىن لە پالنھرى دەرە كىدا. ئەمەش ئەو دەگەيە نىت، كە پالنھرى ناوەكى لە بىنەرە تدا پەيوهستە بە پیویستىيە كان و بەها كان و ئاپاستە گرنگە كان، لە بەرئە و ھەرگە زىاترى ھەيە له پالنھرى

دەرەکى، ئەمەش بە واتايە دىت، كەھەردوو پالنەرى ناوهكى و دەرەكى ىۆلى بەرچاويان
ھەيە لەپرۆسەي فىربوون و بە نەبۈونىان پرۆسەي فىربوون رۇونادات، بەلام گرنگە، كە
بىزابىن جياوازى تاكايدەتى ھەيە لەنىوان خويىندكاراندا لەرۈسى كارىگەرى ھېزى ھاندانەوه،
بۆيە ھەندىك لە خويىندكاران تووشى شىكست دىن بەھۆى لاوازى، يان نەبۈونى پالنەرى
ناوهكى، ياخود بىتتوانايى مامۆستاوه لەھاندانى خويىندكاراندا (سليم، ٢٠٠٣: ٤٩٩).

٤.٢.٢ تايىبەتمەندىيەكانى پالنەر

پالنەركان كۆمەلېك تايىبەتمەندى ھەمە جۆرييان ھەيە لەوانەش وەكى:-

١. پالنەر، ھېزىيەكى ناوخۆيىه.
٢. پالنەر، بزوئىنەرى رەفتارە.
٣. پالنەر، پەيوەندى بە پىيوىستىيەكانى تاكەوه ھەيە.
٤. پالنەر، لە لايەن فاكتەرە ناوهكى و دەرەكىيەكانى تاكەوه دەوروزىت (عبدالفتاح، ٢٠٠٥: ٢٠٢).
٥. پالنەر، لە ئەزمۇونە كەلەكە بۇوەكانى تاكەوه پەيدا دەبىت، كە جەخت لە گرنگى
پاداشت و سزا دەكتەوه، بۇ ئەوهى گۆرانكارى لە ھەلسوكەوتى فيرخواز و ھەمواركردن
و بنیاتنان، يان ھەلۋەشاندەوهيدا بکات.
٦. پالنەركان، لە جياكردنەوه لە پالنەركانى تر كار ناكەن، لەوانەيە پالنەرى فىربوون بۇ
رازىيىكىدى دايىك و باوكان بىت، ياخود بۇ قبولكىدى كۆمەلایەتى بىت (ناصر، ٢٠٠٥: ٢٠).

٥.٢.٢ گرنگى پالنەر

گرنگى پالنەر، رەچاوى ئەم لايەنانە دەكات، كەبرىتىيەن لە:-

١. بابەتكەن ئىزىكە لە دەرەنناسىيەوه، وەك تىيگەيشتن، بىركردنەوه و يادەوهرى.
٢. پالنەر پىيوىستە بۇ رۇونكىرىدەوهى رەفتارەكەش، چونكە ھەر رەفتارىك ھاندراوه.
٣. پالنەر يارمەتى خەلک دەدات، تا لە سروشتى پەيوەندىيەكانىيان تىېگەن.
٤. پالنەر زۆرسەرنج راکىشە بۇ وزە و چالاکى.
٥. مەرۆف دەگات بە ئامانجەكانى خۆى بەھۆى پالنەرەوه.
٦. گرۇپ و ھاوسەنگى كەم دەكتەوه لە رېيگەي پىئەنەمىي گونجاوهوه.
٧. پالنەر ئامرازىيە بۇ فىربوون و گونجاندن و خۆگونجاندن.

. ۸. به دهسته‌یینانی ئەزمۇونەكان، پەرەدان بەرەفتار و گەشەپېدانى (سوفي، ۲۰۱۸، ۳۹).

٦.٢.٢ مەرجەكانى پالنەرى فىربۇون

گرنگترین مەرجەكانى پالنەرى فىربۇون ئەمانەن، كە برىتىيەن لە:-

١. گەيشتن بەئامانجى فىربۇون.
٢. سەرنجдан بەھەندىك بىنەمای گرنگ لەدۆخى پەروھردىيىدا.
٣. چالاکىيەكان بە ئاراستەي ئەم بىنەمايانە ئەنجام بىرىن.
٤. بەردەواميدان بەم چالاکىييانە و پاراستىيان (إبراهيم، ٢٠٠٦: ١٥٤).

٧.٢.٢ سەرچاوهەكانى پالنەرى فىربۇون:

بەپىي سەرچاوهى وروزاندىن، دوو سەرچاوهى سەرەكى ھەيءە بۇ پالنەرى فىربۇون ئەوانىش پالنەرى ناوەكى و پالنەرى دەرەكىن:

أ- پالنەرە ناوەكىيەكان: ئەم جۆرەيان سەرچاوهەكى لەناو خودى خويىندكار دەبىت، واتە خويىندكار لەبەر خۆشى و چىز وەرگرتىن لەخويىندنه وەرگەتىن، يان بەمەبەستى وەرگرتىنى زانىاري نوى پەنا دەباتە بەرخويىندن (أحمد، ٢٠٠٨: ٤٤). ئەم جۆرە پالنەرە بەمەرجىيە گرنگ و سەرەكى ھەزىز دەكىيەت بۇ پرۆسەي فىرگەرنى خودى و فىربۇونى بەردەوام. بۇيە بۇچۇونەكانى ھاۋچەرخ بۇ پرۆسەي فىرگەرنى و فىربۇون جەخت لەسەر پەرەپېدانى پالنەرە ناوەكىيەكان دەكاتەوه، نەوهەك دەرەكىيەكان (سوفي، ٢٠١٨، ٤٠).

ب- پالنەرە دەرەكىيەكان: ئەم جۆرە پالنەرە سەرچاوهەكى لەدەرەوهى تاك دەبىت وەك مامۆستا، يان كەسانى دەرەوبەرى خويىندكار لەشۈئىنە جياوازەكاندا، واتە بۇونى ئەو كەسانە وا لە خويىندكار دەكات ھەولېدات بۇ ئەوهى دەستكەوتى خويىندنى باش بەدەست بەھىنېت بۇ ئەوهى دەرەوبەر لەخۆى رازى بکات يان بۇئەوهى پاداشت بکىيەت. مامۆستايىان ھەولۇدەن فىرخوازان لەپالنەرە دەرەكىيەوه بگوازنه وە بۇ دروستكەرنى پالنەرى ناوەكى (بلعاوي و أبۇسلیمان، ٢٠١٥: ٣٥).

بەپىي بۇچۇونى (Huitt, 2001) حەوت سەرچاوهى پالنەرەن بۇ فىربۇون، كە دەكەونە زىر چەتى پالنەرە دەرەكى و ناوەكىيەكانەوه، سەرچاوهەكانىش برىتىيەن لە:-

۱. سه رچاوه‌ی دهره‌کی رهفتاری: له‌ریگه‌ی وروزینه‌رو و لامدانه‌وهو و هرده‌گیریت، که هنه‌ندی رهفتار لاواز دهکریت و هنه‌ندیکی تر به‌هیز دهکریت.

۲. سه رچاوه کومه‌لایه‌تیه‌کان: کارلیکردنی کومه‌لایه‌تی په‌یوه‌ندی به دروستکردنی پالنه‌ره‌کانی تاکه‌وه هه‌یه و به‌پیی بارودوخی کومه‌لایه‌تی گورانکاری به‌سهر پالنه‌ره‌کاندا دیت.

۳. سه رچاوه مه‌عریفیه‌کان: په‌یوه‌ندی به به‌ئاگایی و درکردن و چاره‌سه‌ری کیش‌کانه‌وه هه‌یه.

۴. سه رچاوه بایولوژیه‌کان: په‌یوه‌ندی به‌پیویستیه بایولوژیه‌کانه‌وه هه‌یه، که پالنه‌ره‌ی تاک دهوروزینن. ئه‌م سه رچاوانه‌ش بريتیین له‌برسی بوون و تینویتی و پیویستیه سیکسییه‌کان... هتد.

۵. سه رچاوه هه‌لچوونیه‌کان: په‌یوه‌ندی به‌لایه‌نی دلخوشی و خم و هه‌ست و سوزه‌کانه‌وه هه‌یه.

۶. سه رچاوه روحیه‌کان: په‌یوه‌ندی به‌سروشتی په‌یوه‌ندی تاک و خودا و گه‌ردوونه‌وه هه‌یه، له‌گه‌ل تیگه‌یشن له‌خود و بوون له‌زیاندا.

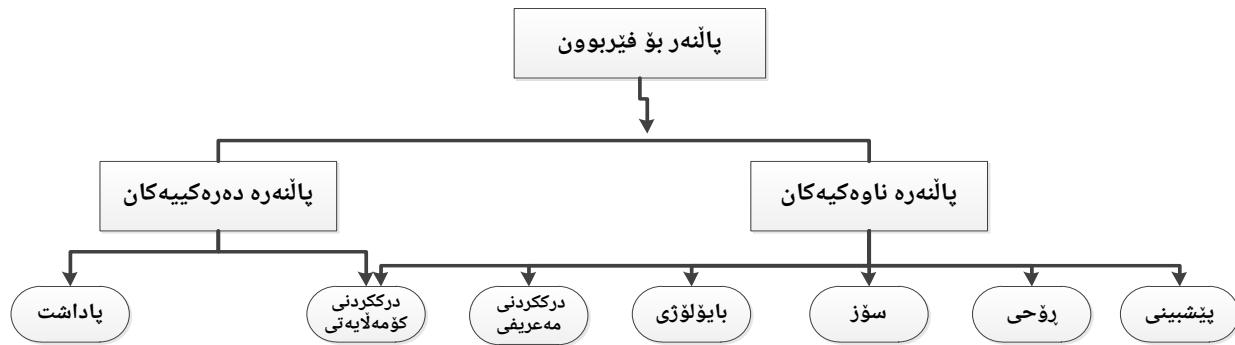
۷. سه رچاوه پیش‌بینی: په‌یوه‌ندی به هیوا و ئاواته‌کانی تاکه‌وه هه‌یه، بۆ ئه‌وه‌ی به‌سهر به‌ربه‌سته‌کاندا زاًل بیت (عزیز، ۲۰۱۸: ۱۴۷).

به بۆچوونی (پالنه‌ره‌ی ناوه‌کی دوو مه‌رجی سه‌ره‌کی هه‌یه ئه‌وانیش بريتیین له:

یه‌که‌م: خویندکار ئاست و توانایه‌کی به‌رزی هه‌بیت، تا بتوانیت کاره‌کان به‌سه‌رکه و تووویی ئه‌نجام بدات.

دووه‌م: ورووژینه‌ریکی خودییان هه‌بیت و به‌جوش و خروش هه‌ولی ئه‌نجام‌دانی کاره‌کانیان بدهن.

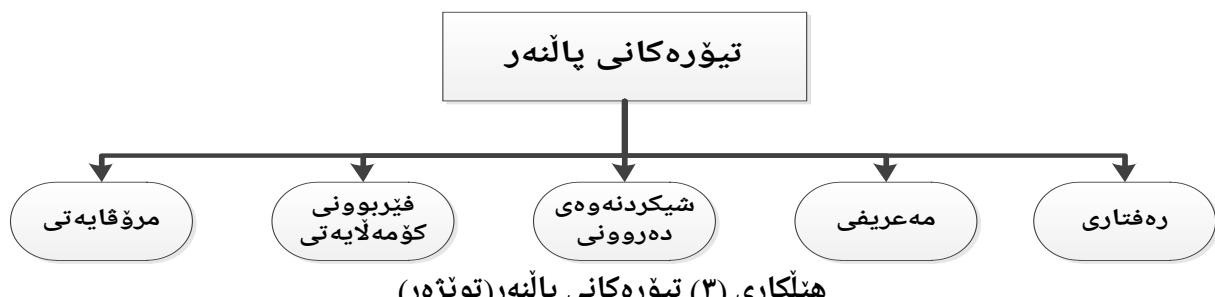
له‌راستیدا، بۆ ئه‌وه‌ی خویندکاران بگه‌نه ئاستیکی به‌رز له‌توانا خودییه‌کاندا، پیویسته ما‌مۆستاکان دلنیابن له‌وه‌ی خویندکاره‌کانیان شاره‌زاپی و دهست ره‌نگینی ته‌واویان هه‌یه. بۆ زیاتر تیگه‌یشن له‌سه‌رچاوه‌کانی پالنه‌ره‌ی فیربوون سه‌یری هیلکاری (۲) بکه.

هیلکاری (۲) سەرچاوە کانی پالنەری فیربیوون (عازیز، ۱۸۲: ۲۰۱۸)

٨.٢.٢ تیۆرە کانی پالنەر

بابەتی پالنەرە کان گرنگی تايىەتىيان ھەيە لە توپىزىنە وە كاندا، بە تايىەتى لە كۆتا كانى سەدەتى بىست و سەرەتا كانى سەدەتى بىست و يەكدا. لە بەر ئە وە چەندىن تیۆرى تايىەت بە پالنەرە کان سەريان ھەلدا و چەندىن روانگەي جىاجىا دروست بۇو بۆ شىكىرىدە وە پالنەر بۆ خويىدىن. لە گرنگىرىن ئەم تیۆرانەش وە كۆ:

هیلکاری (۳) تیۆرە کانی پالنەر (توپىزەر)

١. تیۆرى دەفتارى

سەرچاوە بىرۆكە کانى لە قوتابخانە دەفتارىيە کانى وەك پافلۆف و سكينەر وەرگىرا وەن دەفتارىيە کان دايىان وايە پالنەرە کان حاالتىكە، كۆنترۆلى دەفتارى تاك دەكەت. دەفتارە کانىش بىرىتىن لە وەلامدانە وەيە كى تايىەت بە روزىنەرە کان، بە مە بهستى گەيشتن بە ئامانجىكى دىيارى كراو. پاداشتىش ھۆكارييەكە بۆ چالاکىرىنى پالنەرە کان بۆ گەيشتن بە ئامانج بۆيە بەلاي زانا كانى قوتابخانە دەفتارىيە وە كىلىلى دروست بۇونى پالنەر بىرىتىيەن لە (پاداشت و هاندان) (عازىز، ۱۵۳: ۲۰۱۸).

يا خود پىناسە دەكرىيەت بە تیۆرى پەيوەندى، يان تیۆرى روزىنەر و وەلامدانە وە، كە پالنەر دەناسىيىت بە و بارە ناوه كىيە، يا خود ئە و پىيوىستىيە، كە دەبىتە هۆي جولاندى دەفتار و

ئەداکىرن و ئاپاستەكىرنى بەبەرددەۋامى بەرامبەر ئامانچ.(تۇراندایك) پاشتى بەو بىنەمايە بەستووه، كە ئەو فيربوونەي دروست دەبىت بەھۆى وەلامدانەوەوە، دەبىتەھۆى فيربوونى ئەو وەلامدانەوەيە و هەلسەنگاندى.

٢. تىۆرى مەعرىيفى

بەگشتى زاناكانى قوتابخانەي مەعرىيفى، پىيان وايە، كە رەفتارەكانى مروق پەيوەستە بەبىرگىرنەوە و پرۆسە عەقلىيەكانىيەوە، نەوەك بەپاداشت و سزاوه وەك ئەوەي رەفتارىيەكان بۆى چوون. زاناكانى بوارى مەعرىيفى، پىيان وايە رەفتار بەپلان و پىشىنى و شىكىرنەوە دەست پىدەكات و وەلامدانەوەي تاكەكان بۆ وروزىنەرەكان پەيوەستە بەشىكىرنەوەي بارودوخەكەوە. واتەھۆكاريھەولدانى مروق و گەرانى بەدواي زانىارىيەكاندا، چىز وەرگىتنە لەوەرگىتنى زانىارى نوى(عزيز، ٢٠١٨: ١٥٤). زاناكانى ئەم تىۆرە، پالنەر رووندەكەنەوە بەوەي، كە بەرھەمەيىنانىكى ناوەكىيە، كە تاك ھاندەدات بۆ بەكارھىنانى زۆرتىين توانا لەپىناو تىركىدنى پالنەرەكانى و خاوهندارىتى ئىرادەيەكى ئازاد دەكات، كە واى لىدەكات توanaxى بېياردانى واقعىھەبىت.

٣. تىۆرى شىكارى دەرروونى

زانىakanى ئەم تىۆرە، واى دەبىنن، كە پالنەر دۆخىكى ناوەكىيە بۆ بەكارھىنانى بەرزترىين ئاستى وزەي تاك لەپىناو تىركىدنى پالنەرەكانى و بەدېھىنانى خودى خۆيدا.ھەروھە ئاماژە بەوە دەكات، كە پالنەر حالەتىكى نەستىيە بەھۆى پالنەرە شاراوهەكانى، كە چەپىندرارون(سەرکۆنە كراون)، لە كاتىكدا، كە فرۆيد سەرجەم جۆرەكانى رەفتار دەگەرېيىتەوە بۆ پالنەرېكى سەرەكى، كە غەريزە جنسىيەكانە.

٤. تىۆرى فيرگىرنى كۆمەلایەتى

"روتر" چەمكى پالنەرى وىناكىردووه لەسەر بىرۇ باوهەرەكان، كاتىك تاكىك باوهەرى وايە، كە ويستىكى زۆرىھەيە. ئەوا توanaxىيەكى زىياتى بۆ بەدەستەھىنانى لەحالەتى بۇونى پشتىگىرىيەكانىدا وەك پىزانىن و ھاندان و دركىردىن بەبۇونى ھاندەرەكان لەلائى تاك، گۈنگۈرن لەخودى پاداشتەكان(فروجە، ٢٠١١: ١٣١).

به پیش بوچونوی زاناکانی قوتا بخانه کوئمه لایه تی، پالنر رولیکی گرنگ ده گیریت له پروسنه فیربووندا. له و رووه شهود دوو سه رچاوهی پالنر هه یه، که وا له تاک ده کات کاریک ئه نجام بذات ئه ویش:-

یه که م، پیش بینییه کانی تاک ده ربارة ده رئه نجامی ئه و کارانه، که ئه نجامی ده دات. دووه م: بـونی ئامانجیکی دیاری کراو و بهه ای ئه و کارانه، که ئه نجام ده درین (عزم، ۲۰۱۸: ۱۵۴).

۵. تیوری مرؤفا یه تی: ئه م تیورانه ئاماژه بـ چونیه تی جیاوازی ره فtar و هـ لسوکه و تی تاکه کان به پیش بـ جیاوازی پـویستیه کانیان ده که ن و ئاماژه بـ ئه و ده که ن، که ده توانری له ریگه تیركدنی پـداویستیه فـیـلـوـجـی و ده رونییه کانه و ده پـالـنـهـ رـیـ مـرـؤـفـ زـیـادـ بـکـرـیـتـ. له گـرـنـگـتـرـیـنـ ئـهـ وـ تـیـورـانـهـ شـ ئـهـ مـانـهـ نـ:-

أ. تیوری پـداـوـیـسـتـیـهـ کـانـ: له زـانـاـ بـهـ نـاـوـبـانـگـهـ کـانـیـ ئـهـ مـ تـیـورـهـ (ئـهـ بـرـاهـامـ مـاسـلوـ)ـیـهـ،ـ کـهـ بـوـچـوـنـیـکـیـ تـایـیـهـ تـیـ بـهـ دـهـ ربـارـهـ پـالـنـهـ رـهـ کـانـ.ـ (مـاسـلوـ)ـ پـیـشـ وـ اـیـهـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـانـیـ مـرـؤـفـ وـهـ کـهـ پـالـنـهـ رـهـ کـارـ دـهـ کـاتـ وـ هـهـ مـوـوـ مـرـؤـقـیـکـ هـهـ وـلـیـ تـیـرـکـدـنـیـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـانـیـ دـهـ دـاتـ،ـ بـوـیـهـ پـالـنـهـ رـهـ کـانـیـ لـهـ دـهـ رـئـهـ نـجـامـیـ هـهـ وـلـیـ تـیـرـکـدـنـیـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـانـهـ وـهـ درـوـسـتـ دـهـ بـیـتـ (عزم، ۲۰۱۸: ۱۵۴).

ئـهـ وـ پـوـلـیـنـکـرـدـنـهـ،ـ کـهـ (مـاسـلوـ)ـ دـایـنـاـوـهـ لـهـ تـیـورـهـ کـهـ يـداـ لـهـ بـهـ رـبـلاـوـتـرـینـ پـوـلـیـنـهـ کـانـهـ لـهـ نـاـوـهـ نـدـهـ فـیـرـکـارـیـیـهـ کـانـدـاـ،ـ بـهـ پـیـشـ بـهـ ئـهـ مـ پـوـلـیـنـکـرـدـنـهـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـانـیـ مـرـؤـفـ دـهـ گـیرـیـتـهـ خـوـیـ بـهـ پـیـشـ تـیـرـکـدـنـیـانـ بـهـ شـیـوـهـ یـهـ کـیـ پـلـهـ یـیـ (هـهـ رـهـ مـیـ)،ـ کـهـ بـهـ پـیدـاـوـیـسـتـیـیـهـ مـادـیـیـهـ کـانـ دـهـ سـتـ پـیدـهـ کـاتـ،ـ دـوـاـتـرـ ئـاسـایـشـ وـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـوـمـهـ لـایـهـ تـیـهـ کـانـ،ـ دـوـاـتـرـ پـیدـاـوـیـسـتـیـیـهـ رـیـزـگـرـتـنـیـ خـودـ وـ لـهـ لـوـتـکـهـ هـهـ رـهـ مـهـ کـهـ پـیدـاـوـیـسـتـیـیـهـ بـهـ دـیـهـیـنـانـیـ خـودـ هـهـ یـهـ،ـ لـهـ وـ چـوـارـچـیـوـهـ یـهـ شـداـ،ـ دـهـ توـانـیـنـ هـهـ رـهـ مـیـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـانـیـ (مـاسـلوـ)ـ بـهـ شـیـوـهـ یـهـ وـینـابـکـهـ یـنـ:-

هيلكارى (٤) هەرمه مى پيداويستىيە كان لاي ماسلۇ (توىيىھر)

۱-پيداويستىيە فيسيولوجيه كان: برىتىيەن لەپيداويستىيە سەرەگى و بنه رەتىيە كانى تاك، كەپەيوەستن بەلايەنى فيسيولوجى تاكەوە. بۇنمۇونە (ئاو و ھەوا...ھەم) ھۆكارانە يارمەتى ھاوسەنگى جەستە و مانەوھى تاكن.

۲-پيداويستى ئاسايش: برىتىيە لەدابىنكردىنى ڙىنگەيەكى پارىزراو بۇ تاك.

۳-پيداويستى ئينتىما و خوشە ويستى: مەبەست لىيى ئە و پيداويستيانە يە، كە تاك لەرىيگەيەوە ئالوگۆرى خوشە ويستى و ئينتىما و سۆزە كانى لەگەل ئەوانى دىكەدا دەكەت.

۴-پيداويستى رىز و پىزانىن: ئە و پيداويستيانە تاكە، كە وىنەي ئەرىنى دەربارەي خود و دانپيدانانى ئەوانى دىكە لاي تاك دروست دەكەت (پىويستى تاكە بۇ پىكھىنانى وينەيەكى ئەرىنى دەربارەي خودى خۆى و پەسەندىرىنى ئەوانى دىكە بۇ).

۵-پيداويستى بەديھىنانى خود: لەئارەزووئى تاكدا دەردەكە ويىت، ئە وەش لە بەديھىنانى ئە و شتانەي كە لە گەل توانا كانىدا گونجاون (شعبان، ۲۰۰۹: ۱۰۱).

ب. تیۆرى موراى پىيوىستى دەناسىنېت بەھى، كەچەمكىكى گۈيمانەيىه، كەگۇزارشت لەھىزىك دەكات، كەكاردەكاثە سەر رەفتارى تاكەكان، لە دوو توپىي ھەولدان بۇ گۆرىنى ھەلۋىست، يان دۆخە ناتەبا كان، كەكاردەكاثە سەر تاك دەتوانىت درك بەھەلۋىستە بکات، كە دلەرداكىيى كەمەدىتە وە. موراى گەيشتە ليستىك، كەپىك ھاتووه لە ۲۰ پىداويسىتى كۆمەلایەتى، كە دەكىرىت فىرىت بىن بەھۆى كارىگەرى لايەنەكانى پرۆسەي گەشە كىدىنى كۆمەلایەتىيە وەك لە خىزان و ئەوانى دىكەدا (محمد، ۲۰۰۷: ۱۱۴).

٩.٢.٢ رۆلى مامۆستا لە دروستكىرىنى پالنەرى فيربوون

مامۆستاي سەركە و تو ئە و ما مامۆستايىيە، كە تواناي و روزاندى خويىندكارە كانى ھەيە. بە جۆرىك وايان لى بکات خويىندەن و فيربوون بىيىتە مەبەست و ئامانج، نەك تەنها ئامراز بۇ بە دەست ھىنانى بپوانانە. لەم چەند خالە چەند پىشنىيارىك دەخەينە روو بۇ ئە وەي ما مامۆستا بتوانى سەركە و توانە پالنەرى خويىندكاران بۇ فيربوون بورۇۋۇزىنەت:

١. پىيوىستە مامۆستا پەره بە پرۆسەي فيربوونى خودى لە لاي خويىندكار بە دات. ئە و يىش لە رىيگەي پىدانى چالاکى دەرەكى، كە تەحەدai ھزرى خويىندكاران دەكات پاشان بەستنە وەي ئەم چالاکىيە، بە زانىارىيە كانى خويىندكارانە وە.

٢. زۆر زىرە كانە هاندان بە كارېئىنەت بە تايىەتى پىدانى پاداشتى ماددى و مەعنە وى (ئە و پاداشتานە بەپىيى تەمەن دەگۆرىت).

٣. پىيوىستە خويىندكاران هان بدرىن بۇ فيربوون و وەرگرتنى زانىارى.

٤. پىيوىستە وا لە خويىندكار بکرىت ھەست بە بەرپرسىيارىيەتى بکات، لە كاتى ئەنجامدانى ھەر چالاکىيەك و رۆلى تايىەتى پى بدرىت.

٥. پىيوىستە خويىندكار درك بە گرنگى ئە و بابەتە بکات كە دەي خويىنەت و ئامانج لە فيربوونى بابەتە كە بزاپىت، قەناعەتى بە گرنگى بابەتە كە لا دروست بىت (عزيز، ۲۰۱۸: ۱۶۵).

٦. پىيوىستە ژىنگەيەكى ئارام بۇ خويىندكار لەناو ھۆلدا دروست بکرىت، كە تىايىدا هاندان فاكتەرى كاركىرىن بىت، نەك تۆقىن و ترسانىن بە مانە وەي و دەرنە چوون.

٧. پىشبرىكى لە نىوان خويىندكاران دروست بکرىت و بەشىوازىكى پەرەردەيى چاودىرى بکرىت.

٨. هاندانی کارکدن به گروپ، چونکه له ریگه‌ی گروپه و خویندکاران هست به رولی که سانی تر ده کات، له گه‌ل ئوهش بۆ گه‌یشن به ئامانجە کان فیرى هاوکاریکردن ده بیت.

٩. به کار هینانی تەکنه لوجيا بۆ فیركردن، به تاییه‌تى بۆ وانه زانستییه کان.

١٠. هاندانی ئەنجامدانی کرداری پراکتیکی له وانه کان، وانه وانه که بريتى نه بیت تەنها له قسەی زاره‌کی (بلقیس و مرغی، ۱۹۹۶: ۱۰۴).

١١. پیویسته مامۆستایان جیاوازی تاکایه‌تى له نیوان خویندکاراندا ره چاو بکەن و هەلی کارلیک بۆ به دەستھینانی ئامانجە کانیان دەسته بەر بکەن، ئوهش بە توانيه‌کی خیرا و هەلسوكه‌وتیک، که له گه‌ل تواناوا حەز و شاره‌زايی پیشواویاندا بگونجیت

١٢. وروزاندى پالنەرى خۆشە ویستى زانیاري لاي خویندکاران، چونکه خۆشە ویستى بۆ زانست دەبیتە بنەمای فیربوون و داهینان و تەندروستى دەرروونى (شيبة، ۲۰۱۵: ۵۰).

١٣. نزیکبۇونە و رېزگەتن لە خویندکاران، چونکه خویندکاران زانستیان خۆشە دەبیت، ئەگەر مامۆستایان خۆشبویت (سوفی، ۲۰۱۸: ۴۵).

١٠.٢.٢ ئەركە کانی پالنەرى فیربوون:

پالنەر رولیکى گرنگ له کرداری فیربوون و هەلۆیستى فیربووندا دەگىریت، بۆئە وەی له و رولە شاره‌زابىن پیویسته بەوردى ئەركى پالنەرى فیربوون بىانىن، کە يارمەتى تىگەیشتن و رۇونكىردنە وەی پالنەرى فیربوون دەدات (توق و آخرۇون، ۲۰۰۳: ۲۱۹)، ئەوانىش بريتىن له:

١. ئەركى وروزاندى رەفتار: پالنەر نابىتە هوکار بۆ رەفتار، بەلكو دەبیتە هوی وروزاندى رەفتار باشتىرىن ئاست بۆ وروزاندىن ئاستى ناوهندە، چونکە كەمى وروزاندىن دەبیتە هوی بىزارى خویندکار و زىادبۇونى وروزاندىش دەبیتە هوی پەرش بۇونە وە بە ئاگابۇون، لە بەرئە وە پالنەرچ زىنده‌يى بىت، يان دەرروونى بىت کاردەکات بۆ وروزاندى رەفتار، هەر بۆيە ئەگەرىت و ئەم پالنەرە هيىزىكى باشى هەبىت، ئەوا دەبیتە ئەگەرىكى بە هيىز بۆ ئەنجامدانى ئە و رەفتارە ديارىكراوه (ويزة، ۲۰۱۷: ۱۷۷)، هەربۆيە دەتوانرىت رەفتارى تاک بە چوار دۆخى جياكه رەوه چاودىرى بکرى، کە بريتىيەن له:-

أ. دەستكە وتنى تاک بۆ ئە و شتەي، کە ئارەزووی دەكات، پاش ئەنجامدانى رەفتارە كە.

ب. دەستكە وتنى تاک بۆ ئە و شتەي، کە ئارەزووی ناكات، پاش ئەنجامدانى رەفتارە كە.

ج. کۆتاپەن بە و دۆخە نەخوازراوەی، کەتىيى كەتوووھ لەدەرئەنجامى ئەنجامدانى رەفتارىيکەوە.

د. کۆتاپەن بە و دۆخە خوازراوەی، کە تىاپەتى لەدەرئەنجامى رەفتارى ئەنجامداوادا.

دۆخى يەكەم و سىيەم كار بۆبەھىزىرىنى رەفتارەكە دەكەن، كەراستە و خۇ روەددات، هەربۆيە پاداشت و ھاندانى ئەرىيىنى وەك پاداشتىرىنى بەشتىيەكە، كەتاڭ پىيى رازى بىت، يان سزادان بە و شتەي كەتاڭ كۆتاپىي بەرەفتارەكە دىننى، ئەوانىش دووجۇرن:- (ورۇزاندىن، يان ھاندان) (المعايىطة، 1999: 100).

۲. ئەركى ئاراستە كەدنى رەفتار: پالنەر ھۆكارييکى پالپىشىكراوه، چونكە ئاراستە كەدنى رەفتار بۇ بەديھىنانى ئامانجىيکى ديارىكراو، يان تىرىكى ديارىكراو، لەھەمان كاتدا پاداشت و پالپىشىي بۇ رەفتارەكە، كە ئەم ئامانجەي پىكاوه، چونكە ناكى ئەتكەنها گرنگى ئەنجامدان لای خويىندكاران بورۇزىينىن، بەلكو پىيوىستە ئاراستە بىكەين، تادەگاتە ئامانجە كەي. لە و ۋووهشە و خويىندىن دەبىتە شتىيەكى بەسۈود، كاتى ئاراستە بىكى بەرە و ئامانجىيکى ۋوون، كە گرنگىيەنەن خويىندكاران بورۇزىينىت (شىبية، 2015: 49).

۳. ئەركى پىشىبىنىكەدنى رەفتار: پالنەر فىرېبۈون يارمەتى بەدەستەھىنانى زانىن و شارەزايى و ئامانجە كان دەدات، خويىندكار پابەند دەكەت و پالنەر فىرېبۈونى زىاد دەكەت. بۇ نموونە كاتىيەك مامۆستا وەسفى ئە و بابهەتە دەكەت، كە خويىندكار دەتوانىت ئەنجامى بەدات، مامۆستا گۆرانكارى لە پىشىبىنىيەكاندا دەكەت، كە دەبنە ھۆى ۋىگىرىكەن لە بەديھىنانى ئامانجە كاندا، ياخود پىشىبىنىيەكان دەسپىتە وە (غبارى و أبو شعيرة، 2008: 47).

۴. ئەركى چالاکىرىنى رەفتار: ديارىكەدنى پالنەر فىرېبۈون لە سەر دووبارە كەرنە وە رەفتارە سەرکە و تووه كان دەبىت، ئە وەش ئامازەيە بۇ وزەيەك، كە رەفتارى تاڭ دەجوللىيەت و ھانىدەدات بۇ چالاکى و كۆششىكەن پاش دۆخى وەستان و چەق بەستووپىي، ئەمەش رەفتار چالاک دەكەت و پالىيدەنیت بۇ فىرېبۈون (الجفيمان و محمود، 2008: 51).

۵. ئەركى ھەلبىزاردەنی رەفتار: پالنەر ڕۆلى ھەلبىزادەن دەبىنیت، ھانى خويىندكار دەدات بۇ ئەنجامدانى رەفتارىيکى ديارىكراو و دووركە و تنه وە لە رەفتارىيکى دىكە. لەھەمان كاتدا ھەلدەستىيت بە ديارىكەدنى ۋىگەيەك بۇ وەلامدانە وە ھەلۋىستە جياوازە كانى ژيانى. بۇ نموونە، كاتىيەك خويىندكارىيک پىداچوونە وە بۇ وانەيەك دەكەت لە ۋىر كارىگەری پالنەر يەكى ديارىكراودا، وەك خۇئامادە كەن بۇ تاقىكەردنە وە، ئەوا تەنها بە ئاگاپە بۇ بەش و زانىارىيە

په یوهندیداره کان به بابه تى تاقيکردنەوە کەو گونگى به بابه تە لاوە كىيە کانى دىكە نادات (الجوهر و كھينە، ٢٠١٩: ٣٠).

٦. ئەركى پالپىشتى: ئەم ئەركە ئەو وەلامدانەوانە لە خۆدە گرىت، كە بەھۆى پاداشت و سزاوه رىيڭە خرىن و رۇلىان لە سەر گۆرانكارى رەفتار ھە يە.

٧. ئەركى كۆلەدان: بە ماناي بەردە وامى رەفتارە، چونكە په یوهندیداره بە ئامانجە وە. ھە ولدان وادە كات تاك بە سەر سزا و ئالۇزىيە کاندا زالبىت (سوفي، ٢٠١٨: ٤٠).

٨. ئەركى پالنەرى سزادان: پالنەر ئەركى دوورخستنەوە تاك لە سزا دە بىنېت، يان دوورخستنەوە لە وروزاندى بە ئازار. ھە روەها سزادان لايەنى خراپى ذۈرى ھە يە لە پە روەردەدا و دەرئەنجامى سزادان لە خويىندن مسوگەر نىيە، ھە روەك لە وانە يە بىيىتە ھۆى لاوازىي پىشىبىنكردى ئەنجامە کان، يان بىيىتە ھۆى شاردنەوە رەفتار، نەك كۆتا يى پىھىنائى، يان دە بىتە ھۆى بەردە وامبۇون لە سەر رەفتارى ھە لە، بە لام لە گەل ئە وەشدا ناتوانىن لېيان بە دووربىن لە پە روەردەدا، بە لام لە سەر بىنەماي بە كارھىنائى دروست و راستە و خۇ دواي رەفتارە كە، پىيوىستە بەردە وام بىت بۇ كۆتا يى پىھىنائى رەفتارى نە خوازراو (المعايطە، ١٩٩: ١٥٥).

٣.٢ تە وەرى سىيەم: زىرەكى ھە لچوونى

١.٣.٢ چەمكى زىرەكى

زىرەكى، ئامادە باشىيەكى عەقلىيە، كە پىيوىستى بە تواناي كاركردنە لە سەر بىركردنەوە و پىشىبىنې كىردى ئەرك و درك پىتكىرن و ھەستكىرن بە كىيىشە کان و لېكدا نەو و شىكىرنەوە يان و تىگە يىشن لە ھەستىكى ئالۇز و خىرايى لە فيرېبۇون و سوود و ھەرگىرن لە ئەزمۇونە کان. ئە وەش دووربىنى و قۇولى بىكىرنەوە و خىرايى تىگە يىشن و پىدانى مانا يە بۇ ئە و شتانەي لە دەرورى بەرماندان و دۆزىنەوە چارە سەرى زانسى بۇ كىيىشە و گرفتە کان. زىرەكى دە توانرىت بە تاقيكىردنەوە تايىيە تى خۇي پىپۇرىت (شىشك، ٤: ٢٠٠٨). سەرە راي ئە وەش و شەرى زىرەكى زۆر بەر بىلا و لە ناو خەلکدا و لە قىسە و گفتارى رۇزانەدا بە كارىيدە هېيىن، بە لام ئە گەربىت و پرسىيار لە يە كىك بىكەيت، تا پىناسەي زىرەكىت بۇ بىات زۆرماندوو دە بىت لە دىاري كىردى مانا و پىناسەي زىرەكىدا و ناتوانىت پىناسەيە كى وردى بۇ بىات. ئە وەش

شتيكى ئاسايىيە، كەنە توانى پىناسەي زيرەكى بىكەن، چونكە زانايانيش نەگە يشتوونەتە رېيىكە و تىنىكى ھاوبەش لەسەر پىناسە و ناساندى زيرەكى.

و شەي ئينگلizi (intelligence) و اته زيرەكى لهوشەي لاتىنى (intelligentia) و هەرگىراوه، كەزاناو بىرمەندى ناسراوى رۆمانى (شىشرۇن) دايھىناوه و لهزمانه ئەوروپىيە تازە كانىشدا بەكارھاتووه. لهزمانه وانىشدا و اته عەقل و تىيگە يشتن و دانايى. بۇن موونە، كەدەلىت زيرەكى له تەمەندا و اته تەواوى تەمەن، زيرەكى له تىيگە يشتندا و اته تىيگە يشتنىكى تەواو و خىرايى له قبولكىرىدىندا (نجاتى، ۱۹۸۴: ۲۷۴). زيرەكى بەگشتى لهلای خەلکى واتا بەئاكايى و وردى و سەرنجىدان بۇ ئە و شتەي دەيىنېت و دەيکات. وە كەسيك بەزيرەك وەسف دەكەن، كەھەلس و كەوتى جوانە و بەشىوه يەكى جوان و رېك و پېك پلان دادەنېت بۇ گەيشتن بەئامانجە كانى و تواناي پىشىبىنىكىرىدى بۇ دواي ئىشەكان ھەيە. ھەروھا دەلىن زيرەكى توانايىكى گشتىيە و كارىگەرېيەكانى له بوارە جىاجىا كاندا دەرده كەھويت. و اته كەسيك له بوارى بازىغانىدا زيرەك بىت، ئەوا له بوارى سىياسى و كۆمەللايەتىشدا زيرەك و له چارەسەركىرىدىنە كىشە مەندا لانىشدا زيرەك. ھەروھا واي دەبىن، كەزيرەكى توانايىكى سروشىيە و تاڭ دە توانىت بەدەستى بىنېت لەرېيگەي ئەزمۇون و فېربۇونەوە. ھەروھا جىاوازىش دەكەن لە نىوان زيرەكى زانستى و رۆشنبىريدا و دەلىن سىفەتى ئىرادە، يان مىزاجى فلان كەس سەرەرای زيرەكىيەكەي (راجح، ۲۰۰۶: ۳۱۶).

زيرەكى ناتوانىت بىبىنرىت، بەلام ئە توانىت كارىگەرى و شوينەوارى بىبىنرىت و پىوانە بىرىت. ئەمەش ماناي ئەوە نىيە، كەگرنگ نىيە، يان راست نىيە، زاناييان ھەولىانداوه تايىيە تەمەندىيەكانى زيرەكى جىابكەنەوە لەرېيگەي پىچەوانە كەردنەوەي لەسەر رەفتارى كەسە زيرەكە كە و ئە توانىت تىبىنى رەفتارى كەسى زيرەك و ھەلۋىستەكانى بکەين، ھەروھا زيرەكى چەمك و مەبەستىيەكى فراوانى ھەيە لە بوارى دەرونزاپىدا، كەھەتا ئىستا نە تواندا و پىناسەيەكى گشتىگىر بىرىت ھەرچەندە زاناييان سەدەي پىشىووی زۆر سەرقالكىرىد، دەكىرىت ئەمە ئاماژەيەكى گەورەبىت، كەلەسەدەي بىستدا كۆبۈنەوە و توپىزىنەوە كان ئەنجامى ھەبىت (امام، ۱۹۶۲: ۲۵). خەلکى، كەسانىك بەزيرەك ئەزانن، كەبەخىرايى تىدەگەن و وەلام دەدەنەوە و تواناي خۆگۈنچاندى خىرايان ھەيە لەگەل حالتە تازە كاندا و تواناي فيربۇون و بەكارھىنانيان ھەيە و پىشىنەيان لە چارەسەركىرىدى كىشە تازە كاندا ھەيە، لەگەل ئەوەشدا تواناي بېياردان و رەخنەگىتن و داھىنانىشىيان ھەيە. بەھەموو ئە و شستانە دە توانىن زيرەكى پىناسە بکەين و بىناسىنەوە و بلىيەن: - زيرەكى تواناي تاڭە بۇ جىاكردنەوە و پەيوەندى

نیوان شته‌کان و دۆزینه‌وهی چاره‌سەری تازه بۆ حاڵەتە بیزارکەرەکان. ھەروەھا توanaxى گونجاندنە لەگەل دەوروپەر و ژینگەدا ئەویش بەهاوبەشى لهنیوان ھەموو مروقەکاندا.

مەبەست لەزیرەکى گشتى ئەوھىيە، كەتاکەکان بتوانى توanaxى خۆيان لەخەيال و يادەوەرى و درك پىكىردىن و بەئاگابۇوندا بىيىنەوه. زیرەکى لايەنى بۆماوهىيى و ژينگەيى لەخۆ دەگرىت و تویىزىنەوه کان ئەوھىان رۇونكىردوتەوه، كە زیرەکى توanaxىيەكى بۆماوهىيى و تايىبەتە بەھەندىك لەتاکەکان. زیرەکى پەيوەندى بەزىنگەيى چواردەورەوە ھەيە و رۇشنبىرى گشتى كۆمەلگە كارىگەری لەسەر زیرەکى ھەيە. تویىزىنەوه کان لەبوارى دەرونزاپىدا ئەوھىان سەلماندووھ، كەزیرەکى بۆ ماوهىيە و گەشە دەكات و بەفيىربۇون و بەدەستھېنان زىاد دەكات (شىشكى، ۲۰۰۸: ۳۵).

٢.٣.٢ چەمكى ھەلچۈونەكان

ھەلچۈونەكان بەشىكى گرنگى ژيانى ھەرييەكىكە لەئىمە و ژيان بەبىھەلچۈونەكان ھىچ تام و چىزىكى نىيە، لەبەر ئەوھى تام و چىزى سەركەوتىنەكان لەخۆشى و كامەرانى (ھەلچۈونەكان) دايە. ھەموومان دەتوانىن سات و رۇوداواه کانى ژيانى دۆزانى یا بىردوومان بەباش و خراپىيەوە يادبىكەينەوە و ھەلچۈونەكان يان دىاري بکەين. واتە خۆشى و تام و چىز و پىكەنин و زەردەخەنەكان سەرەرای گريان و تۈرەبۇون و شەرم و ترس و دلەپاوكىكەن بەھىنەنەوە يادى خۆمان و دووبارە لەگەلپاندا بىزىن. ھەلچۈونەكان بەشىكەن لە ژيانمان و رىزگاربۇون يان راڭىردىن لەدەستىيان مەحالە و كەس نىيە ھەموو يادگارىيە تالل و شىرىنەكانى ژيانى لەبىرېبات (قەرەچەتانى، ۲۰۰۷: ۱۱۲).

٣.٣.٢ چەمكى زیرەکى ھەلچۈونى

لەم سالانەيى كۆتايدىا، لەتىپروانىنە باوهکانەوە تىبىينى ئەوھ دەكىيت، كەئەوانەيى بابەتى زیرەكىان گرتۇتە خۆ زیرەكىان بەتەنەها كورتكىردوتەوه لەتىپروانىنەكى مەعرىفىيەوە، بەلام زانىيانى دەرۋونزاپى دەلچۈپەنەكان، ئەوھەش بەتىپروانىن لەكتىبەكانى ھەرييەكە لە(گاردنر ۱۹۸۳) و (سالۆفى و ماير ۱۹۹۵) (Gardner ۲۰۰۰) و (گۆلمان Mayer & Salovy) (تىبىينى ئەوھ دەكەين، كەھەموويان كۆكىن لەسەر ئەوھى، كەتاقيىكەنەوە باوهکانى زیرەکى و يېنەيەكى تەواوى رەفتارى تاك بەدەستەوە نادەن (قەرەچەتانى، ۲۰۱۷: ۱۴۹). ھەروەھا ئەم تاقىكەنەوانە ناتوانى پىشىبىنى سەركەوتى تاك لەداھاتوو و ژياندا بەشىوھىيەكى گشتى بکەن. ژمارەيەكى

زۆر لەبۆچوون و لىكۆلينەوەكان دەركەوتن، كەبانگەشەي گونگى پەيوەندى نىوان لايەنى مەعرىفى و لايەنى هەلچوونيان دەكرد. ئەمەش وەك بۇونى كەسىك، كەرىزەي زىرەكى مام ناوهندىت، بەلام سەركەوتووه لەزىاندا. وە بۇونى كۆممەلىك كەسى دىكە، كەئاستى زىرەكى عەقلیان يەكسان نىيە، هەمۇو ئەمانە بۇونە پالنەر بۆ زانايانى دەرونزانى بۆ گەران و تويىزىنەوە و تويىزىنەوە رەگەزىك، ياخود تويىزىك، كەتوىزىنەوە و تاقىكىردنەوە لەسەر نەكراپىت لەپىشتردا، ياخود تىپورە تەقلىدىيەكان پېشتگۈييان خستووه. لەم رىيگەيەوە دەتوانرىت هەمۇو جياوازى و كەم و كورتىيەكان روونبىكىنەوە، كەزىرەكى هەلچوونىيە. لەسەدەي هەزىدەهەمدا ماير و سالوفى عەقلیان دابەشكىدووه بۆ سى بەش، كەبرىتىن لە (عازىز، ۲۰۱۸: ۲۱۳)-.

۱. مەعرىفە Cognition: لە ژمارەيەك ئەرك پىكىدىت. بۆ نموونە يادگە و بىرકىردنەوە و دەركىدنى بىيار و پروسە عەقلىيە جياوازەكان و هەمۇو ئەوانەي، كەبەھۆيەوە دەردەكەۋىت. زىرەكىش شىوازىكە لە شىوازەكانى گۈنچاندى باش.

۲. هەلچوونەكان Emotion: پىك دىت لەلايەنى مىزاج و هەلسەنگاندىن و هەستە جياوازەكان، وەك خۆشى و ئاسوودەبىي و توپرەبۇون و بى ئومىدى و ترس و دلەرداوکى. زىرەكى هەلچوونى پەيوەستە بە بەشى يەكەم و بەشى دوووهەمەوە و گۆراوېكە لەنیوان مەعرىفە و هەلچوونەكان و يەكترى تەواو دەكەن، بەلام هەرشتىك پەيوەندى بەلايەنى مەعرىفى، ياخود لايەنى هەلچوونىيەوە هەبىت بەماناي ئەوه نايەت، كەزىرەكى هەلچوونىيە وەك شىوازەكانى مەعرىفە.

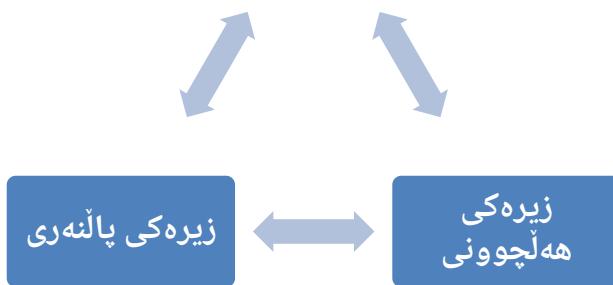
۳. پالنەر Motivation: پىك دىت لەپالنەرە بايەلۆجىيەكان، يان پەيوەستبۇون، ياخود ئامانجەكان، كەتاڭ بەدواى بەديھىنائىاندا دەگەرىت.

ماير زىرەكى دابەشكىدووه بۆ سى جۆر، كەبرىتىن لە:-

- أ) زىرەكى مەعرىفى
- ب) زىرەكى هەلچوونى
- ت) زىرەكى پالنەرى

وەك دەبىنин، ئەم جۆرانەي زىرەكى پەيوەستن بەيەكتىرەوە بەشىوهىيەكى پلە بە پلەيى، وە دەتوانىن بەم شىوهىيە گوزارشى لىبىكەين (عازىز، ۲۰۰۹: ۳)-

زیره‌گی مهعریفی

هیلکاری(۵): په یوه‌ندی نیوان سی جوړی زیره‌کیه که (عزیز، ۲۰۰۹: ۳)

چه مکی زیره‌کی هه‌لچوونی به‌یه‌کیک له و چه مکانه داده‌نریت، که به‌شیوه‌یه‌کی به‌رچاو له سه‌رده‌می مودیرندا بلاوبوټه‌وه‌وه له و هوکارانه‌ی بټه هوی باوی ئه م چه مکه ئه وه‌یه، که به باشترين سه‌رچاوه‌ی سه‌رکه‌وتن له ژيانی کومه‌لايه‌تیدا داده‌نریت.

(ویری، ۲۰۰۳) واي ده بینیت، که چه مکی زیره‌کی هه‌لچوونی له حه‌فتاکانی سه‌دهی را بردودا سه‌ری هه‌لداوه‌ئه‌وه‌ش له کاتیکدا، که زاناکان و تویژه‌ران تیبینی ئه‌وه‌یان کرد، که سه‌رکه‌وتن و به‌خته‌وه‌ری لهم ژيانه‌دا هاوتابیه له‌گه‌ل ئه و لیهاتوویيانه‌ی، که په یوه‌ندیان به‌زیره‌کی عه‌قلییه‌وه نییه، که له‌ده‌رون‌زانیدا گوزارشتی لیده‌کریت ئه‌وه‌ش به‌بوونی نمره‌ی به‌رز له قوتابخانه و زانکو ده‌ستکه‌وتنی ئه‌کادیمی به‌رز لهم روانگه‌یه‌وه (گولمان) پیّی وايه، که زیره‌کی هه‌لچوونی به‌شداري ده‌کات به‌ریزه‌ی له %۸۰ له سه‌رکه‌وتن له ژياندا، له کاتیکدا، که زیره‌کی مه‌عریفی به‌شداري ناکات به‌ریزه‌ی زیاتر له %۲۰. (سلوفی) و (ماير) يه‌که‌م که‌س بوون، که چه مکی زیره‌کی هه‌لچوونیان له سالی ۱۹۹۰ دا به‌کارهیتاوه و گه‌یشننه ئه و ئه‌نجامه‌ی، که زیره‌کی هه‌لچوونی له دوو پروفسه‌ی عه‌قلی پیک دیت، که بریتین له:-

۱. درکردنی هه‌لچوونه‌کان و گوزارشت کردن لیيان.
۲. ریکخستنی هه‌لچوونه‌کان (عزیز، ۲۰۰۹: ۱۳).

۴.۳.۲ په یوه‌ندی نیوان زیره‌کی هه‌لچوونی و دروستی ده‌روونی

ده‌توانین بلیین، که ئه و تاکانه‌ی خاوهن دروستی ده‌روونی باشن، ئه‌وا توانای کونتېرولکردنی هه‌لچوونه‌کانیان هه‌یه. رووداوه‌کانی ژيان، فشاره‌کان و هه‌رهش‌کانی به‌شیوه‌یه‌کی ئه‌رینی

به‌ریوه‌ده‌بات و وهک هۆکاری گەشە‌کردنی سەرکىشى سەيرى دەكەن زىاتر لهوهى، كە هۆکارى پشىوئى و تىكچوونى بن. دروستى دەرروونى يارمەرتى تاڭ دەدات بۇ پاراستنى ژيانى دەررونى و واي لىدەكات بەدوورىيەت لەدوودلى و مەملانىي بەرددەۋامەكان و واي لىدەكەن كەزىياتر زىندوو بىت و بەرددەۋامىرىيەت لەزىياندا و يارمەتىدەرى دەبن لەتاقيكىرىدنه و دەركىرىنى بېيار. دوورى دەخەنە و لەدزايەتىكىرىن لەمامەلەكىرىن لەگەل ئەوانى تردا و يارمەتى دەدەن لەتىگەيىشتن لەدەرروونى ئەوانى تردا، دروستى دەرروونى وا لەتاڭ دەكەن، كە دادوھرى بەسەر سۆزو ھەلچوونە كانىدا بىكەن، كە واي لىدەكات لەھەلسوكەوتى ھەلە دووربىكە وىتە و بەشىوھىيە كى گونجاو و دروست رەفتار بىكەن (العكاشى، ٢٠٠٩: ١٩).

٥.٣.٢ شىوھى ھەلچوونە كان

زۇربەي زانايانى دەرروونزانى ئارەزۈوئى ئەو دەكەن، كە زاراوەي ھەلچوونى بەكاربىھىن بۇ ئەو ھەلچوونانەي كە بەھىزى و پشىووييان لەگەلدايە لەرەفتاردا وەك ترس و تۈرەي بەھىز و توند. ھەستكىرىن بەحالەتە سووکە كان لەھەستە ويىزدانىيە كاندا وەك خۆشى و نائارامى و دلەراوکى و حەسانە و زاراوەي ويىزدانىيان پىيدەوتىز. ويىزدان ھەستكىرىن بەھەلچوونىيىكى كەم بەلام دەتوانىن ھەلچوونە كان پېتاسە بکەين بەتىكچوونىيىكى توند لەسەرانسىزى تاڭدا و كارىگەرى دەبىت لەسەر رەفتار و ئەزمۇونە ھەستىيە كان و ئەركە فسيولۆجييە ناوه كىيە كان وە لەبنەرەتدا سەرەلەلەدەدات و گەشەدەكەن لەسەرچاوهىيە كى دەرروونىيە وە. دەتىت، كە ھەلچوونە كان تىكچوونىيىكى بەھىزە، لەبەرئە وەي جيادە كرېنە وە بەحالەتىكى توندى دلەراوکى و بىزارى، لەبەرئە وەي لەكاتى ھەلچوونە كەدا سەرجەم جۆرە كانى چالاکى، كە تاڭ پېيان ھەلەستىت و ئاستەنگى بۇ دروست دەبىت و دەھەستىت، سەرجەم چالاکىيە كانى لەچوارچىوهى بابهى تى ھەلچوونە كەدا دەبن (نجاتى، ١٩٨٤: ٩٧). بەكورتى، لە دوو خالىدا شىوھى ھەلچوونە كان دەخەينە رۇوو:-

١. توندوتىزى و كاتى، بەخىرايى، وەك وتن، و ديار نەمان، وەك ھەلچوونە كانى تۈرەبۇون و خۆشى و ترس.

٢. نەرم و درىئىخايەن، كە دەست بەسەر خوددا دەگرىت و دەبىتە شەپۆلۈك بۇ رەفتارە كان. وەك ھەست و سۆزە كان، كە ھاواپىيەتى و خەم و خۆشە ويسىتى و مىھەرەبانى و شەرم دەگرىتە وە (شىكشىك، ٢٠٠٨: ٧١).

٦.٣.٢ مەرجەکانى روودانى ھەلچوون

بۇ ئەوهى، تاڭ توشى حالتى ھەلچوون بىيىت، دەبىت ھۆكارىيىكى ھەبىت، وەك:-

١. وروزىئىنەر، ياخود ئاگاداركردنەوەيەك، كە بەدوو جۆر دەبىت، دەرەكى لەدەرەوە، ياخود ناوهكى لەخودەوە.

٢. بۇونەوەرى زىندىوو، مەرۆق فاكىتەرى سەرەكىيە لەھەلچوونەكاندا. ھەلچوونەكان لەسەر حالتى بۇونەوەرى زىندىوو و ئەزمۇونەكانى دەوەستىت.

٣. وەلامدانەوە، ھەروهەلامدانەوەيەكى ھەلچوونى دوو ئاپاستەي ھەيە، ئاپاستەي ھەستكىردىنى راھدى ھەستكىردىنى كەسى ھەلچوو و ماوهى درك پىيىكىردىن و ھۆشىيارى بۇ وروزىئىنەرى ھەلچوونەكان و ۋووکارى دەرەكى و ناوهكىيەكانى جەستەيە.

٧.٣.٢ رەھەندەكانى زىرەكى ھەلچوونى

زىرەكى ھەلچوونى زىمارەيەك رەھەند لەخۆ دەگرىت، ئەمەش وەكۆ كارامەيىيە دواى زىرەكى لايەنى كۆمەلایەتى ۋۆلىكى گرنگ دەبىنېت لەگەيشتن بەسەركەوتىن لەبوارى كاركىردىدا و كارلىكە ھەمە جۆرەكانى ژياندا، رەھەندەكانىش بىرىتىن لەمانە:-

١. بەرييە بىردىنى ھەلچوونەكان: ئاماژە بەكارامەيى لەكۈنترۈلۈكىردىنى ھەستە نەرىيىنەكان و گۆرۈنیيان بۇ ھەستى ئەرىيى بۇئەوهى يارمەتى تاڭ بىدات بۇ ۋازىبۈون لەزىيان و خۆگۈنچاندىن لەگەلەيا بەشىوەيەكى چالاڭ.

٢. ھاوسۇزى: ئەم رەھەندە تىيگەيشت لەھەست و سۆزى كەسانى تر و ئاپاستەكىردىن و ھەلسوكەوتىرىنى لەگەلەيان بۇ دروست بۇونى ھەستىكى ئەرىيى، تەنانەت ئەگەر بەشىوەيەكى ئاشكرا دەرىنەخەن و كارامەيى خۆ گۈنچاندىن لەگەل ھەست و سۆزى كەسانى تر لەخۆ دەگرىت.

٣. رىيڭخىستنى ھەستەكان: كارامەيى ئەم جۆرەيان ئەوهى، كەتواناي رىيڭخىستنى ھەست و سۆزەكان و ئاپاستەكىردىيان بەمەبەستى ئاسان بېياردانى دروست و بەديھىنائى ئامانجە ئارەزوومەندەكان. ھەروھا رىيڭخىستنى ھەستەكان و ئاپاستەكىردىيان لەپىناؤ بەديھىنائى ئامانجە كان و سەركەوتىدا (الهنداوى و الزغول، ٢٠٠٥: ٢٣٠).

٤. هۆشیاری خودی: هۆشیاری لەھەست و سۆزەکاندا بە بەردی بناغەی زیرەکی هەلچوونى دادەنریت، بەلام ئەمە هەموو پرۆسەکەش نیيە. بۆيە پیويست دەكات سەرهەتا تىبگەين لهواتاي هۆشیاری خودی، كە ئەمەش ئاگاداري خودە، يان تاك لەھەستەكاني و حالەتى مەزاجەکەي وەكو ئەوهى ڕوودەدات. هەروهەا هۆشیارى لەبۆچوونەكانىدا. وەك ئاشكرايە، هۆشیارى ھەست و سۆز پشت دەبەستىت بەكارامەيى لەسۆز و چاکىرىنى خود، لەبەر ئەوهىيە لەچارەسەرى دەرروونىدا سەرنج دەخەنە سەر هۆشیارى خودى و كار لەسەر گەشەسەندنى راستەقىنه و بىنەرەتى دەكات، كە وادەكات مەزاجى نەرينى چالاک بىرىتەوە.

٥. پالنەرى كەسى: بەماناي پالنەرى ھەست و سۆزەكان بۇ يارمەتىدانى ئامانج و كۆنترۆلكردىنی ھەستەكان پىش ئەوهى بىگۈرۈت بۇ كىدار. بەواتاي دواختىنى ڈازىبىون و پەلەنەكىدن لىنى، بۆيە هەرچەندە مروق بتوانىت خۆراڭىزىت ئەبىت بەكەسىيکى دانا و تواناي ئارامگىرن و تىگەيشتنى تايىيەتمەندىيەكى ئەرىيىنەيە و ئەتوانىت لەمەوه سەركەوت تووبىت لەبەدەستەھېنانى ئامانجەكاندا لەكاركىدن و پەيوەندىيەكانىدا.

٦. هاوبەشىكىرىنى سۆزدارى: واتە ھەستىيارى بەرامبەر ھەستى كەسانى تر و گرنگىدان پىيان و تىگەيشتن لىيان و پىزانىن بۇيان. هەروهەا ھەستكىدن بەجياوازى مروقەكان لەدەرىپىنى ھەستەكانىيان بەرامبەر شتەكان ئاسانكارى دەكات لەھاوسەنگى نىوان ھەستە ئەرىيىنەكەن و ھەستە نەرىيىنەكەندا، ئەمەش تۈرەيى لاي تاك كەمتر دەكاتەوه و دوورى ئەخاتەوه لەكارىگەرييە لاوهكىيەكانى. بۇ نموونە ئەگەر كەسىيک لەگەر كەسىيک تۈرەبۇو تۈرەيىيەكەي خۆي دەكات بەبيانوو بۇ بۆچوونى ھەلە بەرامبەر بەھەلسوكەوت و ۋەفتارى ئەو كەسە، كە لەوانەيە دلىنابىت لەوهى ھەزار خۆي دەرددەخات. لەكاتىكدا ئەو كەسە دەولەمەندە، بەلام ئەگەر بىرمان بىت خوداي گەورە دەفەرمۇيىت (وَأَمَّا السَّائِلُ فَلَا تَنْهَزْ) (ھەلمەشاخى بەررووى ھەزار و سوالكەردا ئەوه دىسان بىر دەكاتەوه و تۈرەيى كەم ئەبىتەوه لەو كەسە، رەنگە ھاوسۆز بىت لەگەلەيى و خۆي بخاتە شوينى ئەو كەسە (الدىدى، ٦:٢٠٠).

٨.٣.٢ تىۋەرەكانى زیرەکى هەلچوونى

زۇر تىۋر دەركەوتىن، كەباس لەبا بهتى زیرەکى هەلچوونى دەكەن. ھەندىيک لەو تىۋرانە بەشىوھىيەكى راستەوخۇ باسيان لەبا بهتى زیرەکى هەلچوونى دەكەن، لەوانە:-

۱. تیوری گولمان:

به رای (گولمان) زیره کی هلچوونی، بریتییه له به ئاگابوونی خودی و گرنگترین لاینه کانیه تی، چونکه ریگه مان پیده دات، که راهینان بکهین له سه ر چونیه تی دان به خودا گرتن "کونتپرولکردنی خود". بیروکه که بو سه رکوتکردنی هه سته کان نییه، به لکو بوئه وهی ئاگاداربین بو ئه وهی به شیوه یه کی کاریگه ر هلسوکه وت بکهین، چونکه لاینه نیکی گرنگ له دان به خودا گرتن بریتییه له تو انای دوا خستنی تیربوون. ئه مهش به کونتپرولکردنی ئه و پالنه رانه، که ده بنه هوی هلچوون و سوزداری به چاوه روانیکردن تا کاتیکی تر، بو پاداشتی زیاتر له برى گه ران به دوای به ده سته هنانی شتیک، که نرخی که متربیت (یان با یه خی که متربیت) (جرجیس، ۲۰۰۹: ۳۴۱).

(گولمان) پشتی به چهند تویزینه وه و لیکدانه وهیه کی پذیشکی به ستووه بو دانانی تیوری زیره کی هلچوونی، که له سه ر میشکی مرؤف ئه نجام درابوون بو ئه وهی پیکه اههی میشکی که سیکی هلچوو بخاته رو و له گه ل کاریگه ریه کانی هلچوون له سه ر میشکی ئه و که سه، که بیرده کاته وه چون پیکه اهه کانی ناووه وهی میشک کاریگه ری ده کهن له کاتی هلچووندا. به رای (گولمان) چه مکی زیره کی هلچوونی زیاتر به نده له سه ر به ئاگابوونی خودی بو هلچوونه کان، که پیویسته به رگری میشک به چالاکی بمینیته وه به شیوه یه ک بتوانیت سنور دابنیت و هلچوونه ئاماژه پیکراوه کان ناوبنیت، یان دیاری بکات، چونکه چینه سه ره کیه کانی عه قلی (هزری) هلچوو له درکه په تک کوبونه ته وه، که ریگای هه سته کان و تیگه یشنیان، پولینکردنی بیرکردن وهی هه سته (شعرور) ۵. ئه مهش ریگامان پیده دات، که به بیرکردن وه هلچین وه ک هونه ر و خه يالکردن. هه رچی "نتوء اللوزی" (amygdale) ئه وه شوینیکه تایبه ته به کوکردن وه پاراستنی هه سته جو راو جو ر. هه رو ها "قرن امون" (the hippocampus) شوینی تایبه ته بو پاراستنی زانیاری و زماره کان که ئه و شتانه مان بیرده خاته وه، که بیده نگن وه (نتوء اللوزی) نیشانه کانی هلچوون کو ده کاته وه (عیزیز، ۲۰۰۹: ۲۹).

خشته‌ی(۱)

پیکهاته‌ی توانسته هه‌لچوونیه کان به بوجوونی دانیال گولمان

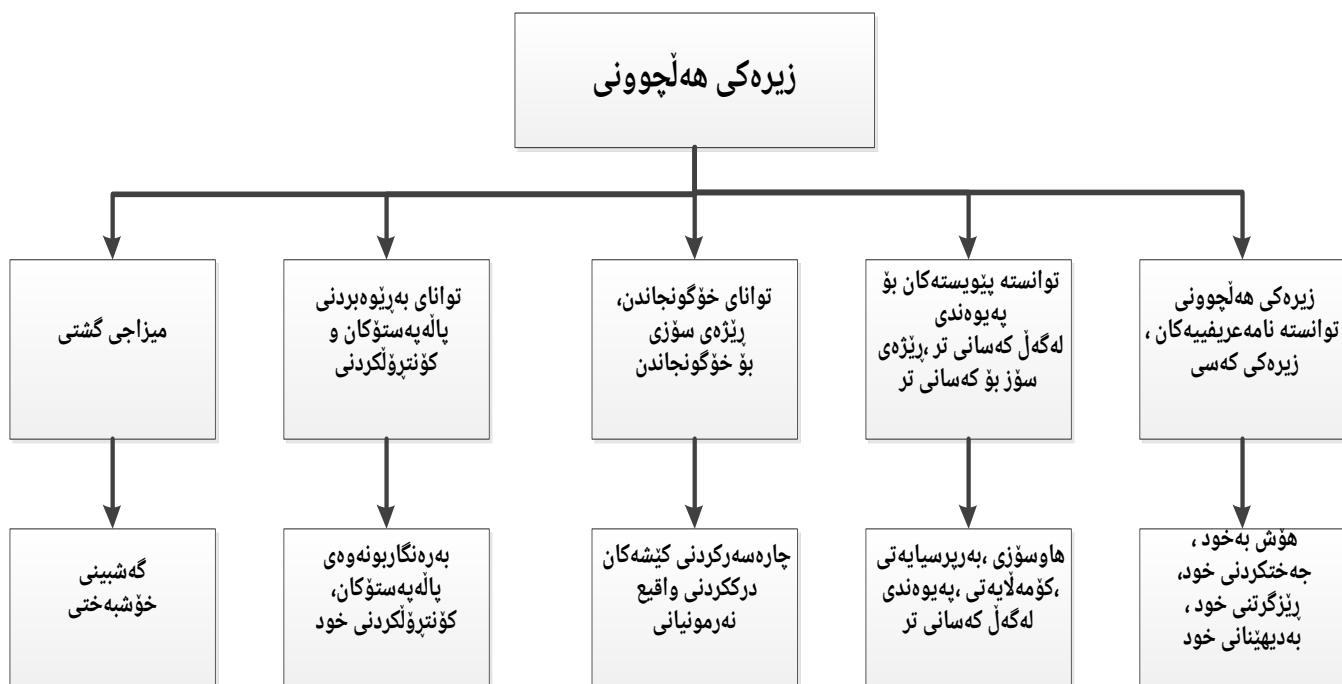
تایبەتمەندىيە کان	توانسته کان	چالاکييە کان
<p>هۆشى خود:</p> <ul style="list-style-type: none"> درىكىرىنى هه‌لچوونه کانى خود. هه‌لسەنگاندىنى ورد بۇ هه‌لچونه کانى خود. بپروابەخۆ بۇون. 	<p>توانستى خودى تاك Self-personal competence</p>	<p>ناسىنه‌وه و دركېيىكىرىنى هه‌لچوونه کان Recognition Emotion</p>
<p>هۆش بەكەسانى تر:</p> <ul style="list-style-type: none"> هاوسۇزى. هاوكارىكىرىنى كەسانى تر. هۆش بەسروشتى كار. 	<p>توانسته كۆمەلايەتىيە کان Social competence</p>	
<p>بەرىيەبردن و كۆنترۆلكردىنى خود:</p> <ul style="list-style-type: none"> درىكىرىنى بەهاكان. درىكىرىنى خود(self-awareness). دەست پىشخەرى و تواناي خۆگۈنچاندن. پالنەر بۇ بەدەست هيئانى ئەنجام. 	<p>توانستى خودى كەسەكە Self-personal competence</p>	
<p>بەرىيەبردىنى پەيوەندىيە کان لەگەل كەسانى تر:</p> <ul style="list-style-type: none"> كارىگەرى و پەيوەندى لەسەر كەسانى تر. بەرىيەبردىنى ململانى. سەركىدايەتى و ھاندانى كەسانى تر. دروستكىرىنى پەيوەندى بەھىز لەگەل كەسانى تر. هاوكارى و كاركىردن لەگەل كۆمەل. 	<p>توانسته كۆمەلايەتىيە کان Social competence</p>	<p>رييكسىنى هه‌لچوونه کان Emotion Regulation</p>

۲. تىيورى بار- ئۆن:

(بار-ئۆن) لە چوارچىيە تىيورى كەسايەتىدا بەرەو چارەسەركىرىنى بابهلى زىرەكى هه‌لچوونى رۆشت. ئەمەش بەمەبەستى خستنەرۇوى نموونەيەك لە خۆشىيە کانى مروۋاپايەتى بۆئەوهى لە چوارچىيە ئەمەدە يەكمەن نگاۋى پىوانەي زىرەكى هه‌لچوونى بنياد بنيت و بەكارىبەيىنت لە نامە دكتۆراكەيدا كە بەكارىگەرىيە کانى هه‌لچوون (معامل الانفعالى) ديارىكىردىبوو. لەرىيگەي ئەمە نموونەيەوه (بار- ئۆن) (پىناسەي زىرەكى هه‌لچوونى دەكات

به وهی، بريتبيه له کۆمەلېك تواناي هەلچوون و کۆمەلايەتى، كەكارىگەرى دەكاته سەرتواناي گشتى كەسى بەپىي زىنگەكە وە ئەمانە دەگرىتەوهە:-

١. تواناي بەئاگابۇن و تىيگەيشتن و دەربىرينى خود.
٢. تواناي بەئاگايى و چوونە ناو پەيوەندىبىيە كارىگەرەكان لەگەل كەسانى تر.
٣. تواناي هەلسوكەوت كردن لەگەل هەلچوونە توندەكان و كۆنترۇلكردىنى ھۆكار و پالنەرە خودبىيەكان.
٤. تواناي ھاوسەنگى بۇون بۇ چارەسەركەرنى ئەو كىشانەي، كەسرۇشتىكى تايىەتى و کۆمەلايەتىيان ھەيءە (عىزىز، ٣٢: ٢٠٠٩).

ھېلىكارى(٦): پىكھاتە كانى زيرەكى هەلچوونى بەپىي بۇچوونى (بار ئۆن) دەخاتە رۇوو (عىزىز، ٢٠٢٠: ٦٧).

٣. تىيۆرى مايهەر و سەلۋقى

ھەلچوونەكان وەك چەمك لەكۆنەوە مايهى گرنگى تويىزەرانى بوارى دەرروونزانى بۇوه، بەلام تويىزىنەوە كانى تايىەت بەشىوازى بەپىوه بىردىنى هەلچوونەكان لەسالى ١٩٨٥ دا گرنگى زۆرى پىدرە. تويىزىنەوە كانى تايىەت بەپىوه بىردىنى هەلچونەكان بەناونىشانى (زيرەكى

هه‌لچوونی)، که له‌لایهن دوو تویّزه‌ر (Salovey & Mayer) به‌کارهات. له‌هه‌مان کات زانا دانیال گولمان ئهم چه مکه‌ی به‌کارهینا له‌کتیبه‌که‌ی به‌ناوی زیره‌کی هه‌لچوونی Emotional (Gardner Intelligence) سه‌رچاوه‌ی بیروکه‌که‌ی سالووی بُو زیره‌کی هه‌لچوونی له‌زانان (دوو، چونکه ئهم زانایه باوه‌ری وابوو، پشت به‌ستن به‌زیره‌کی هزری له‌تاقیکردن‌وه‌کاندا کاریکی هه‌له‌یه، چونکه مرؤف چه‌ندین زیره‌کی جیاجیای هه‌یه له‌وانه زیره‌کی (زمانه‌وانی، لوزیکی، جه‌سته‌یی، کۆمەلاً‌یه‌تى....هتد) و گرنگه له‌تاقیکردن‌وه‌کاندا ئهم جووره زیره‌کیانه پشت گوئ نه خرین. بُویه هه‌ردوو زانا (جوون ماير و پیته‌ر سالووی) بپیاریاندا کار بُو ده‌ستنیشانکردنی زیره‌کی هه‌لچوونی بکهن، چونکه باوه‌ریان وابوو ئهم جووره زیره‌کییه گرنگی تاییه‌تى خۆی هه‌یه له‌سه‌رکه‌وتى تاک له کاره‌کانی هاوشاں له‌گەل زیره‌کی هزریدا. ئهم دوو زانایه پیناسه‌یه‌کی تاییه‌تیان بُو زیره‌کی هه‌لچوونی دانا، ببُوچوونی ئهم دوو زانایه زیره‌کی هه‌لچوونی بپیتیبه له (کۆمەلیک لیزانین و توانستی عه‌قلی، که په‌یوه‌سته به‌شیکردن‌وه‌ی زانیارییه هه‌لچوونیه‌کان، تاییه‌ت به‌درکردنی هه‌لچوونه‌کان و به‌کارهینانی بُو ئاسانکردنی پرۆسە‌ی بیرکردن‌وه و تیگه‌یشتنی هه‌لچوونی خود و که‌سانی تر له‌گەل ریکخستن و به‌ریوه‌بردنی هه‌لچوونه‌کان) (معمریة، ۲۰۰۹: ۱۹).

زیره‌کی هه‌لچوونی گرنگی خۆی هه‌یه له‌زیانی مرؤقدا، به‌تاییه‌تی له‌بواري کار و په‌یوه‌ندییه کۆمەلاً‌یه‌تییه‌کاندا، که پسپۆران له‌بواري پیشه‌سازی و په‌روه‌رده‌دا گرنگی تاییه‌تییان داوه‌تە ئهم جووره زیره‌کییه، تا گه‌یشتۆتە ئه و پاده‌یه‌ی زیره‌کی هه‌لچوونی وەک پیوه‌ریک دابنین بُو فه‌رمانبه‌ری سه‌رکه‌وتوو. له‌گەل ئه‌وه‌شدا پسپۆرانیش پییان وايه شاره‌زاپی له‌کاره‌کاندا ته‌نها پیوه‌ر نییه بُو ئه‌وه‌ی بزانین ئه و که‌سە ده‌توانیت سه‌رکه‌وتوواهه کاره‌کانی خۆی ئه‌نجام بدادت يان نا؟، به‌لکو چه‌ندین هۆکاری تر هه‌یه پیوه‌سته له‌که‌سە که به‌دی بکریت بُو ئه‌وه‌ی بپیار بدریت، که ئه و که‌سە سه‌رکه‌وتوو ده‌بیت يان نا، له‌وانه‌یه چونیه‌تی مامه‌لە کردنی له‌گەل کیشە‌کان و هاوبییه‌کانی له‌شوینی کاردا، توانای به‌رگى له‌کارکردن، ئاپاسته‌کانی به‌رامبەر کاره‌کەی، ریزه‌ی پالنەره‌کانی... هتد، که به‌شیکى زۆر له‌م هۆکارانه ده‌که‌ویتە چوارچیوه‌ی زیره‌کی هه‌لچوونی، هەر بُو ئهم مە‌بەسته‌ش له‌ولاته پیشکه‌وتووه‌کاندا گرنگی تاییه‌ت دراوه‌تە ئهم جووره زیره‌کییه له‌سەر ئاستی قوتاوخانه و کۆمپانیا‌کاندا، چونکه توییزینه‌وه‌کان ئه‌وه‌یان سه‌لاماندووه، که زیره‌کی هه‌لچوونی ئامرازیکی سه‌رکه‌وتووه بُو پیشیبینی ڕاده‌ی سه‌رکه‌وتى تاک له‌کاره‌کانیدا له‌دوا رۆزدابه‌پیی ئهم تیۆره، سروشتى زیره‌کی هه‌لچوونی سه‌رچاوه‌که‌ی له‌توانای تاکه له‌درکردنی هه‌لچوونه‌کانی و هه‌لسه‌نگاندنی به‌شیوه‌یه‌کی ڕاست و دروست. چونکه کاتیک تاک

له سروشتی هه لچوونه کانی گه يشت توانای مامه له کردنی له گه ل هه لچوونه کانی ده بیت. هه رد و زانا مایر و سالو قی چوار هوکاری سه ره کییان بو زیره کی هه لچوونی دانا ئه و نیش بریتیین له (عذیز، ۲۰۱۳: ۲۰۱۸) :-

۱. درکردنی هه لچوونه کان:

توانای تاک ده گه يه نیت له تیگه يشنی هه لچوونه کانی که سی به رامبه ر. و اته توانای تیگه يشنی نامه جه سته يه کانی که سانی به رامبه ر ده گه ينیت. ئه م تیگه يشنی ش یارمه تیمان ده دات بو ئه و هی ره فتاری گونجاو بکهین له کاتی پیویستدا، و هک بیزار بونی که سی به رامبه ر له قسه کانمان، یان به گرنگ زانینی و ته کانمان و امان لیده کات پریار بدهین، ئاخو به رد و ام بین له قسه کردن یان کوتایی به قسه کانمان بینین؟

۲. ریکختنی هه لچوونه کان:

ئه گه ر بیت له ریووی فیسولوژی سه یری هه لچوونه کان بکهین، ده بینین و هک پیکه اته يه کی ئالوز دیتھ به رچاو، چونکه چهندین لایهن له پرۆسەی هه لچووندا به شدار ده بن و هک شیوازی ده ریپرین، زمانی ئاخاوت، درکردنی هه لچوونه کان، و هلامدانه و جه سته يه کان.. هتد. که و اته هه موو لاینه کان به يه که و بارودوخه هه لچوونییه که ده رد و خه (عذیز، ۲۰۲۰: ۶۸) ..

۳. تیگه يشنی هه لچوونه کان:

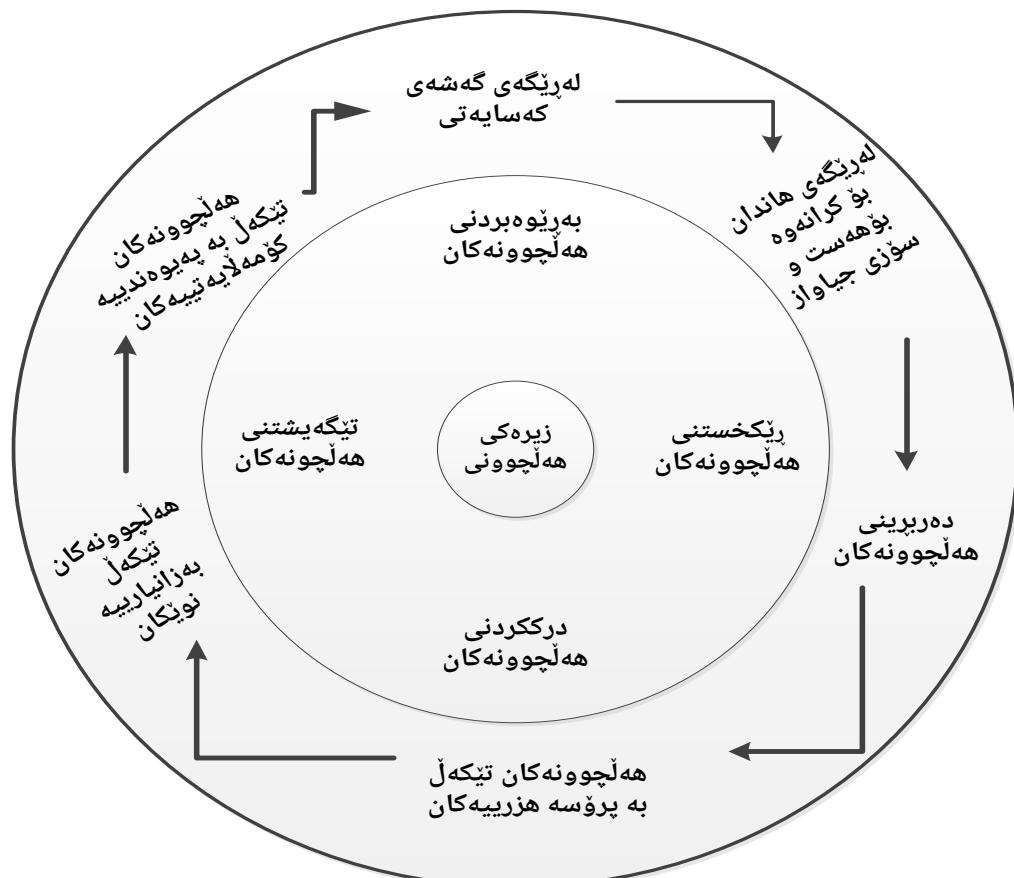
هه لچوونه کان بریتین له چهند هیمامیه کی په یوه ندیدار، و اته چهند لاینه نی هه لچوونی هن هه مان و هلامدانه و یان ده بیت و هک گریان له کاتی خوشی و ناخوشی رو و ده دات.

بو تیگه يشنی هه لچوونه کان پیویست ده کات سه رنج بدریتھ لاینه کانی تری ره فتاری مرؤف بو ئه و هی خویندنه و هی ته وا و بو هه لچوونه که بکریت.

۴. بـ ریوه بردنی هه لچوونه کان:

له سالی (۱۹۹۷) هه رد و زانا مایر و سالو قی پرسیاریکیان خسته رو و ئه و نیش (بـ چی پیویسته مرؤف هه سـت و درک به هه لچوونه کانی بـ کات؟) ئه م دو و زانایه باوه ریان و اـ بـ و درکردنی هه لچوونه کان یارمه تـی مرؤف ده دـهـن بو ئه و هـی تـوانـی خـو گـونـجـانـدـنـی هـهـ بـیـتـ لـهـ کـاتـیـ گـورـینـیـ بـارـوـدـوـخـهـ هـهـ لـچـوـوـنـیـ کـانـدـاـ وـاـتـهـ مـرـؤـفـ دـهـ تـوانـیـ درـکـ بـهـ پـیـوـیـسـتـیـیـهـ کـانـیـ بـارـوـدـوـخـهـ

جیاجیاکان بکات و توانای دۆزینه وەھى رېگاى سەركە و تۇووی دەبىت بۇ ئەوهى مامەلە لەگەل
بارودۇخە جیاجیاکاندا بکات (الرافاعى، ٢٠٠٢: ٤٣).

ھىلكارى (٧) رۇونكىرىدە وەھى تىيۆرى مايەر و سەلۆقى (عىزىز، ٢٠٢٠: ٧٢)

٤. تىيۆرى (ئوراندايىك):

سۆراندايىك رەخنەى لە تىيۆرەكەي سپىرمان گرت. چونكە سپىرمان لە و باوهەدا بۇو: - (كە زىرەكى لە دوو فاكتەرى سەرەكى پىك ھاتووه ئەوانىش فاكتەرى گشتى و فاكتەرى تايىيەتە) بەلام سۆراندايىك فاكتەرى گشتى رەتكىرىدە و بىرۋاي بەوه نەبوو، كە ھەموو پرۆسە و توanstە عەقلەيە كان فاكتەرىيکى گشتى كۆيان بکاتە وە. تىيۆرى سۆراندايىك بە تىيۆرى فاكتەرە جۆراو جۆرە كان ناسراوە (Multiple Factor Theory) زىرەكى بەپىي تىيۆرى سۆراندايىك لەزمارەيەكى زۆر فاكتەرى جۆراو جۆر پىك دىت و هيچ پەيوهندىيەكى بەھىزى راستە و خۆش لەنيوان ئە و فاكتەرانەدا نىيە (جرجيىس، ٢٠٠٩: ٣٤٢).

سۆراندایک باوه‌رى وابوو پىويسىتە باسى جۆرەكانى زىرەكى گشتى بكرىت لەجياتى فاكتەرهكاني، بۇ ئەم مەبەستەش سى جۆر زىرەكى پېشنىياز كردووه كە ئەمانەن (قەرەچە تانى، ۲۰۱۷: ۳۲):

أ- زىرەكى ھەستپىئىنه كراو: بريتىيە لە ئە و توanax زىرەكىيە كەمامەلە لەگەل وشە و هىما و واتا رۇوت و مانادارەكان دەكات و خاوهنەكەي توanax لىكدانە وەيانى ھە يە.

ب- زىرەكى مىكانىكى: بريتىيە لە توanax مامەلە كردن لەگەل ئامىرو شتە بىنراو و ھەست پېكراوه كان و كۆنلىكىردىيان، واتە ئە و جۆرە كەسانە خاوهنى ئەم جۆرە زىرەكىيە بن ئەوا لە كارو چالاكى مىكانىكى و شتە ھەست پېكراوه كاندا بە توانا و دەست رەنگىنن.

ج- زىرەكى كۆمه لايەتى: ئەم جۆرە زىرەكىيەش بريتىيە لە توanax مامەلە كردن لەگەل كەسانى ترو تىكەلاو بۇونيان و خۆگۈنجاندىن لەگەليان، ئەم جۆرە زىرەكىيە بەپىي تەمن و تۈوخىم و پله و پايەي كۆمه لايەتى دەگۈرۈت (جابر، ۱۹۷۷: ۵۴۵).

۲. ٤. ته و هر چواره م: تویزینه و کانی پیشوا

له بهر روشنایی پیداچوونه و هی تویزه ر به و تویزینه و انهی پیشوا و تردا، که په یوهندیان به گوراوه کانی تویزینه و که و هی زور تویزینه و هی برقاوه که و ت، که باس له (به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن، پالنه ری فیربوون و زیره کی هلچوونی) ده کرد به شیوازی جیاجیا. بابه تی تویزینه و هی تویزه ر باس له (په یوهندی ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به پالنه ری فیربوون و زیره کی هلچوونی لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی)، بؤیه تویزه ر ئه و تویزینه و انهی و هرگرت و و، که په یوهندیان به تویزینه و که و هه بسو، یان له تویزینه و که و ه نزیک بسوون، پولینی کردووه بسو سی ته و هر، که بربیتین له:-

۱. ئه و تویزینه و انهی، که په یوهندیان به به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و هه بیه.

۲. ئه و تویزینه و انهی، که په یوهندیان به پالنه ری فیربوونه و هه بیه.

۳. ئه و تویزینه و انهی، که په یوهندیان به زیره کی هلچوونیه و هه بیه.

۱.۴.۲ یه که م: تویزینه و کانی تایبہت به ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن

خشته‌ی (۲): تویزینه و کانی تایبہت به ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن

تویزینه و هی یه که م	ناوی تویزه ر و سالی ئه نجامدانی تویزینه و که
حمد، ۲۰۲۰.	نامنیشانی تویزینه و که
ئاستی به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تییه کان و په یوهندی به پالنه ری فیربوون و بیرکردن و هی ئرینیه و لای خویندکارانی قوناغی ئاماده بی لهشاری کویه.	گرنگترین ئامانجە کانی تویزینه و که
• زانینی ئاستی به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تییه کان لای خویندکارانی قوناغی ئاماده بی لهشاری کویه. • زانینی جیاوازی نیوان رەگە زی نیز و مى جیاوازی له ئاستی به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تییه کان	میتۆدی و هسفی په یوهندی به کارهیناوه.
میتۆدی و هسفی په یوهندی به کارهیناوه.	دېبازی تویزینه و که
کۆمە لگای تویزینه و که پیکھاتووه له خویندکارانی قوناغی ئاماده بی لهشاری کویه کە ژماره بیان (۲۹۶۹) خویندکاره.	کۆمە لگای تویزینه و که
نمونه‌ی تویزینه و که (۳۰۰) خویندکاری لە رەگە زی نیز و مى.	نمونه‌ی تویزینه و که
فۆرمى راپرسى به کارهیناوه	ئامرازه کانی تویزینه و که
ئامرازی ئاماری بە کارهاتوو بربیتییه له (ناوهندی ژمیره بی، لادانی پیوه ری، تاقیکردن و هی (T-test, person, Anova	کە رهسته ئامارییه کانی تویزینه و که

<ul style="list-style-type: none"> • ئاستى بەكارھىنانى تۆرە كۆمەلایەتىھە كان لاي خويىندكارانى قۇناغى ئامادەيى نىزم بۇو. • بونى جياوازى بەلگەدارى ئامارى لەئاستى بەكارھىنانى تۆرە كۆمەلایەتىھە كان بەپىنى گۆپاوى پەگەز لەبەرزە وەندى پەگەزى نىز بۇو. 	گۈنگۈرىن دەرئەنجامەكانى تۆيىزىنەوهەكە
تۆيىزىنەوهە دووھم	
غريب، ٢٠١٨	ناوى تۆيىزەر و سالى ئەنجامدانى تۆيىزىنەوهەكە
پشت بەستى مامۆستاياني زانكۆي سەلاحە دين بەتكەنەلۆزىياتى نوىيى زانيارى و پەيوەندىكىرىن لەپرۆسەي فيرىبووندا	ناونىشانى تۆيىزىنەوهەكە
زانىنى ئاستى بەكارھىنانى بەتكەنەلۆزىياتى نوىيى زانيارى و پەيوەندىكىرىن لەپرۆسەي وانەوتەنەوهەدا لەلایەن مامۆستاياني زانكۆ سەلاحە دين.	گۈنگۈرىن ئامانجەكانى تۆيىزىنەوهەكە
تۆيىزىنەوهەكە وەسفى ئۆزۈمىونكارييە پشت بەپروومالى دەبەستىت مامۆستاياني زانكۆي سەلاحە دين / كۆلىيەتكانى ئاداب و زانست	رىيازى تۆيىزىنەوهەكە كۆمەلگەي تۆيىزىنەوهەكە
نمۇونەي تۆيىزىنەوهەكە بىرىتى بۇو لە(٦٠) مامۆستا بۇ ھەركۆلىيەتك (٣٠) مامۆستا بەھەرەمەكى وەرگىراوه (٨٠) فۆرم دابەشكراوه و تەنها (٦٠) فۆرمىيان گونجاو بۇون	نمۇونەي تۆيىزىنەوهەكە
فۆرمى راپرسى ناوهندى ژمېرەيى ، ناوهندى شىاۋ و رىيەتى سەدى.	ئامرازەكانى تۆيىزىنەوهەكە كەرەستە ئامارىيەكانى تۆيىزىنەوهەكە
تۆيىزىنەوهەكە دەرىخستووه كە مامۆستاياني زانكۆي سەلاحە دين، لەپرۆسەي وانەوتەنەوهەدا بەریزەيەكى زۆر پشت بە جۆرە جياوازەكانى تەكەنەلۆرجىا دەبەستن.	گۈنگۈرىن دەرئەنجامەكانى تۆيىزىنەوهەكە
تۆيىزىنەوهە سىھەم	
Francis, 2017	ناوى تۆيىزەر و سالى ئەنجامدانى تۆيىزىنەوهەكە
كاريگەرى تەكەنەلۆزىا لەسەر ھاندانى خويىندكاران بۇ فيرىبوون و بەستەنەوهە بە فيرىبوونى پۆل	ناونىشانى تۆيىزىنەوهەكە
<ul style="list-style-type: none"> • دۆزىنەوهە تىپروانىنى خويىندكاران بۇ بەكارھىنانى تەكەنەلۆجىا لە رىيىمايىھەكانى پۆلدا. • وەسفىكىرىنى بەكارھىنانى شىيوازى نوىيى تەكەنەلۆجىا و تەكەنەلۆجىا يارمەتى لە پۆلەكان كە خويىندكاران دىيارى دەكەن. • تىيگەشتن لە پىيويىستى و گۈنگى تەكەنەلۆجىا لە پۆلەكانى خويىندىن و پەيوەندى بە ھاندانەوهە. 	گۈنگۈرىن ئامانجەكانى تۆيىزىنەوهەكە
وەسفى	رىيازى تۆيىزىنەوهەكە
قوتابخانەي نيو ئىنگلەند چارتەر (ئىن ئى سى ئىس) قوتاپخانەيەكى دەستوورى گشتىيە لە شارى ژىنگە لە نيو ئىنگلەند	كۆمەلگەي تۆيىزىنەوهەكە
خويىندكارانى پۆلى ١٢-٧ پېيىك دىيەت (زانست و تەكەنەلۆزىا و ئەندازىيارى و بىركارى) قوتاپخانە .	نمۇونەي تۆيىزىنەوهەكە
فۆرمى راپرسى و كارتى پېشتكىرى خويىندكار	ئامرازەكانى تۆيىزىنەوهەكە
بەرنامەي SPSS بەكارھاتووه بۇ شىكىرىنەوهە ئەنجامەكان.	كەرەستە ئامارىيەكانى تۆيىزىنەوهەكە

ئەنجامەكانى ئەم تویېزىنەوە يە باس لەكارىگەرى ئەرېنى تەكەنەلوجىاى فيرکىدىن دەكەن لە دروستكىرىدىنى پالنەرى فيرپۇوندا.	گۈنگۈرىن دەرئەنجامەكانى تویېزىنەوە كە
تویېزىنەوە چوارەم	
نسيمة، ٢٠١٧.	ناوى تویېزەر و سالى ئەنجامدانى تویېزىنەوە كە
بەكارھىنانى تەكەنەلوجىاى زانىارى و پەيوەندىكىرىن و كارىگەرى لەسەر باشتىركىرىنى چۈنپەتى پرۆسەتى خويىدىن لەزانكۆي جەزائير	ناونىشانى تویېزىنەوە كە
زانىنى واقىعى بەكارھىنانى تەكەنەلوجىاى زانىارى و پەيوەندىكىرىن لەپرۆسەتى فيرکىرىندا.	گۈنگۈرىن ئامانجەكانى تویېزىنەوە كە
ميتۆدى وەسفى شىكارى بەكارھىناوە.	پىبايىز تویېزىنەوە كە
بىرىتى بۇو لەسەر جەم مامۆستاييانى زانكۆ لەپىپورىيە جىاوازە كان لەسەر جەم زانكۆ كانى جەزائير، كەنزيكى ٤٨٠٠ مامۆستا بۇون.	كۆمەلگەمى تویېزىنەوە كە
٤٨١ مامۆستا وەك نموونە دىيارى كران تەنها ٤٠٦ راپرسى بەدروستى گەرايە وە بۇ تویېزەر.	نمواونە تويىزىنەوە كە
بىرىتى بۇو لە راپرسى بەشىوهى راپرسى كاغەز و ئەلكتروننى ئامپازەكانى تویېزىنەوە كە	تامپازەكانى تویېزىنەوە كە
T-Test, Spss v22، معامل الارتباط پىرسون، المتوسط الحسابي، الانحراف المعياري، Anova،	كەرهىستە ئامارىيەكانى تویېزىنەوە كە
زۆرينى مامۆستاييان هاۋرابۇون لەسەر بەكارھىنانى جۆرە جىاوازە كانى تەكەنەلوجىاى زانىارى و پەيوەندىكىرىن.	گۈنگۈرىن دەرئەنجامەكانى تویېزىنەوە كە
جىاوازى نىلە لەنۋوان مامۆستاييان بەپىي گۇرداوى دەگەزبۇ بەكارھىنانى.	تۆپلى تویېزىنەوە كە
تۆپلى تویېزىنەوە كە	
ناوى تویېزەر و سالى ئەنجامدانى تویېزىنەوە كە	ناوى تویېزەر و سالى ئەنجامدانى تویېزىنەوە كە
تەكەنەلوجىاى تاكەكەسى و كارىگەرى لەسەر دەسکەوتى ئەكادىمى قوتابى و پالنەر.	ناونىشانى تویېزىنەوە كە
مەبەست لە تویېزىنەوە يە بۇ ئەوە بۇو، كە بىزانزىت ئايا تەكەنەلۈزىيە تاكەكەسى كارىگەرى لەسەر ئەكادىمى خويىندىكارە يە.	گۈنگۈرىن ئامانجەكانى تویېزىنەوە كە
ئەزمۇونى.	پىبايىز تویېزىنەوە كە
كۆمەلگەي تویېزىنەوە كە بىرىتى بۇو لەخويىندىكارانى قوتابخانە ئىلىيۆنيس لە قۆناغى چوارەم دوو پۆلى جىاوازى وەرگەرتووە لەمەمان قوتابخانە.	كۆمەلگەي تویېزىنەوە كە
نمواونە تويىزىنەوە كە ٢٥ خويىندىكار بۇ گروپى كۆنترۆلكراد و ٢٢ خويىندىكار بۇ گروپى تەقلىدى.	نمواونە تويىزىنەوە كە
ئامپازەكانى تویېزىنەوە كە تاقىكىرىدەنەوە دەستكەوت	ئامپازەكانى تویېزىنەوە كە
تەنها رېزەدى سەدى بەكارھىناوە بۇ بەراوردكىرىنى ئەنجامەكانى.	كەرهىستە ئامارىيەكانى تویېزىنەوە كە
ئەنجامى تویېزىنەوە كە باس لەكارىگەرى و گۈنگى تەكەنەلۈزىيە تاكەكەسى دەكەن لەسەر تووانى ئەكادىمى خويىندىكار و دروستكىرىدىنى پالنەر بۇ فېرپۇون لاي خويىندىكاران.	گۈنگۈرىن دەرئەنجامەكانى تویېزىنەوە كە

توبیژینه و هی شهشه	
2016، Ellina & Andrea	ناوی توبیژدر و سالی ئنجامدانی توبیژینه و هکه
کاریگه ریه کانی ته کنه لۆزیا له سه رپالنھری ئە کادیمی و دەستکەوتى زانستى له قوتا بخانەی ناوهندى له با بهتى بېركارى	ناونیشانی توبیژینه و هکه
زانىنى ئاستى کاریگه ری ته کنه لۆجيا له سه رپالنھری ئە کادیمی و دەستکەوتى زانستى.	گۈنگۈرۈن ئامانجە کانی توبیژینه و هکه
ئەزمۇونى خويىندكارى پۆلى شەشمى بنه رەتى	پىيازى توبیژینه و هکه
بەشداربۇوانى ئەم لېكۈلەنە و ھې ۳۳ خويىندكارى پۆلى شەشمى بنه رەتى و ۲۰ لە دايىك و باوکىيان بۇون، ئەم خويىندكارانە، ۱۷ يان كچ و ۱۶ يان كور بۇون.	كۆمەلگەن توبیژینه و هکه نموونەی توبیژینه و هکه
تاقىكىردنە و هکه دەستکەوتى زانستى.	ئامپرازە کانی توبیژینه و هکه
ناوهندى ڙىمېرىيى ، لادانى پىيورى.	كەرەستە ئامارىيە کانی توبیژینه و هکه
ئەنجامە کانی توبیژینه و هکه باس له کاریگەری ئەرېنى ته کنه لۆزیا فېرکىردن دەكەن له سه دەستکەوتى ئە کادیمی و پالنھری فېربۇون.	گۈنگۈرۈن دەرئەنجامە کانی توبیژینه و هکه
توبیژینه و هی حەوتەم	
2016، Blake	ناوی توبیژدر و سالی ئەنجامدانی توبیژینه و هکه
تىكەلگەنلىنى ته كنۇلۇجيا و پالنھری فېربۇونى خويىندكاران	ناونیشانی توبیژینه و هکه
ئامانجە لە توبیژینە و ھې ئە وە بۇو، كە بىزانرىت ئایا پەيەندى ھە يە لەنیوان بە كارھىننانى تەكەن لۆزیا له پۆلى حەوتەم لە خويىندنى كۆمەللايەتى و پالنھری فېربۇون؟	گۈنگۈرۈن ئامانجە کانی توبیژینه و هکه
ئەزمۇونى و وەسفى.	پىيازى توبیژینه و هکه
خويىندكارانى پۆلى حەوتى بنه رەتى لە نۆرسەت وىست كۆلچىڭ لە ويلايەتە يە كەرتووە کانى ئە مەريكا.	كۆمەلگەن توبیژینه و هکه
بەشىۋە يە كى گشتى ۱۰۰ خويىندكار لەھەردۇو ۋەگەزى كور و كچ وەك نموونە توبیژینە و هکه وەرگىراوە بەپىي ئامانجە کانی توبیژینە و هکه دابەشكراون بە سەر گروپى جياوازدا.	نموونەی توبیژینه و هکه
پاپرسى و تىبىنى و وەلامى خويىندكاران بۇ تاقىكىردنە و هکه دەستکەوتى زانستى	ئامپرازە کانی توبیژینه و هکه
تەنها رېزەدى سەدى بە كارھىننا و شىكىردنە و هکه بۇ وەلامە كان كردووھ.	كەرەستە ئامارىيە کانی توبیژینه و هکه
ئەنجامە کانی ئەم توبیژینە و ھې باس له کاریگەری ئەرېنى تەكەن لۆجيا فېرکىردن دەكەن لە دروستكىرنى پالنھری فېربۇوندا.	گۈنگۈرۈن دەرئەنجامە کانی توبیژینه و هکه

توبیژینه و هی هه شته	
Agbo, 2015	ناوی توبیژدر و سالی ئەنجامدانی توبیژینه و ھکە
ھۆکاره کانی کاریگەری له سەر بە کارھینانی تەکنەلۆجیا زانیاری و پەیوهندىکردن لهوانە و تنه وە و فیربۇونى با بهتى كۆمپیوتەر لە ناوچەی ئۆھاکو حکومەتى خۆجىي دەھەلەتى ئىبۇنى نايچىريا.	ناونىشانى توبیژینه و ھکە
زانىنى ھۆکاره کانی کاریگەری له سەر بە کارھینانی تەکنەلۆجیا زانیاری و پەیوهندىکردن لهوانە و تنه وە و فیربۇونى با بهتى كۆمپیوتەر لە ناوچەی ئۆھاکو ئاستى بە کارھینان و تىچونى ئامىرە کانى ICT .	گۈنگۈرۈن ئامانجە کانى توبیژینه و ھکە
پىبازى وەصفى بە کارھاتووه.	پىبازى توبیژینه و ھکە
كۆمەلگەي توبیژینه و ھکە بىرىتى بۇو له سەرچەم خويىندكاران و مامۆستايىان و بېرىۋە بە رانى قوتابخانە كە و دايىك و باوکى خويىندكاران لە ۱۰ قوتابخانە ھەلبىزىردرارو لە ناوچەي ئۆھاکو.	كۆمەلگەي توبیژینه و ھکە
نمۇونەتى توبیژینه و ھکە بېكھاتبوو له ۵۰ خويىندكار لەھەرىيەك لە و قوتابخانە دايىك و باوکىيان، بېرىۋە بە قوتابخانە کان و ۱۲ مامۆستا لەھەرىيەك لە و قوتابخانە.	نمۇونەتى توبیژینه و ھکە
رېيگا چاپىكە و تىن، رېيگا تىبىنى، شىكىرنە و ھى دۆگۈمىنت.	ئامرازە کانى توبیژینه و ھکە
رېيھى سەدى ، دووبارە بۇونە و ھ	كەرەستە ئامارىيە کانى توبیژینه و ھکە
ئەنجامە کان دەرىدە خەن كەھەردوو ھۆکارى زىنگەي مال و قوتابخانە يارمەتىدەرن بۇ کارىگەری بە کارھينانى ICT لە فيربۇون و فېرگەردن. رېيھى كى بەرچاوى نمۇونەتى توبیژینه و ھکە رازىبۇون لە ئاستى بە کارھينان و تىچۈرى تەکنەلۆجىا زانیارى و پەیوهندىکردن.	گۈنگۈرۈن دەرئەنجامە کانى توبیژینه و ھکە
توبیژینه و ھى نۆيەم	
الزدجالىيە، ۲۰۱۴.	ناوی توبیژدر و سالى ئەنجامدانى توبیژینه و ھکە
پادە بە کارھينانى تەکنەلۆزىا زانیارى و پەیوهندى لە فېرگەردن پەروەردەي ئىسلامى لە سەلتەنەي عمان.	ناونىشانى توبیژینه و ھکە
زانىنى واقىعى بە کارھينانى تەکنەلۆجىا زانیارى و پەیوهندىکردن لە بازىنە دووھەم پەروەردەي بەنھەرەتلى لەوانە و تەنە و ھى پەروەردەي ئىسلامى لە سەلتەنەي عمان.	گۈنگۈرۈن ئامانجە کانى توبیژینه و ھکە
بۈيىتى بۇو له سەرچەم مامۆستايىانى پەروەردەي ئىسلامى لە پارىزگا کانى (مسقط، و الباطنە شمال و الباطنە جنوب)، كەزماھە يان ۸۹۱ مامۆستا بۇو.	كۆمەلگەي توبیژینه و ھکە
نمۇونەتى توبیژینه و ھکە بىرىتى بۇو له ۲۲۲ مامۆستا	نمۇونەتى توبیژینه و ھکە
ئامرازى توبیژینه و ھکە بىرىتى بۇو له راپرسىيەك كە لە ۲۰ بىرگە بېكھاتبوو	ئامرازە کانى توبیژینه و ھکە
المتوسط الحسابى، الانحراف المعياري، تحليل التباين.	كەرەستە ئامارىيە کانى توبیژینه و ھکە
مامۆستايىانى پەروەردەي ئىسلامى تەکنەلۆجىا زانیارى و پەیوهندىکردن بە کاردهەينن لەوانە و تەنە و ھدا بېرىھى كى مامناوهند.	گۈنگۈرۈن دەرئەنجامە کانى توبیژینه و ھکە

توبیزینه‌وهی دهیمه	
مراد، ۲۰۱۳	ناوی تویژه‌ر و سالی ئەنجامدانی توبیزینه‌وهکه
واقیعی بە کارهینانی تەکنەلۆجیا زانیاری و پەیوه‌ندیکردن و بەربەسته کانی بەردەم بە کارهینانی له‌وانه‌وتنه‌وهدا لای مامۆستایانی قوتابخانه کانی پەروه‌رده‌ی لواه الشوبك/الأردن.	ناونیشانی توبیزینه‌وهکه
زانینی راده‌ی بە کارهینانی بە رنامه سەرەتاپیه کانی CT I له‌لایه‌ن مامۆستایانه‌وه. زانینی بەربەسته کانی بەردەم بە کارهینانی تەکنەلۆجیا کان لای مامۆستایان.	گرنگترین ئامانجە کانی توبیزینه‌وهکه
میتۆدی وەصفی شیکاری بە کارهیناوه. بۇیتى بۇو له ٤٥٦ مامۆستا له‌رەگەزى نىر و مى لە الشوبك بۆسال خویندن ٢٠١٢-٢٠١٣ قوتابخانه‌دا.	رېبازى توبیزینه‌وهکه کۆمەلگەی توبیزینه‌وهکه
پىکھاتبوو له ۱۰۱ مامۆستا له‌رەگەزى نىر و مى. ئامرازى توبیزینه‌وهکه بىرىتى بۇو له راپرسییەکە كە له ٤٠ برگە پىكھاتبوو النسب المئوية، التكرارات، المتوسط الحسابي، الانحراف المعياري، T-test، تحليل التبالين الثنائي.	نمۇونە توبیزینه‌وهکه ئامرازە کانی توبیزینه‌وهکه کەرەستە ئامارىيە کانی توبیزینه‌وهکه
ئەنجامى توبیزینه‌وهکه دەریخىست، كەزۆرینەئەندامانى نمۇونە توبیزینه‌وهکه ICT بە کارده‌هینن، بەلام بە کارهینان وسۇود وەرگرتنى له‌وانه‌وتنه‌وهدا كەم بۇون.	گرنگترین دەرئەنجامە کانی توبیزینه‌وهکه
توبیزینه‌وهی يازده‌ھەم	
Granito & Ellina, 2012	ناوی تویژه‌ر و سالی ئەنجامدانی توبیزینه‌وهکه
کارىگەری تەکنەلۆجيا له‌سەر خویندکاران و پالنەر بۇ مانه‌وهی زانیارىيە کان.	ناونیشانی توبیزینه‌وهکه
ئامانجى ئەم توبیزینه‌وه بۇ ئەوه بۇو، كە بىانىت تەکنەلۆجيا کارىگەری ھەيە بۇ فېرىبۇونى زانیارى نوئى و پاراستنى زانیارىيە کان.	گرنگترین ئامانجە کانی توبیزینه‌وهکه
ئەزمۇونى بۇیتى بۇو له خویندکارانى پۆلى حەوتى بىنەرەتى له پىنچ پۆلى خوینىندىدا لە بابهەتى مىزۇو لەنیوان نەته‌وه جىاوازە کاندا.	رېبازى توبیزینه‌وهکه کۆمەلگەی توبیزینه‌وهکه
نمۇونە توبیزینه‌وهکه بىرىتى بۇو له ۱۰۲ خوینكار ۵۰ كور و ۵۲ كچ دابەشكراپۇون بۇ سى گروپ بەم شىۋىيە:	نمۇونە توبیزینه‌وهکه
گروپى تاقىكىردنەوهى A، گروپى تاقىكىردنەوهى B و گروپىكى كۈنترۇل.	ئامرازە کانی توبیزینه‌وهکه
تاقىكىردنەوهى دەستكەوت ناوهندى ژمیرەيى ، لادانى پىيوه‌رى.	کەرەستە ئامارىيە کانی توبیزینه‌وهکه
ئەنجامە کان ئەوه دەرده‌خەن كە بە کارهینانی تەکنەلۆجیا فېركەدن يارمەتى دەرە بۇ خویندکاران تاوه‌کو ئە و زانیارىانە وەرى دەگرن زىاتر لە بىرە وەريان بىيىتەوه.	گرنگترین دەرئەنجامە کانی توبیزینه‌وهکه
توبیزینه‌وهی دوازده‌ھەم	
محمد و أخرؤن، ۲۰۱۲	ناوی تویژه‌ر و سالى ئەنجامدانی توبیزینه‌وهکه
كارىگەری بە کارهینانی تەکنەلۆژيا له‌سەر هاندانى خویندکاران	ناونیشانی توبیزینه‌وهکه

گرنگترین ئامانجەكانى تویىزىنەوهكە	زانىنى ئاستى كارىگەرى بەكارهىنانى تەكىنەلۆجيای فىرکىدىن لەسەر دەستكەوتى خويندكاران و دروستكىرىدىنى پالنەر بۇ فىربۇونە.
پىبازى تویىزىنەوهكە	ئەزمۇونى.
كۆمەلگەمى تویىزىنەوهكە	زانكۆي قەتەر وەك كۆمەلگاي تویىزىنەوهكە دىيارى كراوه.
نەموونەي تویىزىنەوهكە	بەشى بىركارى لەزانكۆي قەتەر كراوهە نەموونەي تویىزىنەوهكە.
ئامرازەكانى تویىزىنەوهكە	تاقيكىرىدىنەوهى دەستكەوتى زانستى.
كەرەستە ئامارىيەكانى تویىزىنەوهكە	بەرنامەي SPSS
گرنگترین دەرئەنجامەكانى تویىزىنەوهكە	ئەنجامەكانى ئەم تویىزىنەوهى باس لەكارىگەرى ئەرىنى تەكىنەلۆجيای فىرکىدىن دەكەن لەسەر دەستكەوتى زانستى و دروستكىرىدىنى پالنەرى فىربۇون.
تویىزىنەوهى سيازدەھەم	
نابى تویىزدر و سالى ئەنجامدانى تویىزىنەوهكە	.الناعبى، ٢٠٠٨.
نابىشانى تویىزىنەوهكە	واقىعى بەكارهىنانى تەكىنەلۆجيای زانىاري پەيوەندىكىرىدىن و بەربەستەكانى بەردەم بەكارهىنانى لاي مامۆستاييانى ناخۆي سەلتەنەي عمان.
گرنگترین ئامانجەكانى تویىزىنەوهكە	زانىنى رادەي سود لىۋەرگىتن و شارەذايى مامۆستاييانى سەلتەنەي عمان لەتەكىنەلۆجيای زانىاري و پەيوەندىكىرىدىن بۇ وانەوتنەوه.
پىبازى تویىزىنەوهكە	مېتۆدى وەصفى شىكارى بەكارهىنماوه.
كۆمەلگەمى تویىزىنەوهكە	بىرىتى بۇو لە ٥١٩٢ مامۆستا لەرەگەزى نىر و مى لە سەلتەنەي عمان بۇسالى خويندن ٢٠٠٧-٢٠٠٨ لە ٨٣-٢٠٠٧ قوتا بخانەدا.
نەموونەي تویىزىنەوهكە	پىكها تبۇو لە ١٧٩ مامۆستا لەرەگەزى نىر و مى.
ئامرازەكانى تویىزىنەوهكە	بىرىتى بۇو لە راپرسىيەك، كە لە ٧٧ بىرگە پىك هاتبۇو بەسەر ٥ تەوردا دابەشكرا بۇون.
كەرەستە ئامارىيەكانى تویىزىنەوهكە	حسابات التكرار و النسب المئوية، المتوسط الحسابي و الانحراف المعياري، إختبار(ت)، تحليل التباين بۇ يەك ئاپاسته.
گرنگترین دەرئەنجامەكانى تویىزىنەوهكە	پىزەيەكى زۆرى مامۆستاييان شارەذاييان لەبەكارهىنانى جۆرە جياوازەكانى ICT ھەيە هېچ جياوازىيەك بەدى ناكىرىت لەئىوان مامۆستا كان بەپىي گۆراوى رەگەز.

۲.۴.۲ دووه‌م: تویزینه‌وه کانی تاییهت به پالنه‌ری فیربوون

خشته‌ی (۳): تویزینه‌وه کانی تاییهت به پالنه‌ری فیربوون

تویزینه‌وه یه‌که‌م	
صادر، ۲۰۲۱	ناوی تویزدر و سالی ئەنجامدانی تویزینه‌وه‌که
جوری زیان و په‌یوه‌ندی به‌پالنه‌ری فیربوون لای فیرخوازانی زانکوی کۆیه • زانینی ئاستی پالنه‌ری فیربوون لای خویندکاران. • جیاوازی له‌نیوان خویندکاران به‌پیی ره‌گەز له‌ئاستی پالنه‌ری فیربوون.	گرنگترین ئامانچە کانی تویزینه‌وه‌که
میتودی وەصفی په‌یوه‌ندی به‌کارهیناوه. خویندکارانی زانکوی کۆیه بوسالی خویندنی ۲۰۲۰-۲۰۲۱ بو کۆمەلگای تویزینه‌وه‌که‌ی وەرگرتووه، کەزماره‌یان بريتى بولله (۳۲۹۸) خویندکار لەھەردوو ره‌گەز.	پیبازی تویزینه‌وه‌که کۆمەلگەی تویزینه‌وه‌که
بریتى بولو له خویندکارانی قۇناغى دووه‌م و سیه‌م و چواره‌م، کەزماره‌یان ۵۵۰ فیرخوازه له‌رەگەزی نیز ۲۳۷ و ره‌گەزی مىن ۳۱۳ خویندکاربۇوه	نمۇونەی تویزینه‌وه‌که
فۇرمى راپرسى. ئەلفا كرونباخ، ریزه‌ی سەدى، دووباره بۇونەوه، ناوەندى ژمیرەبى و لادانى پیوه‌رى، T.test.	ئامرازە کانی تویزینه‌وه‌که کەرەستە ئامارىيە کانی تویزینه‌وه‌که
• ئاستی پالنه‌ری فیربوون لای نمۇونەی تویزینه‌وه‌که ئاستىكى باش بولو. • نەبۇونى جیاوازى بەلگەدارى ئامارى له‌ئاستی پالنه‌ری فیربوون به‌پیی گۆراوى ره‌گەز.	گرنگترین دەرئەنجامە کانی تویزینه‌وه‌که
تویزینه‌وه دووه‌م	
حمد، ۲۰۲۰.	ناوی تویزدر و سالی ئەنجامدانی تویزینه‌وه‌که
ئاستى بەكارهینانى تۆرەکۆمەلايەتىيە كان و په‌یوه‌ندی به‌پالنه‌ری فیربون و بېركىدنەوهى ئەرینىيە و لای خویندکارانی قۇناغى ئامادەبى لەشارى کۆيە.	ناونىشانى تویزینه‌وه‌که
• زانینى ئاستى پالنه‌ری فیربوون لای خویندکارانی قۇناغى ئامادەبى لەشارى کۆيە. • زانینى جیاوازى نیوان ره‌گەزی نیز و مىن له‌ئاستی پالنه‌ری فیربوون.	گرنگترین ئامانچە کانی تویزینه‌وه‌که
میتودی وەسفی په‌یوه‌ندی به‌کارهیناوه.	پیبازی تویزینه‌وه‌که
کۆمەلگای تویزینه‌وه‌که پېكھاتووه له خویندکارانی قۇناغى ئامادەبى لەشارى کۆيە، کەزماره‌یان (۲۹۶۹) خویندکاره.	کۆمەلگەی تویزینه‌وه‌که
نمۇونەی تویزینه‌وه‌که (۳۰۰) خویندکارى له‌رەگەزی نیز و مىن وەرگرتووه.	نمۇونەی تویزینه‌وه‌که
فۇرمى راپرسى بەكارهیناوه	ئامرازە کانی تویزینه‌وه‌که
ئامرازى ئامارى بەكارهاتوو بريتىيە له (ناوەندى ژمیرەبى، لادانى پیوه‌رى، تاقىكىدنەوهى (T_test,person,Anova	کەرەستە ئامارىيە کانی تویزینه‌وه‌که
• ئاستى پالنه‌ری فیربوون لای خویندکارانی قۇناغى ئامادەبى به‌رز بولو. • بۇونى جیاوازى بەلگەدارى ئامارى له‌ئاستی پالنه‌ری فیربوون به‌پیی گۆراوى ره‌گەز لەبەرزەوهندى ره‌گەزى مىيە.	گرنگترین دەرئەنجامە کانی تویزینه‌وه‌که

توبیزینه‌وهی سیههم	
سوفي، ۲۰۱۸	ناوی توییزدرو سالی ئنجامدانی توییزینه‌وهکه
په یوه‌ندی دهستکه و تی ئه کادیمی به پالنهری فیربیوونه‌وه لای خویندکارانی پولی چواری ئاماده‌بی.	ناونیشانی توییزینه‌وهکه
<ul style="list-style-type: none"> دۆزینه‌وهی په یوه‌ندی نیوان دهستکه و تی ئه کادیمی و پالنهری فیربیون لای خویندکاران. زانینی جیاوازی له ئاستی پالنهری فیربیون به پیی گۆراوی ره‌گه ز. 	گرنگترین ئامانجەكانى توبیزینه‌وهکه
میتودی وصفی په یوه‌ندی قوتابخانه ئاماده‌بیه كانى شاري المغير. ۱۲۰ خویندکار له ره‌گه زى نىر و مى.	پیبازی توییزینه‌وهکه کۆمەلگەئی توییزینه‌وهکه نمۇونەی توییزینه‌وهکه
پیوانەی پالنهری فیربیون.	ئامرازەكانى توییزینه‌وهکه
T.test ، پیرسون ،	کەرەستە ئامارىيەكانى توبیزینه‌وهکه
<ul style="list-style-type: none"> بۇونى په یوه‌ندى بە لگەدارى ئامارى له نیوان دهستکه و تی ئه کادیمی و پالنهری فیربیون. نه بۇونى جیاوازی له ئاستی پالنهری فیربیون به پیی گۆراوی ره‌گه ز. 	گرنگترین دەرئەنجامەكانى توبیزینه‌وهکه
توبیزینه‌وهی چوارەم	
2017، Francis	ناوی توییزدرو سالی ئنجامدانی توییزینه‌وهکه
کارىگەری تەكىنەلۈجىا له سەر ھاندانى خویندکاران بۆ فیربیون و بەستنەوهى بە فیربیونى پول.	ناونیشانی توییزینه‌وهکه
<ul style="list-style-type: none"> دۆزینه‌وهی تېروانىنى قوتاپىان بۆ بە کارھىنانى تەكىنەلۈجىا له رېنمايىيەكانى پۆلدا. وەسفىرىنى بە کارھىنانى شىۋاپى نويى تەكىنەلۈجىا و تەكىنەلۈجىا يارمەتى لە پولەكان، كە قوتاپىيان دىيارى دەكەن. تىگەشتىن لە پىويىستى و گرنگى تەكىنەلۈجىا له پولەكانى خویندن و په یوه‌ندى بە ھاندانەوه. 	گرنگترین ئامانجەكانى توبیزینه‌وهکه
وەسى	پیبازی توییزینه‌وهکه
قوتابخانەي نيو ئينگلاند چارتەر (ئىن ئى سى ئىس) قوتاپخانەيەكى دەستورى گىشتىيە لە شارى ژىنگە لە نيو ئينگلاند	کۆمەلگەئی توییزینه‌وهکه
خویندکارانى پولى ۱۲-۷ پىك دېت (زانست و تەكىنەلۈزىا و ئەندازىيارى و بىركارى) قوتاپخانە.	نمۇونەی توییزینه‌وهکه
فۇرمى راپرسى و كارتى پشتىگىرى خویندکار.	ئامرازەكانى توییزینه‌وهکه
بە رنامەي SPSS بە کارھاتووه بۆ شىكىرنەوهى ئەنجامەكان.	کەرەستە ئامارىيەكانى توبیزینه‌وهکه
ئەنجامەكانى ئەم توییزینه‌وهى باس لە کارىگەری ئەرېنى تەكىنەلۈجىا فېرکىدىن دەكەن لە دروستكىرىنى پالنهرى فیربیون.	گرنگترین دەرئەنجامەكانى توبیزینه‌وهکه

توبیزینه وهی پینجهم	
سرحان، ۲۰۱۷	ناوی توییزدرو سالی ئنجامدانی توییزینه وهکه
پالنھری فیربۇون و زىزەکى ھەلچۇونى پەيوەندىييان بە دەستكەوتى خويىندىن لاي خويىندىكارانى قۆناغى ئاماھىيى لەغەزە	ناونىشانى توییزینه وهکه
• زانىنى ئاستى پالنھری فیربۇون لاي خويىندىكاران.	گۈنگۈرەن ئامانجەكانى توبیزینه وهکه
ميتۆدى وەصفى	پىيازى توییزینه وهکه
خويىندىكارانى پۆلى ۸ و ۹ بىنەرەتى لەپارىزگاى غەزە بۆسالى خويىندىن ۲۰۱۴-۲۰۱۵، ژمارەسى خويىندىكارەكان ۱۰۶۴۱ خويىندىكار بۇون.	كۆمەلگەئى توییزینه وهکه
٣١٢ خويىندىكارى نىز و مى وەك نموونە وەرگرتووه.	نموونەئى توییزینه وهکه
فۆرمى راپرسى بۆھەرىيەكە لەگۇراوەكان.	ئامپرازەكانى توییزینه وهکه
ناوهندى ژمېرەيى ، لادانى پېۋەرى ، ئەلفا كرۇنباخ ، پېرسۇن ، سېپەرمان ، T.test ، one way ANOVA	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیزینه وهکه
• ئاستى پالنھری فیربۇون بەرزبۇو. • بۇونى جياوازى لەپالنھری فیربۇون بەپىيى گۇراوى رەگەز لەبەرژەوەندى رەگەزى مىيە.	گۈنگۈرەن دەرئەنjamەكانى توبیزینه وهکه
توبیزینه وهی شەشەم	
شىبية، ۲۰۱۵	ناوی توییزدرو سالى ئنجامدانى توییزینه وهکه
پالنھری فیربۇون و پەيوەندى بەپروابەخوبۇون و گونجانى ئەكاديمى لاي خويىندىكارانى قۆناغى دووهەمى ناوهندى.	ناونىشانى توییزینه وهکه
• زانىنى ئاستى پالنھری فیربۇون لاي خويىندىكاران. • زانىنى جياوازى پالنھری فیربۇون بەپىيى گۇراوى رەگەز.	گۈنگۈرەن ئامانجەكانى توبیزینه وهکه
ميتۆدى وەصفى بەكارھىنماوە.	پىيازى توییزینه وهکه
سەرجمە خويىندىكارانى پۆلى ۲ ناوهندى لە بازنه تىرت كەبرىتى بۇون لە (ثانوية الحسن ابن الهيثم بالنزلة ، ثانوية لزهاري التونسي تېسبىست، ثانوية هواري بومدين الززاوية العابدية، ثانوية الأمير عبد القادر تىرت.	كۆمەلگەئى توییزینه وهکه
١٠٠ خويىندىكار لە رەگەزى نىز و مى دىيارىكىرددووه وەك نموونەئى توییزینه وهکە.	نموونەئى توییزینه وهکە
فۆرمى راپرسى بۆھەرىيەكە لەگۇراوەكان.	ئامپرازەكانى توییزینه وهکە
ناوهندى ژمېرەيى ، لادانى پېۋەرى ، ئەلفا كرۇنباخ ، پېرسۇن ، سېپەرمان ، T.test .	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیزینه وهکە
• ئاستى پالنھری فیربۇون بەرزبۇو. • بۇونى جياوازى لەپالنھری فیربۇون بەپىيى گۇراوى رەگەز لەبەرژەوەندى رەگەزى مى.	گۈنگۈرەن دەرئەنjamەكانى توبیزینه وهکه

توبیژینه‌وهی حه و ته		
عبدالوهاب، ۲۰۱۴،	ناوی توییزه‌ر و سالی ئەنجامدانی توییزینه‌وهکە	
لیھاتووی کۆمەلایەتى و پەيوەندى بەپالنھرى فىربوون و ئاستى رەزامەندى	ناونىشانى توییزینه‌وهکە	
• زانىنى ئاستى پالنھرى فىربوون لاي خويىندكاران. • زانىنى جياوازى خويىندكاران بەپىي ىرەگەز لەئاستى پالنھرى فىربوون.	گۈنگۈزىن ئامانجەكانى توییزینه‌وهکە	
ميتۆدى وەصفى شىكارى.	پىبازى توییزینه‌وهکە	
برىتى بۇو له خويىندكارانى پۆلى سېھەمى ناوەندى بۆسالى خويىندىنى، ۲۰۱۱-۲۰۱۲، كەزمارەيان ۱۲۴۹۰ خويىندكار بۇون ۶۲۳۷ كور و ۶۲۵۳ كچ لە ويلايەتى مستغانم.	كۆمەلگەي توییزینه‌وهکە	
نمۇونەي توییزینه‌وهکە برىتى بۇو له ۶۲۴ خويىندكار لەرەگەزى نىز و مى.	نمۇونەي توییزینه‌وهکە	
فۆرمى راپرسى بەكارھيناوه.	ئامرازەكانى توییزینه‌وهکە	
هاوکۆلکەي پەيوەندى پىرسۇن و سپىرمان و براون، ئەلفاكرۆمباخ، ناوەندى زمىرەيى، T.test.	كەرەستە ئامارىيەكانى توییزینه‌وهکە	
• ئاستى پالنھرى فىربوون لاي نمۇونەي توییزینه‌وهکە ئاستىيکى بەرزدا بۇو. • بۇونى جياوازى بەلگەدارى ئامارى لەئاستى پالنھرى فىربوون بەپىي گۆراوى رەگەز لەبەرەزەندى رەگەزى مىيە.	گۈنگۈزىن ئامانجەكانى دەرئەنجامەكانى توییزینه‌وهکە	

٣.٤.٢ سېھەم: توییزینه‌وهکانى تايىهت بەزىرەكى ھەلچوونى

خشته‌ى (٤): توییزینه‌وهکانى تايىهت بەزىرەكى ھەلچوونى

توبیژینه‌وهی يەكم		
سرحان، ۲۰۱۷	ناوی توییزه‌ر و سالی ئەنجامدانی توییزینه‌وهکە	
پالنھرى فىربوون و زىرەكى ھەلچوونى پەيوەندىيان بە دەستكەوتى خويىندن لاي خويىندكارانى قۇناغى ئامادەيى لەغەزە	ناونىشانى توییزینه‌وهکە	
• زانىنى ئاستى زىرەكى ھەلچوونى لاي خويىندكاران. • زانىنى جياوازى زىرەكى ھەلچوونى بەپىي گۆراوى رەگەز	گۈنگۈزىن ئامانجەكانى توییزینه‌وهکە	
ميتۆدى وەصفى	پىبازى توییزینه‌وهکە	
خويىندكارانى پۆلى ٨ و ٩ بىنەرەتى لەپارىزگاي غەزە بۆسالى خويىندىنى، ۲۰۱۴-۲۰۱۵، كەزمارەيان ۱۰۶۴۱ خويىندكار بۇون.	كۆمەلگەي توییزینه‌وهکە	
٣١٢ خويىندكارى نىز و مى وەك نمۇونە وەرگرتووھ.	نمۇونەي توییزینه‌وهکە	
فۆرمى راپرسى بۇھەريەكە لەگۆراوهەكان.	ئامرازەكانى توییزینه‌وهکە	
ناوەندى زمىرەيى ، لادانى پىيوهرى ، ئەلفا كرۇنباخ ، پىرسۇن ، سپىرمان ، T.test ، one way ANOVA	كەرەستە ئامارىيەكانى توییزینه‌وهکە	
• ئاستى زىرەكى ھەلچوونى بەرزبۇو. • نبۇونى جياوازى لەزىرەكى ھەلچوونى بەپىي گۆراوى رەگەز.	دەرئەنجامەكانى توییزینه‌وهکە	

توبیژینه‌وهی دووه‌م		
حسن، ۲۰۱۳	ناوی تویېزدەر و سالى ئەنجامدانى توبیژینه‌وهکە	نادىنگۈزۈن ئامانجەكانى توبیژینه‌وهکە
زىرەكى هەلچوونى و پەيوەندى بەرىگاكانى مامەلە كىردىن لەگەل فشارە دەروونىيە كان.	زائىنى ئاستى زىرەكى هەلچوونى لاي تاكەكانى توبیژینه‌وهکە.	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي گۇراوى رەگەز.
زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي پسپۇرى (زانستى و مرۆفايەتى)	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي پسپۇرى (زانستى و مرۆفايەتى)	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي پسپۇرى (زانستى و مرۆفايەتى)
مېتۇدى وەصفى	پىبازى توبیژینه‌وهکە	پىبازى توبیژینه‌وهکە
خويىندكارانى زانكۆكانى عىراق كەبرىتى بۇون له(بغداد ، مستنصرية، الموصل، البصرة) لەھەردوو رەگەزى نىر و من لەقۇناغى يەكم بۆ سالى خويىندىنى ۲۰۱۰-۲۰۰۹	كۆمەلگەئ توبیژینه‌وهکە	كۆمەلگەئ توبیژینه‌وهکە
٤٣٠ خويىندكار بۇون بەشىوه‌يى هەرەمەكى ديارىكرا بۇون له و ٤ زانكۆيە ۲۱۵ لەرەگەزى كور و ۲۱۵ لەرەگەزى كچ بۇون.	نەموونەئ توبیژینه‌وهکە	نەموونەئ توبیژینه‌وهکە
فۇرمى راپرسى بۆ ھەردوو گۇراوه‌كە.	ئامرازەكانى توبیژینه‌وهکە	ئامرازەكانى توبیژینه‌وهکە
ناوەندى زمۇرەبىي ، لادانى پىوه‌رى ، ئەلفا كرۇنباخ ، پېرسون ، سېيدمان ، T.test .	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیژینه‌وهکە	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیژینه‌وهکە
زىرەكى هەلچوونى لەئاستىكى بەرزدايە.	گۈنگۈزۈن دەرئەنچامەكانى توبیژینه‌وهکە	گۈنگۈزۈن دەرئەنچامەكانى توبیژینه‌وهکە
بۇونى جياوازى بەلگەدارى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى لەبەرژەوەندى رەگەزى من.	بۇونى جياوازى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى بەپىي گۇراوى رەگەز.	بۇونى جياوازى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى بەپىي گۇراوى رەگەز.
توبیژینه‌وهى سېھەم		
العلوان، ۲۰۱۰	ناوی تویېزدەر و سالى ئەنجامدانى توبیژینه‌وهکە	ناوی تویېزدەر و سالى ئەنجامدانى توبیژینه‌وهکە
زىرەكى هەلچوونى و پەيوەندى بە ليھاتووی كۆمەلایيەتى و شىوازەكانى پەيوەست بۇون لاي خويىندكارانى زانكۆلە بەررۇشنايى گۇراوى پسپۇرى ورەگەزى خويىندكار.	زاوينىشانى ئامانجەكانى توبیژینه‌وهکە	زاوينىشانى ئامانجەكانى توبیژینه‌وهکە
زائىنى ئاستى زىرەكى هەلچوونى لاي تاكەكانى توبیژینه‌وهکە.	گۈنگۈزۈن ئامانجەكانى توبیژینه‌وهکە	گۈنگۈزۈن ئامانجەكانى توبیژینه‌وهکە
زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي گۇراوى رەگەز.	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي گۇراوى رەگەز.	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي گۇراوى رەگەز.
زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي پسپۇرى (زانستى و مرۆفي).	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي پسپۇرى (زانستى و مرۆفي).	زائىنى جياوازى زىرەكى هەلچوونى بەپىي پسپۇرى (زانستى و مرۆفي).
مېتۇدى وەصفى	پىبازى توبیژینه‌وهکە	پىبازى توبیژینه‌وهکە
سەرجمە خويىندكارانى قۇناغى بە كالۋريؤس لە زانكۆي حسین بن طلال بۆ سالى خويىندىنى ۲۰۱۰-۲۰۰۹ كەزمازەيان ۵۳۴۲ خويىندكارە.	كۆمەلگەئ توبیژینه‌وهکە	كۆمەلگەئ توبیژینه‌وهکە
٤٧٥ خويىندكار لەھەردوو رەگەز بەشىوه‌يى هەرەمەكى ديارىكرا بۇون.	نەموونەئ توبیژینه‌وهکە	نەموونەئ توبیژینه‌وهکە
٣ فۇرمى راپرسى بەكارھەيناوه بۆ گۇراوه‌كان	ئامرازەكانى توبیژینه‌وهکە	ئامرازەكانى توبیژینه‌وهکە
ناوەندى زمۇرەبىي ، لادانى پىوه‌رى ، تحليل انحدار، تحليل التباين الثنائي.	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیژینه‌وهکە	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیژینه‌وهکە
زىرەكى هەلچوونى لەئاستىكى باشدایە.	گۈنگۈزۈن دەرئەنچامەكانى توبیژینه‌وهکە	گۈنگۈزۈن دەرئەنچامەكانى توبیژینه‌وهکە
بۇونى جياوازى بەلگەدارى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى لەبەرژەوەندى رەگەزى من.	بۇونى جياوازى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى بەپىي گۇراوى رەگەزى من.	بۇونى جياوازى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى بەپىي گۇراوى رەگەزى من.
بۇونى جياوازى ئامارى بۆ زىرەكى هەلچونى بەپىي گۇراوى رەگەزى من.	لەبەرژەوەندى پسپۇرى مرۆفايەتى .	لەبەرژەوەندى پسپۇرى مرۆفايەتى .

توبیزینه وهی چواردهم	
بن جامع، ۲۰۱۰.	ناوی توبیزه و سالی ئەنجامدانی توبیزینه وەکە
زیرەکی هەلچوونى و پەيوەندى بەسەرگردەی کارىگەر. • زانىنى ئاستى زیرەکی هەلچوونى لای تاکەكانى توبیزینه وەکە. • زانىنى پەيوەندى نیوان زیرەکی هەلچوونى و سەرگردەی کارىگەر.	ناؤنیشانى توبیزینه وەکە گرنگترین ئامانجەكانى توبیزینه وەکە
میتۆدى وەصفى کۆمەلگەی توبیزینه وەکە کۆمەلگەی توبیزینه وەکە سەرۆکى بەرژە وەندىيەكانى ناشتاڭ / سكىكىدە وە بەرپەندە بىران، كەزمارىيەيان بىرىتى بۇو لە ٤٢ سەرگردەي بەرژە وەندىيەكان لە بازنه جىاوازە كاندا!	پېبازى توبیزینه وەکە نەمەنەلگەی توبیزینه وەکە ئامرازەكانى توبیزینه وەکە
برىتى بۇون لە ٤٢ سەرگردەي بەرژە وەندىيەكان واتە كۆي كۆمەلگاڭە. فۇرمى راپرسى	نەمەنەلگەی توبیزینه وەکە ئامرازەكانى توبیزینه وەکە
كاي سکۈيىر پېرسۇن	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیزینه وەکە
زیرەکی هەلچوونى لە ئاستىيکى باشدايە. بۇونى پەيوەندىيەكى ئامارى ئەرىيىنى راستەوانە لە نیوان گۆراوە كاندا	گرنگترین دەرئەنجامەكانى توبیزینه وەکە
توبیزینه وەی پېنجهم	
الكىكى، ۲۰۱۰.	ناوی توبیزه و سالی ئەنجامدانی توبیزینه وەکە
زیرەکی هەلچوونى لای خويىندكارە بەھەرەمەندە كان • زانىنى ئاستى زیرەکی هەلچوونى لای خويىندكارە بەھەرەمەندە كان. • زانىنى جىاوازى زیرەکی هەلچوونى بەپىي گۆراوى رەگەز.	ناؤنیشانى توبیزینه وەکە گرنگترین ئامانجەكانى توبیزینه وەکە
میتۆدى وەصفى كۆمەلگەی توبیزینه وەکە كۆمەلگەی توبیزینه وەکە ١٦٠ خويىندكارى بەھەرەمەند لەپۇلى ٦ ئامادەيى لەپارىزگاى نەينەوا بۇ سالى خويىندىنى ٢٠٠٩ - ٢٠١٠ ، كەبرىتى بۇون لە ٧٨ كور و كچ ٨٢ كچ	پېبازى توبیزینه وەکە نەمەنەلگەی توبیزینه وەکە ئامرازەكانى توبیزینه وەکە
٩٦ خويىندكارى بەھەرەمەندى كور و كچ لەپۇلى ٦ ئامادەيى لەپارىزگاى نەينەوا.	نەمەنەلگەی توبیزینه وەکە ئامرازەكانى توبیزینه وەکە
فۇرمى راپرسى پېرسۇن، تاقىكىردنە وە تائى يەك نەمەنە دووننمۇونە.	كەرەستە ئامارىيەكانى توبیزینه وەکە
• زیرەکی هەلچوونى لای خويىندكارە بەھەرەمەندە كان لە ئاستىيکى بەرزدایە. • نەبۇونى جىاوازى ئامارى لە نیوان خويىندكاران بەپىي گۆراوى رەگەز.	گرنگترین دەرئەنجامەكانى توبیزینه وەکە
توبیزینه وەی شەشەم	
بىكى، ٢٠١٠.	ناوی توبیزه و سالی ئەنجامدانی توبیزینه وەکە

جیاوازی نیوان زیره کی هه لچوونی و هه لسوکه و تی گیچه لکردن لای خویندکارانی قوئناغی بنه ره تی له پاریزگای عکا.	ناونیشانی توییزینه و دکه
زانینی جیاوازی نیوان زیره کی هه لچوونی و هه لسوکه و تی گیچه لکردن لای خویندکارانی قوئناغی بنه ره تی. زانینی ئاستی زیره کی هه لچوونی لای خویندکاران.	گرنگترين ئامانجه کانی توییزینه و دکه
میتّودی و هصفی	ریبازی توییزینه و دکه
٦٢٧ خویندکار بیوون	کۆمه لگه ی توییزینه و دکه
٢٤٨ خویندکاری کور و كچ به شیوه هه ره مه کی دیاريکراون، که پیك هاتبیون له ١٣٩ کور و ٩٩ كچ.	نمومونه ی توییزینه و دکه
فوردی راپرسی بو هه رد و گۆراوه که.	ئامرازه کانی توییزینه و دکه
ناوه ندی زمیره، لادانی پیوه ری، تاقیکردن و دکه	کەرهسته ئامارییه کانی توییزینه و دکه
<ul style="list-style-type: none"> • زیره کی هه لچوونی لای خویندکاران له ئاستیکی بەرزدايە. • نبیوونی جیاوازی ئاماری له نیوان خویندکاران بەپیشى گۆراوه رهگەز. 	گرنگترين دەرئەنجامە کانی توییزینه و دکه

٤.٤.٢ لیکچوون و جیاوازی له نیوان توییزینه و دکه ئىستا و توییزینه و دکانی پیشوو:

١. لەرووی میتّودی توییزینه و دکه: زۆربەی توییزینه و دکان میتّودی و هصفی شیکاری، يان و دکھنی پەيوەندىييان بەكارھىناوه، جگە لە توییزینه و دکانى (Mark & Ellina, 2012) و (محمد، ٢٠١٢) و (Blake, 2016) و (Ellina & Andrea, 2016) و (Jennifer, 2016) کە میتّودی ئەزمۇونىان بەكارھىناوه بۆ ئەنجامدانى توییزینه و دکە يان، بۆ ئەنجامدانى ئەم توییزینه و دکە تۈيۈزۈر میتّودى و دکھنی پەيوەندىي بەكارھىناوه.

٢. لەرووی ئامانجي توییزینه و دکه: سەرچەم توییزینه و دکانى پیشوو و دکە توییزینه و دکە ئىستاش هەمان ئامانجييان هەيە، ئەويش زانينى ئاستى بەكارھىنانى تەكىنه لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىيىكەن و زانينى ئاستى پالنەرى فيرېبوون و زانينى ئاستى زيره کی هه لچوونىيە.

٣. لەرووی بەكارھىنانى ئامرازى توییزینه و دکه: زۆربەی توییزینه و دکان هەمان ئامرازىييان بەكارھىناوه، کە بىريتى بیوون له ئامادە كردىنى راپرسى بۆ هەرييە کە لە گۆراوه کانى، ياخود وەرگرتىنى پیوه رى ئامادە كراو لە توییزینه و دکانى پیشىوودا (تەكىنه لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىيىكەن، پالنەرى فيرېبوون و زيره کی هه لچوونى)، جگە لە توییزینه و دکانى (Mark & Ellina, 2012) و (محمد، ٢٠١٢) و (Ellina & Andrea, 2016) و (Jennifer, 2016) و (Blake, 2016)، کە تاقیکردن و دەستكە و تيان بەكارھىناوه بۆ پیوانە كردىنى گۆراوه کانىان. بۆ توییزینه و دکە ئىستا توییزەر هەستا بە دروستكىرنى پیوه رىك بۆ پیوانە كردىنى

تهکنه لوجیای زانیاری و پهیوه‌ندیکردن و ئاماده‌کردن پیوه‌ره کانی پالن‌ری فېربوون و زیره‌کی هەلچوونی بەسورد وەرگرتن له تویزینه‌وه کانی پیشوا.

٤. له رووی کۆمەلگە و نموونه‌ی تویزینه‌وه کە: تویزینه‌وه کان جیاواز بۇون له رووی ژماره و نموونه و کۆمەلگاكانه‌وه، بهم شیوه‌یه بۇون (الزدجالیة، ٢٠١٤، ٢٢٢) مامۆستا بۇو، (نسیمة، ٢٠١٧، ٤٠٦) مامۆستای زانکو بۇون، (مراد، ٢٠١٣، ١٠١) مامۆستا بۇون، (الناعبى، ٢٠٠٨، ١٧٩) مامۆستا بۇون، (ئاگبۇ، ٢٠١٥، ٥٠) خویندکارو دايىك و باوكىان و بهريوه‌به‌رى قوتابخانه‌کانىان و ١٢ مامۆستا له‌هه‌رېك له و قوتابخانانه، كەوهك کۆمەلگەی تویزینه‌وه کە ديارىكراون، (Granito & Chernobilsky, 2012) ١٠٢ خویندکار له‌هه‌ردوو رەگەز، (محمد و ئەوانى تر، ٢٠١٢) بەشى بىركارى له‌زانکو قەتەر وەك نموونه ديارىكىدووه، (Harris, 2016) ٤٧ خویندکار، (Chernobilsky & Olsen, 2016) ٣٣ خویندکار و ٢٠ لە دايىك و باوكى خویندکاره‌کان، (Francis, 2017) ١٠٠ خویندکار، (Wieking, 2016) ٧ تا ١٢ له قوتابخانه‌نىۋئىنگلاند چارتەر، (غريب، ٢٠١٨، ٦٠) مامۆستا، (حمد، ٢٠٢٠، ٣٠٠) خویندکار، (صابر، ٢٠٢١، ٥٥٠) خویندکار، (عبدالوهاب، ٢٠١٤، ٦٢٤) خویندکار بۇون، (سرحان، ٢٠١٧، ٣١٢) خویندکار بۇون، (شيبة، ٢٠١٥، ١٠٠) خویندکار بۇون، (سوفى، ٢٠١٨، ١٢٠) خویندکار بۇون، (حسن، ٢٠١٣، ٤٣٠) خویندکار بۇون، (العلوان، ٢٠١٠، ٤٧٥) خویندکار بۇون، (بن جامع، ٢٠١٠، ٤٢) سەرکردەي بەرزەوەندىيە‌کان بۇون، (الكىكى، ٢٠١٠، ٩٦) خویندکار بۇون و (بكرى، ٢٠١٠، ٢٣٨) خویندکار بۇون.

٥. له رووی ئامرازى ئامارى تویزینه‌وه کە: تویزینه‌وه کە ئىستا و تویزینه‌وه کانى پیشوتى بەشیوه‌یه کى گشتى نزىك بۇون له يەكەوه له بەكارھىنانى ئامرازاه ئامارىيە‌کان و بەگشتى ئەمانەيان بەكارھىناوه ھاوكۈلکەي پەيوەندى پېرسون، ئەلفاکرۇنباخ، رېزەي سەدى، ناوه‌ندى ژمیرەيى، لادانى پیوه‌رى، تاقىكىردنەوهى تائى يەك نموونه، تاقىكىردنەوهى تائى دوونموونه،

One Way ANOVA

تویزەر سوودى له تویزینه‌وه کانى پیشوا وەرگرتۇوە بۇ پىناسە‌کردنى چەمکە‌کان و دروس تىكىرىن و ئامادە‌کردنى ئامرازاه كانى تویزینه‌وه كە.

بەشى سىيەم

رېكارىيەكانى توپىزىنەوەكە

رېبازى توپىزىنەوەكە

كۆمەلگەي توپىزىنەوەكە

نمۇونەي توپىزىنەوەكە

ئامرازەكانى توپىزىنەوەكە

ئەنجامدانى توپىزىنەوەكە بەشىوهى كۆتايمى

ئامرازى ئامارىيەكان

بەشی سیئەم

ریکارییە کانی توییزینە وەکە

ئەم بەشە پىئىك دىت لە رۇونكىرىدەنە وەئە و مىتۆدەي لە لايەن توییزەرە وە پەيرەوى كراوه، لەگەل وەسەنلىقى تايىەتمەندىيە کانى نموونەي توییزینە وەكە. هەروەھا خىستنە رۇوەي چۈنىيەتى دروستكىرىدى ئامرازە کانى توییزینە وەكە، لەگەل ریکارییە کانى راستى و جىڭىرى ئامرازە کانى توییزینە وە و بەكارھىنانى ئە و ئامرازە ئاماريانە، كە لە شىكىرىدەنە وەئى داتاكانى توییزینە وەكەدا بەكارھىنراون. بەم شىۋەيە خوارەوە:-

۱.۳ مىتۆدى توییزینە وەكە:

مىتۆدى توییزینە وە ریگایە كە توییزەران پشتى پىيىدە بەستن بۇ ناسىنە وەئى تايىەتمەندى دىياردەكە لەسەر بىنەماي وەسەنلىقى دىياردەكە بە وەسەنلىقى ورد. بەواتاي دىيارىكىرىدى دىيمەنەكە هەر وەك ئە وەئى، كە خۆى لە واقىعىدا هە يە، كە لەوانە يە وەسەنلىقى وەسەنلىقى بەزمارە بىت(العثمان، ۲۰۰۹: ۲۰۲) بۇ ھىننانەدى ئامانجى توییزینە وەكە مىتۆدى وەسەنلىقى پەيوەندى بەكارھاتووه، چونكە لەم جۆرە مىتۆدە دا، لېكۆلىنە وە دەربارە دىياردە جىاوازە کان دەكىيەت. هەروەھا دەرخىستنى لايەنە ئامازە بۇ كراوه کان و دىيارىكىرىدى پەيوەندىيى نىوان رەگەزە پىكھىنەرە کانى خودى دىياردەكە و دىياردە پەيوەندىدارە کانى دىكە.

۲.۳ كۆمەلگەي توییزینە وەكە:

كۆمەلگەي توییزینە وە سەرجەم ئە و تاكانە يە، كە لە خەسەلەتىكى تىببىنىكراودا ھاوبەشىن(بۇكانى، ۲۰۱۶: ۲۰۵)، كۆمەلگەي توییزینە وەكە پىكھاتووه لەسەرجەم خويىندكارانى بە كالورىوس لە زانكۆي سليمانى بۇ خويىندى بەيانيان، كە بۇ سالى خويىندى (۲۰۲۱-۲۰۲۲) بەرددوامن لە خويىندىن برىتىپىوون لە (۲۱۶۱) خويىندكار، (۸۰۶۰) خويىندكار لە رەگەزى نىر و (۱۳۱۰) خويىندكار لە رەگەزى مى بۇون، توییزەر ئامارى خويىندكارانى لە بەرپىوه بە رايەتى تەكەنەلوجىيات زانيارى و تۆمارى گشتى زانكۆي سليمانى وەرگرت، خويىندكاران دابەشبوون بەسەر (۲۱) كۆلىجدا بۇ بەرچاۋۇونى زىاتىر بېروانە خىستەي (۵).

خشنده‌ی (۵): کۆمەلگای تویزینه و که پینکهاتووه له خویندکارانی زانکۆی سلیمانی

زماره‌ی خویندکار		کۆلچ	ز	زماره‌ی خویندکار		کۆلچ	ز
من	نیز			من	نیز		
۴۶۷	۵۴۷	ئەندازىيارى	۱۲	۷۸۰	۶۲۴	بازرگانى	۱
۱۱۶	۸۱۰	زانست	۱۳	۴۴۸	۲۷۳	ياسا	۲
۱۶۹	۱۰۹	پزىشکى قىترنەرى	۱۴	۷۰۵	۲۶۷	پەروھرەدە	۳
۳۰۵	۲۲۶	پزىشکى ددان	۱۵	۲۴۱	۱۲۹	پەرسنارى	۴
۲۶۴	۵۶۴	پەروھرەدە جەستەبى ۹ زانستە وەرزشىيەكان	۱۶	۱۹۱۲	۵۴۴	پەروھرەدە بەرهەدقى	۵
۸۶۴	۷۵۸	پزىشکى گشتى	۱۷	۲۱۵	۱۰۲	زانستە رامىيارىيەكان	۶
۱۱۸۹	۵۲۰	زمان	۱۸	۵۴۵	۲۳۶	زانستە ئەندازىيارىيە كشتوكالىيەكان	۷
۱۶۰۰	۷۲۷	زانستە مرۆقايەتىيەكان	۱۹	۸۰۹	۵۴۶	كارگىرى و ئابوورى	۸
۲۰	۱۰	زانستە سروشىتىيەكان / چوارتا	۲۰	۳۶۸	۲۵۷	دەرمانسازى	۹
۵۷۴	۴۴۱	زانستە ئىسلامىيەكان	۲۱	۲۰۸	۱۰۲	هونەر	۱۰
۱۳۱۰۱	۸۰۶۰	كۆي گشتى	۲۶۲	۱۰۸	پەروھرەدە زانستە مرۆقايەتىيەكان / سيدصادق	۱۱	

۳.۳ نموونەی تویزینه و که:

نمواونەی تویزینه و که بەشىكى ديارىكراو و سنورداره، که هەلگرى هەمان تايىبه تمەندى و خەسلەتە كانى کۆمەلگەي تویزینه و کەن لەرۇوى چەندىتى و چۈنایەتىيە و . ئە و پىوانەيەش بۇ سامپلى تویزینه و کەن (Henrysson) پىشنىاري كردووه، و جەختى لەسەر ئە و کەن دەرمانسازى دەرمانلىكەن بۇ ئە و هى سامپلى تویزینه و بتوانىت، نويىنە رايەتى كۆمەلگەي تویزینه و کەن بکات، نابىت لە (۴۰۰) يە کە كە مەتر بىت، هەرۇوهە (Ebel)، و ايدە بىنېت هە تا قەبارە و ژمارە سامپلى تویزینه و کە زىاتر بىت، ئەوا زىاتر دە توانىن شىكىردنە و هى دىاردە کە و خەسلەتە كانى کۆمەلگەي تویزینه و کە بکەيىن و لەپىوانەي هەلەي تویزینه و کە دوور كە وينە و هى (Ebel, 1972: 289).

۱.۳.۳ نمونه‌ی سه‌رده‌تایی تویزینه‌وهکه:

تویزه‌ر نمونه‌یه کی سه‌رده‌تایی هه‌لبزارد، که پیکها تبواو له (۱۱۲) خویندکار له ره‌گه‌زی نیرو می‌له به‌شه کانی کولیجی په روه‌ردنه بنه‌ره‌تی زانکوی سلیمانی، تویزه‌ر سی به‌شی به‌شیوه‌ی مه به‌ستدار هه‌لبزارد، (۵۶) خویندکار له هه‌ردوو به‌شی زانستی (کومپیوتهر و بیرکاری) هه‌لبزارد و (۵۶) خویندکاری له به‌شی (په روه‌ردنه تایبه‌ت) هه‌لبزارد هه‌روهک له خشته‌ی (۶) رونکراوه‌ته‌وه. سوود لهم نمونه‌سه‌رده‌تاییه و هرگیراوه، بودیاریکردنی تاییه‌تمه‌ندیه سایکومه‌تریه کانی ئامپازی پیوانه‌کردنکان، له تویزینه‌وهکه‌دا. وهک دیاریکردنی (راستگویی، جیگیری و ئاستی رونونی برقه‌کان و کاتی پیویست بو و هلامدانه‌وه).

خشته‌ی (۶): نمونه‌ی سه‌رده‌تایی تویزینه‌وهکه

ژ	به‌ش	لقي خوييندن	ره‌گه‌زی می	ره‌گه‌زی نير	کوی گشتى	ريزه‌ي %	
۱	په روه‌ردنه تایبه‌ت	مروبي	۴۹	۷	۵۶	%۵۰	
۲	زانستی کومپیوتهر	زانستی	۹	۱۵	۲۴	%۵۰	
	زانسته بيرکارييکان		۲۷	۵	۳۲		
کوی گشتى			۸۵	۲۷	۱۱۲	%۱۰۰	
ريزه‌ي %			%۷۰.۹	%۲۴.۱			

۲.۳.۳ دیاریکردنی نمونه‌ی بنه‌ره‌تی تویزینه‌وهکه:

نمونه‌ی تویزینه‌وهکه هه‌ره‌مه کی چينی ریزه‌يیه به‌شیوه‌ی قورعه (۳) کولیجی زانستی و (۳) کولیجی مرؤفایه‌تی هه‌لبزیردراده، (نانلى) ئامازه به‌وه دهکات که نابیت ژماره‌ی ئه‌ندامانی نمونه‌ی و هرگیراوه له (۵) که س که متر بیت بو هه‌ر برقه‌یه کی راپرسییه که بو که مکردنه‌وهی کاریگه‌رى چانس له هه‌لبزاردنی نمونه‌که و پروسوه کانی شیکردنه‌وهی ئاماری جیاکاری و راستگویی و جیگیری به‌پی ژماره‌ی برقه‌کان (Nunally, 1987:262). به‌پی بو چونونی (نانلى) ژماره‌ی نمونه‌ی پیویست بو ئه‌م تویزینه‌وهکه به‌لايه‌نى که‌مه‌وه ده‌بیت به‌م شیوه‌یه بیت:-

ژماری ئه‌ندامانی نمونه‌ی تویزینه‌وهکه = ۵بزارده × ۷۱برگه = ۳۰۰نمونه‌ی پیویست.

تویزه‌ر بۆئەنjamdanی ئەم تویزینەوەي(١٤٠٩) خويىندکاری لهەردوو وەگەز وەك نموونەي تویزینەوەكەي دەستنيشانکرد، بهرێزه‌ي(30%) بۆ هەركولىچيک و فۇرمى راپرسى بهشىوه‌ي ئەلكترونى و چاپکراو ئاراستەيانکرا، لەو رېزه‌ي(٩٩٥) خويىندکار راپرسىه کانيان بهشىوه‌يەكى دروست پرکردەوە و گەراندىييانەوە بۆ تویزه‌ر، بروانه خشته‌ي(٧) خراوەتەرددو.

خشته‌ي (٧): نموونەي تویزینەوەكە

نمۇونەي وەرگىراؤى بەشەكە					بەش	كۆلچەن	ز
قۇنانغ		قۇنانغى ۱					
منى	نېر	منى	نېر				
٩	٧	-	-	سەرچاوه کانى ئاو	ئەندازىيارى	١	
٧	٥	٧	٥	شارستانى			
٦	٥	٦	٥	كاره با			
٧	٥	٩	٩	تەلارسازى			
٨	٣	٢٦	٧	بايۆلۆجى	زانست	٢	
٥	٥	٦	٥	كيميا			
٥	٥	١٢	١٦	كۆمپيوتەر			
٦	٥	٩	٧	فيزيما			
٥	٥	٦	٥	ماتماتىك			
٤	٥	١٢	٥	جيۆلۆجى			
٦	٢	٦	٢	فيزيما			
٢	١	٥	٢	ماتماتىك	پەرودەرەدە	٣	
٤	٢	١٠	٢	كيميا			
٧	٣	٢١	٥	بايۆلۆجى			
١٦	٢	٣٨	٥	زمانى ئىنگلizى			
١٠	٥	٧	٤	زانستى كۆمپيوتەر	پەرودەرەدە بنەرەتى	٤	
٢٢	٣	٦	٣	زانستە بىركارىيەكان			
١٢	٨	٢٠	٢	زانستە كۆمەلايەتىيەكان			
١٧	-	٣٤	-	باخچەي مندالان			
٤	١	٨	٢	پەرودەرەي ھونەرى			
٥	٣	٣٨	١٦	زمانى كوردى			
٦	٢	٢٦	٧	پەرودەرەي تايىيەت	زمان	٥	
١٤	٥	١٠	٥	كوردى			
٧	٣	٧	٤	عەزىزى			

۷	۴	۷	۴	ئینگلیزى		
۷	۴	۶	۵	وەرگىران		
۶	۴	۷	۴	فارسى		
۱۰	۵	۱۰	۱۰	كۆمەلناسى	زانسته مرؤقايەتىھەكان	٦
۱۰	۵	۸	۵	مېزۋو		
۹	۵	۹	۵	داڭيەياندىن		
۸	۵	۱۲	۵	شۇينەوار		
۸	۵	۸	۵	كاري كۆمەلايەتى		
۱۰	۳	۱۲	۲	فەلسەفە و توپىزىنەوهە كلىتوريەكان		
-	-	۱۰	۱۰	پەيوەندىيە گشتىيەكان		

٤.٣ ئامرازەكانى توپىزىنەوهە:(Study Instruments)

ھەلبىزاردنى ئامراز بۇ ھەر توپىزىنەوهە يەك يەكىكە لەمەرجە زانستىيەكان بۇ ئەنجامدانى توپىزىنەوهە، كە دەبىت لەگەل سروشتى گۆراوهەكانى توپىزىنەوهە كەدا بىگۈنچىت. بۇ يە ئامرازەكان جۆرە جۆرن و لە توپىزىنەوهە زانستىيەكاندا بەكاردىت وەك(راپرسى، تىبىينىكىرىن، چاپىيەكتەن و تاقىكىرىنەوهە)(جودە، ۲۰۰۸: ۲۰۹) بۇ گەيشتن بە ئامانجە كانى توپىزىنەوهە كە واپىيويىت بۇو توپىزەر بۇ پىيوانەكىرىدىن ھەرىيەك لە گۆراوهەكانى(تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوەندىيەكان، پالنەرى فىرربۇون و زىرەكى ھەلچۈونى) پىوهەرى گۈنجاو ئامادەبکات ھەروەك لە خوارەوهە رۇونكراوهەتەوهە.

٤.٤.٣ پىوهەرى تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوەندىيەكان(ICT):

لە بەرنەبوونى پىوهەرىيکى گۈنجاو بەزمانى كوردى، توپىزەر ھەستا بە ئامادەكىرىنى پىوهەرىيک بۇ پىوانەكىرىنى گۆراوى(تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوەندىيەكان) توپىزەر بەرهە كىرىدارى بىناتنان ئاراستەتى گرت (Allen & Yen) ئامرازە بە وە دەكەن، كە كىرىدارى بىناتنانى ھەر پىوهەرىيک بە گشتى بە چوار قۇناغى سەرەكىدا دەرىوات، كە بىرىتىيەن لە:-

1. پلاندانان بۇ پىوهەرەكە و دىيارى كىرىنى ئە و بوار و تە وەرائە بىرگە كان لە خۆدەگرىت.
2. دايرىشتىنى بىرگە كان بە پىيى ئە و تە وەر و لايەنانەي دىيارىكراوهە.
3. جىيە جىيەكىرىنى بىرگە كان بە سەر سامپلېيك لە كۆمەلگای توپىزىنەوهە كە.

۴. شیکارکردنی بِرگه کانی پیوه ره که.

۱.۱.۴.۳ ئەنجامدانی راپرسى كراوه:

تۆيىزەر راپرسى كراوهى ئەنجامدا بۇ (۲۰) خويىندكارى زانكۆ بە پشت بهستن به شارەزاييان، به وەش دەتوانين زانيارى بە سوودمان دەست بکە وىت. پرسىيارەكەش بريتى بولە (بە راي بە رېزتان ئە و پرسىيارانە چىن، كە ئاماژەن بۇ بە كارھىنانى تەكەنلۈجيای زانيارى و پە يوهندىكىرىن لاي خويىندكارانى زانكۆ؟) هەروهك لە پاشكۆي (۱) رۇونكراوهە تە وە، دواى كۆكىرىنە وەسى راپرسىيە كە تۆيىزەر تواني (۴۹) بِرگه ئاماډە بکات، بە پشت بهستن بە دووبارە بۇونە وە زىاد لە جارىك هەروهك لە پاشكۆي (۲) رۇونكراوهە تە وە.

۲.۱.۴.۳ دارشتنە وەسى بِرگه کان:

تۆيىزەر بۇ ئاماډە كردنى بِرگه کانى پیوه رە كەي گەرايە وە بۇ تۆيىزىنە وە کانى پىشۇوتى به وەش تواني سوود لە دوو تۆيىزىنە وە پىشۇوتى وە ربگىرىت، كە بريتى بۇون لە تۆيىزىنە وە (ضييف الله نسيمة، ۲۰۱۷، ۴۷۲) هە رۇهە تۆيىزىنە وە (Sharif A and All, 2019:5) بە مە بەستى سوود وە رىگرتەن لېيان بۇ بىنیاتنانى پیوه رە كە. بۇ هەلسەنگاندىنى پیوه رە كەش لە روی زمانە وانىيە وە خraiيە بەرددەست (۵) پىسپۇرى زمانى كوردى وەك لە پاشكۆي (۳) خراوهە تە رۇو.

۳.۱.۴.۳ راستگۆيى روالەت:

مە بەست لە راستگۆيى تاقىكىرىنە وە ئەرادەتىيە توانا يە تىيە لە سەر پىوانە ئە و بوارەي، كە بۇيى دانراوه، ئەگەر ما مۆستا تاقىكىرىنە وە يە كى كرد بۇ پىوانە كردنى توانا يە فىرخواز لە سەر رېيکارى پرۆسەتلىكدا ئەم تاقىكىرىنە وە يە راست دەبى، ئەگەر لە سەر ئەم توانا يە ئەنجام بدرى، بەلام نازراست دەبى، ئەگەر توانا يە كى تر پىوانە بکات (النوح، ۲۰۰:۱۴۰).

بۇ دىاريكتىنى راستگۆيى روالەتى، تۆيىزەر پەنائى بىرده بە راوبۇچۇونى شارەزاييان، بۇ ئە و مە بەستەش پىوانە كە خraiيە بەرددەست (۲۳) شارەزاو پىسپۇرى (Rېيگا كانى وانە و تە وە و دە رۇونزانى و كۆمپىوتەر) هە رۇهەك لە پاشكۆي (۴) رۇونكراوهە تە وە، داوايان لېكراوه را و بۇچۇونى خۆيان سەبارەت بە گونجاوى بِرگه كان و بىزاردە كان دەربىزىن وە رگۇرانكاريە ك پىيان باشە پىشىنيازى بکەن، هە رۇهەك لە پاشكۆي (۵) رۇونكراوهە تە وە، دواى كۆكىرىنە وە فۇرمە كان، بە پىيى بۇچۇونى شارەزاييان تەنها ئە و بِرگانە مانە وە، كە رېيىزەي رېيکە و تەن

له سه رمانه و هیان (۹۰٪) بwoo، بهم شیوه یه له کۆی (۴۹) پرگه لابران، که بریتی بوون له پرگه کانی (۶، ۷، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۷، ۲۰، ۲۳، ۲۵، ۲۹، ۳۶، ۴۲، ۴۳، ۴۶، ۴۷، ۴۹) هه رووهها به پیسی پیشنسنیاری پسپوران گۆرانکاری له (۸) پرگه دا کرا، که بریتیبوون له پرگه کانی (۱، ۲، ۳، ۴، ۹، ۱۱، ۳۷، ۴۰) و (۲۳) پرگه وهک خوییان مانه وه، که بریتیبوون له پرگه کانی جۆرهش ژماره‌ی پرگه کان بوون به (۳۱) پرگه هه رووهک له پاشکوی (۷) رونکراونه‌وه.

۴.۱.۴.۳ شیکردنه و هی ئاماری بۆ پرگه کانی پیوه‌ری ته‌کنه لۆجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن:

بەمه‌بەستی دلنيا بوون له بونی مه‌رجه کانی راستگویی و جيگيري و تواناي جياکاري له نیوان پرگه کانی پیوانه ته‌کنه لۆجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن تویزه‌ر شیکاري ئاماري بۆ سه‌رجه‌م برجه‌کانی پیوانه‌که ئەنجامدا له ریگه‌ی ئەم هه‌نگاوانه‌ی لای خواره‌وه:

۱.۴.۱.۴.۳ هاوکولکه‌ی جياکاري بۆ پرگه کانی پیوه‌ره‌که:

ئەم ریگه‌یه پشت به جياکاري ده‌بەستیت له نیوان ئەو تاکانه‌ی تایبەتمەندى پیوانه‌کراویان تىدا به‌دیده‌کریت و ئەوانه‌ی تیاياندا به‌دیناکریت. ئەم ریگه‌یه ئامازه‌یه‌کی خىرا به‌راده‌ی راستگویی پیوانه‌که ده‌دادات (عبدالرحمن، ۱۹۹۸: ۱۹۲)، تویزه‌ر هاوکولکه‌ی جياکاري بۆ پرگه‌کانی پیوانه ته‌کنه لۆجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن ده‌رهیناوه به پشت به‌ستن به‌م هه‌نگاوانه‌ی لای خواره‌وه:

أ. ریزبەندی كردنى ئەو نمرانه، که تاکه‌کانی نموونه‌ی تویزىنە و هکه به‌ده‌ستيان هیناوه له بەرزترین نمره بۆ نزمترین نمره.

ب. دابه‌شکردنی نمره‌کانی نموونه‌ی تویزىنە و هکه بۆ دوو گروپ، گروپیک، که زۆرترین نمره‌یان به‌ده‌ستهیناوه به ریزه‌ی (۲۷٪) که ژماره‌یان (۳۰) خويىدكار بwoo، وه گروپیک، که كه مترین نمره‌یان به‌ده‌ست هیناوه به ریزه‌ی (۲۷٪)، که ژماره‌یان (۳۰) خويىدكار بwoo، وه دورخستنە و هی ئەو گروپی، که ناوه‌ندبوون.

ج. به کارهینانی تاقیکردنە و هی تائى بۆ دوونمۇونە سەربەخو (Independent Sample T-Test) بە به کارهینانی بەرنامەی ئامارى (SPSS) بۆ هەر برجه‌یه ک. ل. ئەنجامدا دەركەوت، که

جگه له پرگه کانی (۱۳، ۱۴، ۳۱) سه رجهم برقه کانی پیوهه ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهه ندیکردن توanax جیاکاریان هه یه، وهک له خشتهه (۸) خراوهه ته رهو.

خشتهه (۸): هاوکولکه جیاکاری بو برگه کانی پیوانه ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهه ندیکردن

نرخی تائی هه ژمارکراو	گروپی نمره نزمه کان		گروپی نمره به رزه کان		ژماره برگه
	لادانی پیوهه ری	ناوههندی ژمیره بی	لادانی پیوهه ری	ناوههندی ژمیره بی	
۴.۸۸۱	۱.۰۶	۲.۶۳۴	۰.۷۶۱	۳.۸۰۰	۱
۰.۹۴۶	۰.۹۳۷	۲.۸۶۷	۰.۷۴۷	۴.۱۶۷	۲
۴.۴۴۱	۱.۱۷۰	۳.۴۳۴	۰.۷۷۴	۴.۵۶۷	۳
۰.۲۸۸	۱.۰۷۰	۲.۰۰۰	۰.۷۹۱	۳.۷۳۴	۴
۳.۳۶۸	۱.۰۲۰	۳.۱۶۷	۰.۸۰۹	۳.۹۶۷	۵
۷.۱۱۳	۱۳۷.۱	۲.۴۶۷	۰.۷۱۸	۳.۹۶۷	۶
۹.۰۰۰	۱.۱۰۹	۲.۰۳۴	۰.۷۷۹	۴.۳۶۷	۷
۴.۳۵۷	۱.۰۷۰	۲.۷۰۰	۰.۸۷۷	۳.۷۰۰	۸
۸.۱۷۸	۰.۹۹۴	۲.۶۶۷	۰.۰۰۶	۴.۳۶۷	۹
۷.۲۲۷	۱.۱۸۴	۲.۶۶۷	۰.۶۲۶	۴.۴۳۴	۱۰
۴.۷۱۰	۱.۱۴۹	۲.۷۰۰	۰.۸۴۴	۳.۷۶۷	۱۱
۰.۰۷۹	۱.۰۹۰	۲.۸۰۰	۰.۷۹۰	۴.۰۰۰	۱۲
۱.۷۲۴	۱.۱۷۲	۲.۹۳۴	۱.۰۷۳	۳.۴۳۴	۱۳
۱.۷۹۱	۱.۱۷۴	۳.۴۰۰	۰.۹۹۰	۳.۹۰۰	۱۴

0.771	1.264	2.700	0.774	4.233	10
0.943	1.077	2.033	0.728	4.433	11
4.307	1.107	2.800	0.709	3.900	12
7.107	0.890	2.633	0.740	3.933	13
4.891	1.100	2.777	0.709	3.900	14
7.149	1.071	2.677	0.711	4.333	15
3.718	1.090	2.800	0.971	3.777	16
0.770	0.898	2.777	0.718	3.977	17
8.247	0.923	2.900	0.071	4.033	18
7.047	1.137	2.033	1.040	4.233	19
4.803	1.081	2.933	1.048	4.277	20
3.090	1.377	2.833	1.388	3.933	21
4.783	0.728	2.777	1.042	3.877	22
4.082	1.098	2.033	1.003	4.177	23
0.791	0.803	2.900	8.030	4.100	24
2.098	1.104	2.233	0.980	3.933	25
0.703	1.104	2.777	1.287	3.000	26

۳.۴.۱.۴.۳ په یوه‌ندی نمره‌ی هه ر بړگه‌یه ک به نمره‌ی گشتی پیوه‌ره که:

به مه بهستی دیاریکردنی په یوه‌ندی نمره‌ی هه ر بړگه‌یه ک به نمره‌ی گشتی پیوه‌ری ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن، تویژه ر به به کارهینانی هه ګبهی ئاماری بو زانسته کومنه‌لایه تبیه کان (SPSS) ها و کولکه‌ی په یوه‌ندی پیرسون (person) ی له نیوان پړگه‌کانی پیوانه‌که به کوئی گشتی پیوانه‌که دوژیه وه. له ئه نجامدا ده رکه‌وت، که جګه له بړگه‌کانی (۳۱، ۳۰، ۲۸، ۲۶، ۲۱، ۱۴، ۱۳) سه رجهم ها و کولکه‌کانی برگه‌کانی دیکه به لګه‌داری ئاماریان هه بواو له سه رئاستی به لګه‌داری (۰۰۰۵)، بهم شیوه‌یه ش (۲۴) بړگه‌مایه وه، هه روهک له پاشکوی (۸) رونکراوه‌ته وه، بروانه خشته‌ی (۹).

خشته‌ی (۹): ها و کولکه‌ی په یوه‌ندی نمره‌ی هه ر بړگه‌یه ک به کوئی گشتی نمره‌کانی پیوان

ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه‌ندیکردن

نئاستی به لګه‌داری	به های په یوه‌ندی پیرسون به کوئی گشتی پیوانه‌که	ژ. بړگه	نئاستی به لګه‌داری	به های په یوه‌ندی پیرسون به کوئی گشتی پیوانه‌که	ژ. بړگه
۰.۰۳۵	۰.۱۹۹	۱۷	۰.۰۰۰	۰.۰۶۶	۱
۰.۰۰۱	۰.۳۱۱	۱۸	۰.۰۰۰	۰.۴۴۷	۲
۰.۰۰۳	۲۷۸.۰	۱۹	۰.۰۰۰	۰.۳۷۱	۳
۰.۰۰۳	۰.۲۷۸	۲۰	۰.۰۰۰	۰.۴۱۷	۴
۰.۰۴۵	۰.۱۸۹	۲۱	۰.۰۱۰	۰.۲۴۴	۵
۰.۰۰۰	۰.۴۲۷	۲۲	۰.۰۱۲	۰.۲۳۷	۶
۰.۰۰۶	۰.۲۵۶	۲۳	۰.۰۰۰	۰.۳۵۳	۷
۰.۰۱۲	۰.۲۳۷	۲۴	۰.۰۱۲	۰.۲۳۷	۸
۰.۰۰۰	۰.۳۲۸	۲۵	۰.۰۰۱	۰.۳۲۰	۹
۰.۰۴۵	۰.۱۸۹	۲۶	۰.۰۰۰	۰.۳۹۷	۱۰
۰.۰۰۲	۰.۲۹۳	۲۷	۰.۰۱۰	۰.۲۴۲	۱۱
۰.۸۱۲	۰.۰۲۳	۲۸	۰.۰۳۴	۰.۲۰۱	۱۲
۰.۰۰۲	۰.۲۹۰	۲۹	۰.۹۳۲	۰.۰۸۰-	۱۳
۰.۱۱۹	۰.۱۴۸-	۳۰	۰.۸۳۰	۰.۰۲۱-	۱۴
۰.۰۹۸	۰.۱۰۷-	۳۱	۰.۰۰۳	۰.۲۷۸	۱۵
			۰.۰۰۰	۰.۳۴۳	۱۶

۵.۱.۴.۳ جیگیری:

مه بهست له جیگیری هه ر پیوه‌ریک ئه ودیه، ئه گه ر پیوه‌ریک به سه ر کۆمەلیک تاکدا جیبەجى کراو چاودىرى نمرەكانى هەرتاکىك بکريت تيابىدا. و دووباره پیوانە كە به سه ر هەمان تاکە كانى ئه و گروپەدا لەھەمان بارودخدا دووباره كرايە و دەھەمان ئەنجام دەست كەوت، ئەوا دەردە كە ويىت پیوه‌رە كە به تەواوى جيگىرە (الحمد وز، ۲۰۰۴: ۲۱۸) تویزەربۇدىيارىكىرىنى جيگىرە پیوانە كە چەندىرىگە يە كى به كار ھىنا وەك:-

يە كەم: رىگەي تاقىكىردنە و دووباره تاقىكىردنە و:

لەم رىگەيەدا ئامرازى تویزىنە و كە دوو جار به سەرھەمان سامىلدا جيپەجى دەكىيە و، بەمەرجىك ماوهى زەمەنیان لە(21) رۆز كە متر نەبىت، دواتر ئە و ھاوكۆلکە پەيوەندىيە دەستمان دەكە ويىت رادەي جيگىرە پیوانە كە نىشان دەدات، جيگىرە پیوانە كە بەشىوازى (Test-retest) ئاشكرا كرا، بوجارى يە كەم لەرېكە و تى (20/21/12/21) پیوانە كە بە سەر (112) خويىندىكاردا جيپەجىكرا، كە بەشىك بۇون لە كۆمەلگەي تویزىنە و دەھەمان لەرەگەزى نىرو مى، هەرودك لە پاشكۆي (9) رونكراوهە تە و، دواي تىپەربۇونى (22) رۆزلەرېكە و تى (20/22/1/12) دووباره پیوانە كە لە سەر ھەمان نموونە جيپەجىكرا يە و دواتر پەيوەندى لە نىوان ئەنجامى يە كەم دوووهەم لەرېكەي ھاوكۆلکەي پەيوەندى پىرسۇن (person) دۆززايە و، لە ئەنجامدا دەركەوت بەھاي پەيوەندى نىوان ئەنجامدانى يە كەم دوووهەم برىتىيە لە (0, 839)، ئەمەش پەيوەندىيە كى بەھىزە و ئاماژىيە بۇ ئەوهى كە جيگىرە پیوانە كە بەرزە، هەرودك لە خشته‌ي (10) رونكراوهە تە و.

خشته‌ي (10): ھاوكۆلکەي جيگىرە بۇ پیوانە تەكىنە لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىكىرىن

ھاوكۆلکەي جيگىرە	لادانى پیوه‌رى	ناوهندى ۋەزىرە	جى بە جيگىرەن
0.839	10.915	10.773	يە كەم
	10.806	10.750	دوووهەم

دووهه: ریگه‌ی ئەلفا-کروباخ:

تۆیزه‌ر جىگىرى پىوانه‌كەي بەریگەي ئەلفا كروباخ دۆزىه‌وه، كەيەكىكە لەریگەكاني دىاريكتىنى گونجاندى ناوه‌كى، پاش جىبەجىكىدىنى پىوانه‌كە بەسەر(112) خويىندكارى نموونه‌ي سەره‌تايى دەركەوت، ریزه‌ي جىگىرى پىوانه‌كە برىتىيە له(0.92) ئەمەش جىگىرييەكى بەرزه.

٦.١.٤.٣ تايىبه‌تمەندى پىوه‌رى تەكەنەلوجىا زانيارى و پەيوه‌ندىكىردن

تۆیزه‌ر دواي ئوهى راستگوئى و جىگىرى بۇ پىوه‌رى تەكەنەلوجىا زانيارى و پەيوه‌ندىكىردن دىاريكتى، پىوانه‌كە بەشىوه‌ي كۆتاىى(24) بىرگەي مايه‌وه، بەشىوه‌ي كى گشتى بىرگەكان ىوون بۇون لەلای خويىندكارانى زانكۆ و كاتى پىويست بۇ وەلامدانه‌وه(7) خولەك بۇو. هەروه‌ها بزاردەكانى وەلامدانه‌وه لەناوه‌رۇكى بىرگەكان بەجۇرى پىنج بزاردە دارىزرابوو واتە(5) بزاردە لەبەرامبەر بىرگەكان ھەيە، كەبرىتىن له(ھەميشە، زۆرجار، ھەندىكچار، بەدەگەن، ھەرگىز) بەھاى بزاردەكان برىتىيە له(5،4،3،2،1) بەھەمان رېزبەندى بەرامبەر بىرگەنەرینىيەكان نمرەكان پىچەوانە دەبنەوه، بىرگە نەرینىيەكانىش برىتىن له(24،5،4،3،2،1). واتە بەرزترىن نمرەي پىوه‌رەكە (120) نمرەيە و نزمترىن نمرە (24) نمرەيە.

٢.٤.٣ پىوه‌رى پالنەرى فيربوون:

لەبەرنەبۇونى پىوه‌رېكى گونجاو بەزمانى كوردى تۆیزه‌ر ھەستا بەئامادەكىدىنى پىوه‌رېك بۇ پىوانه‌كىرىنى گۆراوى(پالنەرى فيربوون) بۇ ئەم مەبەستەش ئەم ھەنگاوانە خوارەوه ئەنجام درا:-

١.٢.٤.٣ ئەنجامدانى راپرسى كراوه:

تۆیزه‌ر راپرسى كراوهى ئەنجامدا بۇ(10) پسىپورى دەرروونزانى پەرەردەيى بە پشت بەستن بەشارەزايان بەوهش دەتوانىن زانيارى بەسۈوەمان دەست بىكەۋىت، پرسىيارەكە برىتى بۇو لە (بەرای بەریزتان ئەو پرسىيارانە چىن، كە ئاماژەن بۇ بۇنى پالنەرى فيربوون لاي خويىندكارانى زانكۆ؟) ھەروهك لەپاشكۆ (10) رۇونكراوه‌تەوه، دواي كۆكىدەوهى راپرسىيەكە تۆیزه‌ر توانى(13) بىرگە ئامادە بکات ھەرەك لە پاشكۆ(11) رۇونكراوه‌تەوه.

۲.۲.۴.۳ دارشتنه و هی برگه کان:

تؤیژه ر بؤئاماده کردنی بِرگه کانی پیوه ره که گه رایه وه بُوتؤیژینه و هکانی پیشووتر توانی سوود و هر بگریت له تؤیژینه و هی (قطامي) له سالی (۱۹۸۹) ئاماذه کراوه، به پشت به ستن به دوو پیوانه هی پالنه ری فیربوونی قوتا بخانه یی، ئه وانیش پیوانه هی (Kozeki & Entwistle, 1988) و پیوانه هی (Russel) بُو پالنه ری فیربوون، به شیوه یه کی سه ره تایی پیوانه که پیکه اتابوو له (۶۰) بِرگه، دواتر له سالی (۱۹۹۲) گورانکاري تیاکرا و (۲۴) بِرگه لابرا و پیوانه که بُوو به (۳۶) بِرگه، ئه م پیوه ره له سالی (۲۰۲۰) له لایهن (حمد) و هرگیراوه و کردوویه تی به (۲۲) بِرگه و و هرگیرانی بُو زمانی کوردي بُو کردووه، تؤیژه ر سوودی له و تؤیژینه وانه و هرگرت وو توانی (۱۵) بِرگه لیوه ربگریت و به جوئیک دایریزیته و ه، که له گه ل کومه لگای تؤیژینه و ه که يدا بگونجیت، هه رووه ک له پاشکوی (۱۲) رونکراوه ته و ه.

۳.۲.۴.۳ راستگویی روآلله ت:

مه به ست له راستگویی روآلله تی، ئامرازی تؤیژینه و ه ئایا ئامرازه که له رووه که ش و روآلله تدا، تاچه ند ديارده که ئه پیویت. و هراده هی بِرگه کانی پیوه ره که ته نهها ئه و گوراوه هی بُوی دانراوه پیوانه ده کات (بُوكانی، ۲۰۱۶: ۱۷۴). بُو دياريکردنی راستگویی روآلله تی تؤیژه ر په ناي بردنه به رِراوه بُوچوونی شاره زایان. بُو ئه و مه به سته ش پیوه ره که خرایه به رده ست (۱۳) شاره زاو پسپوری (ریگا کانی وانه و تنه و ه و ده روون زانی په رووه رده هی) هه رووه ک له پاشکوی (۱۳) رونکراوه ته و ه. داوایان لیکراوه راو بُوچوونی خویان سه باره ت به گونجاوی بِرگه کان و بزارده کان ده ربین و هه رگورانکاري هک پیيان باشه پیشنيازی بکه ن، هه رووه ک له پاشکوی (۱۴) رونکراوه ته و ه، دواي کوکردنه و هی فورمه کان، به پیي بُوچوونی شاره زایان ته نهها ئه و بِرگانه مانه و ه، که ریژه هی ریکه و تن له سه رمانه و هیان (۹۰%) بُوو، بهم شیوه یه له کوی (۲۸) بِرگه (۶) بِرگه لابدان، که بريتي بُوون له بِرگه کانی (۲، ۱، ۱۰، ۷، ۱۸) هه رووه ها به پیي پیشنياري پسپوران گورانکاري له (۷) بِرگه دا کرا، که بريتي بُوون له بِرگه کانی (۱۵) بُرگه و هک خویان مانه و ه، که بريتي بُوون له بِرگه کانی (۵، ۹، ۱۲، ۲۱، ۲۲، ۲۶) و (۱۵) بُرگه و هک خویان مانه و ه، که بريتي بُوون له بِرگه کانی (۳، ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۴، ۱۶، ۱۹، ۲۰، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۷) بِرگه پاشکوی (۱۵) بهم جوره ش ژماره هی بِرگه کان بُوون به (۲۲) بِرگه هه رووه ک له پاشکوی (۱۶) رونکراونه ته و ه.

٤.٢.٤.٣ شیکردنەوە ئامارى بۆ بىرگەكانى پىوهرى پالنەرى فىربۇون

بەمەبەستى دلنىا بۇون لە بۇونى مەرجەكانى راستگۆيى و جىڭىرى توواناي جياكارى لە نىوان بىرگەكانى پىوهرى پالنەرى فىربۇوندا توپىزەر شىكارى ئامارى بۆ سەرجەم بىرگەكانى پىوهە كە ئەنجامدا لە رىيگە ئەم ھەنگاوانە لای خوارەوە:-

١.٤.٢.٤.٣ ھاوکۆلکەي جياكارى بۆ بىرگەكانى پىوهە كە:

ئەم رىيگە يە پشت بە جياكارى دەبەستىت لە نىوان ئەو تاكانە تايىه تەمەندى پىوانە كراويان تىدا بە دىدەكۈت و ئەوانە تىايىندا بە دىيانا كىرىت. ئەم رىيگە يە ئامازە يە كى خىرا بە رادەي راستگۆيى پىوانە كە دەدات (عبدالرحمن، ١٩٩٨)، توپىزەر ھاوکۆلکەي جياكارى بۆ بىرگەكانى پىوهرى پالنەرى فىربۇون دەرهەنناوە بە پشت بەستن بەم ھەنگاوانە لای خوارەوە:-

أ. رىزبەندى كردى ئەو نمرانە، كە تاكەكانى نموونە توپىزىنەوە كە بە دەستيان هىناوە لە بەرزترىن نمرە بۆ نزمترين نمرە.

ب. دابەشكىرىنى نمرە كانى نموونە توپىزىنەوە كە بۆ دوو گروپ، گروپىك كە زۆرترىن نمرە يان بە دەستهەنناوە بە رىزەي (%) ٢٧، كە ژمارە يان (٣٠) خويندكار بۇو، وە گروپىك، كە كەمترىن نمرە يان بە دەست هىناوە بە رىزەي (%) ٢٧، كە ژمارە يان (٣٠) خويندكار بۇو ، وە دوورخستنەوە ئەو گروپەي، كە ناوهندبۇون.

ج. بە كارھىنانى تاقىكىرىنى تائى بۆ دوونموونە سەربەخۆ (Independent Sample T-Test) بە كارھىنانى بەرنامەي ئامارى (SPSS) بۆ ھەر بىرگە يەك، لە ئەنجامدا دەركەوت، كە جىگە لە بىرگەكانى (٦، ١) سەرجەم بىرگەكانى پىوانەي پىوهرى پالنەرى فىربۇون ھەيە. وەك لە خشتهى (١١) خراوهە تەرروو.

خشتەی (۱۱): هاوکۆلکەی جیاکاری بۆ برگە کانی پیوهەری پالنەری فېربۇون

نرخى تائى ھەزمارکراو	گروپى نمرە نزەمەكان		گروپى نمرە بەرزەكان		ژمارەى برگە
	لادانى پیوهەری	ناوهەندى ژمیرەدی	لادانى پیوهەری	ناوهەندى ژمیرەدی	
۱.۲۷۳	۱.۲۱۷	۲.۹۶۷	۱.۲۱۷	۳.۳۶۷	۱
۶.۱۴۴	۰.۸۹۴	۲.۶۰۰	۰.۹۹۵	۴.۱۰۰	۲
۶.۳۹۴	۱.۱۲۹	۲.۶۳۳	۰.۸۲۸	۴.۲۶۷	۳
۹.۷۵۶	۰.۹۵۲	۲.۷۰۰	۰.۵۹۶	۴.۷۰۰	۴
۸.۰۷۹	۰.۸۲۸	۲.۰۶۷	۱.۰۱۷	۴.۰۰۰	۵
-۲.۴۱۱	۱.۲۰۲	۲.۹۳۳	۱.۲۶۲	۲.۱۶۷	۶
۴.۰۷۹	۱.۱۶۵	۲.۷۶۷	۱.۰۴۸	۳.۹۳۳	۷
۷.۱۹۴	۱.۰۷۳	۲.۷۶۷	۰.۶۷۹	۴.۴۳۳	۸
۸.۱۹۲	۱.۰۶۲	۳.۱۰۰	۰.۴۰۷	۴.۸۰۰	۹
۷.۳۲۲	۱.۰۴۲	۳.۰۰۰	۲۵۴.۰	۴.۹۳۳	۱۰
۱۲.۱۴۶	۰.۸۲۸	۲.۷۳۳	۰.۴۶۱	۴.۸۳۳	۱۱
۹.۰۸۷	۰.۸۴۵	۳.۱۰۰	۰.۴۶۶	۴.۷۰۰	۱۲
۵.۳۱۴	۱.۱۰۹	۲.۹۶۷	۰.۹۷۱	۴.۴۳۳	۱۳
۶.۹۰۵	۱.۱۱۹	۳.۳۰۰	۰.۴۰۷	۴.۸۰۰	۱۴
۶.۳۳۶	۱.۱۷۷	۲.۸۳۳	۰.۷۲۸	۴.۴۳۳	۱۵
۷.۷۲۸	۱.۰۱۵	۲.۹۳۳	۰.۵۰۷	۴.۵۳۳	۱۶
۸.۶۵۰	۰.۹۷۳	۲.۰۳۳	۰.۷۷۷	۴.۵۰۰	۱۷
۴.۴۲۴	۱.۳۸۰	۲.۶۰۰	۱.۰۵۰	۴.۰۰۰	۱۸

۶.۲۹۵	۱.۱۳۳	۳.۶۰۰	۰.۲۵۴	۴.۹۳۳	۱۹
۵.۷۹۰	۱.۳۵۷	۲.۵۶۷	۰.۰۰۰	۵.۰۰۰	۲۰
۷.۹۶۹	۱.۰۰۵	۲.۷۰۰	۰.۷۷۰	۴.۶۰۰	۲۱
۵.۳۱۹	۰.۹۲۸	۳.۰۳۳	۰.۸۶۸	۴.۲۶۷	۲۲

۲.۴.۲.۴.۳ په یوه‌ندی نمره‌ی هر برگه‌یه ک به نمره‌ی گشتی پیوه‌ره‌که:

به مه‌بستی دیاریکردنی په یوه‌ندی نمره‌ی هر برگه‌یه ک به نمره‌ی گشتی پیوه‌ری پالنه‌ری فیربوون، تویزه‌ر به به کارهینانی هه گبه‌ی ئاماری بۆ زانسته کۆمەلایه تییه‌کان (SPSS) ھاوکولکه‌ی په یوه‌ندی پیرسون (person) ی له نیوان پرگه‌کانی پیوه‌ره‌که به کۆی گشتی پیوه‌ره‌که دۆزیه‌و. له ئەنجامدا دەرکه‌وت، که جگه له پرگه‌کانی (۱۸، ۷، ۶، ۱). سه رجم ھاوکولکه‌کانی برگه‌کانی دیکه به لگه‌داری ئاماریان ھەبوبو له ئاستی به لگه‌داری (۰۰۵)، بهم شیوه‌یه‌ش (۱۸) پرگه‌مایه‌و، ھەروه‌ک له پاشکوئی (۱۷) رونکراوەتەو، وەک له خشته‌ی ژماره (۱۲) دیاره.

خشته‌ی (۱۲): ھاوکولکه‌ی په یوه‌ندی نمره‌ی هر برگه‌یه ک به کۆی گشتی نمره‌کانی پیوه‌ری پالنه‌ری فیربوون

ئاستی بە لگه‌داری	بەهای په یوه‌ندی پیرسون بە کۆی گشتی پیوانه‌که	ز.پرگه	ئاستی بە لگه‌داری	بەهای په یوه‌ندی پیرسون بە کۆی گشتی پیوانه‌که	ز.پرگه
۰.۰۴۵	۰.۱۹۲	۱۲	۰.۲۲۵	۰.۱۱۶	۱
۰.۰۴۶	۰.۱۹۳	۱۳	۰.۱۰۳	۰.۱۰۰	۲
۰.۰۳۴	۰.۲۰۱	۱۴	۰.۰۱۲	۰.۲۳۷	۳
۰.۰۰۰	۰.۰۶۴	۱۵	۰.۰۲۲	۰.۲۱۶	۴
۰.۰۰۲	۰.۲۹۳	۱۶	۰.۰۰۶	۰.۲۵۶	۵
۰.۰۰۲	۰.۲۹۰	۱۷	۰.۷۴۰	۰.۰۳۲	۶
۰.۶۷۷	۰.۰۴۰	۱۸	۰.۸۰۶	۰.۰۲۳	۷
۰.۰۰۰	۰.۳۶۹	۱۹	۰.۰۰۳	۰.۲۷۸	۸
۰.۰۰۰	۰.۴۴۹	۲۰	۰.۰۱۲	۰.۲۳۷	۹
۰.۰۲۳	۰.۲۱۳	۲۱	۰.۰۲۲	۰.۲۱۶	۱۰
۰.۰۰۰	۰.۵۶۶	۲۲	۰.۰۰۲	۰.۲۹۳	۱۱

۵.۲.۴.۳ جیگیری بُو پیوه‌ری پالنهری فیربوون:

یه‌که‌م: ریگه‌ی تاقیکردن‌وه دووباره تاقیکردن‌وه

بُو زانینی جیگیری پیوه‌رکه، تویزه‌ر دووجار ئامرازی تویزینه‌وه که‌ی به‌سەر هەمان نموونه‌دا جى به‌جىدەکات. به‌مه‌رجیک ماوهی زەمەنیان له(۲۱) رۆز کەمتى نەبیت، دواتر ئە و ھاوكولکە پەیوه‌ندىيەی دەستمان دەکەویت رادەی جیگیری پیوانه‌کە نیشان دەدات. جیگیری پیوانه‌کە به‌شیوازی (Test-retest) ئاشکرا کرا، بوجاری يه‌که‌م لەریکه‌وتى (۰۲۱/۱۲/۲۱) پیوانه‌کە به‌سەر (۱۱۲) خویندکاردا جىبەجىكرا، کە به‌شىك بۇون لەکۆمەلگەی تویزینه‌وه کە و پىك ھاتبۇون لەرەگەزى نىزو مى هەروهك لەپاشکۆي (۱۸) رۇونكراوه‌تەوه، دواى تىپەربۇونى (۲۲) رۆز لەریکه‌وتى (۰۲۲/۱/۱۲) دووباره پیوانه‌کە لەسەر هەمان نموونه جىبەجىكرايەوه دواتر پەیوه‌ندى لەنیوان ئەنجامى يه‌که‌م دووه‌م لەریگەی ھاوكولکە پەیوه‌ندى پېرسون (person) دۆزرايەوه، لەئەنجامدا دەركەوت بەهای پەیوه‌ندى نیوان ئەنجامدانى يه‌که‌م دووه‌م برىتىيە له (۰.۹۳۵) ئەمەش پەیوه‌ندىيەکى بەھىزه و ئامازه‌يە بُو ئەوهى، کە جیگیرى پیوانه‌کە بەرزه. ھەروهك لە خشته‌ى (۱۳) رۇونكراوه‌تەوه

خشته‌ى (۱۳): ھاوكولکە جیگیرى بُو پیوه‌ری پالنهری فیربوون

ھاوكولکە جیگیرى	لادانى پیوه‌ری	ناوه‌ندى ژمیرەبى	جى به‌جىكىرن
۰.۹۳۵	۱۲.۱۹۵	۸۱.۱۶	یه‌که‌م
	۱۲.۱۹۰	۸۱.۰۴	دووه‌م

دووه‌م: ریگه‌ی ئەلفا-کرونباخ:

تویزه‌رجیگیری پیوانه‌کە بەریگەی ئەلفا كرونباخ دۆزىيەوه، کە يەكىكە لەریگە كانى ديارىكىرنى گونجاندى ناوەكى، پاش جىبەجىكىرنى پیوه‌رکه به‌سەر (۱۱۲) خویندکارى نموونەي سەرەتا يىدا دەركەوت، کە ریزه‌ى جیگیرى پیوه‌رکه برىتىيە له (۰.۹۰) ئەمەش جىگىرييەکى بەرزه.

٦.٢.٤.٣ تاییه تمهدی پیوه‌ری پالن‌ری فیربوون

تویژه‌ر دوای ئه‌وه‌ی راستگویی وجیگیری بُو پیوه‌ری(پالن‌ری فیربوون) دیاریکرد، پیوانه‌که به‌شیوه‌ی کوتایی(۱۸) بِرگه‌ی مایه‌وه، به‌شیوه‌یه کی گشتی بِرگه‌کان رِوون بِوون له‌لای خویندکارانی زانکو و کاتی پیویست بُو وه‌لامدانه‌وه(۵) خوله‌ک بُو. هه‌روه‌ها بزارده‌کانی وه‌لامدانه‌وه له‌ناوه‌رُوکی بِرگه‌کان له‌جُوری پینج بزارده داریزرابو، واته(۵) بزارده له‌بهرامبه‌ر بِرگه‌کان هه‌یه، که‌بریتین له(زُور رازیم، رازیم، دودلم، نازیم، زُور نازیم) به‌های بزارده‌کان بریتین له(۱، ۲، ۳، ۴، ۵) به‌هه‌مان ریز به‌ندی به‌رامبه‌ر بِرگه‌نه‌رینیه‌کان نمره‌کان پیچه‌وانه ده‌بنه‌وه، بِرگه‌نه‌رینیه‌کانیش بریتین له(۱، ۲، ۳، ۴، ۵) واته به‌رزترین نمره‌ی پیوه‌ره‌که (۹۰) نمره‌یه و نزمترین نمره (۱۸) نمره‌یه.

٣.٤.٣ پیوه‌ری زیره‌کی هه‌لچوونی:

له‌بهرنه‌بِوونی پیوه‌ریکی گونجاو به‌زمانی کوردي تویژه‌ر هه‌ستا به‌ئاماده‌کردنی پیوه‌ره‌یک بُو پیوانه‌کردنی گُوراوی(زیره‌کی هه‌لچوونی) بُو ئه‌م مه‌بسته‌ش ئه‌م هه‌نگاوانه‌ی خواره‌وه ئه‌نجام درا:-

١.٣.٤.٣ دارشتنه‌وه‌ی بِرگه‌کان:

تویژه‌ر بُو ئاماده‌کردنی بِرگه‌کانی پیوه‌ره‌که گه‌رایه‌وه بُو تویژینه‌وه‌کانی پیشووتر به‌مه‌ش توانی سوود له‌چه‌ند تویژینه‌وه‌یه کی پیشووتر وه‌ربگریت، که‌بریتی بِوون له تویژینه‌وه‌ی (حس ن، ۲۰۱۳: ۱۹۱-۱۹۴)، (علوان، ۱۴۲: ۲۰۱۰-۱۴۳)، (جامع، ۱۷۱: ۲۰۱۰)، (الکیکی، ۲۰۱۰: ۲۲) هه‌روه‌ها تویژینه‌وه‌ی(سرحان، ۲۰۱۵: ۱۱۷) به‌مه‌بستی سوود وه‌رگرتن لیيان بُو ئاماده‌کردنی بِرگه‌کانی پیوه‌ره‌که.

٢.٣.٤.٣ راستگویی رو‌الله‌ت:

بُودیاریکردنی راستگویی رو‌الله‌تی تویژه‌ر په‌نای برده به‌رداوبوچوونی شاره‌زايان، بُو ئه‌وه مه‌بسته‌ش پیوه‌ره‌که خرایه به‌رده‌ست(۱۳) شاره‌زاو پسپوری(ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه وده‌روونزانی په‌روه‌رده‌یی) هه‌روه‌ک له‌پاشکوی(۱۹) رِوونکراوه‌ته‌وه، داوايان لیکراوه‌راو بُوچوونی خویان سه‌باره‌ت به‌گونجاوی بِرگه‌کان و بزارده‌کان ده‌ریپن وه‌هه‌رگُورانکاریه‌ک پیيان باشه پیشنيازی بکهن، هه‌روه‌ک له‌پاشکوی(۲۰) رِوونکراوه‌ته‌وه، دواي کُوكردن‌وه‌ی فُورمه‌کان، به‌پی‌بُوچوونی شاره‌زايان ته‌نها ئه‌وه بِرگانه مانه‌وه، که‌ریزه‌ی ریککه‌وتن

له سه رمانه و هیان (90%) بسو. بهم شیوه یه له کوی (40) برقه (4) برقه لابران، که بریتی بسوون له برقه کانی (33, 14, 8, 3). هه رووه ها به پیشیاری پسپوران گوړانکاری له (9) برقه دا کرا، که بریتی بسوون له برقه کانی (39, 37, 35, 32, 29, 17, 12, 7, 6) و (27) برقه ش وهک خویان مانه وه، که ئه مانه بسوون (1, 2, 4, 6, 10, 13, 18, 16, 20, 19, 22, 21, 25, 24, 23, 27, 26, 20, 28, 31, 30, 36, 34, 31, 30) بروانه پاشکوی (21) بهم جوړه ش زماره دی برقه کان بسوون به (36) برقه هه رووه که له پاشکوی (22) روونکراونه ته وه.

۳.۴.۳ شیکردنه وهی ئاماری بو برقه کانی پیوه دی زیره کی هه لچوونی:

بهمه بستی دلنيا بسوون له بسوونی مه رجه کانی راستګویی وجیگیری و توانای جیاکاري له نیوان برگه کانی پیوانه زیره کی هه لچوونییدا، تویژه رشیکاری ئاماری بو سه رجه م برقه کانی پیوانه که ئه نجامدا له ریگه یه ئه م هه نگاوane لای خواره وه:-

۱.۳.۴.۳ هاوکولکه ی جیاکاري بو برقه کانی پیوه ده که:

ئه م ریگه یه پشت به جیاکاري ده به ستیت له نیوان ئه و تاکانه ی تاییه تمهندی پیوانه کراویان تیدا به دیده کریت و ئه وانه ی تیایاندا به دیناکریت. ئه م ریگه یه ئاماژه یه کی خیرا به راده دی راستګویی پیوانه که ده دات (عبدالرحمن، ۱۹۹۸: ۱۹۲)، تویژه ره اوکولکه ی جیاکاري بو برقه کانی پیوانه ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه ندیکردن ده رهیناوه به پشت به ستن بهم هه نگاوane لای خواره وه:-

أ. ریزبهندی کردنی ئه و نمرانه ی، که تاکه کانی نموونه ی تویژینه وه که به ده ستیان هیناوه له به رزترین نمره بو نزمترین نمره.

ب. دابه شکردنی نمره کانی نموونه ی تویژینه وه که بو دوو گروپ، گروپیک که زورترین نمره یان به ده ستھیناوه به ریزه دی (27٪)، که زماره یان (30) خویندکار بسو، وه گروپیک، که که مترین نمره یان به ده ستھیناوه به ریزه دی (27٪)، که زماره یان (30) خویندکار بسو، وه دوورخستنه وهی ئه و گروپه ی، که ناوه ندبوون.

ج. به کارھینانی تاقیکردنه وهی تائی بو دوون نموونه ی سه ربه خو (Independent Sample T-) (Test) به به کارھینانی بہ رنامه ی ئاماری (SPSS) بو هه برگه یه ک، له ئه نجامدا ده رکه وت، که جگه له برقه کانی (6, 8, 10) سه رجه م برگه کانی پیوانه ی زیره کی هه لچوونی توانای جیاکاریان هه یه. وهک له خشته ی زماره (14) خراوه ته رwoo.

خشتنه‌ی (۱۴): هاوکولکه‌ی جیاکاری بُو برگه‌کانی پیوه‌ری زیره‌کی هه‌لچونی

نرخی تائی هه‌ژمارکراو	گروپی نمره نزمه‌کان		گروپی نمره بهرزه‌کان		ژماره‌ی برگه
	لادانی پیوه‌ری	ناوه‌ندی ژمیره‌ی	لادانی پیوه‌ری	ناوه‌ندی ژمیره‌ی	
۴.۱۸۷	۱.۰۵۵	۳.۷۰۰	۰.۶۱۵	۴.۶۳۳	۱
۴.۲۰۶	۱.۲۲۳	۳.۵۶۷	۰.۵۶۳	۴.۶۰۰	۲
۵.۵۹۵	۰.۹۵۹	۲.۶۶۷	۰.۹۸۰	۴.۰۶۷	۳
۵.۶۴۴	۱.۲۱۳	۳.۱۰۰	۰.۶۸۱	۴.۵۳۳	۴
۵.۵۴۲	۱.۱۶۳	۲.۶۰۰	۰.۹۷۳	۴.۱۳۳	۵
۱.۷۵۴	۱.۲۴۵	۳.۳۶۷	۱.۲۵۸	۳.۹۳۳	۶
۴.۴۸۸	۱.۰۳۱	۳.۲۰۰	۰.۷۲۸	۴.۲۳۳	۷
۰.۴۲۵	۱.۲۱۳	۲.۹۰۰	۱.۲۱۷	۳.۰۳۳	۸
۴.۶۷۷	۰.۹۴۴	۲.۹۳۳	۱.۰۴۲	۴.۱۳۳	۹
۶.۹۲۷	۱.۱۴۳	۳.۲۶۷	۰.۴۰۷	۴.۸۰۰	۱۰
۶.۵۹۵	۱.۰۸۱	۳.۰۶۷	۰.۷۷۵	۴.۶۰۰	۱۱
۵.۱۱۷	۱.۳۱۵	۳.۱۶۷	۰.۹۲۲	۴.۶۶۷	۱۲
۳۱۲.۷	۱.۱۰۹	۲.۹۶۷	۰.۶۴۰	۴.۷۳۳	۱۳
۷.۲۲۹	۰.۹۶۸	۲.۴۰۰	۰.۹۶۱	۴.۲۰۰	۱۴
۱.۴۸۳	۱.۱۶۷	۲.۸۶۷	۱.۰۸۹	۳.۴۰۰	۱۵
۳.۱۸۷	۱.۰۱۰	۲.۷۳۳	۱.۳۸۸	۳.۷۳۳	۱۶
۶.۴۳۱	۱.۱۲۵	۲.۹۰۰	۰.۸۱۹	۴.۵۳۳	۱۷
۷.۰۴۳	۰.۸۷۱	۳.۰۰۰	۰.۷۷۷	۴.۵۰۰	۱۸

۶.۱۰۴	۰.۹۸۸	۳.۳۰۰	۰.۷۲۱	۴.۶۰۰	۱۹
۶.۹۱۹	۰.۹۰۷	۳.۰۶۷	۰.۷۸۲	۴.۵۰۰	۲۰
۸.۰۲۱	۱.۰۴۲	۲.۸۶۷	۰.۵۶۳	۴.۶۰۰	۲۱
۶.۲۱۷	۱.۱۲۹	۳.۰۳۳	۰.۷۳۰	۴.۵۰۰	۲۲
۳.۵۷۳	۱.۰۱۰	۲.۹۳۳	۱.۲۱۷	۳.۹۶۷	۲۳
۷.۲۵۸	۱.۱۲۵	۲.۹۰۰	۰.۷۶۹	۴.۶۳۳	۲۴
۷.۰۳۱	۱.۰۸۵	۳.۱۶۷	۰.۴۸۴	۴.۸۰۰	۲۵
۷.۰۲۸	۱.۰۰۸	۳.۱۳۳	۰.۴۷۹	۴.۶۶۷	۲۶
۶.۴۴۱	۱.۱۴۳	۳.۰۶۷	۰.۵۶۸	۴.۵۶۷	۲۷
۸.۹۹۱	۱.۱۰۷	۲.۸۶۷	۰.۴۰۷	۴.۸۰۰	۲۸
۴.۷۲۷	۰.۹۹۹	۳.۳۶۷	۰.۷۲۸	۴.۴۳۳	۲۹
۶.۷۰۶	۰.۸۷۷	۲.۷۰۰	۰.۷۹۱	۴.۰۶۷	۳۰
۷.۴۹۴	۰.۸۱۹	۳.۱۳۳	۰.۵۷۲	۴.۵۰۰	۳۱
۷.۶۵۰	۱.۰۲۸	۲.۶۶۷	۰.۷۰۶	۴.۳۳۳	۳۲
۴.۶۳۳	۱.۴۶۱	۳.۰۶۷	۰.۸۶۱	۴.۵۰۰	۳۳
۴.۸۷۰	۱.۱۷۹	۲.۷۰۰	۰.۹۲۸	۴.۰۳۳	۳۴
۳.۴۲۹	۱.۳۸۳	۳.۱۳۳	۰.۹۹۷	۴.۲۰۰	۳۵
۴.۶۹۵	۱.۱۶۷	۳.۱۳۳	۰.۷۰۲	۴.۳۰۰	۳۶

۲.۳.۴.۳ په یوه‌ندی نمره‌ی هه رېگه‌یه ک به نمره‌ی گشتی پیوه‌ره که:

به مه به ستی دیاریکردنی په یوه‌ندی نمره‌ی هه رېگه‌یه ک به نمره‌ی گشتی پیوه‌انه زیره کی هه لچوونی، تویژه ربه به کارهینانی هه گبه‌ی ئاماری بۆزانسـتـه کۆمـهـلـایـهـ تـیـیـهـ کـانـ

هاوکولکه‌ی په‌یوه‌ندی پیرسون (SPSS) له‌نیوان برگه‌کانی پیوانه‌که به کوی گشتنی پیوانه‌که دوزیه‌وه. له نجامدا ده‌رکه‌وت، که جگه‌له برگه‌کانی (۳۵، ۳۴، ۲۳، ۱۶، ۱۰، ۸، ۶)، سه‌رجهم هاوکولکه‌کانی برگه‌کانی دیکه به‌لگه‌داری ئاماریان هه‌بwoo له سه‌رئاستی به‌لگه‌داری (۰.۰۵) به‌مهش (۲۹) برگه‌مايه‌وه، هه‌روهک له‌پاشکوی (۲۳) رونکراوه‌ته وه وهک له خشته‌ی (۱۵) دیاره.

خشته‌ی (۱۵): هاوکولکه‌ی په‌یوه‌ندی نمره‌ی هه‌ر برگه‌یهک به کوی گشتنی نمره‌کانی پیوه‌ری زیره‌کی هه‌لچوونی

نهاستی به‌لگه‌داری	به‌های په‌یوه‌ندی پیرسون به‌کوی گشتنی پیوانه‌که	ژ. برگه	نهاستی به‌لگه‌داری	به‌های په‌یوه‌ندی پیرسون به‌کوی گشتنی پیوانه‌که	ژ. برگه
۰.۰۰۰	۰.۳۵۶	۱۹	۰.۰۰۱	۰.۰۵۰	۱
۰.۰۰۲	۰.۲۹۶	۲۰	۰.۰۰۰	۰.۴۶۰	۲
۰.۰۴۶	۰.۱۹۳	۲۱	۰.۰۰۵	۰.۲۶۳	۳
۰.۰۲۴	۰.۲۱۴	۲۲	۰.۰۰۰	۰.۳۵۷	۴
۰.۷۶۴	۰.۰۲۹	۲۳	۰.۰۰۲	۰.۲۹۶	۵
۰.۰۰۰	۰.۳۵۸	۲۴	۰.۰۹۹	۰.۱۰۷	۶
۰.۰۲۲	۰.۲۱۶	۲۵	۰.۰۰۱	۰.۳۱۹	۷
۰.۰۰۰	۰.۳۵۰	۲۶	۰.۱۰۰	۰.۱۰۴	۸
۰.۳۸۳	۰.۰۸۳	۲۷	۰.۰۱۴	۰.۲۳۱	۹
۰.۰۰۰	۰.۳۷۸	۲۸	۰.۰۳۰	۰.۲۰۵	۱۰
۰.۰۳۶	۰.۱۹۸	۲۹	۰.۰۰۳	۰.۲۸۳	۱۱
۰.۰۰۵	۰.۲۶۵	۳۰	۰.۰۰۱	۰.۳۱۹	۱۲
۰.۰۰۰	۰.۳۷۷	۳۱	۰.۰۰۳	۰.۲۷۴	۱۳
۰.۰۰۱	۰.۳۱۹	۳۲	۰.۰۰۰	۰.۳۵۸	۱۴
۰.۰۰۲	۰.۲۹۳	۳۳	۰.۶۸۳	۰.۰۳۸	۱۵
۰.۷۴۰	۰.۰۳۲	۳۴	۰.۴۰۴	۰.۰۸۰	۱۶
۰.۱۲۲	۰.۱۴۷	۳۵	۰.۰۳۶	۰.۱۹۹	۱۷
۰.۰۳۴	۰.۲۰۱	۳۶	۰.۰۰۰	۰.۳۹۹	۱۸

۳.۴.۳.۴ جیگیری بُو پیوه‌ری زیره‌کی هه‌لچوونی:

یه‌که‌م: ریگه‌ی تاقیکردن‌وه و دووباره تاقیکردن‌وه

بُو دیاریکردنی راده‌ی جیگیری پیوه‌ره‌که، تویزه‌ر ئامرازی تویزینه‌وه‌که، دوو جار به سه‌ره‌مان سامپلدا جیبه‌جى ده‌کات، به مه‌رجیك ماوه‌ی زمه‌نیان له (۲۱) پروز که‌متر نه‌بیت، دواتر ئه و هاوكولکه په‌یوه‌ندیه‌ی ده‌ستمان ده‌که‌ویت راده‌ی جیگیری پیوه‌ره‌که نیشان ده‌دات، جیگیری پیوه‌ره‌که به‌شیوازی (Test-retest) خویندکاردا جیبه‌جیکرا، که به‌شیک بوون له‌کومه‌لگه‌ی تویزینه‌وه که، که‌پیک هاتبوون له‌رده‌گه‌زی نیرو من، هه‌روه‌ک له‌پاشکوی (۲۴) روونکراوه‌ته‌وه. دواي تیپه‌ربوونی (۲۲) رۆزله‌ریگه‌وتوی (۲۰۲۲/۱/۱۲) دووباره پیوانه‌که له‌سهر هه‌مان نموونه جیبه‌جیکرايه‌وه و دواتر په‌یوه‌ندی له‌نیوان ئه‌نجامی يه‌که‌م و دووه‌م له‌ریگه‌ی هاوكولکه‌ی په‌یوه‌ندی پیرسون (person) دۆزرايه‌وه. له‌ئه‌نجامدا ده‌ركه‌وت به‌های په‌یوه‌ندی نیوان ئه‌نجامدانی يه‌که‌م و دووه‌م بريتیي له (۰.۸۹) ئه‌مەش په‌یوه‌ندیه‌کي به‌هیزه‌و ئاماژه‌یه بُو ئه‌وه‌ی، که جیگیری پیوانه‌که به‌رزه. هه‌روه‌ک له خشته‌ی (۱۶) روونکراوه‌ته‌وه

خشته‌ی (۱۶): هاوكولکه‌ی جیگیری بُو پیوه‌ری زیره‌کی هه‌لچوونی

هاوكولکه‌ی جیگیری	لادانی پیوه‌ری	ناوه‌ندی ژمیره‌بی	جى به‌جيکردن
۰،۸۹	۱۹.۴۳	۱۳۲.۴۵	یه‌که‌م
	۲۱.۴۳	۱۳۲.۳۰۴	دووه‌م

دووه‌م: ریگه‌ی ئه‌لفا-کرونباخ:

تویزه‌ر جیگیری پیوانه‌که‌ی به‌ریگه‌ی ئه‌لفا كرونباخ دۆزیه‌وه، که‌یه‌کیکه له‌ریگه‌کانی دیاریکردنی گونجاندنی ناوه‌کی، پاش جیبه‌جیکردنی پیوه‌ره‌که به‌سهر (۱۱۲) خویندکاري نموونه‌ی سه‌ره‌تايي ده‌ركه‌وت، پیزه‌ی جیگیری پیوه‌ره‌که بريتیي له (۰.۹۲۵) ئه‌مەش جیگيريه‌کي به‌رزه.

۳.۴.۵ تاییه تمدنی پیوهری زیره کی هلچوونی

پیوانه‌ی (زیره کی هلچوونی) به شیوه‌ی کوتایی له (۲۹) بِرگه پیک دیت، به شیوه‌ی کی گشتی بِرگه کان لای خویندکارانی زانکو روون بُو، کاتی پیویست بُو وه لامدانه وه (۸) خوله‌ک بُو. هه روه‌ها بزارده کانی وه لامدانه وه له ناوه رُوكی بِرگه کاندا به جوری (پینچ) بزارده داریزراوه، واته (۵) بزارده له به رامبه ر بِرگه کان هه یه، که بُریتیین له (هه) میشه به سه رمدا جیبه جی ده دیت، زور به سه رمدا جی به جیده دیت، هه ندیک جار به سه رمدا جیبه جیده دیت، که م به سه رمدا جیبه جی ده دیت، به سه رمدا جیبه جی نایت) و به های بزارده کان بُریتیین له (۴، ۱، ۲، ۳، ۵) به هه مان ریز به ندی، به رامبه ر بِرگه نه رینه کان نمره کان پیچه وانه ده بنه وه واته (۵، ۴، ۳، ۲، ۱).

۳.۵ نجامدانی تویزینه و گه به شیوه‌ی کی کوتایی:

تویزه ر له ریکه و تی (۲۰۲۲/۲/۲۳) دهستی کرد به جیبه جیکردنی پیوهره کانی تویزینه و گهی به سه ر نموونه‌ی تویزینه و گهیدا، که پیکهات بُو له خویندکارانی زانکو سلیمانی، که زماره‌یان (۱۴۰۹) خویندکار بُو، له هه رد وو ره گه ز نیرو می، که به سه ر شهش کولی جدا دابه شبیوون، له ریزه‌یه تنهها (۹۹۵) خویندکار وه لامی پیوهره کهیان گه رانده وه بُو تویزه ره روهک له پاشکویی (۲۵) رونکراوه ته وه و ئه نجامدانه که ش له به رواهی (۲۰۲۲/۳/۱۵) کوتای پیهات.

۶.۳ ئامرازه ئامارییه کان (Statistical tools):

۱. سوود له پروگرامی (SPSS) هه گبهی ئاماری بُو زانسته کومه لایه تییه کان فیرزنی (۲۵) وه رگراوه بُو به کار ھینانی ئه م ئامرازه ئاماریانه خواره وه:-
۲. هاوکولکهی پیوهندی پیرسون (معامل الارتباط پیرسون- Person Correlation Coefficient) بُئه زمارکردنی جیگیری به ریگهی دوباره جیبه جیکردن و راستگویی بونیادنان و دوزینه وهی پیوهندی نیوان گوراوه کان به کار هات.
۳. ئەلفا- کرونباخ (Alpha Cronbachs) بُو دوزینه وهی جیگیری پیوهره که.
۴. به کار ھینانی (Independent Sample t-test) بُو دوزینه وهی توانای جیاکاری بِرگه کان له نیوان نمره به رز و نزمه کاندا.
۵. تاقیکردن وهی (t) تائی بُو دوو نموونه سه ربه است (Independent Sample t-test) تاقیکردن وهی (t) بُویه ک نموونه (One Sample t-test).
۶. به کار ھینانی هاوکیشی ئەنوفقا (One way ANOVA)

٧. دووبارهبوونهوهی دووبارهبوونهوهی هلبزاردهی پیوهرهکان.

٨. تاقیکردنهوهی (One Sample T-Test) بؤیهك نموونه

$$T\text{-}test = \frac{\bar{X} - M}{\frac{A}{\sqrt{N}}}$$

٩. تاقیکردنهوهی (Independent Sample T-Test) تائی بؤ دوو نموونهی سهربهست

$$T\text{-}test = \frac{X_1 + X_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)A_1^2}{n_1 + n_2 - 2} + \frac{(n_2 - 1)A_2^2}{n_1 + n_2 - 2} * \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)}}$$

١٠. هاوكیشهی ئەنۋقا (One way ANOVA)

$$SS = \sum (X - \bar{X})^2 = \sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{N}$$

١١. هاوكولکهی پېيەندى پېرسۆن (Person Correlation Coefficient)

$$r = \frac{\sum XY - \frac{(\sum x)(\sum y)}{n}}{\sqrt{\left[\sum_x 2 - \frac{(\sum X)^2}{n}\right] * \left[\sum_y 2 - \frac{(\sum Y)^2}{n}\right]}}$$

١٢. ئەلفا-کرونباخ (Alpha Cranach's)

$$A = \left(\frac{K}{K - 1}\right) * \left(1 - \frac{\sum_i^k = 1 S_i^2}{S_t^2}\right)$$

(الجادري، ٢٠٠٧: ٢٨٨)

بەشی چوارم

خستنە رووی ئەنجامە کان و شىكىرنە وەيان

دەرئەنجامە کان

راسپارده کان

پىشنىياره کان

بهشی چواردهم

خستنه رووی ئەنجامەكان و شىكىرنەوهيان

ئەم بهشە تايىيەتە بە شىكىرنەوهى داتاكان و خستنه رووی ئەنجامەكان بە گويىرىدى رېزبەندى ئامانجەكان، كە لە بهشى يەكەمى توپىزىنەوهەكەدا دىارى كراوه، هەروھا راھەكىدى ئەنجامەكان و لە كۆتايدا دەرئەنجام و راسپارده و پىشنىاز خراونەتەرۇو.

١.٤ ئامانجى دووھم : زانىنى ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانىاري و پەيوەندىكىرىن لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەشىوھى كى گشتى.

دواي كۆكىرنەوهى داتاكان و بەكارھىنانى بەرnamە(SPPS) و ئامرازى ئامارى (One Sample T-Test) بۇ بەراوردىكىنى ناوهندى ژمیرەيى نموونەتى توپىزىنەوهەكە بەناوهندى گريمانەيى پىوانەكە، لە ئەنجامدا دەركەوت، كەناوهندى ژمیرەيى برىتىيەلە (٧٦.٧٦) بەرزترە لە ناوهندى گريمانەيى پىوانەكە، كە برىتى بۇو لە (٧٢) بەلادانى پىوهرى (١٨.٣٣)، هەروھا دەركەوت، كە بەھا (t) برىتىيە لە (١٣٢.٠٩٨) لە ئاستى بەلگەدارى (٠.٠٥)، هەروھك لە خشتهى (١٧) رۇونكراوهتەوه، واتە جياوازى بەلگەدارى ئامارى بەدىدەكىيت و ناوهندى ژمیرەيى گەورەترە لەناوهندى گريمانەيى. ئەمەش ئەوه دەرددەخات، كە بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانىاري و پەيوەندىكىرىن لە ئاستىيىكى بەرزدايە.

خشتهى (١٧): ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانىاري و پەيوەندىكىرىن لاي نموونەتى توپىزىنەوهەكە

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھا ئائى		نمەد ئازاد	ناوهندى گريمانەيى	لادانى پىوهرى	ناوهندى ژمیرەيى	نمواونە
	خشتهىيى	ھەزماركراو					
٠.٠٠	١.٩٦٠	١٣٢.٠٩٨	٩٩٤	٧٢	١٨.٣٣	٧٦.٧٦	٩٩٥

توپىزەر ئەو ئەنجامە دەگەرەننەتەوه بۇ ئەوهى لە ئىستادا تەكىنەلۆجيای زانىاري و پەيوەندىكىرىن تەواوى جىهانى كۆنترۆلكردۇوه و لەلايەكى دىكەوه گرنگى دان بە تەكىنەلۆجيای زانىاري و پەيوەندىكىرىن بە تايىيەتى لە كۆلىيچە زانستىيە كاندانەنجامى ئەم توپىزىنەوهەيى ھاوشىوھى لە گەل توپىزىنەوهەيى (غىرىب، ٢٠١٨) و (الزدجالىيە، ٢٠١٤).

۲.۴ ئامانجى سېھەم : زانينى جياوازى ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانيارى و فيرکىرىنى لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوه کانى (رەگەز و لقى خويىندن و قۇناغ).

۱.۲.۴ زانينى جياوازى ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانيارى و پەيوەندىكىرىنى لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوى رەگەز(نېر و مى).

دواى شىكىرنەوەدى داتاكان بە بەكارھىنانى ئامرازى ئامارى(-t) Independent Sample test لەنچامدا دەركەوت، كەناوهندى ژمیرەيى ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانيارى و پەيوەندىكىرىنى لاي رەگەزى نىز بىرىتىيە لە(76.13) بەلادانى پىوهرى (19.85)، بەلام لاي رەگەزى مى ناوهندى ژمیرەيى گەيشتە(77.046) و بەلادانى پىوهرى (17.61) ھەروھا بەھاى(t) بىرىتىيە لە(00.725) لە ئاستى بەلگەدارى (00.05) بەنمرەي ئازادى (993) ھەروھك لە خشتەي (18) رۈونكراوه تەوه. لىرەدا دەردەكەۋىت بەپىي گۆراوى رەگەز جياوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانيارى و پەيوەندىكىرىنى بەدى ناكىرىت.

خشتەي (18): دەرخستنى جياوازى رەگەز لە ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيای زانيارى و پەيوەندىكىرىنى

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھاى تائى		نمرەي ئازاد	لادانى پىوهرى	ناوهندى ژمیرەيى	زمارەي نمۇونە	رەگەز
	خشتەيى	ھەزماركراو					
0.469	1.970	- .725	993	19.85	76.13	30.8	نېر
				17.61	77.046	687	مى

بەپرواي تویىزەر ئە و ئەنجامە دەگەرېتەوه بۇ ئەوهى ھەردوو رەگەز دەتوانن سوود لە جۆرە جياوازە کانى تەكىنەلۆجىا وەربىگەن بەتايمەت ئە و بوارانەي پەيوەندىدارە بەسىستەمى خويىندنى بەشە كانيان. ئەنجامى ئەم تویىزىنەوهىيەش ھاوشىوھىيە لەگەل تویىزىنەوهى (نسىمة، 2017) و (الناعبى، 2008).

۲.۲.۴ زانینی جیاوازی ئاستی به کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی به‌پیی گوړاوی لقی خویندن(زانستی و مرؤقايه‌تی).

دوای شیکردن‌وهی داتاکان به به کارهینانی ئامرازی ئاماری T-Independent Sample Test (له‌ئه‌نجامدا ده رکه‌وت، که ناوه‌ندی ژمیره‌بی ئاستی به کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن لای به‌شه زانستییه کان بريتییه له (۸۶.۸۶) به‌ladani پیوه‌ری (۱۳.۳۱)، به‌لام لای به‌شه مرؤقايه‌تیه کان ناوه‌ندی ژمیره‌بی گه‌یشته (۶۹.۶۶) و به‌ladani پیوه‌ری (۱۸.۰۵)، هه‌روه‌ها به‌های (t) بريتییه له (۱۶.۴۲) له‌ئاستی به‌لگه‌داری (۰.۰۵) به‌نمره‌ی ئازادی (۹۹۳) هه‌روه‌ک له‌خشته‌ی (۱۹) رونکراوه‌ته‌وه، لیره‌دا ده‌رده‌که‌ویت به‌پیی گوړاوی به‌ش جیاوازی به‌لگه‌داری ئاماری له‌ئاستی به کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن به‌دیده‌کریت و جیاوازییه‌که‌ش له‌به‌رژه‌وه‌ندی به‌شی زانستیه.

خشته‌ی (۱۹): ده رخستنی جیاوازی به‌ش له‌ئاستی به کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن

ئاستی به‌لگه‌داری Sig	به‌های تائی		نمره‌ی ئازاد	لادانی پیوه‌ری	ناوه‌ندی ژمیره‌بی	ژماره‌ی نمونه	لقی خویندن
	خشته‌یی	هه‌ژمارکراو					
....	۱.۹۶۰	۱۶.۴۲۷	۹۹۳	۱۳.۳۱۷۲	۸۶.۸۶۱۳	۴۱	زانستی
				۱۸.۰۴۹۰	۶۹.۷۶۱۰	۵۸۴	مرؤقايه‌تی

به‌بوقوونی تویژه‌ر ئه‌وهش بؤئه‌وه ده‌گه‌ریته‌وه، که به‌شه زانستییه کان گرنگییه کی زیاتر به تهکنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن ده‌دهن بؤ فیربوون و فیرکردن، له‌کاتیکدا لای به‌شه مرؤقايه‌تییه کان که‌متره، له‌نجامی ئه‌م تویژینه‌وه‌یه‌ش پیچه‌وانه‌یه له‌گه‌ل تویژینه‌وه‌یه (حمد، ۲۰۲۰).

۳.۲.۴ زانینی جیاوازی ئاستی به کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و فیرکردن لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی به‌پیی گوړاوی قوناغ(یه‌که‌م و دوووه‌م).

دوای شیکردن‌وهی داتاکان به به کارهینانی ئامرازی ئاماری T-Independent Sample Test (له‌ئه‌نجامدا ده رکه‌وت، که ناوه‌ندی ژمیره‌بی ئاستی به کارهینانی تهکنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن لای قوناغی یه‌که‌م بريتییه له (۷۷.۶۳) به‌ladani پیوه‌ری (۱۸.۲۹)، به‌لام لای

قۆناغى دوووه م ناوهندى ژمیره يى گەيشتە (٧٥.٤٦) و بەلادانى پىوهرى (١٨.٣٢). هەروهەن بەهای (t) بريتىيە لە (١.٨٣) لەئاستى بەلگەدارى (٠.٠٥) بەنمرەن ئازادى (٩٩٣) هەروهەن لە خشتهى (٢٠) رۇونكراوه تەوه. لېرەدا دەردەكەۋىت بەپىي گۇراوى قۆناغ جىاوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى بەكارھىننانى تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوەندىكىردن بەدى ناكىرىت.

خشتهى (٢٠): دەرخستنى جىاوازى بەش لە ئاستى بەكارھىننانى تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوەندىكىردن

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەهای تائى		نمرەن ئازاد	لادانى پىوهرى	ناوهندى ژمیره يى	ژمارەن نمۇونە	قۆناغ
	خشتهىيى	ھەزماركراو					
٠.٠٦٦	١.٩٦٠	١.٨٣٩	٩٩٣	١٨.٢٩٥١	٧٧.٦٣٩٣	٥٩٦	يەكەم
				١٨.٣٢٩٥	٧٥.٤٦١٢	٣٩٩	دوووه

بەبۇچۇونى تویىزەر ئەوهەش ھۆکارى ئەوهەيە، كەبەشىيە كى گشتى لە قۆناغە جىاوازە كاندا ھەولڈەدرىت سوود لە تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوەندىكىردن وەربىگىرىت بەتايمەتى لە بەشە زانستىيە كاندا، كە تەكىنەلوجيا بەشىكى دانەپراوه لە بابهە تەكانى خويىندىيان.

٤.٣.٤ ئامانجى چوارەم: زانىنى ئاستى پالنەرى فيربوون لاي خويىندىكارانى زانكۆى سلىمانى بەشىيە كى گشتى.

دوای كۆكىردنەوە داتاکان و بەكارھىننانى بەرنامەي (SPSS) و ئامرازى ئامارى (One Sample T-Test) بۆ بەراوردىكىردى ناوهندى ژمیره يى نمۇونە تويىزىنەوە كە بەناوهندى گرىيمانه يى پىوانە كە، لەئەنجامدا دەركەوت، كە ناوهندى ژمیره يى بريتىيە لە (٦٣.٦١) بەرزترە لە ناوهندى گرىيمانه يى پىوانە كە، كە برىتى بولە (٥٤) بەلادانى پىوهرى (١٦.٥١). هەروهەن دەركەوت، كە بەهای (t) بريتىيە لە (١٢١.٥) لە ئاستى بەلگەدارى (٠.٠٥)، هەروهەن لە خشتهى (٢١) رۇونكراوه تەوه، واتە جىاوازى بەلگەدارى ئامارى بەدىدەكۈت و ناوهندى ژمیره يى گەورەترە لە ناوهندى گرىيمانه يى، ئەمەش ئەوهە دەردەخات كە پالنەرى فيربوون لە ئاستىيە كى بەرزدايە.

خشتەی(٢١): ئاستى پالنھرى لاي نموونەي توپىزىنەوەكە

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھاى تائى		نمرەي ئازاد	ناوهندى گريمانەيى	لادانى پىوهەرى	ناوهندى زەمیرەيى	نمواونە
	خشتەيى	ھەزماركراو					
٠.٠٠٠	١.٩٦٠	١٢١.٥٠٣	٩٩٤	٥٤	١٦.٥١	٦٣.٦١	٩٩٥

بەبۇچۇونى توپىزەر ھۆکارى ئەوهش بۇ ئەوه دەگەرېتەوه، كەخويىندكاران ھەست بەئاسوودەيى دەكەن و لەرۆزگارى ئەمروۇدا تەكەنلۈجىا ئاسانكارى تەواوى دابىنكردووه بۇ خويىندكاران و خويىندكاران حەز بەخويىندن و فيرىبوون دەكەن بەو ئومىدەي بگەن بەئامانجەكانيان و تاكىكى سوود بەخشى كۆمەلگەبن لەدواپرۆزدا.ئەم ئەنجامەش ھاوشىيەيە لەگەل توپىزىنەوەي (صابر، ٢٠٢١) و (حمد، ٢٠٢٠) و (سرحان، ٢٠١٥).

٤. ئامانجى پىنچەم: زانىنى جياوازى ئاستى پالنھرى فيرىبوون لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوه كانى (رەگەز و لقى خويىندن و قۇناغ).

١.٤.٤ زانىنى جياوازى ئاستى پالنھرى فيرىبوون لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىي گۆراوى رەگەز (نېر و مى).

دوای شىكىرنەوەي داتاكان بە بەكارھىنانى ئامرازى ئامارى T-Independent Sample Test) لەئەنجامدا دەركەوت، كەناوهندى زەمیرەيى ئاستى پالنھرى فيرىبوون لاي رەگەزى نېر برىتىيە لە (٥٩.٧٤) بەلادانى پىوهەرى (١٦.٤٥)، بەلام لاي رەگەزى مى ناوهندى زەمیرەيى گەيشتە (٦٥.٣٤) و بەلادانى پىوهەرى (١٦.٢٥). هەروەها بەھاى (t) برىتىيە لە (٥.٠٠٢) لەئاستى بەلگەدارى (٠.٠٥) بەنمرەي ئازادى (٩٩٣) هەروەك لەخشتەيى (٢٢) رۇونكراوه تەوهەليرەدا دەردەكەۋىت بەپىي گۆراوى رەگەز جياوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى پالنھرى فيرىبوون بەدى دەكرىت و جياوازىيەكەش لەبەرزەوەندى رەگەزى مىيە.

خشتہ‌ی (۲۲): درخستنی جیاوازی رهگه ز له ئاستی پالنھری فیربوون

ئاستی بەلگەدارى Sig	بەھاى تائى		نمرەي ئازاد	لادانى پیوهرى	ناوهندى ژمیرەبىي	زمارەدی نمواونە	رهگه ز
	خشتەبىي	ھەزمارکراو					
۰.۲۱۵	۱.۹۶۰	۰.۰۰۲	۹۹۳	۱۶.۴۵	۵۹.۷۴	۳۰۸	نېر
				۱۶.۲۵	۶۵.۳۴	۶۸۷	من

تۈيّزەر پىيى وايى، ئەو جیاوازىيە پەيوەندى بەبارو دۆخى ئابۇورى و كۆمەلايەتىيە وەھەيە بەجۇرىيەك، كە دواى تەواوكىدىنى خويىندىكاران ناتوانى بەزۈۋىي دابىمەززىن. ئەمەش واي لە خويىندىكارانى رهگەزى (نېر) كردووھ، كە ھاوشانى خويىندە كەيان ھەولى ئىشىكردىنى دىكە بىدەن، تاوهكە پېشت بەخۇيان بېھەستن بەپىچەوانەي رهگەزى مى، كەھەولىدەدات بۇ دەوروبەرى بسەلمىننەت كە كچانىش دەتوانن سەركە وتۈوبن لە خويىندىن و وەك رهگەزى نېر بىنە خاوهن بىروانامە و ئىشى خۆيان. ئەم ئەنجامەش ھاوشىۋەيە لەگەل توپىزىنەوەي (حمد، ۲۰۲۰) و (سرحان، ۲۰۱۷) و (شىبة، ۲۰۱۵) و (عبدالوهاب، ۲۰۱۴).

۲.۴.۴ زانىنى جیاوازى ئاستى پالنھری فیربوون لاي خويىندىكارانى زانكۆي سلىمانى بەپىيى گۆپراوى لقى خويىندىن(زانستى و مروۋقايەتى).

دواى شىكىرنەوەي داتاكان بە بەكارھىنانى ئامرازى ئامارى (Independent Sample T-) Test لە ئەنجامدا دەركەوت، كە ناوەندى ژمیرەبىي ئاستى پالنھری فیربوون لاي بەشه زانستىيە كان برىتىيە لە (۷۰.۳۸) بەلادانى پیوهرى (۱۰۰.۹)، بەلام لاي بەشه مروۋقايەتىيە كەن ناوەندى ژمیرەبىي گەيشتە (۵۸.۸۴) و بەلادانى پیوهرى (۱۸.۳۸). ھەروھا بەھاى (t) برىتىيە لە (۱۱.۵۶) لە ئاستى بەلگەدارى (۰.۰۰۵) بەنمرەي ئازادى (۹۹۳) ھەروھا لە خشتە (۲۳) رۇونكراوه تەوه. لىرەدا دەردەكەۋىت بەپىيى گۆپراوى لقى خويىندى جیاوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى پالنھری فیربوون بەدىدەكىيەت و جیاوازىيە كەش لە بەرزەوەندى لقى زانستىيە كانە.

خشتہ‌ی (۲۳): دھرخستنی جیاوازی بہش لہ ئاستی پالنہری فیربیون

ئاستی بهلگه‌داری Sig	بھائی تائی		نمرہ‌ی ئازاد	لادانی پیوه‌ری	ناوہندی زمیره‌بی	زمارہ‌ی نمودن	لقی خویندن
	خشتہ‌بی	ھے‌زمارکراو					
٠.٠٠٠	١.٩٦٠	١١.٥٦٤	٩٩٣	١٠.٠٩	٧٠.٣٨٩٣	٤١١	زانستی
				١٨.٣٨	٥٨.٨٤	٥٨٤	مرؤفایہ‌تی

بے‌بُچوونی تویژہ‌ر ئه‌وہش بُئه‌وہ دھگه‌ریتہ‌وہ، کہ بھشہ زانستی‌بی کان زیاتر گرنگی به خویندن ددھن و ئومیدیان زیاتر ھئیه بھوہی دوای تھواوکردنی خویندن بین بھ خاوہ‌نی ئیشی خویان.

٤.٣.٤ زانینی جیاوازی ئاستی پالنہری فیربیون لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی بھپیی گوراوی قوناغ (یہ‌کھم و دووھم).

دوای شیکردن‌وہی داتاکان بھ بھارھینانی ئامرازی ئاماری T-Independent Sample Test (لہئه‌نجامدا دھرکه‌وت، کہ ناوہندی زمیره‌بی ئاستی پالنہری فیربیون لای قوناغی یہ‌کھم بریتی‌بی له (٦٥.٤٣) بھ لادانی پیوه‌ری (١٦.٥٣)، بھ لام لای قوناغی دووھم ناوہندی زمیره‌بی گھیشتہ (٦٠.٨٧) و بھ لادانی پیوه‌ری (١٦.١١). ھه روہ‌ھا بھا (t) بریتی‌بی له (٤.٣٠٦) لہ ئاستی بھلگه‌داری (٠٠٥) بھ نمرہ‌ی ئازادی (٩٩٣) ھه روہ‌ک لہ خشتہ‌ی (٢٤) رونکراوہ‌تھوہ. لیرہدا دھرده کھویت بھپیی گوراوی قوناغ جیاوازی بھلگه‌داری ئاماری لہ ئاستی پالنہری فیربیون بھدی دھکریت و جیاوازی‌بی کھش لہ بھرزاوہ‌ندی قوناغی یہ‌کھم بھو.

خشتہی(۲۴): درخستنی جیاوازی بہش لہئاستی پالنہری فیربوون

لہئاستی بہ لگہداری Sig	بہہای تائی		نمرہی ٹازاد	ladani پیوہری	ناوہندی زمیرہبی	زمارہی نمواونہ	قوناغ
	خشتہبی	ہے ژمارکراو					
... 0.000	1.960	4.306	993	16.03	60.43	596	یہ کہم
				17.11	60.87	399	دوروہم

بہ بُوچونی تویّہر ہوکاری ئه وہش دھگہ ریتھوہ بُو ئه و جوش و خروشہ، کہ خویندکاران لہ سہ رہتا ی چوونہ زانکو ہے یانہ و دھیانہ ویت خویان وہ ک تاکیکی لیھاتو و دھربخہن.

۵.۴ ئامانجی شہشم: زانینی لہئاستی زیرہ کی ہے لچوونی لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی بہ گشتی.

دوای کوکردنہ وہی داتاکان و بہ کارہیئنانی بہ رنامہ (SPSS) و ئامرازی ئاماڑی (One Sample T-Test) بُو بہ راورد کردنی ناوہندی ڈمیرہبی نمواونہ تویزینہ وہ کہ بہ ناوہندی گریمانہبی پیوانہ کہ، کہ بربیتی بُوو لہ (۱۰۰.۲۳) بہ لادانی پیوہری (۲۲.۳۷). ہے روہا دھرکہ و، کہ بہہای (t) بربیتی بہ لہ (۱۳۵.۲۴۸) لہ لہئاستی بہ لگہداری (۰.۰۵)، ہے روہک لہ خشتہی (۲۰) روونکراوہ تھوہ و اتھ جیاوازی بہ لگہداری ئاماڑی بہ دیدہ کریت و ناوہندی ڈمیرہبی گہورہ ترہ لہ ناوہندی گریمانہبی، ئه مہش ئه وہ دھردہ خات زیرہ کی ہے لچوونی لہ لہئاستیکی بہ رزدا یہ.

خشتہی(۲۵): لہئاستی زیرہ کی ہے لچوونی لای نمواونہ تویزینہ وہ کہ

لہئاستی بہ لگہداری Sig	بہہای تائی		نمرہی ٹازاد	ناوہندی گریمانہبی	ladani پیوہری	ناوہندی ڈمیرہبی	نمواونہ
	خشتہبی	ہے ژمارکراو					
... 0.000	1.960	135.248	994	87	22.37	100.23	995

بہ بُوچونی تویّہر ہوکاری ئه وہش بُو ئه و دھگہ ریتھوہ، کہ خویندکاران ہے ست بہ ئاسوودہبی دکھن و لہ رُوڑگاری ئه مروڈا تھکنہ لوجیا ئاسانکاری تھواوی دابینکردووہ بُو خویندکاران و خویندکاران و ہے ست بہ ئاسوودہبی دکھن و ئومیدیکی زیاتریان ہے یہ بُو

ژیانی داها توویان ئەم ئەنجامەش ھاوشیوه يە لەگەل تويىزىنەوە كانى (سرحان، ۲۰۱۷) و (حسن، ۲۰۱۳) و (العلوان، ۲۰۱۰) و (بن جامع، ۲۰۱۰) و (الكىكى، ۲۰۱۰) و (بكرى، ۲۰۱۰).

- ٦.٤ ئامانجى حەوتهم : زانينى جياوازى ئاستى زيرەكى ھەلچوونى لاي خويندكارانى زانكۆي سليمانى بەپىي گۆراوه كانى (رەگەز و بەش و قۇناغ).
- ١.٦.٤ زانينى جياوازى ئاستى زيرەكى ھەلچوونى لاي خويندكارانى زانكۆي سليمانى بەپىي گۆراوى رەگەز(نېر و مى).

دوای شىكىرنەوە داتاكان بە بەكارهىنانى ئامرازى ئامارى T-Independent Sample Test (لەئەنجامدا دەركەوت، كەناوهندى ژمیرەي ئاستى زيرەكى ھەلچوونى لاي رەگەزى نېر بريتىيە لە ٩٧.١٨) بەladانى پىوهرى (٢٤.١٣)، بەلام لاي رەگەزى مى ناوهندى ژمیرەي گەيشتە (١٠١.٦٠) و بەladانى پىوهرى (٢٢.٩١). ھەروەها بەھاى (t) بريتىيە لە ٢.٧٦٨ (لەئاستى بەلگەدارى (٩٩.٣) بەنمرەي نازادى (٢٦) ھەروەك لەخشتەي) ٢٦ روونكراوه تەوه لىرەدا دەردەكە ويىت بەپىي گۆراوى رەگەز جياوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى زيرەكى ھەلچوونى بەدى دەكىيەت و جياوازىيەكەش لە بەرزەوەندى رەگەزى مىيە.

خشتەي (٢٦): دەرخستنى جياوازى رەگەز لەئاستى زيرەكى ھەلچوونى

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھاى تائى		نمرەي ئازاد	لادانى پىوهرى	ناوهندى ژمیرەي	زمارەي نمواونە	رەگەز
	خشتەي	ھەزمازكراو					
٠.٠٠٦	١.٩٦٠	٢.٧٦٨	٩٩.٣	٢٤.١٣	٩٧.١٨	٣٠.٨	نېر
				٢٢.٩١	١٠١.٦٠	٦٨٧	مى

توبىزەر پىي وايە ئە و جياوازىيە پەيوەندى بەبارو دۆخى ئابورو و كۆمەلايەتىيەوە ھەيە بە جۆرىك، كە خويندكارانى رەگەزى مى زياتر كۆمەلايەتى و بەسۆزتن بەرامبهر بەھاپرى و دەرورى بەريان. ئەم ئەنجامەش ھاوشىوه يە لەگەل تويىزىنەوە كانى (حسن، ۲۰۱۳) و (العلوان، ۲۰۱۰).

۲.۶.۴ زانینی جیاوازی ئاستى زيرهکى هلچوونى لاي خويىندكارانى زانكوى سليمانى بېپىي گۇراوى لقى خويىندن(زانستى و مرۆقايەتى).

دواى شىكىرنەوهى داتاكان بە بەكارھىنانى ئامرازى ئامارى (Independent Sample T-Test) لەئەنجامدا دەركەوت، كەناوهندى ژمیرەيى ئاستى زيرهکى هلچوونى لاي بەشە زانستىيە كان برىتىيە لە (111.96) بەladانى پىوهرى (14.028)، بەلام لاي بەشە مرۆقايەتىيە كان ناوهندى ژمیرەيى گەيشتە (91.98) و بەladانى پىوهرى (25.064)، كەروھا بەھا (t) برىتىيە لە (14.626) لە ئاستى بەلگەدارى (0.005) بەنمرەي ئازادى (993) كەروھك لە خشتە (27) رۇونكراوهتە و، لىرەدا دەردەكەوېت بېپىي گۇراوى بەش جیاوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى زيرهکى هلچوونى بەدیدەكرىت و جياوازىيە كەش لە بەرزەوهندى بەشى زانستىيە.

خشتە (27): دەرخستنى جیاوازى بەش لە ئاستى زيرهکى هلچوونى

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھا تائى		نمرەي ئازاد	لادانى پىوهرى	ناوهندى ژمیرەيى	ئامارەي نمۇونە	بەش
	خشتەيى	ھەزماركراو					
0.000	1.960	14.626	993	14.028	111.96	411	زانستى
				25.064	91.98	584	مرۆقايەتى

بەبۇچوونى توپىزەر ئەوهش بۆئەوه دەگەریتە و، كەبەشە زانستىيە كان زياتر گرنگى بەخويىندن دەدەن و زياتر ھاوكاري و كاري بەكۆمەل ھەيە لە نىوانياندا. ئەوهش وادەخوازىت، كەھەست بەكىشە و گرفته كانى يەكتىر بىكەن و ھاوسۇزى بۆ يەكتىر دەربىزىن.

۳.۶.۴ زانينى جیاوازى زيرهکى هلچوونى لاي خويىندكارانى زانكوى سليمانى بېپىي گۇراوى قۇناغ(يەكەم و دوووهەم).

دواى شىكىرنەوهى داتاكان بە بەكارھىنانى ئامرازى ئامارى (Independent Sample T-Test) لەئەنجامدا دەركەوت، كەناوهندى ژمیرەيى ئاستى زيرهکى هلچوونى لاي قۇناغى يەكەم برىتىيە لە (10.217) بەladانى پىوهرى (22.97)، بەلام لاي قۇناغى دوووهەم ناوهندى ژمیرەيى گەيشتە (97.34) و بەladانى پىوهرى (23.79). كەروھا بەھا (t) برىتىيە لە (3.207) لە ئاستى بەلگەدارى (0.005) بەنمرەي ئازادى (993) كەروھك لە خشتە (28) رۇونكراوهتە و، لىرەدا دەردەكەوېت بېپىي گۇراوى قۇناغ جیاوازى بەلگەدارى ئامارى لە ئاستى زيرهکى هلچوونى بەدى دەكىرىت و جياوازىيە كەش لە بەرزەوهندى قۇناغى يەكەم بۇو.

خشته‌ی(۲۸): ده رخستنی جیاوازی بهش له ئاستى زيره‌کى هەلچوونى

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھاى تائى		نمرەي ئازاد	لادانى پىوهرى	ناوهندى زەمیرەھى	زمارەھى نمواونە	قۇناغ
	خشته‌يى	ھەزماركراو					
٠.٠٠١	١.٩٦٠	٣.٢٠٧	٩٩٣	٢٢.٩٧	١٠٢.١٧	٥٩٦	يەكەم
				٢٣.٦٩	٩٧.٣٤	٣٩٩	دۇوھەم

بە بۆچوونى تویىزەر ھۆکارى ئەۋەش دەگەرېتەوە بۆ ئە و جۆش و خرۇشە، كە خويىندكاران لە سەرەتاي چوونە زانكۆ ھەيانە و دەيانە ويىت ھاۋىيەتى نۇئى دروست بىھن و خۆيان لە تەنيا يى ٻۈزگارى بىكەن، چونكە ھەست دەكەن، كە زانكۆ پىويىستى بەھاوا كارى و كارى بە گروپ ھە يە.

٧.٤ ئامانجى ھەشتەم: زانينى ژمارەھى كاتزەمیرەكانى بە كارھىننانى ِرۆزانەي تەكەنە لۆجيای زانيارى و پەيوندىكىردن لاي خويىندكارانى زانكۆي سلىمانى و زانينى جياوازى لە نىوانيان لە ئاستى (پالنەرى فىربۇون و زىرەكى ھەلچوون) بە پىيى ژمارەھى كاتزەمیرەكانى بە كارھىننانى ICT.

دواي شىكىرنەوە داتاكان بە پىشىت بە سەتن بەزمارەھى دووبارە بۇونەوە وەلامە كان(Frequencies) بۆ دۆزىنەوە ژمارەھى دووبارە بۇونەوە كاتزەمیرەكان و رىيىزە سەدیان لە ئەنجامدا دەركەوت لە (٤٤.٤)، كە دە كاتە (١٤٣) خويىندكار لە نمواونە تۈيىزىنەوە كە (١ - ٢) كاتزەمیر تەكەنە لۆجيای زانيارى و پەيوندىكىردن بە كاردهھىنن. ھە روەھا لە (٣٣.١) دە كاتە (٣٢٩) خويىندكار لە نمواونە تۈيىزىنەوە كە (٣ - ٤) كاتزەمیر تەكەنە لۆجيای زانيارى و پەيوندىكىردن بە كاردهھىنن. ھە روەھا لە (٣٣.٧) دە كاتە (٣٣٥) خويىندكار لە نمواونە تۈيىزىنەوە كە (٥ - ٦) كاتزەمیر تەكەنە لۆجيای زانيارى و پەيوندىكىردن بە كاردهھىنن و لە (١٨.٩) دە كاتە (١٨٨) خويىندكار لە نمواونە تۈيىزىنەوە كە (لە ٧ كاتزەمیر زىاتر) تەكەنە لۆجيای زانيارى و پەيوندىكىردن بە كاردهھىنن، وەك لە خشته‌يى (٢٩) رۇونكراوە تەوە.

خشته‌ی(۲۹): بیژه‌ی سه‌دی کاتزمیری به کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوهندیکردن لای نموونه که تویزینه‌وهکه

بیژه‌ی سه‌دی	زماره‌ی دووباره بیونه ووه	کاتزمیره کانی به کارهینان
%۱۴.۴	۱۴۳	۲ - ۱ کاتزمیر
%۳۳.۱	۳۲۹	۴ - ۳ کاتزمیر
%۳۳.۷	۳۳۵	۶ - ۵ کاتزمیر
%۱۸.۹	۱۸۸	له ۷ کاتزمیر زیاتر

۱.۷.۴ زانینی جیاوازی له نیوانیان خویندکاران له ئاستی پالنهری فیربوون و به‌پیی ژماره‌ی کاتزمیره کانی به کارهینانی ICT.

دوای شیکردن‌وهی داتاکان به به کارهینانی ئامرازی ئاماری (one way ANOVA) له ئه نجامدا ده رکه‌وت، به‌های (f) بریتییه‌له (۰.۶۸۰) و نمره‌ی ئازادی له نیوان گروپه کان (۳) له ناو گروپه کان (۹۹۱) له ئاستی به‌لگه‌داری (۰.۰۵)، هه‌روهک له خشته‌ی (۳۰)، (۳۱) یونکراوه‌ته‌وه. واته‌جیاوازی به‌لگه‌داری ئاماری به‌پیی ژماره‌ی کاتزمیره کانی به کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوهندیکردن له ئاستی پالنهری فیربوون لای خویندکارانی زانکوئی سلیمانی به‌دیده‌کریت.

خشته‌ی(۳۰): ناوه‌ندی ژمیره‌بیی و لادانی پیوه‌ری بو کاتزمیره کانی به کارهینان و جیاوازیبیان له ئاستی پالنهری فیربووندا

لادانی پیوه‌ری	ناوه‌ندی ژمیره‌بیی	زماره‌ی نموونه	کاتزمیره کانی به کارهینان
۱۹.۶۴	۵۶.۸۳	۱۴۳	۲ - ۱ کاتزمیر
۱۶.۸۷	۶۴.۷۷	۳۲۹	۴ - ۳ کاتزمیر
۱۰.۰۹	۶۴.۰۱	۳۳۵	۶ - ۵ کاتزمیر
۱۴.۴۸	۶۰.۱۱	۱۸۸	له ۷ کاتزمیر زیاتر

خشته‌ی(۳۱): جیاوازی نیوان کاتزمیری به کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوهندیکردن له ئاستی پالنهری فیربوون

ئاستی به‌لگه‌داری ئاماری ۰.۰۵	ئاستی به‌لگه‌دار (Sig)	به‌های (F)	دوچای ناوه‌ندی ژمیره‌بیی	نمره‌ی ئازادی	کۆی دووجاکان	ئاستی پالنهری فیربوون
به‌لگه‌داره	۰.۰۰۰	۹.۶۸۰	۲۵۷۲.۴۶۳	۳	۷۷۱۷.۳۹	له نیوان گروپه کاندا
			۲۶۰.۷۵۷	۹۹۱	۲۶۳۳۶۰.۰۸۸	له ناو گروپه کاندا
				۹۹۴	۲۷۱۰۸۲.۴۷۸	کۆی گشتی

بۇ تەواوگىرىنى ئەنجامىھ كانى شىكارى جياوازى يەك ئاراسته توپۇزىر پىشى بەستووه بېياساى(LSD)، بۇ زانينى كاتزميرە كانى بەكارھىنانى تەكىنەلوجيات زانىيارى و پەيوەندىيىكىرىن و جياوازىيابان لەئاستى پالنەرى فيربۇوندا، ھەروەك لە خىشتەي (٣٢) خراوەتە روو. لە ئەنجامدا دەركەوت جياوازى بەلگەدارى ئامارى ھەيە لە نىوان كاتزميرە كانى بەكارھىنانى تەكىنەلوجيات زانىيارى و پەيوەندىيىكىرىن و جياوازىيابان لەئاستى پالنەرى فيربۇوندا لە نىوان كاتزميرى (١ - ٢) لە گەل (٣ - ٤) كاتزمير و لە گەل (٥ - ٦) كاتزمير و لە (٧) كاتزمير زياتر و جياوازىيە كەش لە بەرزەندى (٣ - ٤) و (٥ - ٦) و (لە ٧ كاتزمير زياتر) بۇو، بەلام جياوازى بەلگەدارى ئامارى نىيە لە نىوان كاتزميرى بەكارھىنانى تەكىنەلوجيات زانىيارى و پەيوەندىيىكىرىن و جياوازىيابان لە ئاستى پالنەرى فيربۇوندا لە نىوان كاتزميرى (٢ - ٣) كاتزمير و (٤ - ٥) كاتزمير و (٧) كاتزمير زياتر لە بەرئەۋەلى لە ئاستى بەلگەدارى (٠٠٥) بەرزىرە.

خىشتەي (٣٢): ڈمارەت كاتزميرە كانى بەكارھىنان و جياوازىيابان لە ئاستى پالنەرى فيربۇون بەپىيى ياساى (LSD)

ئاستى بەلگەدارى Sig	ھەلەي پىوانەيى	جياوازى نیوان دوو ناوەندى (I-J)	ناوەندى زەمیرھىي	ڈمارە	بەكارھىنانى ماوەتى (J)	بەكارھىنانى ماوەتى (I)
٠.٠٠٠	١.٦٣٢٨٥	-٧.٩٤٥٩٥*	٥٦.٨٣	١٤٣	٤ - ٣	٢ - ١
٠.٠٠٠	١.٦٢٨٤٢	-٧.٦٨٤٢٥*			٦ - ٥	
٠.٠٠٠	١.٨٠٨٨٨	-٨.٢٧٩٥٣*			لە ٧ زياتر	
٠.٠٠٠	١.٦٣٢٨٥	٧.٩٤٥٩٥*	٦٤.٧٧	٣٢٩	٢ - ١	٤ - ٣
٠.٨٣٦	١.٢٦٥٣٤	٠.٢٦١٧٠			٦ - ٥	
٠.٨٢٣	١.٤٩٠٤٣	-٠.٣٣٣٥٩			لە ٧ زياتر	
٠.٠٠٠	١.٦٢٨٤٢	٧.٦٨٤٢٥*	٦٤.٥١	٣٣٥	٢ - ١	٦ - ٥
٠.٨٣٦	١.٢٦٥٣٤	-٠.٢٦١٧٠			٤ - ٣	
٠.٦٨٩	١.٤٨٥٥٧	-٠.٥٩٥٢٨			لە ٧ زياتر	
٠.٠٠٠	١.٨٠٨٨٨	٨.٢٧٩٥٣*	٦٥.١١	١٨٨	٢ - ١	لە ٧ زياتر
٠.٨٢٣	١.٤٩٠٤٣	-٠.٣٣٣٥٩			٤ - ٣	
٠.٦٨٩	١.٤٨٥٥٧	٠.٥٩٥٢٨			٦ - ٥	

ئەمەش ماناي وايە خويىندكاران تاوەكۈزۈتىنەن تەكىنەلوجيات زانىيارى و پەيوەندىيىكىرىن بەكاربەھىن ئاستى پالنەرى فيربۇونىان بەرزىرە، بە بۆچۈونى توپۇزىر ئەمەش بۇ ئەۋە دەگەرېتىھە، كە خويىندكاران سوود لە وکاتە وەردەگىرن، كە لە بەكارھىننانى تەكىنەلوجيات

زانیاری و په یوه ندیکردن به سه ری ده بن بو فیربوون به تایبیهت له ریگهی یوتیوب و ههندیاک په یج و سایتی په روهردهی و فیركاریه و ۵.

٢.٧.٤ زانینی جیاوازی له نیوانیان خویندکاران له ئاستی زیرهکی هه لچوونی و به پیی ڦمارهی کاتزمیره کانی به کارهینانی ICT .

دوای شیکردن وهی داتاکان به به کارهینانی ئامرازی ئاماری(One way ANOVA) له ئهنجامدا ده رکه و ت، به های(f) بریتیبه له(10.٥١٧) و نمرهی ئازادی له نیوان گروپه کان(٣) له ناو گروپه کان(٩٩١) له ئاستی به لگه داری(٠٠٥)، هه روک له خشتهی(٣٤)، (٣٣) روونکراوهه و ۵. و اته جیاوازی به لگه داری ئاماری به پیی ڦمارهی کاتزمیره کانی به کارهینانی ته کنه لوچیای زانیاری و په یوه ندیکردن له ئاستی زیرهکی هه لچوونی لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی به دیده کریت.

خشتهی(٣٣): ناوهندی ڦمیره بی و لادانی پیوه ری بو کاتزمیره کانی به کارهینان و جیاوازیان له ئاستی زیرهکی هه لچوونی

کاتزمیره کانی به کارهینان	زمارهی نمونه	ناوهندی ڦمیره بی	لادانی پیوه ری
١ - ٢ کاتزمیر	١٤٣	٩٠.٣٩	٢٧.٧٦
٣ - ٤ کاتزمیر	٣٢٩	١٠٠.٩٩	٢٢.٧٢
٥ - ٦ کاتزمیر	٣٣٥	١٠٢.٠١١	٢١.٨٢
لہ ٧ کاتزمیر زیاتر	١٨٨	١٠٣.٢٢	٢١.٧٦

خشتهی(٣٤): جیاوازی نیوان کاتزمیری به کارهینانی ته کنه لوچیای زانیاری و په یوه ندیکردن له ئاستی زیرهکی هه لچوونی

ئاستی پالنه ری فیربوون	کوئی دووجاکان	نمرهی ئازادی	دوچای ناوهندی ڦمیره بی	بے لگه دار (F)	ئاستی بے لگه دار (Sig)	ئاستی بے لگه داری ئاماری
له نیوان گروپه کاندا	١٦٧٦٢.١٣٢	٣	٥٥٨٧.٣٧٧	١٠.٥١٧	٠.٠٠٠	بے لگه داره
له ناو گروپه کاندا	٥٢٦٤٧٦.٨٣٧	٩٩١	٥٣١.٢٥٨			
کوئی گشتی	٥٤٣٢٣٨.٩٦٩	٩٩٤				

بو ته واوکردنی ئهنجامه کانی شیکاری جیاوازی يهك ئاراسته تویژه ر پشتی به ستوهه به یاسای(LSD)، بو زانینی کاتزمیره کانی به کارهینانی ته کنه لوچیای زانیاری و په یوه ندیکردن

و جیاوازیابان له ئاستى پالنھرى فېربۇوندا،ھەروھك له خشته‌ی (٣٥) خراوهه ته روو. لە نجامدا دەركەوت جیاوازى بە لگەدارى ئامارى ھە يە له نیوان كاتزمىرە كانى بە كارھىننانى تەكىنە لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىيىرىن و جیاوازیابان له ئاستى زيرەكى هەلچوونى له نیوان كاتزمىرى (١ - ٢) لە گەل (٣ - ٤) كاتزمىر و لە گەل (٥ - ٦) كاتزمىر زياتر و لە (٧) كاتزمىر زياتر و جیاوازىيە كەش لە بەرزە وەندى (٣ - ٤) و (٥ - ٦) و لە (٧) كاتزمىر زياتر بۇو، بەلام جیاوازى بە لگەدارى ئامارى نىيە له نیوان كاتزمىرى بە كارھىننانى تەكىنە لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىيىرىن و جیاوازیابان له ئاستى زيرەكى هەلچوونى له نیوان كاتزمىرى (٢ - ٣) كاتزمىر و (٤ - ٥) كاتزمىر و (٧) كاتزمىر زياتر لە بەرئە وەدى له ئاستى بە لگەدارى (٠٠٥) بە رىزتە.

خشته‌ی (٣٥): ژمارەي كاتزمىرە كانى بە كارھىننان و جیاوازیابان له ئاستى زيرەكى هەلچوونى بە پېتى
(LSD) ياساي

ئاستى بە لگەدارى Sig	ھەلەي پېوانەبى	جياوازى نیوان دوو ناوهند (I-J)	ناوهندى زىمېرەبى	ژمارە	بە كارھىننانى ماوهە (J)	بە كارھىننانى ماوهە (I)
٠.٠٠٠	٢.٣٠٨٦٥	-١٠.٥٩٥٣٢*	٩٠.٣٩	١٤٣	٤ - ٣	٢ - ١
٠.٠٠٠	٢.٣٠٢٣٨	-١١.٦١٣٣٤*			٦ - ٥	
٠.٠٠٠	٢.٥٥٧٥٢	-١٢.٨٢٤٨٠*			لە ٧ زياتر	
٠.٠٠٠	٢.٣٠٨٦٥	١٠.٥٩٥٣٢*	١٠٠.٩٩	٣٢٩	٢ - ١	٤ - ٣
٠.٥٦٩	١.٧٨٩٠٣	-١.٠١٨٠٢			٦ - ٥	
٠.٢٩٠	٢.١٠٧٢٧	-٢.٢٢٩٤٨			لە ٧ زياتر	
٠.٠٠٠	٢.٣٠٢٣٨	١١.٦١٣٣٤*	١٠٢.٠١١	٣٣٥	٢ - ١	٦ - ٥
٠.٥٦٩	١.٧٨٩٠٣	١.٠١٨٠٢			٤ - ٣	
٠.٥٦٤	٢.١٠٠٤٠	-١.٢١١٤٦			لە ٧ زياتر	
٠.٠٠٠	٢.٥٥٧٥٢	١٢.٨٢٤٨٠*	١٠٣.٢٢	١٨٨	٢ - ١	لە ٧ زياتر
٠.٢٩٠	٢.١٠٧٢٧	٢.٢٢٩٤٨			٤ - ٣	
٠.٥٦٤	٢.١٠٠٤٠	١.٢١١٤٦			٦ - ٥	

ئەمەش ماناي وايە خويىندكاران، تاوهك زياتر تەكىنە لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىيىرىن بە كاربەھىنن ئاستى زيرەكى هەلچوونيان بە رىزتە، بە بۆچوونى توپىزەر ئەمەش بۇ ئە وە دەگەریتە وە، كە تەكىنە لۆجيائى زانىارى و پەيوەندىيىرىن رۆلى هەبووه لە هوشياركردنە وە

تاك و پشت بهستن به خود و زیابوونی گيانى هاوكاريکردن و خوگونجاندن و ريزگرتن لههستى كه سانى ديكه و يارمه تيدانيان له كاتى پيوسيت.

۸.۴ ئامانجي نويهم: زانيني په يوهندى نيوان ئاستى بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و په يوهندىكىرىن(ICT) و پالنەرى فيربوون لاي خويندكارانى زانكۆي سليمانى.

دواي كۆكىرنەوهى داتاكان و بەكارهينانى بەرنامهى(SPPS) و ئامرازى ئامارى(Person) لە ئەنجامدا دەركەوت بەهای په يوهندى پيرسون(Person) لە نيوان ئاستى بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و په يوهندىكىرىن و پالنەرى فيربوون بريتى بولە(0.771) لە ئاستى بەلگەدارى ئامارى(0.000) و ريزههى هەلە(0.005)، واتە په يوهندىيەكى پۆزه تيقى راسته وانه يە له نيوان ئاستى بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و په يوهندىكىرىن و پالنەرى فيربووندا، ئەمەش ئەوه دەگەيەنىت، هەتا ئاستى بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و په يوهندىكىرىن بەرزبىت پالنەرى فيربوون بەرzedه بىتەوه و بەپىچەوانەشەوه راسته، بەلام بۆ دلىابوون لە بەلگەدارى ئامارى ئەم په يوهندىيە توېزەر تاقىكىرنەوهى تائى(t) تايىبەت بەهاوكۆلکەي په يوهندى پيرسون(معامل ارتباط بيرسون) بەكارهينانى بەپشت بهستن بەرنامهى ئامارى(SPPS)، كە ئەنجامەكەي لە خشته ئىمارە(36) دا خراوه تە رwoo.

خشته ئى(36): دەرخستنى په يوهندى نيوان ئاستى بەكارهينانى تەكەلوجيات زانيارى و په يوهندىكىرىن و پالنەرى فيربوون

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەهای تائى		بەهای هاوكۆلکەي په يوهندى	لادانى پيوهورى	ناوهندى زىمېرەيى	زماھى نمۇونە	گۆراوه کان
	خشته بىي	ھەزىمارکراو					
0.000	1.96	34.853	0.771	18.33	76.76	995	ئاستى بەكارهينانى ICT
				16.01	63.61		پالنەرى فيربوون

توېزەر پىيى وايه، ئەم په يوهندىيە بەھىزە ئەوه دەردەخات، كە خويندكاران توانيويانه سوود لە تەكەلوجيات زانيارى و په يوهندىكىرىن وەربگەن بۆ فيربوون و هانيان دەدات بۆ خويندن.

۹.۴ ئامانجى دەيەم: زانينى پەيوەندى نىوان ئاستى بەكارھىنانى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن (ICT) و زيرەكى ھەلچوونى لاي خويىندىكارانى زانكۆى سلىمانى.

دواى كۆكىرنە وەدى داتاكان و بەكارھىنانى بەرnamە (SPSS) و ئامرازى ئامارى (Person) بەكارھىنانى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن و زيرەكى ھەلچوونى برىتى بۇ لە (0.751) لە ئاستى بەلگەدارى ئامارى (0.000) و رېزەتى ھەل (0.005). واتە پەيوەندىيەكى پۈزەتىقى راستەوانە يە لەنیوان ئاستى بەكارھىنانى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن و زيرەكى ھەلچوونى، ئەمەش ئەو دەگەيەنىت ھەتا ئاستى بەكارھىنانى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن بەرزىتىتە و بەپىچەوانە شەوه راستە، بەلام بۇ دلىبابۇن لەبەلگەدارى ئامارى ئەم پەيوەندىيە توېزەر تاقىكىرنە وەدى تائى (t) تايىھەت بەھاوكۈلکەي پەيوەندى پېرسۇن (معامل اتباط بېرسۇن) بەكارھىنابەپشت بەستن بەرnamە ئامارى (SPSS) كەنەنچامەكەي لەخشتە ژمارە (37) دا خراوەتە رۇو.

خشتە (37): دەرخستى پەيوەندى نىوان ئاستى بەكارھىنانى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن و زيرەكى ھەلچوونى

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھاى تائى		بەھاى ھاوكۈلکەي پەيوەندى	لادانى پېۋەرى	ناوەندى زمىرەيى	ژمارە نمۇونە	گۆپاوەكان
	خشتەيى	ھەزماركراو					
....	1.96	47.866	0.751	18.33	76.76	995	ئاستى بەكارھىنانى ICT
				22.37	100.23		زيرەكى ھەلچوونى

توېزەر پىيى وايە، ئەم پەيوەندىيە بەھىزە ئەو دەردەخات، كە خويىندىكاران توانىييانە سوود لە تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوەندىكىرىن وەربىگىن، تاوه كۆ زىاتر بېۋايان بەخويان ھەبىت و ھەست بەئاسوودەيى بىكەن و گىانى ھاوكارى و يارمەتىدان گەشەبکات لايىان.

۱۰.۴ ئامانجى يازدههەم: زانينى پەيوەندى نىوان پالنەرى فيربوون و زيرەكى هەلچوونى لاي خويىندكارانى زانكۆي سليمانى.

دوای كۆكىدنه وەدى داتاکان و بەكارھىنانى بەرnamەم (SPSS) و ئامرازى ئامارى (Person) (Correlation) لەئەنجامدا دەركەوت بەھاپەيوەندى پېرسۆن (Person) لە نىوان ئاستى پالنەرى فيربوون و زيرەكى هەلچوونى برىتى بولو له (0.864). لەئاستى بەلگەدارى ئامارى (0.000) و رىزەتى (0.005). واتە پەيوەندىيەكى پۆزەتىقى راستەوانە يە لەنیوان ئاستى پالنەرى فيربوون و زيرەكى هەلچوونىدا، ئەمەش ئەم دەگەيەنىت، هەتا ئاستى پالنەرى فيربوون بەرزبىت زيرەكى هەلچوونى بەرزدەبىتەوە و بەپىچەوانەشەوە راستە، بەلام بۆ دلىابۇون لەبەلگەدارى ئامارى ئەم پەيوەندىيە توىزەر تاقىكىردنە وە تائى (t) تايىيەت بەھاوكۆلکەي پەيوەندى پېرسۆن (معامل اتباط بېرسۆن) بەكارھىنا بەپشت بەستن بە بەرnamەم ئامارى (SPSS)، كەئەنجامەكەي لە خشتهى زمارە (38) دا خراوەتە رwoo.

خشتهى (38): دەرخستنى پەيوەندى نىوان ئاستى پالنەرى فيربوون و زيرەكى هەلچوونى

ئاستى بەلگەدارى Sig	بەھاپەيوەندى		بەھاپەيوەندى هاوكۆلکەي	لادانى پېۋەرى	ناوەندى زەمیرەيى	زمارەنى نمۇونە	گۈراوه کان
	خشتهىيى	ھەزماركراو					
0.000	1.96	93.799	0.864	23.37	63.61	995	پالنەرى فيربوون
				16.01	100.23		زيرەكى ھەلچوونى

توىزەر پىيى وايە، ئەم پەيوەندىيە بەھېزە بۆ ئەم دەگەرېتەوە، كە ئەم دوو چەمكە گىرنگ و پەيوەندىدارن بەيەكەوە، ھەركاتىك خويىندكار پالنەرى فيربوونى ھەبۇو، ئەوا زيرەكى هەلچوونىشى بەرزدەبىت و گەشەدەكەت وە بەپىچەوانەشەوە.

11.4 ئامانجى دوازدەھەم: زانينى زمارەي خويىندكارانى نموونەي وەرگىراو بۆ توىزىنە وە كە و رىزەتى سەدييان بەپىي كۆلىچەكان بۆ خويىندكارانى زانكۆي سليمانى و زانينى جياوازى لەنیوان خويىندكاران لە ئاستى (بەكارھىنانى

ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن، پالن‌ه‌ری فیربیوون، زیره‌کی هه‌لچوونی) به‌پیی جیاوازی کولیجه‌کان.

دوای شیکردن‌وهی داتاکان به‌پشت به‌ستن به‌زماره‌ی دووباره بونه‌وهی وه‌لامه‌کان(Frequencies) بـ دوزینه‌وهی زماره‌ی دووباره بونه‌وهی زماره‌ی خویندکارانی کولیجه‌کان و ریزه‌ی سه‌دیان له‌نظامدا ده‌رکه‌وت له(9.2%) که‌ده‌کاته(92) خویندکار له‌نمونه‌ی تویزینه‌وهکه له‌کولیجی ئه‌ندازیاری بون. هه‌روه‌ها له(7.8%) ده‌کاته(177) خویندکار له‌نمونه‌ی تویزینه‌وهکه له‌کولیجی زانست بون، هه‌روه‌ها له(8%) ده‌کاته(80) خویندکار له‌نمونه‌ی تویزینه‌وهکه له‌کولیجی په‌روه‌رده زانسته‌کان بـون و له(19.5%) ده‌کاته(194) خویندکار له‌نمونه‌ی تویزینه‌وهکه له‌کولیجی زانسته مروقا‌یاه‌تیه‌کان بون. هه‌روه‌ها له(33.4%) ده‌کاته(332) خویندکار له‌نمونه‌ی تویزینه‌وهکه له‌کولیجی په‌روه‌رده‌ی بنه‌رهت بون و له(12.1%) ده‌کاته(120) خویندکار له‌نمونه‌ی تویزینه‌وهکه له‌کولیجی زمان بون وهک له‌خسته‌ی(39) رونکراوه‌ته‌وه.

خسته‌ی(39): زماره‌ی دووباره بونه‌وه و ریزه‌ی سه‌دی نمونه‌ی تویزینه‌وهکه به‌پیی کولیجه‌کان

ریزه‌ی سه‌دی	زماره‌ی دووباره بونه‌وه	کولیج
9.2	92	ئه‌ندازیاری
7.8	177	زانست
%8	80	په‌روه‌رده زانسته‌کان
%19.5	194	زانسته مروقا‌یاه‌تیه‌کان
%12.1	120	زمان
%33.4	332	په‌روه‌رده‌ی بنه‌رهت

1.11.4 زانینی جیاوازی له‌نیوان خویندکاراندا له‌ئاستی به‌کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن به‌پیی جیاوازی کولیجه‌کان:

دوای شیکردن‌وهی داتاکان به به‌کارهینانی ئامرازی ئاماری one way ANOVA (له‌ئه‌نظامدا ده‌رکه‌وت، به‌های F) بـ بریتییه‌له(119.490) و نمره‌ی ئازادی له‌نیوان گروپه‌کان(5) له ناو گروپه‌کان(989) له‌ئاستی به‌لگه‌داری(0.000)، هه‌روه‌ک له‌خسته‌ی(40)، (41) رونکراوه‌ته‌وه. واته‌جیاوازی به‌لگه‌داری ئاماری به‌پیی زماره‌ی خویندکارانی کولیجه‌کان له‌ئاستی

به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن لای خویندکارانی زانکوی سلیمانی به دیده کریت.

خشته‌ی (۴۰): ناوهندی ژمیره‌ی و لادانی پیوه‌ری بُو کولیجه کان و جیاوازیبیان له ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن

کولیج	زماره‌ی نمونه	ناوهندی ژمیره‌ی	ladani piyohari
ئهندازیاری	۹۲	۸۶.۰۵۴۳	۱۴.۰۰۸۹
زانست	۱۷۷	۸۸.۰۴۵۲	۱۲.۹۶۷۱
په روهرده زانسته کان	۸۰	۸۴.۲۲۵۰	۱۳.۷۹۲۲
زانسته مرۆقاچه تیه کان	۱۹۴	۵۹.۶۰۳۱	۱۶.۲۲۵۴
زمان	۱۲۰	۶۲.۱۴۱۷	۱۳.۴۶۸۴
په روهرده بنه‌رهت	۴۴۲	۸۱.۷۹۰۸	۱۴.۸۸۵۴

خشته‌ی (۴۱): جیاوازی نیوان کولیجه کان له ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن

به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن	کوی دووجاکان	نمره‌ی ئازادی	دوجا ناوهندی ژمیره‌ی	به های (F)	ئاماری بله‌گه‌داری
له نیوان گروپه کاندا	۱۲۵۷۸۴.۸۱۸	۵	۲۵۱۵۶.۹۶۴	۱۱۹.۴۹۰	به لگه‌داره
له ناو گروپه کاندا	۲۰۸۲۱۹.۶۲۱	۹۸۹	۲۱۰.۰۵۳۶		
کوی گشتى	۳۳۴۰۰۴.۴۳۸	۹۹۴			

بو ته اوکردنی ئهنجامه کانی شیکاری جیاوازی يەك ئاراسته توییزه رپشتی به ستوده به یاسای (LSD)، بو زانینی ژماره‌ی خویندکارانی کولیجه کان و جیاوازیبیان له ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن، هه روهدک له خشته‌ی (۴۲) خراوه‌تە رۇو. له ئهنجامدا دركەوت جیاوازی بله‌گه‌داری ئاماری هەيە له نیوان کولیجه کان و جیاوازیبیان له ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن له نیوان کولیجه کانی (ئهندازیاری) و (زانست) و (په روهرده زانسته کان) له گەل (زانسته کولیجی) (ئهندازیاری) و (زانست) و (په روهرده بنه‌رهت) و جیاوازیه كەش له بەرزەوەندی مرۆقاچه تیه کان) و (زمان) و (په روهرده بنه‌رهت) و جیاوازیه كەش له بەرزەوەندی کولیجى (ئهندازیاری) و (زانست) و (په روهرده زانسته کان) بۇو، بەلام جیاوازی بله‌گه‌داری ئاماری نېيە له ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن له نیوان کولیجە کانی (ئهندازیاری) و (زانست) و (په روهرده زانسته کان) له ئاستی بله‌گه‌دارى (۰.۰۵) بەرزىرە.

خشتی(٤٢): ژماره‌ی خویندکارانی کولیج کان و جیاوازیان لهئاستی به کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و
په‌یوه‌ندیکردن به‌پیی یاسای(LSD)

ؤاستی بەلگه‌داری Sig	هله‌ی پیوانه‌یی	جيوازی نیوان دوو ناوه‌ند (I-J)	ناوه‌ندی ژمیره‌یی	ژماره	کولیج(J)	کولیج(I)
.٠٢٨٦	١.٨٦٤٩١	-١.٩٩٠٨٥	٨٦.٠٥٤٣	٩٢	زانست	ئندازیاری
.٠٤١٠	٢.٢١٨١٤	١.٨٢٩٣٥			په‌روه‌ردہ زانسته‌کان	
.٠٠٠	١.٨٣٦٧٥	٢٦.٤٥١٢٦*			زانسته مروقایه‌تیه‌کان	
.٠٠٠	٢.٠١٠٧٩	٢٣.٩١٢٦٨*			زمان	
.٠٠١	١.٧٠٩٥٠	٤.٣٥٨٥٦*			په‌روه‌ردہ بنه‌ردت	
.٠٢٨٦	١.٨٦٤٩١	١.٩٩٠٨٥	٨٨.٠٤٥٢	١٧٧	ئندازیاری	زانست
.٠٠٥١	١.٩٥٤٧٨	٣.٨٢٠٢٠			په‌روه‌ردہ زانسته‌کان	
.٠٠٠	١.٥٠٨٢١	٢٨.٤٤٢١٠*			زانسته مروقایه‌تیه‌کان	
.٠٠٠	١.٧١٥٧٩	٢٥.٩٠٣٥٣*			زمان	
.٠٠٠	١.٣٥٠٤١	٦.٣٤٩٤١*			په‌روه‌ردہ بنه‌ردت	
.٠٤١٠	٢.٢١٨١٤	-١.٨٢٩٣٥	٨٤.٢٢٥٠	٨٠	ئندازیاری	په‌روه‌ردہ زانسته‌کان
.٠٠٥١	١.٩٥٤٧٨	-٣.٨٢٠٢٠			زانست	
.٠٠٠	١.٩٢٧٩٣	٢٤.٦٢١٩١*			زانسته مروقایه‌تیه‌کان	
.٠٠٠	٢.٠٩٤٣٢	٢٢.٠٨٣٣٣*			زمان	
.٠٦٢	١.٨٠٧١٦	٢.٥٥٢٩٢٢			په‌روه‌ردہ بنه‌ردت	
.٠٠٠	١.٨٣٦٧٥	-٢٦.٤٥١٢٦	٥٩.٦٠٣١	١٩٤	ئندازیاری	زانسته مروقایه‌تیه کان
.٠٠٠	١.٥٠٨٢١	-٢٨.٤٤٢١٠			زانست	
.٠٠٠	١.٩٢٧٩٣	-٢٤.٦٢١٩١*			په‌روه‌ردہ زانسته‌کان	
.٠١٣٢	١.٦٨٥١٤	-٢.٥٣٨٥٧			زمان	
.٠٠٠	١.٣١١٢٥	-٢٢.٩٢٦٩			په‌روه‌ردہ بنه‌ردت	
.٠٠٠	٢.٠١٠٧٩	-٢٣.٩١٢٦٨*	٦٢.١٤١٧	١٢٠	ئندازیاری	زمان
.٠٠٠	١.٧١٥٧٩	-٢٥.٩٠٣٥٣*			زانست	
.٠٠٠	٢.٠٩٤٣٢	-٢٢.٠٨٣٣٣*			په‌روه‌ردہ زانسته‌کان	
.٠١٣٢	١.٦٨٥١٤	٢.٥٣٨٥٧			زانسته مروقایه‌تیه‌کان	
.٠٠٠	١.٥٤٥٠١	-١٩.٥٥٤١٢*			په‌روه‌ردہ بنه‌ردت	
.٠١١	١.٧٠٩٥٠	-٤.٣٥٨٥٦*	٨١.٦٩٥٨	٣٣٢	ئندازیاری	په‌روه‌ردہ بنه‌ردت
.٠٠٠	١.٣٥٠٤١	-٦.٣٤٩٤١*			زانست	
.٠٦٢	١.٨٠٧١٦	-٢.٥٥٢٩٢٢			په‌روه‌ردہ زانسته‌کان	

۰.۰۰۰	۱.۳۱۱۲۵	۲۲.۰۹۴۶۹*		زانسته مرؤوفایه تیه کان	
۰.۰۰۰	۱.۰۵۰۰۱	۱۹.۰۵۴۱۲*		زمان	

۲.۱۱.۴ زانینی جیاوازی له نیوان خویندکاران له ئاستى پالنھرى فېربۇون بەپىيى جیاوازى كۆلىچەكان:

دوای شىكىرنەوهى داتا كان بە بەكارھىنانى ئامرازى ئامارى (one way ANOVA) لە ئەنجامدا دەركەوت، بەھا (F) بىرىتىيەلە (۱۵۹.۹۹۳) و نمرەي ئازادى له نیوان گروپەكان (۵) لە ناو گروپەكان (۹۸۹) لە ئاستى بەلگەدارى (۰.۰۰۰)، هەرۋەك لە خشتهى (۴۳)، (۴۴) رۇونكراوەتەوھ، واتە جیاوازى بەلگەدارى ئامارى بەپىيى كۆلىچەكان له ئاستى پالنھرى فېربۇون لاي خویندکارانى زانكۆي سلىمانى بەدىدەكىيەت.

خشتهى (۴۳): ناوهندى ژمیرەبىي و لادانى پىوهرى بۆ كۆلىچەكان و جیاوازىييان له ئاستى پالنھرى فېربۇوندا

كۆلىچ	زانسته	زمارەي نموونە	ناوهندى ژمیرەبىي	لادانى پىوهرى
ئەندازىيارى	۹۲	۶۶.۸۱۰۲	۱۰.۰۸۲	
زانست	۱۷۷	۷۱.۳۳۹	۸.۴۰۳	
پەرۋەرە زانسته كان	۸۰	۷۳.۰۳۷۵	۱۱.۳۴۸۸	
زانسته مرؤوفایه تیه کان	۱۹۴	۴۶.۴۵۳۶	۱۰.۰۶۵۳	
زمان	۱۲۰	۴۹.۲۸۲۳	۱۳.۷۳۵۳	
پەرۋەرەدەي بەرەت	۳۳۲	۷۱.۰۳۶۱	۱۲.۰۴۵	

خشتهى (۴۴): جیاوازى نیوان كۆلىچەكان له ئاستى پالنھرى فېربۇون

پالنھرى فېربۇون	كۆى دووجا كان	نمرەي ئازادى	دوجاي ناوهندى ژمیرەبىي	بەھا (F)	رېيىھە
له نیوان گروپەكاندا	۱۲۱۲۱۹.۰۵۶	۵	۲۴۲۴۳.۸۱۱	109.993	۰.۰۵
له ناو گروپەكاندا	۱۴۹۸۶۳.۴۲۳	۹۸۹	۱۵۱.۰۵۰		
كۆى گشتى	۲۷۱۰۸۲.۴۷۸	۹۹۴			

بۆ تەواوكردنى ئەنجامەكانى شىكارى جیاوازى يەك ئاراستە توپىزەر پشتى بەستووه بە ياساي (LSD)، بۆ زانينى ژمارەي خويندکارانى كۆلىچەكان و جیاوازىييان له ئاستى پالنھرى فېربۇون، هەرۋەك لە خشتهى (۴۵) خراوەتە رۇو. لە ئەنجامدا دەركەوت جیاوازى بەلگەدارى ئامارى ھەيە لە نیوان كۆلىچەكان و جیاوازىييان له ئاستى پالنھرى فېربۇون لە نیوان كۆلىچەكانى (ئەندازىيارى) و (زانست) و (پەرۋەرەدە زانسته كان) و (پەرۋەرەدەي بەرەت) لە گەل

کۆلیجە کانى (زانسته مروّقاپاپەتىھە کان) و (زمان) جياوازىيە كەش لە بەرزە وەندى كۆلیجە کانى ئەندازىيارى (زانست) و (پەروەردە زانسته کان) و (پەروەردە بىنەرەتى) بۇو، هەروەھا جياوازى بەلگەدارى ئامارى ھەپە لە نىوان كۆلېجى (ئەندازىيارى) لە گەل كۆلېجى (پەروەردە بىنەرەتى) و جياوازىيە كەش لە بەرزە وەندى كۆلېجى (ئەندازىيارى) بۇو. هەروەھا جياوازى بەلگەدارى ئامارى ھەپە لە نىوان كۆلېجى (ئەندازىيارى) لە گەل كۆلېجە کانى (زانست) و (پەروەردە زانسته کان) و جياوازىيە كەش لە بەرزە وەندى كۆلېجە کانى (زانست) و (پەروەردە زانسته کان) بۇو، بەلام جياوازى بەلگەدارى ئامارى نىپە لە نىوان كۆلېجە کانى (زانست) و (پەروەردە زانسته کان) و (پەروەردە بىنەرەتى) لە بەرئەوهى لە ئاستى بەلگەدارى (٠٠٥) بە رىز تە. هەروەھا جياوازى بەلگەدارى ئامارى ھەپە لە نىوان كۆلېجى (زمان) لە گەل كۆلېجى (زانسته مروّقاپاپەتىھە کان) و جياوازىيە كەش لە بەرزە وەندى كۆلېجى (زمان) بۇو.

خشتەي (٤٥): ۋىمارە خويىندكارانى كۆلېجە کان و جياوازىيان لە ئاستى پالىھرى فىيربون بەپىي ياساى (LSD)

ئاستى بەلگەدارى Sig	ھەلەي پىوانەبىي	جياوازى نىوان دوو ناوەندى (I-J)	ناوەندى ژمیرەبىي	زمارە	كۆلېج (J)	كۆلېج (I)
٠.٠٠٤	١.٥٨٢١٤	-٤.٥٢٣٧٧*	٦٦.٨١٥٢	٩٢	زانست	ئەندازىيارى
٠.٠٠١	١.٨٨١٨١	-٦.٢٢٢٢٨*			پەروەردە زانسته کان	
٠.٠٠٠	١.٥٥٨٢٥	٢٠.٣٦١٦١*			زانسته مروّقاپاپەتىھە کان	
٠.٠٠٠	١.٧٥٥٨٢	١٧.٥٣١٨٨*			زمان	
٠.٠٠١	١.٤٥٠٣٤	٤.٧٢٠٩٣*			پەروەردە بىنەرەت	
٠.٠٠٤	١.٥٨٢١٤	٤.٥٢٣٧٧*	٧١.٣٣٩	١٧٧	ئەندازىيارى	زانست
٠.٣٠٦	١.٦٥٨٣٨	-١.٦٩٨٥٢			پەروەردە زانسته کان	
٠.٠٠٠	١.٣٧٩٥٣	٢٤.٨٨٥٣٧*			زانسته مروّقاپاپەتىھە کان	
٠.٠٠٠	١.٤٥٥٦٣	٢٢.٠٥٥٦٥*			زمان	
٠.٨٦٣	١.١٤٥٦٥	-٠.١٩٧١٦			پەروەردە بىنەرەت	
٠.٠٠١	١.٨٨١٨١	٦.٢٢٢٢٨*	٧٣.٠٣٧٥	٨٠	ئەندازىyarى	پەروەردە زانسته کان
٠.٣٠٦	١.٦٥٨٣٨	١.٦٩٨٥٢			زانست	
٠.٠٠٠	١.٦٣٥٦١	٢٦.٥٨٣٨٩*			زانسته مروّقاپاپەتىھە کان	
٠.٠٠٠	١.٧٧٦٧٦	٢٣.٧٥٤١٧*			زمان	
٠.٣٢٨	١.٥٣٣١٥	١.٥٠١٣٦			پەروەردە بىنەرەت	
٠.٠٠٠	١.٥٥٨٢٥	-٢٠.٣٦١٦١*	٤٦.٤٥٣٦	١٩٤	ئەندازىyarى	زانسته

۰.۰۰۰	۱.۲۷۹۵۳	-۲۴.۸۸۵۳۷*			زانست	مرؤفایه تیه کان
۰.۰۰۰	۱.۶۳۵۶۱	-۲۶.۰۸۳۸۹*			په روهده زانسته کان	
۰.۰۴۸	۱.۴۲۹۶۳	-۲.۸۲۹۷۳*			زمان	
۰.۰۰۰	۱.۱۱۲۴۳	-۲۰.۰۸۲۰۴*			په روهده بنه رهت	
۰.۰۰۰	۱.۷۰۵۸۲	-۱۷.۰۳۱۸۸*	۴۹.۲۸۳۳	۱۲۰	ئه ندازیاری	زمان
۰.۰۰۰	۱.۴۰۰۶۳	-۲۲.۰۰۰۶۰*			زانست	
۰.۰۰۰	۱.۷۷۷۶۷	-۲۳.۷۵۴۱۷*			په روهده زانسته کان	
۰.۰۴۸	۱.۴۲۹۶۳	۲.۸۲۹۷۳*			زانسته مرؤفایه تیه کان	
۰.۰۰۰	۱.۳۱۱۱۷	۲۲.۲۵۲۸۱*			په روهده بنه رهت	
۰.۰۰۱	۱.۴۰۰۳۴	۴.۷۲۰۹۳*			ئه ندازیاری	
۰.۸۶۳	۱.۱۴۰۶۵	۰.۱۹۷۱۶	۷۱.۰۳۶۱	۳۳۲	زانست	په روهده بنه رهت
۰.۳۲۸	۱.۰۵۳۳۱۵	-۱.۰۰۱۳۶			په روهده زانسته کان	
۰.۰۰۰	۱.۱۱۲۴۳	۲۰.۰۸۲۰۴*			زانسته مرؤفایه تیه کان	
۰.۰۰۰	۱.۳۱۱۱۷	۲۲.۲۵۲۸۱*			زمان	

۳.۱۱.۴ زانینى جياوازى له نیوان خويىندكاران له ئاستى زيره کى هەلچوونى به پىيى جياوازى كۆلېچە کان:

دواي شيكىدنه وەدى داتاکان بە بەكارهىنناني ئامرازى ئامارى (one way ANOVA) لە ئەنجامدا دەركەوت، بەھاى (F) برىتىيەلە (168.۳۱۶) و نمرەي ئازادى لە نیوان گروپە کان (۵) لە نساو گروپە کان (۹۸۹) لە ئاستى بە لگەدارى (۰.۰۰۰)، ۵-مە روھك لە خشتهى (۴۶)، (۴۷) رۇونكراوهتە و. و اتە جياوازى بە لگەدارى ئامارى به پىيى كۆلېچە کان لە ئاستى زيره کى هەلچوونى لاي خويىندكارانى زانکۆي سلىمانى به دىيدە كۈيت.

خشتهى (۴۶): ناوەندى ژمېرەيى و لادانى پىوهرى بۇ كۆلېچە کان و جياوازىييان لە ئاستى زيره کى هەلچوونى

كۆلېچ	Zimmerman	زمارەي نموونە	ناؤھندي ژمېرەيى	لادانى پىوهرى
ئه ندازیارى	۹۲	۱۰۸.۳۲۶۱	۱۲.۷۶۱۶	
زانست	۱۷۷	۱۱۲.۹۷۱۸	۱۳.۳۵۴۶	
په روهدە زانسته کان	۸۰	۱۱۴.۰۷۵	۱۰.۲۹۹۳	
زانسته مرؤفایه تیه کان	۱۹۴	۷۰.۹۳۸۱	۲۱.۱۴۲۶	
زمان	۱۲۰	۷۸.۸۰۸۳	۱۸.۹۹۳۲	
په روهدە بنه رهت	۳۳۲	۱۰.۹.۷۹۲۲	۱۷.۳۴۰۸	

خشتەی(٤٧): جیاوازى نیوان کۆلیجەکان لەئاستى زىرەكى ھەلچوونى

ئاستى بەلگەدارى ئامارى ٠٠٥	بەھاى(F)	دوجای ناوهندى زمىرەبى	نمرەي ئازادى	کۆي دووجاكان	زىرەكى ھەلچوونى
٠٠٥	١٦٨.٣١٦	٤٩٩٤٩.١٦٧	٥	٢٤٩٧٤٥.٨٣٤	لەنیوان گروپەكاندا
		٢٩٦.٧٥٧	٩٨٩	٢٩٣٤٩٣.١٣٥	لەناو گروپەكاندا
			٩٩٤	٥٤٣٢٣٨.٩٦٩	کۆي گشتى

بۇ تەواوکىرىنى ئەنجامەكاني شىكارى جیاوازى يەك ئاراستە توپىزەر پشتى بەستۈوھ بە ياساي(LSD)، بۇ زانينى ژمارەي خويىندىكارانى كۆلیجەکان و جیاوازىييان لەئاستى زىرەكى ھەلچوونى، ھەروھك لە خشتەي(٤٨) خراوەتە رۇو. لەئەنجامدا دەركەوت جیاوازى بەلگەدارى ئامارى ھەيە لەنیوان کۆلیجەکان و جیاوازىييان لەئاستى زىرەكى ھەلچوونى لەنیوان كۆلیجەکانى (ئەندازىيارى) و (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) و (پەروھرددە بىنەرەتلى) لەگەل كۆلیجەکانى (زانستە مروۋقايەتىھەكىن) و (زمان) جیاوازىيەكەش لەبەرزەوەندى كۆلیجەکانى (ئەندازىيارى) و (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) و (پەروھرددە بىنەرەت) بۇو. ھەروھا جیاوازى بەلگەدارى ئامارى ھەيە لەنیوان كۆلیجى (ئەندازىيارى) لەگەل كۆلیجەکانى (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) و جیاوازىيەكەش لەبەرزەوەندى كۆلیجەکانى (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) بۇو. بەلام جیاوازى بەلگەدارى ئامارى نىيە لەنیوان كۆلیجى (ئەندازىيارى) و (پەروھرددە بىنەرەت) لەبەرئەوهى لەئاستى بەلگەدارى (٠٠٥) بەرزىرە.

جیاوازى بەلگەدارى ئامارى ھەيە لەنیوان کۆلیجەکانى (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) لەگەل كۆلیجى (پەروھرددە بىنەرەت) جیاوازىيەكەش لەبەرزەوەندى كۆلیجەکانى (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) بۇو، ھەروھا جیاوازى بەلگەدارى ئامارى ھەيە لەنیوان كۆلیجى (زمان) لەگەل كۆلیجى (زانستە مروۋقايەتىھەكىن) و جیاوازىيەكەش لەبەرزەوەندى كۆلیجى (زمان) بۇو، بەلام جیاوازى بەلگەدارى ئامارى نىيە لەنیوان كۆلیجى (زانست) و (پەروھرددە زانستەكان) لەبەرئەوهى لەئاستى بەلگەدارى (٠٠٥) بەرزىرە.

خشتہی(48): ژماره‌ی خویندکارانی کولیجکان و جیاوازیان لهئاستی زیره‌کی هلچوونی به‌پیشی
(LSD) یاسای

کولیج(I)	کولیج(J)	زماره	ناوه‌ندی ژمیره‌بی	جیاوازی نیوان دوو ناوه‌ند(I-J)	هله‌ی پیوانه‌بی	نهاستی به‌لگه‌داری Sig
نهادزیاری	زانست	۹۲	۱۰۸.۳۲۶۱	-۴.۶۴۵۶۶*	۲.۲۱۴۱۰	۰.۰۳۶
	پهروه‌رده زانسته کان					۰.۰۲۹
	زانسته مرؤفایه‌تیه کان					۰.۰۰۰
	زمان					۰.۰۰۰
	پهروه‌رده‌ی بنه‌رهت					۰.۴۷۰
زانست	نهادزیاری	۱۷۷	۱۱۲.۹۷۱۸	۴.۶۴۵۶۶*	۲.۲۱۴۱۰	۰.۰۳۶
	پهروه‌رده زانسته کان					۰.۶۳۵
	زانسته مرؤفایه‌تیه کان					۰.۰۰۰
	زمان					۰.۰۰۰
	پهروه‌رده‌ی بنه‌رهت					۰.۰۴۸
پهروه‌رده زانسته کان	نهادزیاری	۸۰	۱۱۴.۰۷۵	۰.۷۴۸۹۱*	۲.۶۳۳۴۶	۰.۰۲۹
	زانست					۰.۶۳۵
	زانسته مرؤفایه‌تیه کان					۰.۰۰۰
	زمان					۰.۰۰۰
	پهروه‌رده‌ی بنه‌رهت					۰.۰۴۶
زانسته مرؤفایه‌تیه کان	نهادزیاری	۱۹۴	۷۰.۹۳۸۱	۳۲.۳۸۷۹۴*	۲.۱۸۰۷۷	۰.۰۰۰
	زانست					۰.۰۰۰
	پهروه‌رده زانسته کان					۰.۰۰۰
	زمان					۰.۱۴۵
	پهروه‌رده‌ی بنه‌رهت					۰.۰۰۰
زمان	نهادزیاری	۱۲۰	۷۸.۸۵۸۳	-۲۹.۴۶۷۷۵*	۲.۳۸۷۱۷	۰.۰۰۰
	زانست					۰.۰۰۰
	پهروه‌رده زانسته کان					۰.۰۰۰
	زانسته مرؤفایه‌تیه کان					۰.۱۴۵
	پهروه‌رده‌ی بنه‌رهت					۰.۰۰۰
پهروه‌رده	نهادزیاری	۳۳۲	۱۰۹.۷۹۳۲	۱.۴۶۶۰۸	۲.۰۲۹۷۵	۰.۴۷۰

۰.۰۴۸	۱.۶۰۳۲۶	-۳.۱۷۹۵۸*			زانست	بنه‌رهت
۰.۴۶	۲.۱۴۰۵۳	-۴.۲۸۲۸۳*			پهروه‌رده زانسته کان	
۰.۰۰۰	۱.۰۰۶۷۷	۳۳.۸۵۴۰۲*			زانسته مروّقاویه تیه کان	
۰.۰۰۰	۱.۸۳۴۸۹	۳۰.۹۳۳۸۴*			زمان	

۱۲.۴ دهرئه نجامه کان:

- له به روشنایی ئه نجامه کانی توییزینه و ھە توییزه رگە یشته ئەم دهرئه نجامانه‌ی خواره‌وه:
۱. ئاستى بە کارھينانى تەكنه لۆجيات زانيارى و پەيوهندىکردن لاي خويىندكاران بە رزه.
 ۲. نەبوونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى بە کارھينانى تەكنه لۆجيات زانيارى و پەيوهندىکردن لاي خويىندكاران بە پىيى گۆراوى رەگەز.
 ۳. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى بە کارھينانى تەكنه لۆجيات زانيارى و پەيوهندىکردن، بە پىيى گۆراوى لقى خويىندن لە بە رزه و ھەندى لقى زانستى بۇو.
 ۴. نەبوونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى بە کارھينانى تەكنه لۆجيات زانيارى و پەيوهندىکردن بە پىيى گۆراوى قۇناغى خويىندن (يە كەم و دووھم).
 ۵. ئاستى پالنھرى فيربوون لاي خويىندكاران بە رز بۇو.
 ۶. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى پالنھرى فيربوون لاي خويىندكاران بە پىيى گۆراوى رەگەز لە بە رزه و ھەندى رەگەزى مىيە.
 ۷. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى پالنھرى فيربوون لاي خويىندكاران بە پىيى گۆراوى لقى خويىندن لە بە رزه و ھەندى لقى زانستىيە.
 ۸. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى پالنھرى فيربوون لاي خويىندكاران بە پىيى گۆراوى قۇناغى خويىندن لە بە رزه و ھەندى قۇناغى يە كەم بۇو.
 ۹. ئاستى زيرەكى هەلچوونى لاي خويىندكاران بە رز بۇو.
 ۱۰. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى زيرەكى هەلچوونى لاي خويىندكاران بە پىيى گۆراوى رەگەز لە بە رزه و ھەندى رەگەزى مىيە.
 ۱۱. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى زيرەكى هەلچوونى لاي خويىندكاران بە پىيى گۆراوى لقى خويىندن لە بە رزه و ھەندى لقى زانستىيە.
 ۱۲. بۇونى جياوازى بە لگەدارى ئامارى لە ئاستى زيرەكى هەلچوونى بە پىيى گۆراوى قۇناغى خويىندن لە بە رزه و ھەندى قۇناغى يە كەم بۇو.

۱۴. سه بارهت به ڦمارهی دووباره بوونه وهی کاتزمیره کانی به کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن و ریزه سه دیان له ئهنجامدا ده رکه و ت له (۱۴.۴%) که ده کاته (۱۴۳) خویندکار له نموونه تويزینه وه که (۲-۱) کاتزمیر ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن به کارده هینن. هه روہا له (۱۳.۱%) ده کاته (۳۲۹) خویندکار له نموونه تويزینه وه که (۳-۴) کاتزمیر ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن به کارده هینن. هه روہا له (۱۳.۷%) ده کاته (۳۳۵) خویندکار له نموونه تويزینه وه که (۵-۶) کاتزمیر ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن به کارده هینن و له (۱۸.۹%) ده کاته (۱۸۸) خویندکار له نموونه تويزینه وه که (له ۷ کاتزمیر زیاتر) ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن به کارده هینن.

۱۵. په یوهندی نیوان به کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن به پالنه دری فیربوون و زیره کی هه لچوونی په یوهندیکه کی راسته وانه یه و به زیاد بوونی ئاستی هه ریه کیکیان ئه وی دیکه ش ئاستی به رز ده بیته وه و به پیچه وانه شه وه. هه روہا ئهنجامه کان ئه وه پیشان دهدن تاوه کو کاتزمیره کانی به کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن زیاتریت ئاستی پالنه ری فیربوون و زیره کی هه لچوونی به رز ده بیته وه.

۱۶. په یوهندی نیوان پالنه ری فیربوون و زیره کی هه لچوونی په یوهندیکه کی راسته وانه یه و به زیاد بوونی ئاستی هه ریه کیکیان ئه وی دیکه ش ئاستی به رز ده بیته وه و به پیچه وانه شه وه.

۱۷. ئهنجامه کان ئه وه ده خنه رهو، که ئاستی به کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوهندیکردن، پالنه ری فیربوون و زیره کی هه لچوونی لای خویندکاران به شه زانستیکه کان به رز تره.

۱۳.۴ راسپاردهکان

توبیزه‌ر دواى ئەوهى گەيشته ئەنجامەكان لەبەر رۆشنايى ئەو ئەنجامانە چەند راسپاردهيەك دەخاتە رۇوو:-

۱. زانكۆكانى پلانىكى تۆكمە دابىئىن بۇ چۈزىيەتى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىيىرىدىن و سوود وەرگرتىن لېيان لەچوارچىوھى پرۇسەي فېربوون و فېركرىدىندا.

۲. وەزارەتى خويىندى بالا بەپەيارىك مامۆستاييان پابەند بکات، بۇ ئەوهى تەكىنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىيىرىدىن لەوانەوتەنەوەدا بەكارھىنن، تاوهى كۆبىتە هۆى زىادبوونى پالنەرى فېربوون لای خويىندىكاران.

۳. كەرنەوهى خولى راھىنان بۇ مامۆستاييان، بەمەستى ئاشناكىرىدىا بەو تەكىكانەي دەبنە هۆى گەشەپېدانى پالنەرى فېربوون و زىرەكى هەلچۈونى لای خويىندىكاران.

۴. زانكۆكان گۈنگى بەدەن بەلايەنى دەروونى خويىندىكاران و فيرى بېروا بەخۆ بۇون و ئومىيد بۇون بە داھاتوويان بکەن، تاوهى كۆزىرەكى هەلچۈونىيان بەرزبىتەوە.

۱۴.۴ پېشنىيازەكان:

۱. ئەنجامدانى هەمان توبىزىنه وە لەشارەكانى دىكەي هەرىمى كوردىستان و فراوانكىرىدى نموونەتى توبىزىنه وەكە.

۲. ئەنجامدانى توبىزىنه وە لەسەر بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىيىرىدىن و پەيوەندى بەپالنەرى فېربوون و دەستكەوتى ئەكادىمى.

۳. ئەنجامدانى توبىزىنه وە لەسەر بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىيىرىدىن پەيوەندى بەگۆراوهكانى ترى وەك(پالنەرى داھىنان، بىركرىنى وە ئەرىيىنى، گونجانى كۆمەلایەتى و بېروابەخۆبۇن).

۴. ئەنجامدانى توبىزىنه وە لەسەر ئاستەنگەكانى بەرددەم بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىيىرىدىن لای مامۆستاييانى زانكۆ.

۵. بنىاتنانى پرۆگرامىكى پېشنىيازكراو بۇ بابەتى(زانستى كۆمپىوتەر) ICT بۇ خويىندىكارانى قۇناغى يەكەمى زانكۆ لەبەشە جىاواازەكاندا.

۶. كارىگەرى بەكارھىنانى تەكىنەلۆجيائى زانيارى و پەيوەندىيىرىدىن لەسەر دەستكەوتى ئەكادىمى لای خويىندىكارانى زانكۆ.

سہرچا وہ کان

سەرچاوه کان:(References)

قورئانی پیرۆز

یەکەم: سەرچاوه کوردییە کان:

- بۆکانی، سابیر بکر(٢٠١٦): میتۆدی توییزینه وەی زانستی، خانەی چاپ و بلاوکراوهی چوارچرا، چاپی یەکەم، سلیمانی.
- سیوهیلی، ئیدریس(٢٠١٧): مامۆستای کارامە و وانه و تنه وەی سەرکەوت و تۆو، ج٢، سلیمانی، چاپخانەی چوارچرا.
- عزیز، عزالدین احمد(٢٠١٨): دەروازەیە ک بۆ دەزوون نزانى پە روەردەیی، چاپخانەی هێشقی، چاپی یەکەم، ھەولێر.
- عزیز، عزالدین احمد(٢٠٢٠): سایکۆلۆزیای ئەرینی، ناوەندی فیربوون، چاپی یەکەم، ھەولێر.
- عەبدوللا، ھەریم(٢٠١٤): ترازیديای خویندن لە زانکۆدا، چاپی یەکەم، ھەولێر، چاپخانەی رۆژھەلات.
- قەرەچە تانی، کەریم شەریف(٢٠٠٧): سایکۆلۆزیای گشتی، چاپخانەی حاجی هاشم، چاپی دوووه، ھەولێر.
- قەرەچە تانی، کەریم شەریف(٢٠١٣): سایکۆلۆزیای پە روەردەیی، چاپخانەی پە یوەند، چاپی دوووه، سلیمانی.
- قەرەچە تانی، کەریم شەریف(٢٠١٧): زیرەکی (تیۆرە کانی، جۆرە کانی، گەشە کردنی، پیوانە کردنی)، چاپخانەی پیرە میرد، سلیمانی.
- کۆھین، بروس و ئەحمەد، چەکو(٢٠٠٩): بنە ماکانی کۆمەلناسی، ج١، چاپخانەی رۆژھەلات، ھەولێر.

دوووه: سەرچاوه عەرەبییە کان:

- ابراهيم، سليمان عبد الواحد يوسف(٢٠١٠): المخ الانساني والذكاء الوجوداني رؤية جديدة في إطار نظرية الذكاءات المتعددة، دار الوفاء، الاسكندرية، مصر.
- إبراهيم، الخطيب(٢٠٠٦): علم النفس المدرسي، ط١، عمار، دار قنديل.
- أحمد، نواف(٢٠٠٨): مفاهيم ومصطلحات في العلوم التربوية، ط١، الاردن، دار المسيرة للنشر والتوزيع.
- الأعسر، صفاء و كفافي، علاء الدين(٢٠٠٠): الذكاء الوجوداني، دار قباء للطباعة والنشر والتوزع، القاهرة.
- إمام، الأعسر يمن(١٩٦٢): التخلف المدرسي، ط١.
- التودري، عوض حسين (٢٠٠٥): المدرسة الكترونية و أدوار للمعلم ، الرياض، مكتبة الرشيد.
- الجادري، عدنان حسين (٢٠٠٧): إلإحصاء الوصفي في العلوم التربوية، دار المسيرة للنشر، عمان.

- الجفيمان، محمد بن عبدالله و محمود، عبدالحي علي(٢٠٠٨):**العلم النفسي التربوي**، بجامعة الملك فيصل، مركز التنمية الأساسية.
- الحمونز، احمد محمود(٢٠٠٤):**تصميم التدريس**، دار وائل، عمان.
- الديدي، عبدالفتاح رشا(٢٠٠٦): موقع الحلول مقالات نفسية الاستشارات النفسية والسلوكية.
- الرفاعي، عبدالرحمن رجب(٢٠١٢):**الذكاء الإنفعالي النظرية والتطبيق في علم النفس الرياضي**، الأردن، دار المأمون للنشر والتوزيع.
- الريماوي، محمد عودة(٢٠٠٤)،**الانفعال والثقافة في كتاب علم النفس العام**، دار المسرة، الأردن.
- الزدجالية، ميمونة بنت درويش(٢٠١٤):**مدى توظيف تكنولوجيا المعلومات والاتصال في تدريس التربية الإسلامية**، بسلطنة عمان، جامعة السلطان قابوس، كلية التربية، قسم المناهج والتدريس.
- الزغول، عماد عبدالحيم و على فالح الهنداوى(٢٠١٤):**مدخل إلى علم النفس**، دار الكتاب الجامعى، ط١، جامعة العربية المتحدة.
- السامرائي، ايمان فاضل و الزاعبي، هيثم محمد(٢٠٠٤):**نظم المعلومات الادارية**، ط١، دار صفاء للنشر والتوزيع، عمان.
- السيد، ليلى حسين و مكاوى، حسن عماد(٢٠٠٦):**الاتصال و نظريات المعاصر**، ط٦، الدار المصرية البنانية، القاهرة.
- العثمان، باسم عبد العزيز عمر(٢٠٠٩):**مناهج البحث الجغرافي و تطبيقاتها في الجغرافيا البشرية**، ط١، دار السباب للطباعة و النشر و التوزيع، الأردن.
- العكاشي، جاسم أحمد(٢٠٠٩):**الصحة النفسية و علاقتها بالذكاء الإنفعالي**.
- القضاه، محمد فرحان و الترتوبي، محمد عوض(٢٠٠٦):**أساسيات علم النفس التربوي النظرية و التطبيق**، عمان، دار الحامد للنشر و التوزيع.
- النوح، مساعد بن عبدالله(٤٠٠٤):**مبادئ البحث التربوي**، ط١، الرياض.
- الهداي، محمد(١٩٨٩):**تكنولوجيا المعلومات و تطبيقاتها**، دار الشروق، القاهرة.
- بلقيس، أحمد و مرغى، توفيق(١٩٩٦):**الميسر في علم النفس التربوي**، ط٢، الأردن، دار الفرقان للنشر والتوزيع.
- توق، محى الدين و قطامي، يوسف وعدس، عبدالرحمن(٢٠٠٣):**أسس علم النفس التربوي**، ط٣، عمان، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع محفوظة المكتبة جرجير.
- جابر، جابر عبد الحميد(١٩٧٧):**علم النفس التربوي**، القاهرة، دار النهضة العربية.
- جودة، محفوظ(٢٠٠٨):**التحليل الإحصائي الأساسي باستخدام SPSS**، ط١، دار وائل للنشر، الأردن، عمان.
- جولمان، دانييل(٢٠٠٥):**ذكاء المشاعر**، ترجمة هشام الحناوي، مكتبة الأسرة، دار هلال للنشر والتوزيع.
- حسن، أنعام هادي(٢٠١٣):**الذكاء الإنفعالي و علاقته بأساليب التعامل مع الضغوط النفسية**، دار صفاء للنشر والتوزيع، عمان.

- دباب، سهيل رزق(٢٠٠٣): مناهج البحث العلمي، غزة، فلسطين.
- راجح، احمد عزت(٢٠٠٦): اصول علم النفس، المكتب الصرى الحديث، القاهرة.
- سليم، مريم(٢٠٠٣): علم نفس التعلم، لبنان، دار النهضة العربية، جميع حقوق الطبع محفوظة.
- سمعان، عيسى(١٩٩٦): مدخل إلى عالم النفس، في الجمهورية العربية السورية، دمشق، ط. ٢.
- شعبان، علي حسين السيسى(٢٠٠٩): علم النفس أساس السلوك الإنساني، دط، الإسكندرية، المكتب الجامعي الحديث.
- شكشك، أنس(٢٠٠٨): النفس و الجسد، ط١، دار النهج.
- شكشك، أنس(٢٠٠٨): علم النفس العام القوي النفسي المعرفية و القوى النفسية المحركة للسلوك، ط١، حلب، سوريا، دار النهج للنشر و التوزيع.
- صادق، عباس مصطفى(٢٠٠٨): الاعلام الجديد المفاهيم و الوسائل و التطبيقات، دار الشروق للنشر و الطباعة.
- قندلجي، عامر و السامرائي، ابراهيم، تكنولوجيا العلومات و تطبيقاتها، مؤسسة الوراق، عمان الأردن، ٢٠٠٢، ص. ١٩٢-١٩٠.
- المغربي، عبد الحميد عبد الفتاح(٢٠٠٢): نظم المعلومات الإدارية: الأسس و المبادئ، المكتبة العصرية، المنصورة، مصر.
- عبدالرحمن، سعد(١٩٩٨): القياس النفسي- النظرية و التطبيق، ط٢، القاهرة، دار الفكر العربي.
- عبدالهادي، زين(٢٠٠٨): تكنولوجيا الاتصال في الاعلام، القاهرة.
- السالمي، علاء عبدالرزاق (٢٠٠٠): تكنولوجيا العلومات، الطبعة الثانية، دار المناهج، عمان الأردن.
- غباري، نائل و أبو شعيرة، خالد(٢٠٠٨): علم النفس التربوي وتطبيقاته الصافية، ط١، عمان، مكتبة المجتمع العربي للنشر و التوزيع.
- محمد، محمد جاسم(٢٠٠٧): نظريات و التعلم، دار الثقافة، عمان، الأردن.
- المعايطة، خليل عبدالرحيم(١٩٩٩): علم النفس التربوي، ط١، عمان، دار الفكر.
- معمرية، بشير(٢٠٠٩): بحوث و دراسات نفسية في الذكاء الوج다كي- الإكتئاب- اليأس- قلق الموت- السلوك العدواني- الإنتحار، مصر، المكتبة العصرية للنشر و التوزيع.
- مكاوي، حسن عماد(٢٠٠٠): نظريات الاعلام، مركز جامعة القاهرة، القاهرة.
- نجاتي، عثمان محمد(١٩٨٤): علم النفس في حياتنا اليومية.
- ناصر، أحمد الخلودة(٢٠٠٥): مراعاة الفروق الفردية، ط١، الأردن، وائل للنشر.

سییه م : سه رچاوه فارسیه کان

- دادگران، سید محمد(٢٠٠٢): مبانی ارتباط جمعی، چاپ٤، نشریات فیروز، تهران.

چواره‌م: سه‌رچاوه ئینگلیزیيەكان:

- Alain Berdugo,Robert Mahl,Gérard Jean(2002):Guide du management des systèmes d'informations:thèmes et termes essentiels",Herme-Sciences publications, Paris.
- Allen,M.&Yen,W.M(1979):Introduction to measurement theory.
- Alter(2002):Information system:The foundation of E-Business of Op.cit.
- Curtin,Dennis and Foley,Kim and Morin,Cathleen(2001):Information Technology_The Breking wave 3rd Ed,Mc Graw-HILL.
- Ebel,R,L(1972):Essentials of Educational Measurement,New Jersey,Engle Wood Cliffs Prentice-Hall.
- Egbert, J. (2009):Supporting learning with technology: Essentials of classroom practice. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Gee, J. P(2007): What Video games have to teach us about learning and literacy. New York: Palgrave Macmillan.
- Gee, J.P(2011):Language and learning in the digital age. New York: Routledge.
- James A,O' Brine(1999):Management Information system,Managing Information Technology in the Internet worked Enterprise.
- Leavitt, Harold J.; Whisler, Thomas L. (1958), "Management in the 1980s", Harvard Business Review, 11.
- Mercer , N(1995): The guided construction of knowledge. Clevedon : Multilingual Matters.
- Salili,F.,Chiu,C.Y.&Hong,Y. Y(2001):Student Motivation the cultur and Context of Learning,New York:Kluwer Academic/plenum.
- Turban(2000):Introduction to Information Technology:2000,Op.Cit,p:48.
- Turban,Mclean,Wetherbe(1999):Information Technology,2nd edition,John Wiley & Sons,Inc.
- Vygotsky , L.S(1978):Mind in society : the development of higher psychological processes.Cambridge , MA : Harvard University Press .
- Weert, T. V. and Tatnall, A(2005):Information and Communication Technologies an Real-Life Learning: New Education for the New Knowledge Society, Springer, New York.

پىنحەم: نامەي ماستەر و دكتۆرا بە زمانە كوردى:

- حمد، گوڵله سلام(٢٠٢٠): ئاستى بەكارھىنانى تۈرەكۆمەلایەتىيەكان و پەيوەندى بەپالنھرى فييربۇون و بىرکىردنەوهى ئەرىيىنەوە لاي خويىندىكارانى قۇناغى ئامادەيى لەشارى كۆيىھە، فاكەلتى پەروەردە، زانكۆيى كۆيىھە، كۆيىھە.

- صابر، پايز خالد(٢٠٢١): جوري زيان و پيوهندی به پالنه ری خویندن لای فیرخوازانی زانکوی کویه، فاکه لتی پهروه رده، زانکوی کویه، کویه.

شه شه: نامه ماسته و دكتورا به زمانی عهده بی:

- أمال، بن يوسف(٢٠٠٨): العلاقة بين استراتيجيات التعلم الدافعية للتعلم وأثرهما على التحصيل الدراسي، جامعة الجزائر، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، رسالة ماجستير منشورة على الأنترنت على الرابط (<http://biblio.univ-alger.dz/xtf/data/>) رابط(٢٠٢١-٢-٢١).

- بكري، محمد حسن مصطفى(٢٠١٠): الفروق بين الذكاء الانفعالي بسلوك التنمر لدى طلبة المرحلة الابتدائية في محافظة عكا، جامعة عمان العربية للدراسات العليا، كلية الدراسات التربوية، رسالة ماجستير.

- بن جامع، ابراهيم(٢٠١٠): الذكاء الانفعالي و علاقته بفعالية القيادة، جامعة منتوري قسنطينة، كلية العلوم الإنسانية والعلوم الاجتماعية، قسم علم النفس، رسالة ماجستير منشورة.

- بن ستي، حسينة(٢٠١٣): التوافق النفسي و علاقته بالدافعية للتعلم لدى تلاميذ سنة الاولى ثانوي، جامعة قاصدي مربج ورقلة، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، رسالة ماجستير منشورة على الإنترت على الرابط (<http://www.almajmaa.org/bibn/upload/L2017121534354.pdf>) أسترجع بتاريخ ٢٠٢١-٧-٧.

- بن موسى، عبدالوهاب و أبي مولد، عبد الفتاح(٢٠١٧): الدافعية للتعلم و علاقتها بالتحصيل الدراسي، مجلة العلوم الإنسانية و الاجتماعية، العدد(٣٠)، على الرابط (<https://dspace.univ-ouargla.dz/jspui/bitstream/123456789/15614/1/S3035.pdf>) أسترجع بتاريخ ٢٠٢١-٧-١.

- الجوهر، زواقي و كهينة، بركان(٢٠١٩): التوافق النفسي و علاقتها بادافعية للتعلم لدى تلاميذ السنة أولى ثانوي، جامعة أكلی محنـد أول حاج-البويرة، كلية العلوم الإجتماعية و الإنسانية، رسالة ماجستير منشورة.

- الزهراء، سيسبان فاطيمة(٢٠١٧): فاعلية برنامج إرشادي لتحسين الدافعية للتعلم لدى التلاميذ المعرضين للتسرب المدرسي، جامعة وهران، كلية العلوم الاجتماعية، رسالة دكتوراه منشورة على الأنترنت على الرابط (http://meu.edu.jo/library_Theses/586361ed4763a_1.pdf) أسترجع بتاريخ ٢٠٢١-٣-٢٣.

- سرحان، سهير ذكي محمود(٢٠١٧): الدافعية للتعلم والذكاء الانفعالي وعلاقتها بالتحصيل الدراسي لدى طلبة المرحلة الإعدادية بغزة، جامعة الأزهر-غزة، كلية التربية، قسم علم النفس، رسالة ماجستير منشورة.
- سوفي، عبد الكمال(٢٠١٨): علاقة التحصيل الدراسي بدافعية التعلم لدى تلاميذ السنة الرابعة متوسط دراسة ميدانية على بعض متوسطات مدينة المغير ولاية الوادي، جامعة الشهيد حمة لحضر بالوادي، كلية العلوم الاجتماعية والإنسانية، قسم العلوم الاجتماعية، رسالة ماجستير منشورة.
- الشحوري، (٢٠٠٧): أثر العاب الالكترونية على العمليات المعرفية والذكاء الانفعالي لدى أطفال مرحلة طفولة المتوسطة في الأردن ، رسالة دكتورا غير منشورة، جامعة العمان العربية للدراسات العليا.
- الشمرى ، محمد خزيم (٢٠٠٧): اثر استخدام التعلم المدمج في تدريس مادة الجغرافيا على تحصيل طلاب الصف متوسط و اتجاهاتهم نحوها، رسالة ماجستير غير منشورة ، عمان، كلية الدراسات العليا ، الجامعة الأردية.
- شيبة، لحضر(٢٠١٥): الدافعية للتعلم و علاقتها بتقدير الذات والتواافق الدراسي لى تلاميذ السنة الثانية ثانوي، جامعة مولود معمر-تizi وزو، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية، قسم علم النفس، رسالة ماجستير.منشورة.
- العايش، أسيما و مرغنى، كنزة(٢٠١٥): التعلم المنضم ذاتيا و علاقته بالدافعية للتعلم لدى الطالب الجامعي، جامعة الشهيد حمه لحضر بالوادي، كلية العلوم الاجتماعية و الإنسانية، رسالة ماجستير منشورة.
- عبد الوهاب، جناد(٢٠١٤): الكفاءة الاجتماعية و علاقتها بالدافعية للتعلم و مستوى الطموح دراسة ميدانية لدى تلاميذ السنة الثالثة من مرحلة التعليم المتوسط، جامعة وهران، كلية العلوم الاجتماعية، قسم علم النفس وعلوم التربية والأرطوفونيا، أطروحة دكتورا منشورة.
- عزيز، علال الدين أحمد(٢٠٠٩): التفكير الناقد و بالذكاء الإنفعالي لدى معلمى مدارس الأساس في أربيل، ماجستير(منشورة)، كلية التربية للعلوم الإنسانية، جامعة صلاح الدين، أربيل.
- فروجة، بلجاج(٢٠١١): التوافق النفسي والاجتماعي وعلاقته بالدافعية للتعلم لدى المراهق، رسالة ماجستير، بولاية تizi وزو وبومرداس.
- نسيمة، ضيف الله(٢٠١٧): استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال وأثره على تحسين جودة العملية التعليمية: دراسة عينة من الجامعات الجزائرية، جامعة الحاج لخضر-باتنة١، كلية العلوم الاقتصادية والتجارية وعلوم التسيير، قسم علوم التسيير، أطروحة دكتورا منشورة.
- هاجر، أوزقزو و أحالم، حمودي(٢٠١٧): فعالية الأنشطة الرياضية البدنية التربوية في استثارة دافعية التعلم لدى تلاميذ الطور الابتدائي، كلية العلوم الإنسانية و الاجتماعية، رسالة ماجستير منشورة على الأنترنت على الرابط(<http://dspace.univ-km.dz/xmlui/bitsream/handle>)أستررجع بتاريخ ١-٦٢٠٢١.

- يعقوب، توامي(٢٠١٢): أثر استخدام تكنولوجيا المعلومات و الاتصال على الأداء المالي للمؤسسة الاقتصادية، جامعة قاصدي مرياح-ورقلة، كلية العلوم الاقتصادية والتجارية وعلوم التسيير، قسم علوم التسيير، رسالة ماجستير منشورة.

پینجهم: نامهی ماسته و دکتّورا به زمانی ئینگلیزی:

- Agbo,Igwe Sylvester(2015):Factors Influencing the Use of Information and Communication Technology(ICT)in Teaching and Learning Computer Studies in ohaukwu Local Government Area of Ebonyi State-Nigeria,University P.M.B,053 Abakaliki,Nigeria.
- Blake A. Wiekking(2016): Technology Integration and Student Learning Motivation, Master's Theses & Capstone Projects.
- Sharif,A Hashmi,ZF Dahir MA(2019):Role of information and Communication Teachnology in Motivating University Undergraduate Students towards a Learning Task in Public Sector Universities of Rawalpindi City,PMAS Arid University ,Department of Education,Rawalpindi,punjab,pakistan.

شه شه: بلاوکراوهی گۆفاره کان به زمانی عەرەبى:

- أمبو سعیدي، عبدالله و الحوسنية، وهدى(٢٠١٨): أثر التدريس بمنحي الصف المقلوب (Flipped Classroom) في تنمية الدافعية لتعلم العلوم و التحصيل الدراسي لدى طالبات الصف التاسع الأساسي، مجلة جامعة النجاح للأبحاث-العلوم الإنسانية،المجلد (٣٢) (٨).
- بلعاوي،منذر يوسف وأبو سليمان، بهجت عبدالمجيد(٢٠١٥):أثر برنامج تدريسي لتنمية مهارات التفكير التأملي في دافعية التعلم لدى طلاب السنة التحضيرية في جامعة القصيم-المملكة العربية السعودية،المجلة العربية لتطوير التوافق،المجلد السادس العدد (١٠).
- جرجيس،مؤيد إسماعيل(٢٠٠٩):الذكاء الانفعالي و علاقة بالذكاء الاجتماعي و التوجية نحو الحياة لدى طلبة الفنون الجميلة،مجلة للعلوم الإنسانية،العدد ٤،بصدرها مجلس النشر العلمي،جامعة صلاح الدين،أربيل.
- علوان،أحمد(٢٠١٠):الذكاء الانفعالي و علاقته بالمهارات الاجتماعية وأنماط التعلق لدى طلبة الجامعة في ضوء متغيري التخصص والنوع الاجتماعي للطالب،جامعة الحسين بن طلال،كلية العلوم التربوية،عمان،الأردن،المجلة الأردنية في العلوم التربوية،مجلد ٧،عدد ٢،٢٠١١،١،١٢٥-١٤٤.
- الكيكي،محسن محمود احمد(٢٠١٠):الذكاء الانفعالي لدى الطلبة المتميزين،معهد إعداد المعلمين،نينوى،مجلة أبحاث كلية التربية الأساسية،المجلد ١٠ ، العدد ٢.
- محمد،شيماء محمود(٢٠١٦):"قياس الدافعية نحو التعلم لدى طالبات المرحلة الإعدادية"،الجامعة المستنصرية،مجلة كلية التربية،عدد (٦).

- مراد، عوده سليمان عوده(٢٠١٣): واقع استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال وعوائق استخدامها في التدريس لدى معلمي ومعلمات مداريس تربية لواء الشوبك، الأردن، جامعة البلقاء التطبيقية، كلية الشوبك الجامعية، الشوبك، الأردن. البلقاء للبحوث والدراسات، مجلد(١٧)، العدد(١)، (٢٠١٤).
- الناعبي، سالم بن عبدالله(٢٠٠٨): واقع استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال وعوائق الاستخدام لدى عينة من معلمي ومعلمات مدارس المنطقة الداخلية بسلطنة عمان، كلية العلوم التطبيقية بنزوي، قسم اللغة الانجليزية، سلطنة عمان، المجلد ١١، العدد ٣، سبتمبر، ٢٠١٠.
- الناعبي، سالم عبدالله(٢٠١٠): واقع استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال وعوائق الإستخدام لدى عينة من معلمي ومعلمات مدارس المنطقة الداخلية بسلطنة عمان، مجلة العلوم التربوية والنفسية، جامعة البحرين، ١١، (٣)، ٤١-٧٤.
- ويزة، شريك(٢٠١٧): الثقة بالنفس و علاقتها بدافعية التعلم لدى عينة من تلاميذ السنة الأولى ثانوي دراسة ميدانية بولاية البويرة، مجلة الجامعة في الدراسات النفسية و العلوم التربوية، العدد(٧).

حه وتهم: بلاوكراوهى گۆڤارە كان به زمانى ئينگلizi:

- Alain Berdugo, Robert Mahl, Gérard Jean(2002): "Guide du management des systèmes d'informations: thèmes et termes essentiels", Herme-Sciences publications, Paris, 2002. p:389.
- Al-bataineh, A., Anderson, S., Toledo, C. and Wellinski, S(2008): A study of technology integration in the classroom. Int'l Journal of Instructional Media, vol. 35, pp.381-387.
- Almekhlafi, A. G. and Almeqdadi, F. A(2010): Teachers' perceptions of technology integration in the United Arab Emirates shool classrooms. Educational Technology and Society, vol.12, pp.165-175.
- Andersson , S. B(2006): Newly qualified teachers ' learning related to their use of information and communication technology : a Swedish perspective . British Journal of Educational Technology , 37 , 665-682 .
- Birch, A. and Irvine, V(2009): Preservice teachers' acceptance of ICT integration in the classroom: Applying the UTAUT model, Educational Media International, vol. 46, pp.295-315.
- Bruner , J.S(1978): The pragmatics of acquisition (pp . 39-55) . In A. Sinclair . R. Jarvela & W. Levelt (eds) , The child's conception of language . New York : Springer - Velag .
- Brush, T., Glazewski, K. D. and Hew, K. F(2008) Development of an instrument to measure preservice teachers' technology skills, technology beliefs, and technology barriers. Computers in the Schools, vol. 25, pp.112-125.

- Castro Sánchez, J. J. and Alemán, E. C(2011):Teachers' opinion survey on the use of ICT tools to support attendance-based teaching. *Journal Computers and Education*, vol. 56, pp.911-915.
- Chai, C. S., Koh, J. H. L. and Tsai, C.-C(2010):Facilitating preservice teachers' development of technological, pedagogical, and content knowledge (TPACK). *Educational Technology and Society*, vol. 13, pp.63-73.
- Chen , A.-Y. , Mashhadi , A. , Ang . D. & Harkrider , N(1999):Cultural issues in the design of technology - enhanced learning systems , *British Journal of Educational Technology* , 30 , 217-230 .
- Chen, C. H(2008):Why do teachers not practice what they believe regarding technology integration? *Journal of Educational Research*, vol. 102, pp.65-75.
- Ertmer, P. A. and Otternbreit-Leftwich, A. T(2010):Teacher technology change: How knowledge,confidence, beliefs, and culture intersect, *Journal of Research on Technology in Education*, vol. 42, pp.255-284.
- Frederick, G. R., Schweizer, H. and Lowe, R(2006):After the inservice course: Challenges of technology integration, *Computers in the Schools*, vol. 23, pp.73-84.
- Goktas, Y., Yildirim, S. and Yildirim, Z(2009):Main barriers and possible enablers of ICT integration into pre-service teacher education programs. *Educational Technology and Society*, vol. 12, pp.193-204.
- Honan, E(2008): Barriers to teachers using digital texts in literacy classrooms. *Literacy*, vol. 42,pp.36-43.
- Hutchison, A. and Reinking, D(2011):Teachers' perceptions of integrating information and communication technologies into literacy instruction: a national survey in the United States, *Reading Research Quarterly*, vol. 46, pp.312-333.
- James Francis(2017): The Effects Of Technology On Student Motivation And Engagement In Classroom-Based Learning, <http://dune.une.edu/theses/121>.
- Jedeskog , G. & Nissen , J(2004):ICT in the classroom : is doing more important than knowing ? *Education and information technologies* , 9 , 37 45 .
- Jennifer L. Harris, Mohammed and other, T. Al-Bataineh, Adel Al-Bataineh (2016): One to One Technology and its Effect on Student Academic Achievement and Motivation, *CONTEMPORARY EDUCATIONAL TECHNOLOGY*, 2016, 7(4), 368-381.
- Joo , J.-E(1999):Cultural issues of the Internet in classrooms , *British Journal of Educational Technology* , 30 , 245-250 .
- Keengwe, J. and Onchwari, G(2009):Technology and early childhood education: A technology integration professional development model for practicing teachers, *Early Childhood Education Journal*, vol. 37, pp.209-218.

- Koc, M(2005):Implications of learning theories for effective technology integration and preservice teacher training: A critical literature review, Journal of Turkish Science Education, vol. 2,pp.2-18.
- Levin, T. and Wadmany, R(2006):Teachers' beliefs and practices in technology-based classrooms: A developmental view, Journal of Research on Technology in Education, vol.39, pp.417-441.
- Lim, C. P(2007):Effective integration of ICT in Singapore schools: Pedagogical and policy implications, Education Technology Research Development, vol. 55, pp.83-116.
- Liu, Y. and Szabo, Z(2009):Teachers' attitudes toward technology integration in schools: A fouryear study, Teachers and Teaching: Theory and Practice, vol. 15, pp.5-23.
- Lowe , R.K(2004):Interrogation of a dynamic visualization during learning . Learning and instruction , 14 , 257-274 .
- Lowther, D. L., Inan, F. A., Strahl, J. D. and Ross, S. M(2008):Does technology integration work when key barriers are removed?. Educational Media International, vol. 45, pp.195-213.
- Mcmahon, G(2009):Critical thinking and ICT integration in a Western Australian secondaryschool. Educational Technology and Society, vol. 12, pp.269–281.
- Mohammed Ali Ayari, Arslan Ayari and Sahbi Ayari(2012):EFFECTS OF USE OF TECHNOLOGY ON STUDENTS' MOTIVATION, <https://www.researchgate.net/publication/320740620>.
- Palak, D. and Walls, R. T(2009):Teachers' beliefs and technology practices: A mixed-methods approach, Journal of Research on Technology in Education, vol. 41, pp.157-181.
- Reid, S(2002):The integration of ICT into classroom teaching. Alberta Journal of Educational Research, vol. 48, pp.30-46.
- Rogoff , B(1995):Observing sociocultural activity on three planes : participatory appropriation , guided participation , and apprenticeship . In J.V. Wertsch . P. Del Rio & A. Alvarez (eds) . Sociocultural studies of mind (pp . 139-164) . Cambridge : Cambridge University Press .
- Serhan, D(2009):Preparing preservice teachers for computer technology integration. International Journal of Instructional Media, vol. 36, pp.439-447.
- Staples, A., Pugach, M. C. and Himes, D(2005):Rethinking the technology integration challenge:Cases from three urban elementary schools, Journal of Research on Technology in Education, vol. 37, pp.285-311.
- Stetsenko , P.A(1999):Social interaction , cultural tools and the zone of proximal development : in search of a synthesis . In S. Chaiklin , M. Hedegaard & U.J. Jansen(eds) . Activity theory and social practice (pp . 235-252) . Aarhus : Aarhus University Press .
- Suarez - Orezco , M.M. & Sattin , C(2007):Wanted : Global citizens . Educational Leadership . April , 48-62 .

- Supon, V. and Ruffini, M(2009):Technology integration during student teaching: a case study.College Student Journal, vol. 43, pp.347-351.
- Tezci, E(2011a)Factors that influence preservice teachers' ICT usage in education. European Journal of Teacher Education, vol. 34, pp.483-499.
- Watts-Taffe, S., Gwinn, C. B. and Horn, M. L(2003):Preparing preservice teachers to integrate technology with the elementary literacy program. The Reading Teacher, vol. 57, pp.130- 138.
- Whelan, R(2008):Use of ICT in education in the South Pacific: findings of the Pacific eLearning Observatory. Distance Education, vol. 29, pp.53-70.
- Yang.S.C(2001):Integrating Computer-mediated tools into the Language curriculum ,Journal of computer Assisted Learning,17(1),85-93,2001.
- Yildirim, S(2007):Current utilization of ICT in Turkish basic education schools: A review of teachers' ICT use and barriers to integration, International Journal of Instructional Media,vol. 34, pp.171-186.
- Housand, B. C., & Housand, A. M(2012):The role of technology in gifted students' motivation. Psychology in the Schools, 49, 706–715. doi:10.1002/pits.21629
- Usher, A(2012):What nontraditional approaches can motivate unenthusiastic students? Washington, DC: Center on Education Policy.
- Castro Sánchez, J. J. and Alemán, E. C(2011):Teachers' opinion survey on the use of ICT tools to support attendance-based teaching. *Journal Computers and Education*, vol. 56, pp.911-915.
- Chai, C. S., Koh, J. H. L. and Tsai, C.-C(2010):Facilitating preservice teachers' development of technological, pedagogical, and content knowledge (TPACK). Educational Technology and Society, vol. 13, pp.63-73.
- Kent, N. and Facer, K(2004):Different worlds? A comparison of young people's home and school ICT use. Journal of Computer Assisted Learning, vol. 20, pp.440-455.
- Lowther, D. L., Inan, F. A., Strahl, J. D. and Ross, S. M(2008):Does technology integration work when key barriers are removed?. Educational Media International, vol. 45, pp.195-213.

کۆنفرانسە کان:

- الهايى، بوقلقول و رضوان، سوامىس (٢٠٠٥): "الأداء التنظيمى المتميز في ظل الإدارة الالكترونية كوسيلة التأهيل المؤسسات الجزائرية"، المؤتمر العلمي الدولى حول الأداء المتميز للمنظمات والحكومات، جامعة ورقلة، ٩-١٠ مارس ٢٠٠٥.

- عبدالسمیع، محمد محمد فراج(۲۰۱۲):دور موضع التواصل الاجتماعی فی تسويق مصر كمقدص سیاحی دولي،مسابقة وزارة السياحة لعام ۲۰۱۲،قطاع التخطيط والبحوث والتدريب،وزارة السياحة.
- غریب ، صادق حمه (۲۰۱۸) :پشت بهستنی مامؤسستایانی زانکوی سه لاحه دین به تهکنه لۆزیای نویی زانیاری و په یوهندیکردن له پروسەی فیربۇوندا،کۆنفرانسی ھاوبەشی زانکوی سۆران و پەيمانگا تەكニكىيە تايىبەتەكانى(رواندز - ئائىندە - ئاكىرى).

- Alexandersson , M. & Limberg . L(2006):To be lost and to be a loser through the web . A paper presented at NERA / NFPF's 34th Congress . Örebro University , Sweden , March 9-11 , 2006 .
- Andrea K.Olsen,Ellina Chernobilsky(2016):THE EFFECTS of TECHNOLOGY on ACADEMIC MOTIVATION and ACHIEVEMENT in a MIDDLE SCHOOL MATHEMATICS CLASSROOM, Northeastern Educational Research Association (NERA) Annual Conference.
- Mark Granito, Ellina Chernobilsky (2012): The Effect of Technology on a Student's Motivation and Knowledge Retention, Northeastern Educational Research Association (NERA) Annual Conference
- Moore , P(2002):An analysis of information literacy education worldwide . July 2002, White paper prepared for UNESCO , the U.S. National Commission on Libraries and Information Science , and the National Forum on Information Literacy , for use at the information literacy meeting of experts , Prague . The Czech Republic .
- Sorensen , E.K. , O Murchu . D. & Jedeskog , G(2006):Innovative teaching in the horizon of democratic , technology - enhanced , collaborative learning : a global perspective on quality for 21st century . A paper presented in the ICICTE conference , Rhodes , Greece , July 6-8 , 2006 .

سەرچاوه کانى ئىنتەرنېت:

- (ICT for sustainable agriculture, FAO, 2013), <http://aims.fao.org/information-and-communication-technologies-ict>.
- Butler, Jeremy G(2012):A History of Information Technology and Systems, University of Arizona, retrieved 2 August 2021.
- Daintith, John, ed(2009):"IT", A Dictionary of Physics, Oxford University Press, ISBN 9780199233991, retrieved 1 August 2021.

- Edwards, B(2009):Classic PCs vs. new PCs: Their true cost. Technologizer. Retrieved from <http://www.technologizer.com>.
- Ehrlich, S. B., Sporte, S. E., & Sebring, P(2013):The use of technology in Chicago public schools 2011: Perspectives from students, teachers, and principals. Retrieved from University of Chicago, Consortium on Chicago School Research website:https://consortium.uchicago.edu/sites/default/files/publications/Technology%20Report%202013_0.pdf.
- Free on-line dictionary of computing (FOLDOC)". Archived from the original on 15 April 2013. Retrieved 9 February 2021.
- Futurelab. (2009). Using digital technologies to promote inclusive practices in education. Retrieved from http://www.creativetallis.com/uploads/2/2/8/7/2287089/digital_inclusion3.pdf
- Heafner, T. (2004). Using technology to motivate students to learn social studies. Contemporary Issues in Technology and Teacher Education, 4, 42–53. Retrieved from <http://www.citejournal.org/>
- <http://aulyahaqt.blogspot.com/2016/04/what-is-ict-in-education.html?m=1>
- Janod Véronique,"L'Impacte des innovations technologiques et organisationnelles sur les performances des entreprises:une évaluation non paramétriques",2004,p2.Adresse Internet:http://atrom.univ-paris1.fr/documents/janpd_ATOM.pdf
- UNESCO (2002) . Information and communication technologies in teacher education,A planning guide . Retrieved April 25 , 2021 . <http://unesdoc.Unesco.org/images/0012/001295/129533e.pdf> .
- von Glaserfeld , E. (1989):Cognition , construction of knowledge , and teaching . Synthesis. Retrieved 6 November 2021 .<http://srii.nsm.umass.edu/vonGlaserfeld/onlinePapers/html/117.html>.

پا شکوْکان

پاشکۆی(۱)

راپرسی کراوه بۆ ئاماھە کردنی بىگە کانی پیوانەی ئاستى به کارھینانى تەکنەلوجیا زانیاری و پەیوهندىکردن (ICT)

زانکۆی سلیمانى

کۆلیجى پەروەردەی بنەرەت

بەشى زانستى كۆمپيوتهر / ماستەر

مامۆستاي بەریز تویزەر تویزىنه وەيەك ئەنجامدەدات لەزىر ناوئىشانى (پەیوهندى ئاستى به کارھینانى تەکنەلوجیا زانیاری و پەیوهندىکردن بەپالنەرى فيرېبون و زىرەكى هەلچونى لای خويىندىكارانى زانکۆي سلیمانى) داوا لە بەریزتان دەكەين وەك پىسپۇر و شارەزا لە بوارە جىاجىاكاندا تىپروانىنى خۆتان بەچەند خالىك بنووسن.

تىبىينى: ئەم پیوانە يە تەنها بۆ مەبەستى ئەنجام دانى تویزىنه وەيەكى زانستىيە، تىپروانىنى بەریزتان ھاوكارمان دەبىت بۆ ئاماھە کردنی بىگە کانى پیوانە كە. لە بەرامبەر ماندووبونتان تویزەر سوپاس و پىزازىنى ھەيە بۇتان.

لەگەل ریزدا ...

تویزەر

سەركەوت جمال محمد

پ.ي.د. حسن فخرالدين خالد

د.ئاكۆ محمد عبدالله

بەرای بەریزتان ئەو نىشانانە چىن كە ئاماژەن بۆ بەکارھینانى تەکنەلوجیا زانیاری و پەیوهندىکردن لای خويىندىكاران؟

	. 1
	. 2
	. 3
	. 4

پاشکوی(۲)

پرگه کانی ئاستى به کارهینانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن كە لە راپرسى كراوه ئامادە كراوه

پرگه کان	ژ
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن كۆرسى خويىندىن سەرنجراكىيىشتەر و زىنداووتەدەكەت.	۱
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتىيدەرە بۇ زىادەكەن دەستكەوتى ئەكادىمىي و بەدەست هىننانى نەرى باشتر.	۲
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتى خويىندىكاران دەدات بۇ دۆزىنەوەسى سەرچاوه كانى فيېربوون.	۳
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتىيدەرە لە هاندانى خويىندىكاران كەزىياتر بېروايى بەخۇي ھەبىت بوبەشدارىيىكىرىن لەچالاكيەكانى ناو پۆلدا.	۴
شارەزايىم ھەئىە لە بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن.	۵
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن جىاوازى تاكايمەتى لە بەرچاوه دەگرىت.	۶
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن دەستگەيشتنى خىرا و ئاسان دابىن دەكەت بۇ ئەمادانەي كە لەلايەن خويىندىكاران وە پىنييىستەن.	۷
خويىندىكاران زياڭر سەرنج دەدەن كاتىك وانە كان تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن تىيدا بەكاردەھىنرىت.	۸
بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن ڙىنگەيەكى پەرورىدەيى بۇ فيېربوون دابىن دەكەت.	۹
باشتەر فىردىبەم لە وانانەي كە تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن بەكاردەھىنرىن وەك لەوانانەي كە بەكارناھىنرىن.	۱۰
كاتىك كۆمپىيۇتەر بەكار ئەھىنرىت لەوانانە كاندا ھەست بە ئاسوودەيى دەكەم.	۱۱
بەھۆي كۆمپىيۇتەر و ئىنتەرنېتە و زۇرتىرين سەرچاوه و زانىارييم دەست دەكەۋىت.	۱۲
مامۇستاكانم ھامن دەدەن بۇ ئەمە سوود لە تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن وەرگرم بۇ فيېربوون.	۱۳
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتى پىش خستنى پرۆسە خويىندىن و فيېربوونم دەدەن.	۱۴
ئە وانانەي تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن تىيدا بەكاردەھىنرىت، كاتىكى زياڭر لە بېرەۋەرەيمدا دەمەننەوە.	۱۵
كاتىكى زۆر لە بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن بەسەردىبەم.	۱۶
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن ئاسانكارى زۆريان بۆم كردۇوھ.	۱۷
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتىم دەدەن لە دۆزىنەوەي وەلامى ئەركەكانى مالەوەمدا.	۱۸
بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن بۇتەھۆي زىياد بۇونى كىش و كەم جوولەيم.	۱۹
تۇوشى ئازارى پشت، سەر، مل و چاۋ دەبەم بەھۆي زۆرى بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن وە.	۲۰
شارەزايىم لە بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن دەرفەتى زياڭرم بۇ دەرەخسىنەت بۇ كاركىرىن.	۲۱
سۇد لە تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن وەرگرم لە كاتى ئەنجامدانى توپىزىنەوەي زانستىدا بۇ تەواوكىرىنى پرۇزەكەم.	۲۲
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن گەشە بە تواناكانم دەدات بۇ چارەسەر كەردىنى كىشەكانم.	۲۳
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتىيدەرە بۇ بەدېھىننانى ئامانجەكانى داھاتووم.	۲۴
تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن يارمەتىم دەدات بۇ زياڭر بېرگۈزەنەوەي داھىنەرانە.	۲۵
بېرۇاپى من خويىندىكاران زۆر چالاكانە فيېردىبەن بە بەكارهينانى تەكىنەلۆجىای زانىارى و پەيوەندىيىكىرىن.	۲۶
شارەزايىم لە بەكارهينانى تۆرە كۆمەلایەتىيەكان و تەكىنەلۆجىای پەيوەندىيىكىرىن وام لىدەكەت كارى سەربەخۆ بکەم.	۲۷

پیم وايه ته کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن پیداویستیه کی گرنگی په روهد دهیه.	۲۸
ته کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن بوته هوئی زیادبوونی ئاستی زانستیم.	۲۹
ته کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن بوته هوئی ئاشنا بوونم بھیسیتھے می په روهد دیی نه ته وہ کان.	۳۰
بھ کارھینانی ته کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن يارمه تیده ره بو ره خساندنی ههندی تاقیکردن و کله و اقعدا ناتوانم ئهنجامی بدھین.	۳۱
سعود له سه رچاوه ئه لکترونیه کانی (گوقاره کانی زانکو و گوقاره په روهد دیی و زانستیه کان) و سایته فیرکاریه کانی وھک (یوتیوب) وھردگرم بو فیربیون.	۳۲
بھ رنامه می پاوه رپوینت به باشی به کاردهھینم بو ئهنجامدانی سیمیناره کانم.	۳۳
بھ رنامه می ۋىد بھ کاردهھینم بو نووسینى راپورتھ کانم.	۳۴
گوگل فۆرم بھ کاردهھینم بو كۆكىردن وھی زانیاري.	۳۵
دە توامن جۆرە جیاوازه کانی مەلتى میديا بھ کاربىنم بو فیربیون.	۳۶
بھ کارھینانی ته کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن واده کات خویندکاران باشتەر بیروپا خۆيان دەرىن.	۳۷
ھەست بھ ئاسوودە بی دەکەم لە کاتى بھ کارھینانی ته کنه لوجیا په یوهندیکردندا.	۳۸
لەریگە ئىمەيل و تۆرە کانی په یوهندیکردن زانیاري لەگەل ھاوريکانم ئالوگۇر دەکەم.	۳۹
تە کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن يارمه تیده ره بو پەرەپیدانی تواناكانم بھ تايىھە تى لە خویندەن وھ نووسیندا.	۴۰
کاتىكى زۆر لە بھ کارھینانی تۆرە كۆمەلایە تىھ کان (تە کنه لوجیا په یوهندیکردن) دا بھ سەرددەم.	۴۱
تە کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن يارمه تيم دەدات لە بھ دەست ھینانی ئامانجە کانمدا.	۴۲
تە کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن رېگەم پىدەدات بھ بھ کارھینانی بىزادە جیاواز لە کاتى پیویستىمدا.	۴۳
ئەركە زانستىيە کانم لە ياد دە چىت کاتىك لە سەر تۆرە كۆمەلایە تىھ کان دەبم.	۴۴
زۆر بھ کارھینانی تە کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن وايلېكىردووم بھ رەدەوام خە والووبم لەناو ھۆلە کانى خویندەندا.	۴۵
پیم وايه ژيان بھى تە کنه لوجیا زانیاري و په یوهندیکردن ئەستەمە.	۴۶
بھ بھ کارھینانی تۆرە كۆمەلایە تىھ کان خۆم لە كىشە کانى ژيان دوور دەخەمە وھ.	۴۷
کاتىكى زۆر بھ سەر دەم لە بھ کارھینانی تۆرە كۆمەلایە تىھ کانی وھک (فەيسىبوك، انستاگرام، سناپ چات و بھ رنامە کانى دىكە).	۴۸
لەریگە كۆرسى ئۆنلاين وھ بھ شدارى خولى گەشە پیدانى زانستى و مرؤىي دەکەم.	۴۹

پاشکۆي (۳)

ناوى پسپورانى زمانى كوردى بو ھەلسەنگاندى پیوه رەكە لە رۇوی زمانەوانى و دايرشتنە وھ

ناوى پسپور	پسپورى	شويىنى كارگردن	ز
پ.د.محمد امين عبدالله	كوردى / رەخنه	زانکوی سليمانى / كۆلىچى په روهدەي بنەرەتى	۱
پ.د.بيستون حسن احمد	واتاسازى		۲
پ.ي.د.عادل رشيد قادر	دەنگىسازى		۳
پ.ي.د.عطا رشيد حسين	ئەدەبى نوئى / دراما		۴
د.پخشان على احمد	الاسلوب		۵

پاشکوی(۴)

ناوی شاره‌زایان و پسپوران و نمره‌ی هه‌لسه‌نگاندنیان بو ته‌کنه‌لوجیا زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن

ریزه‌ی سه‌دی	ز.پرگه‌ی نا په‌سنه‌ندکراو	ز.پرگه‌ی نا په‌سنه‌ندکراو	زانکو	پسپویری	نازناوی زانستی	ناوی پسپویر	ز
%۸۷.۷	۶	۴۳	سلیمانی	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه	پروفسور	د. جواد نعمت حسین	۱
%۹۳.۸	۳	۴۶	صلاح الدین	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه		د. حامد مصطفی بلباس	۲
%۱۰۰	-	۴۹	زانکوی کویه	په‌روه‌ردہ		د. جه‌باره‌ه حمید عه‌بدول ره‌حمان	۳
%۹۱.۸	۴	۴۵	سلیمانی	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه		د. سولاق فائق محمد	۴
%۱۰۰	-	۴۹	سلیمانی	ده‌رونزانی په‌روه‌ردہ‌ی		د. صابر بکر مصطفی	۵
%۹۷.۹	۱	۴۸	زانکوی سه‌لاحه‌دین	ده‌رونزانی په‌روه‌ردہ‌ی/توانسته‌کان		د. عمر ابراهیم عزیز	۶
%۹۱.۸	۴	۴۵	سلیمانی	پیوانه و هه‌لسه‌نگاندنی ده‌رونی		د. کریم شه‌ریف عبدالله	۷
%۸۵.۷	۷	۴۲	سلیمانی	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه		د. نظام عبدالجبار حسین	۸
%۹۳.۸	۳	۴۶	پاپه‌رین	ده‌رونزانی په‌روه‌ردہ‌ی	پروفیسوری یاریده‌دار	د. پولا عبد‌الصمد محمود	۹
%۸۵.۷	۷	۴۲	سلیمانی	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه		د. زه‌ردہ‌شت محمد رووف	۱۰
%۹۰.۹	۲	۴۷	صلاح الدین	پیوانه و هه‌لسه‌نگاندن		د. سلوی احمد امین	۱۱
%۱۰۰	-	۴۹	سلیمانی	ده‌رونزانی په‌روه‌ردہ‌ی		د. عبد‌الصمد احمد محمد	۱۲
%۱۰۰	-	۴۹	ک. په‌روه‌ردہ‌ شه‌قلابه	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه		د. فرهاد علی مصطفی	۱۳
%۸۵.۷	۷	۴۲	گه‌رمیان	پیگاکانی وانه‌ونه‌وه		د. کریم احمد عزیز	۱۴
%۸۳.۷	۸	۴۱	سلیمانی	Computer science		د. هاوکار عمر احمد	۱۵
%۷۰.۵	۱۲	۳۷	سلیمانی	Computer Science - Data mining	ماموستا	د. روزا حکمت حمه عزیز	۱۶
%۸۹.۹	۵	۴۴	سلیمانی	زانستی کومنپیوتھر		په‌یمان عثمان رحیم	۱۷

%100	-	۴۹	زانسته کۆمەلایەتییەکان	ریگاکانى وانەوتنەوە		رزگار حمەلاؤ خالد	۱۸
%100	-	۴۹	سلیمانى	ریگاکانى وانەوتنەوە		شادمان أیوب طیب	۱۹
%90.0	۲	۴۷	سلیمانى	ریگاکانى وانەوتنەوە		مؤید محمد محمود	۲۰
%75.5	۱۲	۳۷	سلیمانى	زانستى كومپيوتهر	مامۆستاي يارىدەدەر	ئەزى ووريا	۲۱
%89.9	۵	۴۴	سلیمانى	زانستى كومپيوتهر		سلام حسين احمد عباس	۲۲
%89.9	۵	۴۴	سلیمانى	زانستى كومپيوتهر		شادان طە	۲۳
%91.7	۹۳	۱۰۴	كۆي گشتى				

پاشکوی(۵)

ئەنجامدانى راستگوئى ۋالەت بۆ پىوهرى تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوهندىكىدىن

زانىكى سليمانى/كولىجى پەروھردى بىنەرەت

بەنى زانستى كۆمپيوتهر - ماستەر

راپرسى شارەزايىان بۆ پىوانە ئاستى بەكارهىنانى تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوهندىكىدىن (ICT)

پاش سلاۋەریز.....

تۈيّزەر تۈيّزىنەوە يەك ئەنجامدەدات بەناونىشانى (پەيوهندى ئاستى بەكارهىنانى تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوهندىكىدىن بەپالانەرى فيربۇون و زىرەكى ھەلچۇونى لاي خويندكارانى زانىكى سليمانى). بۆ ئەم بەستەش دواى گەرانەوە بۆ تۈيّزىنەوە كانى پىشۇو و ئەنجامدانى راپرسى كراوه، توانى پىوهرىك بەشىوهى سەرەتايى ئامادەبات، كەلە (٤٩) بىرگە پىك هاتووه، بەرامبەر ھەرىپگە يەكىش (٥) بىزاردە ھەيە، كەبرىتىن لە (ھەميشە، زۆرجار، ھەندىكجار، بەدەگەمن، ھەرگىز)، بەریزتان وەك كەسىكى شارەزا و پىسپۇر لەبوارەكەدا ھەلبىزىدرابون بۆ پىداچوونەوە پىوهرىكە، داواكراو لە بەریزتان ئەوهىيە، كەراو بۇچۇونى خوتان سەبارەت بەگۈنچاوى و نەگۈنچاوى بېرگەكان و بىزاردەكان بىخەنەرۇو. ھەرودە بافسەر گۆرانكارييەك، كەپيتان باشە ئەنجامبىرىت.

تەكىنەلوجىيات زانىارى و پەيوهندىكىدىن (ICT): تىكەلەيەك لە ئامىرەكانى كۆمپيوتهر و ھۆكارەكانى گەياندن، كەسەرەتا بەچەند شىوه رىشائىكى ۋووناكى دەست پىدەكات بەرەو مانگە دەستكىرده كان و تەكىنەلوجىيات زانىارى كۆپى و هەندىكچەرەت كە ئەمانە كۆمەلىك لە داھىنانە بۇون كە زانىارىيان تىدا كۆدەكىرىتە و بەرەمى ئەقلى مەرۆف بۇون، (الهادى، ١٩٨٩: ٢٥)

لەگەل رىزدا.....

ناوى شارەزا:
پىسپۇرى:

شويىنى كاركىرىنى:
نازناوى زانستى:

توىيّزەر
بەسەرپەرشتى

سەركەوت جمال محمد
پ.ى.د. حسن فخرالدين خالد

د.ئاکۆ محمد عبدالله

ر	پرگه کان	گونجاوه	نه گونجاوه	پیشنهادی گورانکاری
۱	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن کورسی خویندن سه رنجرا کیشتر و زیندو و تر ده کات.			
۲	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیده ره بُو زیادکردنی دهستکه و تی ئه کادیمی و به دهست هینانی نمره دی باشت.			
۳	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تی خویندکاران ده دات بُو دوزینه و دی سه رچاوه کانی فیربوون.			
۴	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیده ره له هاندانی خویندکاران که زیاتر پروای به خوی هه بیت بُو به شداریکردن له چالاکیه کانی ناو پولدا.			
۵	شاره زاییم هه یه له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن.			
۶	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن جیاوازی تاکایه تی له به رچاوه ده گریت.			
۷	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن دهستگه یشننی خیرا و ئاسان دابین ده کات بُو ئه و مادانه دی که له لایه ن خویندکارانه و دی پیویستن.			
۸	خویندکاران زیاتر سه رنج ده دهن کاتیک و انه کان ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن تییدا به کارده هینریت.			
۹	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ژینگه یه کی په روهرده دی بُو فیربوون دابین ده کات.			
۱۰	باشتار فیرده بم له وانه کانه که ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به کارده هینرین و دکله که له وانه که به کارناهینرین.			
۱۱	کاتیک کومپیوتھر به کار ئه هینریت له وانه کاندا هه سست به ئاسووده دی ده که م.			
۱۲	به هوی کومپیوتھر و ئینته رنیته و دزورترين سه رچاوه و زانیاریم دهست ده که ویت.			
۱۳	ماموستا کامن هامن ده دهن بُو ئه و دی سوود له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و هرگرم بُو فیربوون.			
۱۴	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تی پیش خستنی پروسنه خویندن و فیربوون ده دهن.			
۱۵	ئه وانانه ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن تییدا به کارده هینریت، کاتیکی زیاتر له بیره و هریدا ده میننه و ده.			
۱۶	کاتیکی زور له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به سه رده به م.			
۱۷	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ئاسانکاری زوریان بُو مرؤفایه تی کرد و و.			
۱۸	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیم ده دهن له دوزینه و دی و دلامی ئه رکه کانی ماله و دمدا.			
۱۹	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن بُو ته هوی زیاد بوونی کیش و که م جووله دیم.			
۲۰	توروشی ئازاری پشت، سه ر، مل و چاو ده بم به هوی زوری به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و ده.			
۲۱	شاره زاییم له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ده رفه تی زیاتر بم بُو ده ره خسینیت بُو کارکردن.			

			سود له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن و هرده گرم له کاتی ئه نجامدانی توییزینه وهی زانستیدا بُو ته واوکردنی پرۆژه که م.	۲۲
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن گه شه به تواناکانی خویندکاران ده دات بُو چاره سه رکردنی کیشہ کانیان.	۲۳
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن یارمه تیده ره بُو به دیهینانی ئامانجە کانی داهاتووم.	۲۴
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن یارمه تیم ده دات بُو زیاتر بیرکردن وهی داهینه رانه.	۲۵
			بېپروای من خویندکاران زۆر چالاکانه فېرده بن به به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن.	۲۶
			شاره زایم له به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تییە کان و ته کنه لوجیای په یوه ندیکردن وام لیده کات کاری سه رو به خۆ بکەم.	۲۷
			پېم وايە ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن پىداویستیه کى گرنگى په روھرده يە.	۲۸
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن بۇتە هوئى زیادبوونى ئاستى زانستىم.	۲۹
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن بۇتە هوئى ئاشنا بوونم بە سیستەمى په روھرده يې نە تە وە کان.	۳۰
			بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن یارمه تیده ره بُو رە خساندىنی هەندى تاقیکردن وه کەلە واقعدا ناتوانىن ئەنجامى بدهىن.	۳۱
			سۇود له سەرچاواه ئەلكترۆنيه کانى (گۆفارە کانى زانکۆ و گۆفارە په روھرده يى و زانستىه کان) و سايىتە فېرکارىيە کانى وەك (بۈتىوب) و هرده گرم بُو فېرپۇون.	۳۲
			بەرnamە پاوه رپۇينت بە باشى بە کاردەھىيىن بُو ئەنجامدانى سىمەنارە کانم.	۳۳
			بەرnamە ورد بە کاردەھىيىن بُو نووسىنى راپۆرتە کانم.	۳۴
			گۆگل فۆرم بە کاردەھىيىن بُو کۆکردن وهی زانیارى.	۳۵
			دە توانم جۈرە جىاوازە کانى مەلتى مىديا بە کاربىيىن.	۳۶
			بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن وادە کات خویندکاران باشتى بېرپۇان خۇيان دەربىن.	۳۷
			ھەست بە ئاسوودەيى دە كەم له کاتى بە کارهینانی ته کنه لوجیای په یوه ندیکردندا.	۳۸
			لەریگەي ئىمەيل و تۆرە کانى په یوه ندیکردن زانیارى له گەل ھاۋىيکانم ئالوگۆر دە كەم.	۳۹
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن یارمه تیده ره بُو پەرە پېيدانى تواناکانى خویندکاران بە تايىھەتى لە خویندەن و نووسىندا.	۴۰
			کاتىكى زۆر له بە کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تیه کان (ته کنه لوجیای په یوه ندیکردن) دا بە سەر دەم.	۴۱
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن یارمه تیم ده دات لە بە دەست ھىنانى ئامانجە کانمدا.	۴۲
			ته کنه لوجیای زانیاری و په یوه ندیکردن رېيگە دە دات بە کارهینانى بىزادەي جىاواز لە کاتى پېيويستدا.	۴۳
			ئەركە زانستىيە کانم لە ياد دە چىت کاتىك لە سەر تۆرە کۆمە لایه تیه کان دە بم.	۴۴

			زور به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن وایلیکردووم به رده وام خه والووبم له ناو هوله کانی خویندنا.	۴۵
			پیم وایه ژیان به بین ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ئه سته مه.	۴۶
			بے به کارهینانی توپه کۆمه لایه تیه کان خۆم له کیشە کانی ژیان دوور ده خەمەوە.	۴۷
			کاتیکی زور به سه ردهم له به کارهینانی توپه کۆمه لایه تیه کانی وەک(فهیسبوک، انستاگرام، سناب چات و به رنامه کانی دیکه).	۴۸
			له ریگەی کۆرسى ئۆنلاینەوە به شداری خولى گەشە پیدانی زانستى و مرؤيى دەکەم.	۴۹

پاشکۆی(۶)

پیوانەی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن دواى گەرانەوەی لای پسپوران

ز	پرگە کان	ریزه %	مانه وه لابردن	پیشنياري گۆرانکاري
۱	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن خویندنسه رنجراکیشتەر و زیندووتە دەکات بۆم.	۹۵.۷	گۆرانکاري	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن کۆرسى خویندنسه رنجراکیشتەر و زیندووتە دەکات.
۲	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن يارمه تىم دەدات بۆ زیادکردنی دەستکە و تى ئە کاديمى و بە دەست هیننانى نمرە باشتە.	۹۵.۷	گۆرانکاري	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن يارمه تىم دەدات بۆ زیادکردنی دەستکە و تى ئە کاديمى و بە دەست هیننانى نمرە باشتە.
۳	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن يارمه تىم دەدات بۆ دۆزىنەوەی سەرچاوه کانی فېربۇون.	۱۰۰	گۆرانکاري	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن يارمه تى خویندكاران دەدات بۆ دۆزىنەوەی سەرچاوه کانی فېربۇون.
۴	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن يارمه تىدەرە لە هاندانم كەزىاتر بپواي بە خۇي ھەبىت بۆ بەشدارىكىرىن لەچالاکىيە کانى ناو پۆلدا.	۹۵.۷	گۆرانکاري	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن يارمه تىدەرە لە هاندانم كەزىاتر بپواي بە خۇي ھەبىت بۆ بەشدارىكىرىن لەچالاکىيە کانى ناو پۆلدا.
۵	شارە زاييم ھەبە لە به کارهینانى ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن.	۹۵.۷	وەك خۆى	
۶	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن جياوازى تاكايەتى لە بەرچاوه دەگرىت.	۶۰.۸	لابردن	
۷	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن دەستگە يىشتى خىرا و ئاسان دابىن دەکات بۆ ئە و مادانەي كە لە لايەن خویندكارانەوە پېۋىستەن.	۷۸.۲	لابردن	
۸	خویندكاران زىاتر سەرنج دەدەن كاتىك وانە کان ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن تىيدا بە کاردەھىنرىت.	۸۷	لابردن	
۹	به کارهینانى ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ژينگە يە كى پەروەردەيى بۆ فېربۇون دابىن دەکات.	۹۵.۷	گۆرانکاري	

	لابدن (دووباره‌یه)	۸۷	باشت فیزدهم له وانانه‌ی که ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن به‌کاردۀ‌هینرین و هک له‌وانه‌ی که به‌کارناهینرین.	۱۰
کاتیک کومپیوته‌ر به‌کار نه‌هینم له‌وانه‌کاندا هه‌ست به ئاسووده‌یی ده‌که‌م.	گورانکاری	۹۱.۳	کاتیک کومپیوته‌ر به‌کار نه‌هینریت له‌وانه‌کاندا هه‌ست به ئاسووده‌یی ده‌که‌م.	۱۱
	لابدن (دووباره‌یه)	۱۰۰	به‌هۆی کومپیوته‌ر و ئینته‌رنیته‌وه زۆرتیرین سه رچاوه و زانیاریم ده‌ست ده‌که‌ویت.	۱۲
	وهک خۆی	۹۵.۷	مامۆستاکانم هامن ده‌دهن بۆ نه‌وهی سوود له ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن و هرگرم بۆ فیربوون.	۱۳
	وهک خۆی	۹۱.۳	ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن يارمه‌تی پیش خستنی پروسەی خویندن و فیربوونم ده‌دهن.	۱۴
	وهک خۆی	۹۵.۷	نه‌وانانه‌ی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن تییدا به‌کاردۀ‌هینریت، کاتیکی زیاتر له بیره‌وه‌ریمدا ده‌میننه‌وه.	۱۵
	وهک خۆی	۹۱.۳	کاتیکی زۆر له به‌کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن به‌سه‌رده‌بهم.	۱۶
	لابدن	۸۲.۶	ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن ئاسانکاری زۆريان بۆم کردووه.	۱۷
	وهک خۆی	۱۰۰	ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن يارمه‌تیم ده‌دهن له دۆزینه‌وهی و هلامی نه‌رکه‌کانی مالله‌وه‌مدا.	۱۸
	وهک خۆی	۹۵.۷	به‌کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن بۆتە هۆی زیاد بۇونی کیش و کەم جوولله‌یم.	۱۹
	وهک خۆی	۹۱.۳	تۇوشى ئازازى پىشت، سەر، مل و چاو دەبم به‌هۆی زۆرى به‌کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن‌وه.	۲۰
	وهک خۆی	۹۵.۷	شارەزايم له به‌کارهینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن دەرفەتى زیاترم بۆ دەرەخسینىت بۆ کارکردن.	۲۱
	وهک خۆی	۹۵.۷	سود له ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن و هرده‌گرم له کاتى نەنجامدانى تویىزىنە‌وهی زانستیدا بۆ تەواوکردنی پروژه‌کەم.	۲۲
	وهک خۆی	۹۵.۷	ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن گەشە بە‌تواناكانم ده‌دات بۆ چاره‌سەرگردانی کىشە‌کانم.	۲۳
	لابدن	۸۲.۶	ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن يارمه‌تىدەرە بۆ بە‌دېھینانى ئامانجە‌کانى داھاتووم.	۲۴

	وەك خۆي	100	تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن يارمەتىم دەدات بۇ زىياتر بىرگەرنەوهى داھىينەرانە.	٢٥
	لابىدىن	٨٧	بەپرواي من خويىندىكاران زور چالاكانە فيردىن بە به كارهينانى تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن.	٢٦
	وەك خۆي	٩٥.٧	شارەزايىم لە به كارهينانى تۈرە كۆمەلايەتىيەكان و تەكىنەلۆجىيات پەيوەندىيىكىدىن وام لىيەكتە كارى سەربەخۆ بکەم.	٢٧
	وەك خۆي	٩٥.٧	پىيم وايە تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن پىداوايسىtie کى گىرنىگى پەروەردەيە.	٢٨
	لابىدىن (دووبارەيە)	٩١.٣	تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن بۇتە هوى زيايدبۇوننى ئاستى زانستىم.	٢٩
	وەك خۆي	٩٥.٧	تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن بۇتە هوى ئاشنا بۇونم بەسيستەمى پەروەردەيى نەتەوهەكان.	٣٠
	وەك خۆي	٩٥.٧	بە كارهينانى تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن يارمەتىدەرە بۇ رەخساندنى ھەندى تاقىكىرىدە وه كەلە واقعدا ناتوانم ئەنجامى بىدەين.	٣١
	وەك خۆي	٩٥.٧	سۇود لە سەرچاوه ئەلكىترونىيەكانى(گۆفارەكانى زانكۇ و گۆفارە پەروەردەيى و زانستىيەكان) و سايىته فيرکارىيەكانى وەك(يوتىيوب) وەردەگىرم بۇ فيربوون.	٣٢
	وەك خۆي	٩١.٣	بەرnamەي پاودەرىپۇنت بە باشى بەكاردەھېيىن بۇ ئەنجامدانى سىيمىنارەكانم.	٣٣
	وەك خۆي	٩٥.٧	بەرnamەي وۇر بەكاردەھېيىن بۇ نووسىنىي راپورتەكانم.	٣٤
	وەك خۆي	٩٥.٧	گۆگل فۇرم بەكاردەھېيىن بۇ كۆكىرىدە وهى زانىارى.	٣٥
	لابىدىن	٨٧	دەتوانم جۆرە جىاوازەكانى مەلتى مىديا بەكاربىيىن بۇ فيربوون.	٣٦
بە كارهينانى تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن وادەكتە خويىندىكاران باشتىر بىرپەرای خۇيان دەرىپىن.	گۆرانكارى	٩٥.٧	بە كارهينانى تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن وادەكتە خويىندىكاران باشتىر بىرپەرای خۇيان دەرىپىن.	٣٧
	لابىدىن	٨٧	ھەست بەئاسوودەيى دەكەم لە كاتى بەكارهينانى تەكىنەلۆجىيات پەيوەندىيىكىدىندا.	٣٨
	وەك خۆي	١٠٠	لەرىيگە ئىمەيىل و تۈرەكانى پەيوەندىيىكىدىن زانىارى لەگەل ھاپرىيكانم ئالوگۇر دەكەم.	٣٩
تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن يارمەتىم دەدات بۇپەرەپىدانى تواناكانم بەتايبەتى لە خويىندە وه نووسىندا.	گۆرانكارى	٩٥.٧	تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىيىكىدىن يارمەتىدەرە بۇپەرەپىدانى تواناكانم بەتايبەتى لە خويىندە وه نووسىندا.	٤٠

۴۱	کاتیکی زور له به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تیه کان (تەکنە لۆجیاى پەیوهندیکردن) دا به سەردەم.	وەك خۆى	۹۱.۳	
۴۲	تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن يارمه تیم دەدات له بەدەست هینانی ئامانچە کانمدا.	لابردن	۸۲.۶	
۴۳	تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن رېگەم پىددەدات بە بە کارهینانی بىزاردە جىاواز لە کاتى پىویستىمدا.	لابردن	۸۲.۶	
۴۴	ئەركە زانستىيە کانم له ياد دەچىت کاتىك له سەر تۆرە کۆمە لایه تیه کان دەبم.	لابردن	۸۷	
۴۵	زور بە کارهینانى تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن وايلېكىردووم بەردهوام خە والۇوبم لەناو ھۆلە کانى خويىندندا.	وەك خۆى	۹۱.۳	
۴۶	پىيم وايە زيان بەبىن تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن ئەستەمە.	لابردن	۸۷	
۴۷	بە بە کارهینانى تۆرە کۆمە لایه تیه کان خۆم لە كىشە کانى زيان دوور دەخەمەمە.	لابردن	۶۵.۲	
۴۸	کاتىكى زور بە سەر دەم لە بە کارهینانى تۆرە کۆمە لایه تیه کانى وەك (فەيسبوک، انستاگرام، سناب چات و بەرnamە کانى دىكە).	لابردن	۷۳.۹	
۴۹	لە رېگەي كۆرسى ئۆنلائينە وە بە شدارى خولى گەشە پىدانى زانستى و مرويى دەكەم.	لابردن	۸۷	

پاشكۆي(٧)

مانە وەي بېرىگە کانى تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن دواى گەرانە وەيان لاي شارە زاكان

۱	بېرىگە کان	
۲	تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن كۆرسى خويىندن سەرنجرا كىشىر و زىندۇوتىر دەكات بۆم.	
۳	تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن يارمه تیم دەدات بۇ زىادىرىنى دەستكەوتى ئەكادىمىي و بەدەست هینانى نەرەتى باشتىر.	
۴	تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن يارمه تیم دەدات بۇ دۆزىنە وە سەرچاوه کانى فيرپۇون.	
۵	تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن يارمه تیدەرە لە هاندانم كە زىاتىر بپوام بە خۆم ھەبىت بۆ بەشدارى يكىردىن لە چالاكييە کانى ناو پۆلدا.	
۶	شارە زايىم ھەيە لە بە کارهینانى تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن.	
۷	بە کارهینانى تەکنە لۆجیاى زانیارى و پەیوهندیکردن ژينگەيە كى پەرەر دەيىشىا و بۇ فيرپۇونم دابىن دەكات.	

۸	ماموستاکانم هانم دهدن بُو ئوهی سوود له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و هرگرم بُو فیربوبون.
۹	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تی پیش خستنی پروسنه خویندن و فیربوبونم دهدن.
۱۰	ئه و انانهی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن تییدا به کاردههینریت، کاتیکی زیاتر له بیره و هریمدا ده میننه وه.
۱۱	کاتیکی زور له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به سه رده بهم.
۱۲	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیم دهدن له دوزینه وهی و ھلامی ئه رکه کانی ماله و مدا.
۱۳	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن بوته هوی زیاد بوبونی کیش و کەم جووله يم.
۱۴	تووشی ئازاری پشت، سه ر، مل و چاو دەبم به هوی زوری به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن وه.
۱۵	شاره زایم له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن دەرفه تی زیاتر بُو دەرخسینیت بُو کارکردن.
۱۶	سود له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و هرگرم له کاتی ئەنجامدانی تویزینه وهی زانستیدا بُو ته واوکردنی پرۆزه کەم.
۱۷	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن گەشە به تواناکانم دەدات بُو چاره سه رکردنی کیشە کانم.
۱۸	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیم دەدات بُو زیاتر بیرکردنە وهی داهینه رانه.
۱۹	شاره زایم له به کارهینانی توپرە کۆمە لایه تییە کان و ته کنه لوجیای په یوهندیکردن وام لیدە کات کاری سەربە خۆ بکەم.
۲۰	پیم وايە ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن پیدا ویستیه کى گۈنگى په روەردە يه.
۲۱	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن بوته هوی ئاشنا بوبونم به سیستەمی په روەردە يی نە تە وە کان.
۲۲	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیدەرە بُو رەخساندنی ھەندى تاقیکردنە وه کەلە واقعا ناتوانم ئەنجامى بەدەين.
۲۳	سود له سەرچاوه ئەلكترونيه کانى (گۆفارە کانى زانکۇ و گۆفارە په روەردە يی و زانستیه کان) و سایتە فېرکارىيە کانى وەك (بیوتیوب) وەرگرم بُو فیربوبون.
۲۴	بەرnamە پاوه رپۆپینت بە باشى بە کاردهھینم بُو ئەنجامدانی سیمینارە کانم.
۲۵	بەرnamە ۋەر بە کاردهھینم بُو نووسىنى راپورتە کانم.
۲۶	گۆگل فۆرم بە کاردهھینم بُو كۆكردنە وهی زانیارى.
۲۷	بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن وادە کات خویندکاران باشتەر بېرۇرای خۇيان دەرپەن.
۲۸	لەرىگەي ئىمەيل و توپرە کانى په یوهندیکردن زانیارى لە گەل ھاپىكانم ئالوگۇر دەكەم.
۲۹	ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن یارمه تیم دەدات بُو پەرەپیدانى تواناکانم بە تايىەتى لە خویندە وه و نووسىندا.
۳۰	کاتیکی زور له به کارهینانی توپرە کۆمە لایه تیه کان (ته کنه لوجیای په یوهندیکردن) دا بە سەرددەم.
۳۱	زور بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن و ایلەتكەدوام خە والووبم له ناو ھۆلە کانى خویندندادا.

پاشکوی (۸)

پیوانە ئاستى بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن دواي راستگوئى بونیادنان

ژ	پرگە كان
۱	ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن کۆرسى خویندن سەرنجراکىشتر و زىندى و وتر دە کات بۆم.
۲	ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن یارمه تیم دەدات بُو زىادکردنى دەستكە و تى ئە كادىمى و بە دەست هىننانى نەرەي باشتەر.
۳	ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن یارمه تیم دەدات بُو دۆزىنە وهی سەرچاوه کانى فیربوبون.
۴	ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن یارمه تیدەرە لە ھاندانم كە زیاتر بپوام بە خۆم ھە بىت بُوبەشدارىکردن لە چالاکىيە کانى ناو پۆلدا.
۵	شاره زاييم ھە يە لە بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن.

۶	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن ژینگه یه کی په روهردهی شیاو بُو فیربوونم دابین ده کات.
۷	کاتیک کومپیوتھر به کار ئه هینتم له وانه کاندا ههست به ئاسوسودهی ده کەم.
۸	مامۆستاکامن هامن ددهن بُو ئه وھی سوود له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و هرگرم بُو فیربوون.
۹	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تی پیش خستنی پرۆسەی خویندن و فیربوونم ددهن.
۱۰	ئه وانانه ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن تییدا به کارده ھینزیت، کاتیکی زیاتر له بیره و هریدا ده میئنه وھ.
۱۱	کاتیکی زور له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن به سه رده بهم.
۱۲	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیم ددهن له دۆزینه وھی وھلامی ئەركە کانی ماھ وھمدا.
۱۳	شاره زایم له به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن دەرفه تی زیاترم بُو دەرە خسینیت بُو کارکردن.
۱۴	سود له ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن و هرگرم له کاتی ئەنجامدانی توییزینه وھی زانستیدا بُو ته اووکردنی پروژه کەم.
۱۵	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن گەش بە تواناکامن دەدات بُو چارە سەرکردنی کىشە کامن.
۱۶	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیم دەدات بُو زیاتر بیرکردنە وھی داهیئنە رانه.
۱۷	شاره زایم له به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تییدە کان و ته کنه لوجیای په یوهندیکردن وام لىدە کات کاری سەربە خۆ بکەم.
۱۸	پیم وايە ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن پىداویستیه کى گرنگی په روهردهیه.
۱۹	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیەدره بُو رە خساندنی هەندى تاقیکردنە وھ کەلە واقعا ناتوانم ئەنجامى بدهىن.
۲۰	سود له سەرچاوه ئەلكترونىيە کانى (گۆفارە کانى زانکۆ و گۆفارە په روهردهی و زانستیه کان) و سایتە فېرکارىيە کانى وھك (يوتىوب) و هرگرم بُو فیربوون.
۲۱	بەرناھەي پاوه رپۆرتت بە باشى بە کارده ھینم بُو ئەنجامدانى سىمینارە کامن.
۲۲	بەرناھەي ورد بە کارده ھینم بُو نۇوسىنى راپۆرتە کامن.
۲۳	به کارهینانی ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن وادە کات خویندکاران باشتىر بىروراي خۆيان دەرىپەن.
۲۴	ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن یارمه تیم دەدات بُو پەرە پىدانى تواناکامن بە تايىھە تى لە خویندە وھ و نۇوسيىندا.

پاشکۆی (۹)

ئەنجامدانی جىڭىرى بُو پىوانەي ته کنه لوجیای زانیاری و په یوهندیکردن

زانکۆي سلېمانى/کۆلېجى په روهردەي بنەرەت

بەشى زانستى كۆمپیوتھر - ماستەر

خويىندكارى ئازىز.....

تویىزەر توییزینە وھيەك ئەنجامدە دات بەناونىشانى (په یوهندى ئاستى بە کارهینانی ته کنه لوجیای زانیارى و په یوهندیکردن بە پالنەرى فېربوون و زىرەكى ھەلچوونى لاي خويىندكارانى زانکۆي سلېمانى) بُو ئەم مەبەستە داوا لە بېرىزتانا دەكەم نىشانەي (✓) بە رامبەر ئەو بىزاردە يە دابىنەن كە گوزارىشت لە بىرۇ و بۇچۇنى بېرىزتانا دەكەت، ئەم فۇرمە بُو مەبەستى زانستى بە کاردىت و پىویست بەناو نۇسىن ناکات، ھا و كارىكىردىن تەخەزىمىتىن خزمە تىكىردنە بە زانست.

رەگەز: نىئر ()	مۇ ()
كۆلچەن: ئەندازىيارى () ، زانست () ، پەروەردە زانستەكان () ، زانستە مەرقۇقايدەتىيەكان () زمان () ، پەروەردەتىيەتكەن ().	
بەش: زانستى ()	مەرقۇقايدەتىيەتكەن ()
قۇناغ: يەكم ()	دۇوھم ()
چەند كاتېمىر تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن بەكار دەھىتىت لە رۆزىكدا؟	
٢-١ كاتېمىر () ، ٣-٤ كاتېمىر () ، ٥-٦ كاتېمىر () ، ٧-٨ كاتېمىر ()	

بەسەرپەرشتى

تۈيۈزەر

پ.ى.د. حسن فخرالدین خالد

سەركەوت جمال محمد

د.ئاكۇ محمد عبدالله

ژ	پىرگە كان
١	تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن كۆرسى خويىندىن سەرنجىراكىشتىر و زىندووتر دەكتات بۆم.
٢	تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن يارمەتىم دەدات بۆ زىادكەدنى دەستكەوتى ئەكادىمىي و بەدەست هىنانى نەرەتى باشتىز.
٣	تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن يارمەتىم دەدات بۆ دۆزىنەوهى سەرچاوهەكانى فىرىبوون.
٤	تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن يارمەتىدەر لە هاندانم كەزياڭىز بىرۇام بەخۆم ھەبىت بۆبەشدارىيەتكەن لەچالاکىيەكانى ناو ھۆلدا.
٥	شارەزايىم ھەيە لە بەكارھىنانى تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن.
٦	بەكارھىنانى تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن ۋىنگەيەكى پەروەردەيى شىاوا بۆ فىرىبوونم دايىن دەكتات.
٧	كاتىك كۆمپىيەتكەن بەكار ئەھىنەن لەوانە كاندا ھەست بە ئاسوودەيى دەكەم.
٨	مامۇستاكانم ھانم دەدەن بۆ ئەوهى سوود لە تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن وەرگەن بۆ فىرىبوون.
٩	تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن يارمەتى پىش خىستنى پرۆسەتى خويىندىن و فىرىبوونم دەدەن.
١٠	ئەوانانەي تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن تىيدا بەكار دەھىتىت كاتىكى زىاڭىز لەپىرەوەر يىمدا دەمىننەوهە.
١١	كاتىكى زۆر لەبەكارھىنانى تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن بەسەر دەدەم.
١٢	تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن يارمەتىم دەدەن لەدۆزىنەوهە وەلامى ئەركەكانى مالەوهەمدا.
١٣	بەكارھىنانى تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن بۆتە ھۆزى زىاد بۇونى كىش و كەم جوولەيم.
١٤	تۈوشى ئازارى پىشت، سەر، مل و چاۋ دەبم بەھۆزى زۆرى بەكارھىنانى تەكىنەلۈچىيات زانىيارى و پەيوەندىيەتكەن وە.

					شاره‌زایم له به کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن ده رفه‌تی زیاترم بُو ده ره خسینیت بُو کارکردن.	۱۵
					سود له ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن و هردگرم له کاتی ئه نجامدانی توییزنه‌وهی زانستیدا بُو ته واوکدنی پرۆژه‌که‌م.	۱۶
					ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن گهشه به تواناکانم ده دات بُو چاره‌سه رکردنی کیشە کانم.	۱۷
					ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده دات بُو زیاتر بیرکردنه‌وهی داهینه‌رانه.	۱۸
					شاره‌زایم له به کارهینانی توره کومه‌لایه‌تیبه‌کان و ته کنه لوجیا په یوه‌ندیکردن وام لیده کات کاری سه‌ریه خو بکه‌م.	۱۹
					پیم وايه ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن پیداویستیه‌کی گرنگی په روهدگه‌یه.	۲۰
					ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن بُو ته هوی ئاشنا بوونم بېسیسته مى په روهدگه‌یه نه ته وه کان.	۲۱
					به کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن یارمه‌تیده‌ره بُو رە خساندنسى هەندى تاقیکردنە‌وه كەله واقعدا ناتوانم ئەنجامى بىدەين.	۲۲
					سوود له سه‌رچاوه ئەلکترۆنیه‌کانى(گۆفاره‌کانى زانکو و گۆفاره په روهدگه‌یه و زانستیه‌کان) و ساييته فيئرکاريه‌کانى وەك(بوتیوب) و هردگرم بُو فيربۇون.	۲۳
					بەرنامەی پاوه‌ریوینت بە باشى بە کارده‌ھەينم بُو ئەنجامدانى سىمیناره‌کانم.	۲۴
					بەرنامەی قىرد بە کارده‌ھەينم بُو نووسىنىي راپورتە کانم.	۲۵
					گۆگل فۇرم بە کارده‌ھەينم بُو كۆکردنە‌وهی زانیارى.	۲۶
					بە کارهینانی ته کنه لوجیا زانیاری و په یوه‌ندیکردن واده کات خويىندكاران باشتىر بىروراى خۆيان دەرىپىن.	۲۷
					لەریگەي ئىمەيل و توره‌کانى په یوه‌ندیکردن زانیارى له گەل ھاۋىرەكىنم ئالۇگۇر دەكەم.	۲۸
					ته کنه لوجیا زانیارى و په یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده دات بُو په‌رەپىددانى توواناکانم بە تايىيەتى لە خويىندە‌وه و نووسىندا.	۲۹
					كاٽىكى زۆر له بە کارهینانى توره کومه‌لایه‌تىيە‌کان(ته کنه لوجیا په یوه‌ندیکردن) دا بە سەرددەم.	۳۰
					زۆر بە کارهینانی ته کنه لوجیا زانیارى و په یوه‌ندیکردن وايلىكىدووم بەرده‌وام خەوالووبم له ناوه‌لە کانى خويىنددا.	۳۱

پاشکۆی(۱۰)

راپرسی کراوه بۆ ئاماذه‌کردنی بِرگه‌کانی پیوانه‌ی پالن‌ه‌ری فیربوون

زانکۆی سلیمانی

کۆلیجی په روهرده‌ی بنه‌رهت

بەشی زانستی کۆمپیووته‌ر/ ماسته‌ر

مامۆستای بەریز توییزه‌ر توییزینه‌وھیه ک ئەنجامدەدات لە ژیئر ناویشانی (په یوه‌ندی ئاستى بە کارهینانى تەکنەلۆجیاى زانیارى و په یوه‌ندىکردن بە پالن‌ه‌ری فیربوون و زیزه‌کی ھەلچونى لای خویندکارانی زانکۆی سلیمانی) داوا لە بەریزتان دەکەین وەک پسپۆر و شاره‌زا لە بواره جیاجیاکاندا تیپوانینى خۆتان بە چەند خالیک بنووسن.

تیبینى: ئەم پیوانه‌یە تەنها بۆ مەبەستى ئەنجام دانى توییزینه‌وھیه کی زانستیه، تیپوانینى بەریزتان ھاوكارمان دەبیت بۆ ئاماذه‌کردنی بِرگه‌کانی پیوانه‌کە. لە بەرامبەر ماندووبونتان توییزه‌ر سوپاس و پیزانىنى ھەیه بۆتان.

لەگەل بیزدا ...

توییزه‌ر

سەركەوت جمال محمد

بەسەرپەرشتى

پ.ي.د. حسن فخرالدین خالد

د.ئاکۆ محمد عبدالله

بەرای بەریزتان ئەو پرسیارانه چین کە ئاماژەن بۆ بونى پالن‌ه‌ری فیربوون لای خویندکارانی زانکۆ؟

-١
-٢
-٣
-٤
-٥
-٦

پاشکوی(۱۱)

پرگه کانی پالنه ری فیربوون که له راپرسی کراوه ئاماده کراوه

ژ	پرگه کان
۱	سود و هرده گرم له و بیروکه نوییانه لی زانکو فیربیان ده بم.
۲	به رده و ام گوئ بو و انه و تنه وه و را فه کردن کانی مامؤستا کانم ده گرم
۳	پابهندی رینما ییه کانی زانکو ده بم
۴	کوشش کردنم له گه ل هاویریکانم زانکوم واده کات نمره باشت و هربگرم.
۵	که ئرکه کانی زانکو جن ده که م هه ست به ئارامی ده که م.
۶	گیانی یارمه تیدانم له گه ل هاویریکانم بو شیکردن وه وی ئرکه کانی زانکو زور به سوده.
۷	هه موو کاریک جیبیه جن ده که م که بیم ده سپیرد دریت له چوار چیوه زانکو دا.
۸	کیبرکی ده که م له گه ل هاویریکانم بو به ده سته ینانی نمره باشت.
۹	پرسیار له خویند کارانی قوانا گه کانی پیش خوم ده که م بو و هرگرنی زانیاری.
۱۰	پابهندی ده و امی زانکو ده بم و له هه موو محازه ره کان ئاماده ده بم.
۱۱	خیزانه که م هانم ده دهن بو به ده ست هینانی بروانامه زانکو.
۱۲	به شداری له چالاکی و سیمیناره کانی زانکو ده که م.
۱۳	مامؤستا کانم یارمه تیم ئه دهن هه رکات پیویستم بیت.

پاشکوی(۱۲)

ئه و براگانه له تویزینه وهی (حمد) و هرگیراوه

ژ	پرگه کان
۱	کاتیک له خویند نگاده بم هه ست به خوشی ده که م.
۲	به باشی ده زانم له گه ل هاویریکانم چالاکی خویند نگا ئه نجام بدهم نه ک به ته نها.
۳	گرنگیدانم به بابه تی خویند نم وام نیده کات شته کانی ده روبه رم فه راموش بکه م.
۴	حه زده که م ئرکه کانی خویند نگا ئه نجام بدهم بینگویدانه ئه نجامه که می.
۵	خوم ب به ریس ده زانم له چالاکیه کانی خویند نم.
۶	زور بھی وانه کانی خویند نگا سه زنجم رانا کیشیت.
۷	هه ست به که م ته رخه می ده که م بو جیبیه جیکردنی ئرکه کانی خویند نگا.
۸	هه ست به رازیبیون ده که م له بره و پیش بردنی زانیاری و کارامه ییه کانی خویند نگا ئیش ده که م.
۹	به باشی ده زانم گرنگی به بابه ته کانی خویند نگا بدهم.
۱۰	به باشی ده زانم گرنگی به بابه ته کانی خویند نگا بدهم.
۱۱	که پاداشت بکریم به پیسی هه ول و کوششم دلخوش ده بم.
۱۲	پیم خوشی کاره کانی لیم داوا ده کریت له لایه ن مامؤستا کانم جیبیه جیبیان بکه م.
۱۳	پابهند بونم بیاسا کانی خویند نگا که شیکی خویند نی خوشم بو دروست ده کات.
۱۴	هه لده ستم بئه نجام دانی کار و چالاکی خویند نگا که م.
۱۵	حه ز به زانینی ورده کاریه کانی کاروباری خویند نگا که م ده که م.

پاشکۆی (١٣)

ناوی شاره‌زایان و پسپۆران و نمره‌ی هه‌لّسه‌نگاندیان بۆ پالن‌ه‌ری فیدبوون

ژ	ناوی پسپۆر	نازانوی زانستی	پروفسور	زانکو	پسپۆری	په‌سنه‌ندکراو	ژ.پرگه‌ی نا سه‌دی
١	د. جواد نعمت حسین	پروفسور	پروفسور	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	سلیمانی	٢٦	%٩٢.٨
٢	د. حامد مصطفی بلباس			ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	صلاح الدین	٢٧	%٩٦.٤
٣	د. سؤلاف فائق محمد			ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	سلیمانی	٢٤	%٨٥.٧
٤	د. صابر بكر مصطفى			ده‌رونزناني په‌روه‌رده‌يي	سلیمانی	٢٥	%٨٩.٢
٥	د. كريم شهريف عبدالله			پیوانه و هه‌لّسه‌نگاندن ده‌رونني	سلیمانی	٢٦	%٩٢.٨
٦	د. نظام عبدالجبار حسين			ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	سلیمانی	٢٧	%٩٦.٤
٧	د. پولا عبد الصمد محمود			ده‌رونزناني په‌روه‌رده‌يي	راپه‌رين	٢٥	%٨٩.٢
٨	د. سلوى احمد امين			پیوانه و هه‌لّسه‌نگاندن	صلاح الدین	٢٨	%١٠٠
٩	د. سيناء احمد على			ده‌رونزناني په‌روه‌رده‌يي	صلاح الدین	٢٨	%١٠٠
١٠	د. عبدالصمد احمد محمد			ده‌رونزناني په‌روه‌رده‌يي	سلیمانی	٢٢	%٧٨.٥
١١	د. فرهاد علي مصطفى			ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	ك. په‌روه‌رده‌ي شه‌قلاؤه	٢٨	%١٠٠
١٢	د. كريم احمد عزيز			ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	گه‌رميان	٢٥	%٨٩.٢
١٣	مؤيد محمد محمود	ماموستا		ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	سلیمانی	٢٨	%١٠٠
	کۆي گشتي					٣٣٩	%٦٩٣.١

پاشکۆی(١٤)

ئەنجامدانى راستگۆيى روالەتى بۇ پىوانەي پالنەرى فىربۇون

زانكۆي سليمانى/كۆلچى پەروھردى بىنەرەت

بەشى زانستى كۆمپيوتهر – ماستەر

راپرسى شارەزايىان بۇ پىوانەي ئاستى پالنەرى فىربۇون

پاش سلاو رىز.....

تۈيّەر تويىزىنەوهىك ئەنجامدەدات بەناونىشانى(پەيوەندى ئاستى بەكارھىننانى تەكىنەلۆجىيات زانىاري و پەيوەندىكىرىدىن بەپالنەرى فىربۇون و زىرەكى هەلچۇونىيە و لاي خويندكارانى زانكۆي سليمانى) بۇ ئە و مەبەستەش دواى گەرانە و بۇ تويىزىنەوهىكاني پىشىو توىيّەر توانى پىوهەرەك بەشىوهى سەرەتايى ئامادەبکات كە لە (٢٨) بىرگە پىك هاتووه، بەرامبەر هەرپىگە يەك(٥) بىزاردە ھەيە كە بىرىتىن لە(زۇر رازىم ، رازىم ، دودلم، نازارازىم ، زۇر نازارازىم)، بەرېزتان وەك كەسىكى شارەزا و پىسپۇر لەبواھەكەدا هەلبىزىردرابون بۇ پىيداچۇونەوهى پىوهەرەكە، داواكراو لەبەرېزتان ئەوهىي راو بۇچۇونى خۇتان سەبارەت بەگۈنچاوى و نەگۈنچاوى بىرگەكان و بىزاردەكان بخەنەرەهەرەها بفەرمۇون بەھەر گۇرانكارىيەك كەپىتىان باشە ئەنجامبىرىت.

پالنەرى فىربۇون: بىرىتىيە لە بونى پالنەر بۇئەنجامدانى وەلامدانەوهى وەرگىراو ، بەمەرجىيەكى گىرنگ بۇ رۇودانى فىربۇون دادەنرېت، وەلامدانەوهە رۇنادات بەبى بونى پالنەرى فىربۇون ھەرچەندە بەئاگابۇون و پاراستن و ئەنجامدان ھەبىت(محمد، ٢٠١٦: ٢٦٧).

لەگەل رىزدا.....

ناوى شارەزا:
پىسپۇرى:

شوينى كاركىرىنى:
نازناوى زانستى:

تۈيّەر
بەسەرپەرشتى

سەركەوت جمال محمد
پ.ي.د. حسن فخرالدين خالد

د.ئاكۆ محمد عبدالله

ژ	پیشیاری گوپانکاری	نه گونجاوه	گونجاوه	بدرگه کان
۱				کاتیک له زانکو ده بم ههست به خوشی ده که م.
۲				به باشی ده زانم له گه ل هاوپیکانم چالاکی زانکو ئه نجام بدهم نه ک به ته نهها.
۳				گرنگیدانم به با به تی خویندن و ام لیده کات شته کانی ده و رو به رم فه راموش بکه م.
۴				چیز وردہ گرم له و بیرون که نوییانه هی له زانکو فیریان ده بم.
۵				حه زدہ که م ئه رکه کانی زانکوم ئه نجام بدهم بیگوییدانه ئه نجامه که می.
۶				خۆم به به رپرس ده زانم له چالاکیه کانی خویندندا.
۷				لام ئاسانه ئاگام له راقه هی مامۆستابیت و له گه لی به رده و ام بم.
۸				زور بھی وانه کانی زانکو سه رنجم را ده کیشیت.
۹				ھهست به که م تەرخەمی ده که م بؤ جیبیه جیکردنی ئه رکه کانی زانکو.
۱۰				ھهست بە رازیبۇن دە کەم لە بەرە و پىشېردىنى زانیارى و کارامەمییە کانی زانکو ئیش دە که م.
۱۱				بە باشی ده زانم مامۆستا پرسیارى گرانمان لېیکات کە پیویستى بە بیوکردنە و ھە يە.
۱۲				بە باشی ده زانم گرنگی بە با به ته کانی زانکو بدهم.
۱۳				خۆم پە یوھست دە کەم بە ھەلسوكە و تیک کە لە سەرم پیویستە له زانکو دا.
۱۴				کە پاداشت بکریم بە پىیی ھە ول و کۆششم دلخوش ده بم.
۱۵				پیم خوشە کاره کانی لېیم داوا دە کریت لە لایەن مامۆستا کامن جیبیه جیيان بکەم.
۱۶				پابەند بۇونم بە یاسا کانی زانکو کە شىئىکى خویندنى خوشم بؤ دروست دە کات.
۱۷				ھە لدەستم بە ئه نجامدانى کار و چالاکى زانکو کەم.
۱۸				ھەز بە زانینى وردە کاریه کانی کار و بارى زانکو دە کەم.
۱۹				کارکردنم له گه ل هاوپیکانم له زانکو و املىدە کات نمرەی باشتەر و ھربگرم.
۲۰				کە ئه رکه کانی زانکو جى بە جى دە کەم ھهست بە ئارامى دە کەم.
۲۱				گیانى يارمە تیدانم له گه ل هاوپیکانم بؤ شىکردنە و ھى ئه رکه کانی زانکو زور بە سودە.
۲۲				ھە موو کاریک جیبیه جى دە کەم کە پیم دە سپېردریت لە چوارچیوھى زانکو دا.
۲۳				کېپرکى دە کەم له گه ل هاوپیکانم بؤ بە دەستەتھىنانى نمرە باشتەر.
۲۴				پرسیار لە خویندکارانى قۇناغە کانی پیش خۆم دە کەم بؤ و ھەرگرتى زانیارى.
۲۵				پابەندى دە وامى زانکو دە بم و لە ھە موو محازەرە کان ئامادە دە بم.
۲۶				خیزانە کەم ھانم دە دەن بؤ بە دەست ھېننانى بروانامەی زانکو.
۲۷				بە شدارى لە چالاکى و سیمینارە کانی زانکو دە کەم.
۲۸				مامۆستا کامن يارمە تیم ئە دەن ھە رکات پیویستم بیت.

پاشکۆی(15)

پیوانهی پالنەری فىربۇون دواى گەرانەوەی لای پىپۇران

ژ	پىشىyarى گۆرانكارى	مانەoە و لابردىن	رېيژه %	پىگە كان
1		لابردىن	84.6	كاتىك لە زانكۆ دەبم ھەست بە خۆشى دەكەم.
2		لابردىن	84.6	بە باشى دەزانم لە گەل ھاۋىيكانم چالاکى زانكۆ ئەنجام بەدەم نەك بە تەنها.
3		وھك خۆى	100	گرنگىدانم بە بابهى خويىندىن وام لىدەكەت شتە كانى دەوروبەرم فەرامۆش بکەم.
4		وھك خۆى	92.3	سۇد وەردە گرم لە و بىرۇكە نوپىيانە لە زانكۆ فىرىيان دەبم.
5	ئەركە كانى زانكۆم بە باشتىرين شىوه ئەنجام دەدەم	گۆرانكارى	92.3	حەزىزەكەم ئەركە كانى زانكۆم ئەنجام بەدەم بىكۈيدانە ئەنجامەكەي.
6		وھك خۆى	100	خۆم بە بەرپىس دەزانم لە چالاکىيە كانى خويىندىدا.
7		لابردىن	84.6	بەردە وام گۈئ بۇ وانە و تەنە و راۋە كەردنە كانى مامۆستاكەنام دە گرم
8		وھك خۆى	92.3	زۇر بەي وانە كانى زانكۆ سەرنجىم رادە كىشىت.
9	كەم تەرخەمم بۇ جىبە جىيڭىردىنى ئەركە كانى زانكۆ.	گۆرانكارى	92.3	ھەست بە كەم تەرخەمى دەكەم بۇ جىبە جىيڭىردىنى ئەركە كانى زانكۆ.
10		لابردىن (دۇوبارەيە)	92.3	ھەست بە رازىبۇن دەكەم لە بەرە و پىشىردىنى زانيارى و كارامەيىھە كانى زانكۆ ئىش دەكەم.
11	بە باشى دەزانم مامۆستا پرسىيارى گرمانمان لىيىكتى بەپىويسىتى بە بىرگەردنە و ھەيە.	گۆرانكارى	100	بە باشى دەزانم مامۆستا پرسىيارى گرمانمان لىيىكتى بەپىويسىتى بە بىرگەردنە و ھەيە.
12	بە باشى دەزانم گرنگى بە بابهەتكە كانى زانكۆ بەدەم.	گۆرانكارى	92.3	بە باشى دەزانم گرنگى بە بابهەتكە كانى زانكۆ بەدەم.
13		وھك خۆى	100	پابەندى رېنمايىھە كانى زانكۆ دەبم
14		وھك خۆى	100	كەپاداشت بىكىيم بەپىي ھەول و كۆشىشم دلخۇش دەبم.
15		وھك خۆى	100	پېم خۆشە كارە كانى لېم داوا دە كەرىت لەلايەن مامۆستاكەنام جىبە جىييان بکەم.
16		وھك خۆى	100	پابەند بۇونم بە ياساكانى زانكۆ كەشىكى خويىندىنى خۆشىم بۇ دروست دەكتە.
17		لابردىن	84.6	ھەلددەستم بە ئەنجامدانى كار و چالاکى زانكۆ كەم.
18		لابردىن	84.6	حەز بە زانىنى وردە كارىيە كانى كاروبارى زانكۆ دەكەم.
19		وھك خۆى	92.3	كۆشىكەردىنە لە گەل ھاۋىيكانى زانكۆم وادەكەت نەمرەي باشتىر وەربىگەم.

	وھک خۆی	٩٢.٣	کە ئەركە كانى زانكۆ جى بە جى دەكەم ھەست بە ئارامى دەكەم.	٢٠
ھاوا كاريڪردنم لەگەل ھاواريڪانم بۇ شىكىرىنى وھى ئەركە كانى زانكۆ زۆر بە سوده.	گۆرانكارى	٩٢.٣	گيانى يارمه تىدانم لەگەل ھاواريڪانم بۇ شىكىرىنى وھى ئەركە كانى زانكۆ زۆر بە سوده.	٢١
ھەركارىك پىيم بسىپىردىرىت لە زانكۆ بە دلسۆزى جىئىھە جىئىدە كەم	گۆرانكارى	٩٢.٣	ھەموو كاريڪ جىئىھە جى دەكەم كە پىيم دەسپىردىرىت لە چوارچىيە زانكۆدا.	٢٢
	وھک خۆی	٩٢.٣	كىيېرىكى دەكەم لەگەل ھاواريڪانم بۇ بە دەستھەننانى نمرە باشتى.	٢٣
	وھک خۆی	١٠٠	پرسىيار لە خويىندىكارانى قۇناغە كانى پىيش خۆم دەكەم بۇ وەرگەتنى زانىاري.	٢٤
	وھک خۆی	١٠٠	پابەندى دەۋامى زانكۆ دەبم و لەھەموو محاازەرە كان ئامادە دەبم.	٢٥
خىزانە كەم ھاندەرمن بۇ بە دەستھەن دەدەن بۇ بە دەستھەن ئەننەن بىروانامەي زانكۆ.	گۆرانكارى	١٠٠	خىزانە كەم ھاندەرمن بۇ بە دەستھەن ئەننەن بىروانامەي زانكۆ.	٢٦
	وھک خۆی	١٠٠	بەشدارى لە چالاکى و سىيمىنارە كانى زانكۆ دەكەم.	٢٧
	وھک خۆی	١٠٠	مامۆستاكانم يارمه تىيم ئەدەن ھەركات پىيوىستىم بىت.	٢٨

پاشكۆي (١٦)

مانەوهى بىرگە كانى پائىنه رى فيرپۇون دواي گەرانەوهىيان لاي شارەزاكان

ز	بىرگە كان
١	گرنگىيدانم بە بابەتى خويىندىن وام لىيدە كات شتە كانى دەوروبەرم فەرامۆش بکەم.
٢	سۇد وەرددە گرم لە و بىرۇكە نوپىانەي لە زانكۆ فيرپۇان دەبم.
٣	ئەركە كانى زانكۆم بە باشتىرىن شىيە ئەنجام دەدەم
٤	خۆم بە بەرپرس دەزانم لە چالاكيە كانى خويىندىدا.
٥	زۆر بەي وانە كانى زانكۆ سەرنجىمدا كېشىت.
٦	كەم تەرخەمم بۇ جىئىھە جىيەركەن ئەركە كانى زانكۆ.
٧	بە باشى دەزانم مامۆستا پرسىاري گرمانمان لېيىكەت كە پىيوىستى بە بىرگەنە و ھەبىت.
٨	بە باشى دەزانم بەرددە وام گرنگى بە بابەتە كانى زانكۆ بەدەم.
٩	پابەندى رېنمايىيە كانى زانكۆ دەبم
١٠	كە پاداشت بىرىيەم بە پىيىھە ول و كۆششم دلخۆش دەبم.
١١	پىيم خۆشە كارە كانى لىيم داوا دەكۈزۈت لە لايەن مامۆستاكانم جىئىھە جىيان بکەم.
١٢	پابەند بە بۈونم بە ياساكانى زانكۆ كەشىكى خويىندى خۆشىم بۇ دروست دەكت.
١٣	كۆششىرىدىنم لەگەل ھاواريڪانى زانكۆم وادە كات نمرە باشتى وەربگەم.
١٤	كە ئەركە كانى زانكۆ جى بە جى دەكەم ھەست بە ئارامى دەكەم.
١٥	ھاوا كاريڪردىنم لەگەل ھاواريڪانم بۇ شىكىرىنى وھى ئەركە كانى زانكۆ زۆر بە سوده.

۱۶	هه رکاریک پیم بسپیردریت له زانکو به دلسوزی جیبه جییده که م
۱۷	کیبرکتی ده که م له گه ل هاویریکانم بو به ده ستھینانی نمره باشت.
۱۸	پرسیار له خویندکارانی قوناغه کانی پیش خوم ده که م بو و هرگرنی زانیاری.
۱۹	پابهندی ده و امی زانکو ده بم و له هه مو و محازره کان ئاماده ده بم.
۲۰	خیزانه که م هاندہ رمن بو به ده ستھینانی بروانامه زانکو.
۲۱	به شداری له چالاکی و سیمیناره کانی زانکو ده که م.
۲۲	مامؤستاکانم یارمه تیم ئه دهن هه رکات پیویستم بیت.

(۱۷) پاشکوفی

مانه و هی برقه کانی پیوه ری پائنه ری فیربوون دواي راستگوئی بونیادي

۱	سود و هرده گرم له و بیروکه نویانه زانکو فیریان ده بم.
۲	ئه رکه کانی زانکوم به باشترين شیوه ئه نجام ده دم
۳	خوم به بېرس ده زانم له چالاکیه کانی خویندنا.
۴	زور بې و انه کانی زانکو سه رنج مراده کیشیت.
۵	بې باشی ده زانم به رده و ام گرنگی به بابه ته کانی زانکو بدەم.
۶	پابهندی رینما ییه کانی زانکو ده بم
۷	که پاداشت بکریم بې پیی هه ول و کوششم دلخوش ده بم.
۸	پیم خوشے کاره کانی لیم داوا ده کریت له لایه ن مامؤستاکانم جیبه جیبان بکه م.
۹	پابهند بونم بې یاساکانی زانکو که شیکی خویندنی خوشم بو دروست ده کات.
۱۰	کوششکردنم له گه ل هاویریکانی زانکوم و اده کات نمره باشت و هر بگرم.
۱۱	که ئه رکه کانی زانکو جن به جن ده که م هه ست به ئارامی ده که م.
۱۲	هاوکاریکردنم له گه ل هاویریکانم بو شیکردن و هی ئه رکه کانی زانکو زور بې سوده.
۱۳	هه رکاریک پیم بسپیردریت له زانکو به دلسوزی جیبه جییده که م
۱۴	کیبرکتی ده که م له گه ل هاویریکانم بو به ده ستھینانی نمره باشت.
۱۵	پابهندی ده و امی زانکو ده بم و له هه مو و محازره کان ئاماده ده بم.
۱۶	خیزانه که م هاندہ رمن بو به ده ستھینانی بروانامه زانکو.
۱۷	به شداری له چالاکی و سیمیناره کانی زانکو ده که م.
۱۸	مامؤستاکانم یارمه تیم ئه دهن هه رکات پیویستم بیت.

پاشکۆی (١٨)

ئەنجامدانى جىڭىرى بۇ پىوانەي پالىھرى فىرّبۈون

زانكۆي سليمانى/كۆلچى پەروھرددى بىنەرەت

بەشى زانستى كۆمپىيوتەر - ماستەر

خويىندكارى ئازىز.....

توىزەر توىزىنەوهى يەك ئەنجامدەدات بەناونىشانى(پەيوهندى ئاستى بەكارھىنانى تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوهندىكىردن بەپالىھرى فىرّبۈون و زىرەكى هەلچوونى لاي خويىندكارانى زانكۆي سليمانى) بۇ ئەم مەبەستە داوا لەبەرىزتەن دەكەم نىشانەي (✓) بەرامبەر ئەو بىزاردەيە دابىن ئەگۈزىرشت لەبىرۇ و بۇچۇنى بەرىزتەن دەكەت، ئەم فۇرمە بۇ مەبەستى زانستى بەكاردىت و پىویست بەناو نوسىن ناكات، ھاوكارىكىردىتەن خزمەتكىردنە بەزانست.

رەگەز: نىدر ()	مى ()
كۆلچى: ئەندازىيارى () ، زانست () ، پەروھرددە زانستەكان () ، زانستە مروقايدەتىەكان () زمان () ، پەروھرددى بىنەرەت ().	
بەش: زانستى ()	مروقايدەتى ()
قۇناغ: يەكەم ()	دووھم ()
چەند كاتزمىر تەكەنەلوجىا زانىارى و پەيوهندىكىردن بەكار دەھىنېت لە رۆزىكدا؟	
٢-١ كاتزمىر () ، ٣-٤ كاتزمىر () ، ٥-٦ كاتزمىر () ، ٧-٨ كاتزمىر ()	

بەسەريپەرنىشتى

توىزەر

پ.ي.د. حسن فخرالدين خالد

سەركەوت جمال محمد

د.ئاكۇ محمد عبدالله

ژ	پرگه کان	هه میشه	زورجار	هندیکجار	بهده گمن	هه رگیز
۱	گرنگیدانم به با به تی خویندن و ام لیده کات شته کانی ده روبه رم فه راموش بکه م.					
۲	سود و هر ده گرم له و بیرو که نویانه هی له زانکو فیریان ده بم.					
۳	ئه رکه کانی زانکوم به باشتربن شیوه ئه نجام ده ده م.					
۴	خوم به بھر پرس ده زانم له چالاکیه کانی خویندنا.					
۵	زور بھی و آنه کانی زانکو سه رنج مراده کیشیت.					
۶	که م ته رخه مم بو جیبھه جیکردنی ئه رکه کانی زانکو.					
۷	بھاشی ده زانم ماموشتا پرسیاری گرانمان لیکات که پیویستی بھیر کردن و ھه بیت.					
۸	بھاشی ده زانم به رده و ام گرنگی به با به ته کانی زانکو بده م.					
۹	پابهندی پینماییه کانی زانکو ده بم					
۱۰	که پاداشت بکریم به پیی هه ول و کوششم دلخوش ده بم.					
۱۱	پیم خوشھ کاره کانی لیم داو ده کریت له لایهن ماموشتا کانم جیبھه جیبیان بکه م.					
۱۲	پابهند بونم بھیاسا کانی زانکو که شیکی خویندی خوشم بو دروست ده کات.					
۱۳	کوششکردنم له گھل ها و پیکانی زانکوم و اده کات نمره باشترا و هر بگرم.					
۱۴	که ئه رکه کانی زانکو جى به جى ده که م هه ست به نارامی ده که م.					
۱۵	ها و کاریکردنم له گھل ها و پیکانم بو شیکردن و ھی ئه رکه کانی زانکو زور به سوده.					
۱۶	ھه رکاریک پیم بسپیر دریت له زانکو به دلسوزی جیبھه جیبیده که م					
۱۷	کیپر کی ده که م له گھل ها و پیکانم بو به ده سته بینانی نمره باشترا.					
۱۸	پرسیار له خویند کارانی قو ناغه کانی پیش خوم ده که م بو و هر گرتنی زانیاری.					
۱۹	پابهندی ده و امی زانکو ده بم و له هه مو و محازه ره کان ناما ده بم.					
۲۰	خیزانه که م هاند رمن بو به ده ست هینانی بروانامه زانکو.					
۲۱	بھشداری له چالاکی و سیمیناره کانی زانکو ده که م.					
۲۲	ماموشتا کانم یارمه تیم ئه ده ن هه رکات پیویستم بیت.					

پاشکوئی (۱۹)

ناوی شاره‌زایان و پسپوران و نمره‌ی هه‌لسه‌نگاندیان بۆ زیره‌کی هه‌لچوونی

ریزه‌ی سه‌دی	ژ.بگه‌ی نا په‌سه‌ندکراو	ژ.بگه‌ی په‌سه‌ندکراو	زانکو	پسپوری	نازناوی زانستی	ناوی پسپور	ژ
%۹۰	۲	۳۸	سلیمانی	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	پروفیسۆر	د.جواد نعمت حسین	۱
%۱۰۰	۰	۴۰	صلاح الدین	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه		د.حامد مصطفی بلباس	۲
%۱۰۰	۰	۴۰	سلیمانی	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه		د.سولاف فائق محمد	۳
%۹۲.۵	۳	۳۷	سلیمانی	دروزنزاني په‌روه‌ردەي		د.صابر بكر مصطفى	۴
%۹۲.۵	۳	۳۷	سلیمانی	پیوانه و هه‌لسه‌نگاندن ده‌رونی		د.که‌ريم شه‌ريف عبدالله	۵
%۱۰۰	۰	۴۰	سلیمانی	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه		د.نظام عبدالجبار حسين	۶
%۹۷.۵	۱	۳۹	راپه‌رين	دروزنزاني په‌روه‌ردەي		د.پؤلا عبد‌الصمد محمود	۷
%۱۰۰	۰	۴۰	صلاح الدین	پیوانه و هه‌لسه‌نگاندن		د.سلوى احمد امين	۸
%۱۰۰	۰	۴۰	صلاح الدین	دروزنزاني په‌روه‌ردەي		د.سيناء احمد على	۹
%۸۷.۵	۵	۳۵	سلیمانی	دروزنزاني په‌روه‌ردەي		د.عبدالصمد احمد محمد	۱۰
%۱۰۰	۰	۴۰	ک.په‌روه‌ردەي شه‌قلابه	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه	پروفیسۆر یاریده‌دهر	د.فرهاد علي مصطفى	۱۱
%۹۰	۲	۳۸	گه‌رميان	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه		د.كريم احمد عزيز	۱۲
%۱۰۰	۰	۴۰	سلیمانی	ریگاکانی وانه‌وتنه‌وه		مؤيد محمد محمود	۱۳
۹۶.۹	۱۶	۵۰۴				کۆي گشتى	

پاشکۆی(٢٠)

ئەنجامدانى راستگۆيى ِروالەت بۇ پىيوەرى زىرەكى ھەلچوونى

زانکۆي سليمانى/كۆلۈجى پەروەردەي بنەرەت

بەشى زانستى كۆمپىوتەر - ماستەر

راپرسى شارەزايىان بۇ پىوانەي ئاستى زىرەكى ھەلچوونى

پاش سلاو ِرېز.....

تۈيۈزەر تۈيىزىنەوهىيەك ئەنجامدەدات بەناونىشانى(بەيۇندى ئاستى بەكارھىنانى تەكىنەلۈجىيات زانىاري و پەيۇندىكىدىن بەپالىنەرى فيرىپون و زىرەكى ھەلچوونىيە و لاي خويىندىكارانى زانكۆي سليمانى) بۇ ئە و مەبەستەش دواى گەرانەوه بۇ تۈيىزىنەوه كانى پىشىۋو تۈيۈزەر توانى پىيوەرىك بەشىوەي سەرەتايى ئامادەبکات كە لە (٤٢)پىگە پېك ھاتوو، بەرامبەر ھەرپىگەيەك(٥) بىزاردە ھەيە كە بىرىتىن لە(ھەمىشە بەسەرمدا جىيەجى دەبىت، زۆربەسەرمدا جىيەجى دەبىت، ھەندىك جار بەسەرمدا جىيەجىدەبىت، كەم بەسەرمدا جىيەجى دەبىت، بەسەرمدا جىيەجى نايىت)، بەرېزتان وەك كەسىكى شارەزا و پىسپۇر لەبوارەكەدا ھەلېزىردىراون بۇ پىيداچوونەوهى پىيوەرەك، داواكراو لەبەرېزتان ئەوهىي ရاول بۇچوونى خۆتان سەبارەت بەگۈنجاوى و نەگۈنجاوى بىرگەكان و بىزاردەكان بخەنەرەو ھەرۋەھا بفەرمۇن بەھەر گۇرلانكارىيەك كەپيتان باشە ئەنجامبىرىت.

زىرەكى ھەلچوونى: زىرەكى ھەلچوونى بىرىتىيە لە توانى چاودىرى كىرىنى ھەست و ھۆش و ھەلچوونە تايىەتىيەكانى خودو كەسانى تر، بۇ ئەوهى لەيەكتىرى جيا بىكىنەوه و ئەم زانىاري و شارەزايىيە لەئەنجامى ئە و چاودىرى كىرىنى دەست دەكەون بەمەستى ئاراستەكىرىنى بىرۇ ھۆش و كار و چالاكىيەكانى تاڭ بەكاربەيىندرىن و بىنەھۆى كۆنترۆللىرىن و ۋېتك خىستنى ھەلچوونەكان (الريماوى، ٢٠٠٤، ص ٢٦٠).

لەگەل ِرېزدا.....

ناوي شارەزا:
پىسپۇر:

شويىنى كاركىرىن:
نازناوى زانستى:

توىيىزەر
بەسەرپەرشتى

سەركەوت جمال محمد
پ.ى.د. حسن فخرالدين خالد

د.ئاكۆ محمد عبدالله

پیشنبه‌گویانکاری	نه گونجاوه	گونجاوه	برگه کان	ز
			ئە توام درك بە سروشتى ھەستە ئەرييئە كان و نەرييئە كانم بکەم	۱
			توانام ھە يە ھەلچونە كانى خەلک لە دەرىپىنى ۋوخسار و تۆنۈ دەنگيان بناسمە و	۲
			بپواي تەواوم بە توانا كانم ھە يە	۳
			ئە توام دلخۆشى بە دېيىن لە ژىر ھە ر بارودۇ خىكداپى	۴
			تواناي بپياردانم ھە يە بۆ خۆم	۵
			كاتىك تورە ئە بم ئە توام تورە يە كەم ھېم بکەم مە و بۆ ئە وە شويىنە وارە كانى لە بەرددەم كەسانى تر دەرنە كە وى	۶
			ھەست بە پەشيمانى دە كەم لە بەر ھەندى قسە كە كردو مە	۷
			پېشىبىنى ئە كەم چەند كارىكى باش بکەم بۆ ئە و كارانە كە بە جىيان دېنەم	۸
			پېشىوانى ھەلچونە كانى كەسانى تر ئە كەم و هانيان ئە دەم بەرەنگاري ئە و فشارانە بېنە و بە روبە رويان دەبنە و	۹
			وەلامى ھەلچونە كانى كەسانى تر دەدەمە و	۱۰
			هاوسۇزى لە گەل ھەلچونە كانى كەسانى تر وام لى ئە كات بە زەيم پېيانا بىتە و	۱۱
			خۆم لە شويىنى كەسانى تر دائەن نېم بۆ ئە وە ھەست بە و بکەم كە ھەستى پېدە كەن	۱۲
			ھەست بە پېيوىستىيە كانى كەسانى تر ئە كەم	۱۳
			ئارەزوە كانم لە ژىر كارىگە رىي چوار دەورمدايە	۱۴
			دلتەنگ ئە بم كاتىك ھەستى كەسانى تر بىرىندار ئە كەم	۱۵
			يارمەتى كەسانى تر ئە دەم بۆ ئە وە ھەست بە باشتىر بکەم	۱۶
			ئاسانە سۆز و ھەستى خەلکى بىزانىت	۱۷
			لە و خەلکانە تورەم كە بە پرسىيارى دوبارە ھە راسانم ئە كەن	۱۸
			بە ئاسانى ئە توام خۆم بخەمە ئاستى كەسانى تر	۱۹
			بە شدارىكىردىنى سۆزدارانە كەسانى ترم لاپەسەنە كاتىك توشى كېشە ئە بن	۲۰
			ئە و پەرى ھەولم ئە خەمە گەر بۆ ئەنجامدانى ئە و كارەي پېم سېپىر دراوە ھە رچەندە روبەرروو ئاستەنگىش بەم	۲۱
			كۆشش ئە كەم ھەستى شكستى نەھىلەم كە رېگە لە بەرددەم كارە كانم	۲۲
			توانام ھە يە كۆنترۆلى ئە و ھەست و فشارانە بکەم كە رېگە لە بە دېيىنانى ئامانجە كەم	۲۳
			كەسانى تر هان ئە دەم بۆ داهىنان و وەگەر خستنى بىرۆ كەكان	۲۴
			ھەلچونە نەرييئە كانم دە خەمە لاوه لە كاتى بپياردان و جىبە جىكىردىنى كارى داوا كراودا	۲۵
			ھەست بە نا ئومىدى و خەمناكى ئە كەم بۆ ئە و كارانە ئەنجامم نەداون	۲۶

			ئەتوانم ھاوارىيەتى نوئى دروست بىكەم	٤٧
			يارمهتى پىشىكەشى ھەموو ھاوارىيەنام ئەكەم	٤٨
			ئەتوانم كاربىكەم سەركەسلىنى تر	٤٩
			چەند چالاكيەك ئەكەم چوار دەورم دلخوش بىكەت	٥٠
			ئەپەپەرى ھەولەم ئەخەمە گەر بۇئەنجامدانى كارە گۈنگەكا ن	٥١
			لىيېچىنەوه لە خۆم ئەكەم كاتىكدا بىركردنەوهم ئەشلەزى	٥٢
			كارىگەرى بەھېزم ھەيە لە ئاخاوتىن لەگەل كەسلىنى تر	٥٣
			ئەتوانم بىرۇ راكانى ھاوارىيەنام دەرىپىم و ئاراستەيان بىكەم بەرەن و بەدىيەنەنەن ئامانچە كانىيان	٥٤
			ئاماژە كۆمەللايەتىه كان درك يى ئەكەم وەك دەرىپىنەكانى ۋوخسار كە لە خەلکىيەوه دەردەچن	٥٥
			ئەتوانم تورەبوونى خەلک ھىور بىكەم وە	٥٦
			ھېمەن دەرئەكەم لە زىر ھەر بارودۇخىكابم	٥٧
			ھەستە نەرىنېيەكانم بە ئاسانى لە بىر ئەكەم	٥٨
			لە كاتى پىيوىستدا ئەتوانم لە بارى ھەلچونى نەرىنېيەوه خۆم بىخەمە بارى ھەلچونى ئەرىنېيەوه	٥٩
			تواناي كۆنترۇلكردىنى ھەستەكانم ھەيە لە كاتى ۋوبەرۇبۇنەوهى ھەر مەترسىيەكدا	٦٠

پاشكۆى(٢١)

پىوانەي زىرەكى ھەلچونى دواي گەرانەوهى لاي پىپەرمان

ز	بىرگە كان	رېيىز%	مانە وە لابىدىن	پىشىyarى گۇرانكاري
١	ئەتوانم درك بە سروشتى ھەستە ئەرىنېيەكان و نەرىنېيەكانم بىكەم	١٠٠	وەك خۆى	
٢	توانام ھەيە ھەلچونەكانى خەلک لە دەرىپىنى ۋوخسار و تۆنى دەنگىيان بناسامەوه	١٠٠	وەك خۆى	
٣	بىرۋاي تەواوم بە تواناكانم ھەيە	٨٤.٦	لابىدىن	
٤	ئەتوانم دلخوشى بە دېيىنەم لە زىر ھەر بارودۇخىكابى	٩٢.٣	وەك خۆى	
٥	تواناي بىباردانم ھەيە بۆ خۆم	١٠٠	وەك خۆى	
٦	كاتىك تۈرە ئەبىم ئەتوانم تۈرەيىەكەم ھېمەن بىكەم وە بۆ ئەوهى شوينەوارەكانى لە ۋوخسارم دەرنەكەۋىت	٩٢.٣	گۇرانكاري	كاتىك تۈرە ئەبىم ئەتوانم تۈرەيىەكەم ھېمەن بىكەم وە بۆ ئەوهى شوينەوارەكانى لە ۋوخسارم دەرنەكەۋىت

۷	ههست به په شیمانی ده که م له بهر ههندی قسه که کردومه	گوپرانکاری	۱۰۰	ههست به په شیمانی ده که م له بهر ههندی قسه که کردومه
۸	پیشینی ئه کم چهند کاریکی باش بکه م بوئه و کارانه که به جیان دینم	لابدن	۸۴.۶	پیشینی ئه کم چهند کاریکی باش بکه م بوئه و کارانه که به جیان دینم
۹	پشتیوانی هه لچونه کانی که سانی ترئه کم و هانیان ئه ده به ره نگاری ئه و فشارانه بینه وه که رو به رویان ده بنه وه	وهك خوي	۹۲.۳	پشتیوانی هه لچونه کانی که سانی ترئه کم و هانیان ئه ده به ره نگاری ئه و فشارانه بینه وه که رو به رویان ده بنه وه
۱۰	وهلامی هه لچونه کانی که سانی تر ددهمه وه	وهك خوي	۱۰۰	وهلامی هه لچونه کانی که سانی تر ددهمه وه
۱۱	هاوسوزی له گهله لچونه کانی که سانی تر وام لى ئه کات بەزىم پىيانا بىتەوە	وهك خوي	۱۰۰	هاوسوزی له گهله لچونه کانی که سانی تر وام لى ئه کات بەزىم پىيانا بىتەوە
۱۲	خۆم له شوينى که سانى تر دائەنیم بوئه وهی ههست بکه م که ههستى پىدەکەن	گوپرانکاری	۱۰۰	خۆم له شوينى که سانى تر دائەنیم بوئه وهی ههست بکه م که ههستى پىدەکەن
۱۳	ههست به پىويستىيە کانى که سانى تر ئه کم	وهك خوي	۹۲.۳	ههست به پىويستىيە کانى که سانى تر ئه کم
۱۴	ئاره زوه کانم له ژير کاريگەري چوار دهور مدايه	لابدن	۸۴.۶	ئاره زوه کانم له ژير کاريگەري چوار دهور مدايه
۱۵	دلتنگ ئەبم کاتىك ههستى که سانى تر برىندار ئه کم	وهك خوي	۱۰۰	دلتنگ ئەبم کاتىك ههستى که سانى تر برىندار ئه کم
۱۶	يارمه تى که سانى تر ئه ده م بوئه وهی ههست ب باشتى بکه م	وهك خوي	۱۰۰	يارمه تى که سانى تر ئه ده م بوئه وهی ههست ب باشتى بکه م
۱۷	ئاسانه سۆز و ههستى خەلکى بىانىت	گوپرانکارى	۹۲.۳	ئاسانه سۆز و ههستى خەلکى بىانىت
۱۸	لەو خەلکانه تورەم که بە پرسىارى دوباره هەراسانم ئە كەن	وهك خوي	۱۰۰	لەو خەلکانه تورەم که بە پرسىارى دوباره هەراسانم ئە كەن
۱۹	بە ئاسانى ئە تو انم خۆم بخەم ئاستى که سانى تر	وهك خوي	۹۲.۳	بە ئاسانى ئە تو انم خۆم بخەم ئاستى که سانى تر
۲۰	بە شدارىكىرنى سۆزدارانە کە سانى ترم لاپەسەندە کاتىك توشى كىشە ئە بن	وهك خوي	۱۰۰	بە شدارىكىرنى سۆزدارانە کە سانى ترم لاپەسەندە کاتىك توشى كىشە ئە بن
۲۱	ئە و پەرى ھەولم ئە خەم گەر بوئە نجامدانى ئە و کارەي پىيم سپىر دراوه ھەرچەندە رو به رو و ئاستەنگىش بەم	وهك خوي	۱۰۰	ئە و پەرى ھەولم ئە خەم گەر بوئە نجامدانى ئە و کارەي پىيم سپىر دراوه ھەرچەندە رو به رو و ئاستەنگىش بەم
۲۲	كۆشش ئە کەم ههستى شكسىتى نەھىلەم کە رېگره له بەر دەم كارە كانم	وهك خوي	۱۰۰	كۆشش ئە کەم ههستى شكسىتى نەھىلەم کە رېگره له بەر دەم كارە كانم
۲۳	تowanam he يە كۆنترۆلى ئە و ههست و فشارانه بکەم کە رېگره له بە دىھىتاني ئامانچە كەم	وهك خوي	۱۰۰	تowanam he يە كۆنترۆلى ئە و ههست و فشارانه بکەم کە رېگره له بە دىھىتاني ئامانچە كەم
۲۴	كە سانى تر هان ئە دەم بوئە داهىنان و وەگەر خستنى بىرۇكە كان	وهك خوي	۱۰۰	كە سانى تر هان ئە دەم بوئە داهىنان و وەگەر خستنى بىرۇكە كان
۲۵	ھە لچونه نەريئىنە کانم دەخەمە لاوه له کاتى بىياردان و جيئە جىكىرنى کارى داوا کراودا	وهك خوي	۹۲.۳	ھە لچونه نەريئىنە کانم دەخەمە لاوه له کاتى بىياردان و جيئە جىكىرنى کارى داوا کراودا
۲۶	ھهست بە نا ئومىدى و خەمناكى ئە کەم بوئە و کارانه ئە نجامم نەداون	وهك خوي	۱۰۰	ھهست بە نا ئومىدى و خەمناكى ئە کەم بوئە و کارانه ئە نجامم نەداون
۲۷	ئە تو انم ھا ورىيەتى نوى دروست بکەم	وهك خوي	۱۰۰	ئە تو انم ھا ورىيەتى نوى دروست بکەم
۲۸	يارمه تى پىشكەشى ھەموو ھا ورىيەنام ئە کەم	وهك خوي	۱۰۰	يارمه تى پىشكەشى ھەموو ھا ورىيەنام ئە کەم
۲۹	ئە تو انم ڪاربکەمە سەر كە سانى تر	گوپرانکارى	۱۰۰	ئە تو انم ڪاربکەمە سەر كە سانى تر
۳۰	چەند چالا كىيە ئە کەم چوار دهورم دلخوش بکات	وهك خوي	۱۰۰	چەند چالا كىيە ئە کەم چوار دهورم دلخوش بکات

	وەك خۆي	٩٢.٣	ئەپەرى ھەولم ئەخەمە گەر بۇئەنجامدانى كاره گرنگە كا ن	٣١
لىپېچىنە وە لە خۆم ئەكەم دواي ئەوەي بىركىرنە وەم ئەشلەزى	گۆرانكارى	٩٢.٣	لىپېچىنە وە لە خۆم ئەكەم كاتىكدا بىركىرنە وەم ئەشلەزى	٣٢
	لابردن (دۇوبارەيە)	٩٢.٣	كارىگەرى بەھېزم ھەيە لە ئاخاوتىن لەگەل كەسانى تى.	٣٣
	وەك خۆي	٩٢.٣	ئەتوانم بىرۇ راكانى ھاۋپىيانم دەرىپىم و ئاپاستەيان بىكەم بەرە بەدېھىتىنى ئامانجە كانيان	٣٤
ئاماژە ھەلچونىيە كان درك پى ئەكەم وەك دەرىپىنە كانى ٻو خسار كە لە خەلکىيە وە دەردەكەون	گۆرانكارى	١٠٠	ئاماژە كۆمەلایەتىه كان درك پى ئەكەم وەك دەرىپىنە كانى ٻو خسار كە لە خەلکىيە وە دەردەچن	٣٥
	وەك خۆي	١٠٠	ئەتوانم تورەبوونى خەلک ھېور بىكەم وە	٣٦
ھېمن دەرئەكەوم ھەرچەندە بارودۇخەكەش يارمەتىدەر نەبىت	گۆرانكارى	١٠٠	ھېمن دەرئەكەوم لەزىر ھەر بارودۇخىكابم	٣٧
	وەك خۆي	١٠٠	ھەستە نەرييىنە كانىم بە ئاسانى لەبىر ئەكەم	٣٨
تواناي كۆنترۇلكردىنى ھەستە نەرييىنە كانى خۆم ھەيە و دەتوانم خۆم وادەربىخە كە باشم.	گۆرانكارى	٩٢.٣	لەكاتى پىيويستىدا ئەتوانم لە بارى ھەلچونى نەرييىنە وە خۆم بخەم بارى ھەلچونى ئەرييىنە وە	٣٩
	وەك خۆي	١٠٠	تواناي كۆنترۇلكردىنى ھەستە كانىم ھەيە لەكاتى ڦوبەروبونە وەي ھەر مەترسىيە كدا	٤٠

پاشكۆي (٢٢)

مانەوەي بىرگە كانى زىرەكى ھەلچونى دواي گەرانە وەيان لاي شارەزا كان

ز	بىرگە كان
١	ئەتوانم درك بە سروشتى ھەستە ئەرييىنە كان و نەرييىنە كانىم بىكەم
٢	توانام ھەيە ھەلچونە كانى خەلک لە دەرىپىنى ٻو خسار و تۇنى دەنگىيان بناسمە وە
٣	ئەتوانم دلخوشى بە دېيىنەم لەزىر ھەر بارودۇخىكابى
٤	تواناي بىياردانم ھەيە بۇ خۆم
٥	كاتىك تورە ئەبىم ئەتوانم تورە بىيەكەم ھېمن بىكەم و بۇ ئەوەي شويىنەوارە كانى لەروو خسارم دەرنە كە وېت
٦	ھەست بەپەشيمانى دەكەم لەبەر ھەندى قسە كە كردوەم و دلى بەرامبەرم نىگەران كردوە
٧	پشتىوانى ھەلچونە كانى كەسانى ترئەكەم و هانيان ئەدەم بەرەنگارى ئەو فشارانە بىنەوە كە ڦوبەرويان دەبنە وە
٨	وەلامى ھەلچونە كانى كەسانى تر دەدەم وە
٩	هاوسۇزى لەگەل ھەلچونە كانى كەسانى تر وام لى ئەكەت بەزەيم پېيانا بىتتە وە
١٠	خۆم لە شويىنى كەسانى تر دائەنەنېم بۇ ئەوەي ھەست بەكىشە و خەمە كانيان بىكەم
١١	ھەست بەپىيويستىيە كانى كەسانى تر ئەكەم
١٢	دلتەنگ ئەبىم كاتىك ھەستى كەسانى تر بىريندار ئەكەم

۱۳	یارمه‌تی که‌سانی تر ئه‌دهم بؤ ئه‌وهی هه‌ست به باشتربکه‌م
۱۴	ئاسانه سۆز و هه‌ستى خه‌لکى بژانم
۱۵	له‌و خه‌لکانه توره‌م که به‌پرسیاری دوباره هه‌راسانم ئه‌کەن
۱۶	بەئاسانی ئه‌توانم خۆم بخه‌مە ئاستى که‌سانی تر
۱۷	بەشداریکردنی سۆزدارانه‌ی که‌سانی ترم لایه‌سەندە کاتیک توشى کیشە ئەبن
۱۸	ئه‌وپه‌رى هه‌ولم ئه‌خه‌م گەر بؤ ئه‌نجامدانى ئه‌و کاره‌ي پېم سپېر دراوه هه‌رچه‌نده رو به‌رووی ئاسته‌نگیش بم
۱۹	کۆشش ئه‌کەم هه‌ستى شکستى نه‌ھیلەم که رېگرە له بەردەم کاره‌کانم
۲۰	توانام هه‌يە کۆنترۆلى ئه‌و هه‌ست و فشارانه بکەم که رېگرە له بە دیھینانى ئامانجە‌کەم
۲۱	که‌سانی تر هان ئەدەم بؤ داهینان و وەگەر خستنى بېرۇكە کان
۲۲	ھەلچونه نه‌رینیه کانم دەخەمە لاوە له‌کاتى بېياردان و جىئەجىکردنی کارى داوا کراودا
۲۳	ھه‌ست بە نا ئومىدى و خەمناكى ئه‌کەم بؤ ئه‌و کارانه‌ي ئەنجامم نەداون
۲۴	ئه‌توانم ھاپریيەتى نوئى دروست بکەم
۲۵	یارمه‌تى پېشکەشى هه‌مو و ھاپریيامن ئه‌کەم
۲۶	ئه‌توانم کارىگەریم هه‌بىت لەسەر که‌سانی تر
۲۷	چەند چالاکىيە ئه‌کەم چوار دەورم دلخوش بکات
۲۸	ئه‌وپه‌رى هه‌ولم ئه‌خه‌م گەر بؤ ئه‌نجامدانى کاره گرنگە کان
۲۹	لېپىچىنە وە لە خۆم ئه‌کەم دواى ئه‌وهى بېركىردنە وەم ئەشلەزى
۳۰	ئه‌توانم بېرو ۋاکانى ھاپریيام دەرېم و ئاپاستەيان بکەم بەرەو بە دیھینانى ئامانجە‌کانيان
۳۱	ئامازە ھەلچونىيە کان درك پى ئه‌کەم وەك دەرپىنە کانى ۋوخسار كە له خەلکىيە وە دەرەدە کەون
۳۲	ئه‌توانم تۈرەبۈونى خەلک ھېئور بکەمە وە
۳۳	ھېمن دەرئە‌کەم وە رچە‌نە بارودو خەكەش يارمه‌تىدەر نەبىت
۳۴	ھەستە نه‌رینیيە کانم بە ئاسانى لە بېر ئه‌کەم
۳۵	تواناي كۆنترۆلکردنى ھەستە نه‌رینیيە کانى خۆم هه‌يە و دەتوانم خۆم وادەربىخ كە باشم.
۳۶	تواناي كۆنترۆلکردنى ھەستە کانم هه‌يە لە کاتى ۋوبەر بۇنە وەي ھەر مەترسىيە كدا

پاشکۆي (۲۳)

مانە‌وهى بېرگە‌کانى زىرە‌کى ھەلچۇونى دواى راستگۆيى بونياىي

ژ	بېرگە‌کان
۱	ئه‌توانم درك بە سروشى ھەستە ئه‌رینىيە کان و نه‌رینىيە کانم بکەم
۲	توانام هه‌يە ھەلچونە کانى خەلک لە دەرپىنە ۋوخسار و تۆنۈ دەنگىيان بناسمە وە
۳	ئه‌توانم دلخوشى بە دېبىئىم لە زىر ھەر بارودو خىكداپى
۴	تواناي بېياردانم هه‌يە بؤ خۆم
۵	کاتىك تۈرە ئەبم ئه‌توانم تۈرە بېرگە‌کەم ھېمن بکەمە وە بؤ ئه‌وهى شوينەوارە‌کانى لە ۋوخسارم دەرنە‌کە وېت
۶	پېشىپوانى ھەلچونە کانى كەسانى تر ئە‌کەم و هانيان ئەدەم بەرەنگارى ئه‌و فشارانه بىنە وە كە ۋوبەر بۇيان دەبىنە وە
۷	ھاوسۆزى لە گەل ھەلچونە کانى كەسانى تر واملى ئە‌کات بەزەيم پېيانا بېتە وە
۸	خۆم لە شوينى كەسانى تر دائەنیم بؤ ئه‌وهى ھەست بە كىشە و خەمە‌کانيان بکەم

۹	ههست به بیویستیه کانی که سانی تر ئه کەم
۱۰	دلته نگ ئەبم کاتىك ههستى کەساني تر بىرىندار ئەكەم
۱۱	يارمه تى کەساني تر ئەدەم بۇ ئەوهى ههست بە باشتىر بکەم
۱۲	ئاسانە سۆز و هەستى خەلگى بىزانم
۱۳	بەشدارىكىردى سۆزدارانەي کەساني ترم لايپەسەندە كاتىك توشى كىشە ئەبن
۱۴	ئەوپەرى ھەولم ئە خەمە گەر بۇ ئەنجامدانى ئە و كارەي پېيم سېير دراوه ھەرچەندە روپەرووی ئاستەنگىش بەم
۱۵	كۆشش ئەكەم ھەستى شكسىتى نەھىئەم كە ۋىيگە لە بەردەم كارەكەنم
۱۶	توانام ھەيە كۆنترۆلى ئە و ھەست و فشارانە بکەم كە ۋىيگە لە بە دىيەينانى ئامانجە كەم
۱۷	كەساني تر هان ئەدەم بۇ داهىنان و وەگەر خىستنى بىرۇكە كان
۱۸	ھەلچونە نەرينىيە كامن دەخەمە لاوه لە كاتى بىياردان و جىيەجىكىردى كاري داوا كراودا
۱۹	ئەتوانم ھاوارىيەتى نوى دروست بکەم
۲۰	يارمه تى پېشكەشى ھەموو ھاوارپىيانم ئەكەم
۲۱	ئەتوانم كارىيگەر يىم ھەبىت لەسەر كەساني تر
۲۲	چەند چالاكىيەك ئەكەم چوار دەورم دلخۇش بىكەت
۲۳	ئەوپەرى ھەولم ئە خەمە گەر بۇ ئەنجامدانى كارە گۈنگە كان
۲۴	لىپىچىنە وە لە خۆم ئەكەم دواي ئەوهى بىركردنە وەم ئەشلەمۇنى
۲۵	ئەتوانم بىرۇ راكانى ھاوارپىيانم دەرپىرم و ئاپاستەيان بکەم بەرە و بە دىيەينانى ئامانجە كانيان
۲۶	ئاماژە ھەلچونىيە كان درك پى ئەكەم وەك دەرپىرنە كانى ۋوخسار كە لە خەلگىيە وە دەرددە كەون
۲۷	ئەتوانم توبە بۇونى خەلگ ھېبور بکەم وە
۲۸	ھېمن دەرئەكە وەم ھەرچەندە بارودۇ خەكەش يارمه تىدەر نەبىت
۲۹	تواناي كۆنترۆللىكىردى ھەستە كامن ھەيە لە كاتى بوبەر بۇونە وەي ھەر مەترسىيە كدا

پاشکۆی (٢٤)

ئەنجامدانى جىڭىرى بۇ پىوانە ئىزىدەن كى ھەلچوونى

زانكۆي سليمانى/كۆلچى پەروەردەي بىنەرەت

بەشى زانستى كۆمپيوتەر - ماستەر

خويىندكارى ئازىز.....

تۈيىزەر تۈيىزىنە وەيەك ئەنجامدەدات بەناونىشانى(پەيوەندى ئاستى بەكارهەينانى تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكىردن بەپالىنەرى فېرىبۇون و زىرەكى ھەلچوونى لاي خويىندكارانى زانكۆي سليمانى) بۇ ئەم مەبەستە داوا لەبېرىزتان دەكەم نىشانە (✓) بەرامبەر ئەو بىزادەيە دابىنەن كەگۈزارشت لەبىرۇ و بۇچۇنى بەرىزتان دەكەت، ئەم فۆرمە بۇ مەبەستى زانستى بەكاردىت و پىويىست بەناو نوسىن ناكات، ھاوكارىكىردىن ئەنلىكەن خزمەتكىرىنى بەزانست.

رەگەز: نىر ()	مۇ ()
كۆلچى: ئەندازىيارى () ، زانست () ، پەروەردە زانستەكان () ، زانستە مەرقۇقايدەتىيەكان () زمان () ، پەروەردەي بىنەرەت ().	
بەش: زانستى ()	مەرقۇقايدەتى ()
قۇناغ: يەكەم ()	دۇوھم ()
چەند كاتىزمىر تەكىنەلۆجىيات زانىارى و پەيوەندىكىردىن بەكار دەھىنەت لە رۆزىكدا؟	
٢-١ كاتىزمىر () ، ٣-٤ كاتىزمىر () ، ٥-٦ كاتىزمىر () ، ٧-٨ كاتىزمىر ()	

بەسەرپەرشتى

تۈيىزەر

پ.ى.د. حسن فخرالدین خالد

سەركەوت جمال محمد

د. ئاكۇ محمد عبدالله

ز	پرگه کان	به سه رمدا جیبه جن نایت	کم به سه رمدا جیبه جن د ه بیت	هندیک جار به سه رمدا جیبه جیندہ بیت	زور به سه رمدا جن به جیندہ بیت	هه میشه به سه رمدا جیبه جن د ه بیت
۱	ئه تو انم درك به سروشى هه سته ئه ریئنیه کان و نه ریئنیه کانم بکه م					
۲	تو انم هه يه هه لچونه کانی خه لک له ده ریئنی رو خسار و تؤنی ده نگیان بناسم و					
۳	ئه تو انم دلخوشی به دیینم له ژیر هه ر بارود خیکدابی					
۴	تو انای پریاردانم هه يه بو خوم					
۵	کاتیک تو ره ئه بم ئه تو انم تو ره بیه که م هیمن بکه مه و بو ئه وهی شوینه واره کانی له رو خسارم ده رنه که ویت					
۶	هه ست به په شیمانی ده که م له به رهندی قسه که کردو مه و دلی به رام به رم نیگه ران کردو					
۷	پشتیوانی هه لچونه کانی که سانی ترئه که م و هانیان ئه ده م به ره نگاری ئه و فشارانه بینه وه که رو به رویان ده بنه وه					
۸	و دلامی هه لچونه کانی که سانی تر ده دمه و هاوسؤزی له گه ل هه لچونه کانی که سانی تر وام لى					
۹	ئه کات به زهیم پییانا بیته وه					
۱۰	خوم له شوینی که سانی تر دائه نیم بو ئه وهی هه ست به کیش و خه مه کانیان بکه م					
۱۱	هه ست به پیویستیه کانی که سانی تر ئه که م					
۱۲	دلته نگ ئه بم کاتیک هه ستی که سانی تر بییندار ئه که م					
۱۳	یارمه تی که سانی تر ئه ده م بو ئه وهی هه ست به با شتر بکه م					
۱۴	ئاسانه سؤز و هه ستی خه لکی بزانم					
۱۵	له خه لکانه تو ره م که به پرسیاری دو باره هه راسانم ئه کهن					
۱۶	به ئاسانی ئه تو انم خوم بخه مه ئاستی که سانی تر					
۱۷	به شداری کردنی سؤزدارانه که سانی ترم لایه سه نده کاتیک تو شی کیش ئه بن					
۱۸	ئه و په ری هه ول م ئه خه مه گه ر بو ئه نجا مدانی ئه و کارهی پییم سپییر دراوه هه رچه نده رو به رو وی ئاسته نگیش بم					
۱۹	کوشش ئه که م هه ستی شکستی نه هیل م که ریگره له به ردهم کاره کانم					
۲۰	تو انم هه يه کونترولى ئه و هه ست و فشارانه بکه م که ریگره له به دیهینانی ئاما مجھه که م					

					کهسانی تر هان ئهدم بۇ داهینان و وەگەر خستنى بىرۋەكەكان	٢١
					ھەلچونە نەريئىنە كانم دەخەمە لاوە لەكتى بېياردان و جىبىھە جىيەرىدىنى كارى داوا كراودا	٢٢
					ھەست بە نا ئومىدى و خەمناكى ئەكەم بۇ ئە و كارانە ئەنجامم نەداون	٢٣
					ئەتوانم ھاۋپىتى ئى نۇي دروست بىكەم يارمەتى پىشىكەشى ھەمو ھاۋپىتى ئەكەم	٢٤
					ئەتوانم كارىگە رىيم ھەبىت لەسەر كەسانى تر چەند چالاكيە ئەكەم چوار دەورم دلخۆش بکات	٢٥
					ئەۋپەرى ھەولم ئەخەمە گەر بۇئەنجامدانى كارە گۈنگەكان	٢٦
					لىپىچىنە وە لە خۆم ئەكەم دواى ئەوهى بىرگەرنە وەم ئەشلەزى	٢٧
					ئەتوانم بىرۇ راكانى ھاۋپىتى دەرىبىم و ئاراستەيان بىكەم بەرەو بەدېھىنانى ئامانجە كانىيان	٢٨
					ئاماژە ھەلچونىيە كان درك پىن ئەكەم وەك دەرپىتىنە كانىي روخسار كە لە خەلکىيە وە دەردەكەون	٢٩
					ئەتوانم تۈرەبۈونى خەلک ھېبور بىكەم وە ھېمن دەرئەكە وەم ھەرچەندە بارودۇ خەكەش	٣٠
					يارمە تىدەر نەبىت ھەستە نەريئىنە كانم بە ئاسانى لەبىر ئەكەم	٣١
					تواناي كۆنپىۋەلەرىدىنى ھەستە نەريئىنە كانى خۆم ھە يە و دەتوانم خۆم وادەربىخ كەباشم.	٣٢
					تواناي كۆنپىۋەلەرىدىنى ھەستە كانم ھە يە لەكتى روبەرۇبۇنە وەي ھەر مەترسىيە كدا	٣٣

پاشکۆی(٢٥)

ئەنجامدانى پىوانەكان بەشىوهى كۆتايى

زانكۆي سلیمانى

كۆلچى پەروھەدى بىنەرەت

بەشى زانستى كۆمپيوتهر - ماستەر

خويىندكارى ئازىز.....

سلاۋى زانست

ئەم فۆرمەي بەر دەستت، پىوهرىكى زانستىيە لە چوار چىوهى نامەي ماستەرە بەناوئىشانى (پەيوەندى ئاستى بەكارهەينانى تەكىنەلۆجىا زانيارى و پەيوەندىكىردن بە پالنەرى فيربۇون و زىرەكى هەلچۇونى لاي خويىنكارانى زانكۆي سلیمانى) و پىكھاتووه لەچەند بېرىگەيەك كە بىرىتىن لەھەندىك هەلۋىستى زىيانى رۆزانە، رەنگە لەگەلياندا ھاۋرا بىت و لەوانەشە راي جياوازت ھەبىت. تاكايدى بەوردى بىانخويىنه رەھو و بەئاماژە كىردىن بە نىشانە (✓) بۇ يەكىك لەو پىنچ بىزاردەيە، هەلۋىستى خۆت دىيارى بکە.

ھيوادارىن راستگۈيانە (ھەروەك چاودىرى دەكەين لىت)، ھاۋاكارمان بىت و بۇ ھەر بېرىگەيەك تەنها يەك بىزاردە دەستتىشان بکەيت. لەۋەش دلىابە كە هيچ بېرىگەيەك راست يان ھەلە نىيەو وەلامى ئىۋەش تەنها بۇ مەبەستى توپىزىنە وەي زانستى بەكاردەھىنرىت... تاكايدى وەلامى سەرجەم بېرىگە كان بىدەرەھو.

لەگەل رىيّزا

رەگەز: نىئر ()	مى ()
كۆلچى: ئەندازىيارى () ، زانست () ، پەروھەدى زانستەكان () ، زانستە مروۋاپايەتىەكان () زمان () ، پەروھەدى بىنەرەت ().	
بەش: زانستى ()	مروۋاپايەتى ()
قۇناغ: يەكم ()	دوووهم ()
ئايىھەنەلۆجىا زانيارى و پەيوەندىكىردىن بەكار دەھىنەت ؟ بەلى ()	نەخىر ()
چەند كاتزمىر تەكىنەلۆجىا زانيارى و پەيوەندىكىردىن بەكار دەھىنەت لە رۆزىكىدا؟	
۱-۲ كاتزمىر () ، ۳-۴ كاتزمىر () ، ۵-۶ كاتزمىر () ، ۷-۸ كاتزمىر ()	

بەسەرپەرشتى

تۆيىزەر

پ.ي.د. حسن فخرالدين خالد

سەركەوت جمال محمد

د.ئاكۇ محمد عبدالله

پیوه‌ری ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن

پرگه کان	ژ	هه رگیز	هه ندیکجار	به‌ده‌گمه‌ن	به‌ده‌گمه‌ن	زور‌جار	هه میشه
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن کورسی خویندن سه‌رنجراکیشتر و زیندووتر ده‌کات بوم.	۱						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دات بو زیادکردنی ده‌ستکه‌وتی ئه‌کادیمی و به‌ده‌ست هینانی نمره‌ی باشت.	۲						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دات بو دوزینه‌وهی سه‌رچاوه‌کانی فیربوون.	۳						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دات له‌هاندانم که‌زیاتر بروام به‌خۆم هه‌بیت بوبه‌شداریکردن له‌چالاکیه‌کانی ناو پولدا.	۴						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن ژینگه‌یه‌کى په‌روه‌رده‌بی شیاو بو فیربوونم دابین ده‌کات.	۵						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تی پیش خستنی پروسەی خویندن و فیربوونم دده‌دن.	۶						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دهن له‌دوزینه‌وهی وهلامی ئه‌ركه‌کانی ماله‌وه‌مدا.	۷						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن ده‌رفه‌تی زیاترم بو ده‌ره‌خسینیت بو کارکردن.	۸						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن گه‌شە به‌توانا کام ده‌دات بو چاره‌سەرکردنی کیشە‌کانم.	۹						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دات بو زیاتر بیرکردن‌وهی داهینه‌رانه.	۱۰						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن پیداویستیه‌کى گونگى په‌روه‌رده‌بی.	۱۱						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دات بو ره‌خساندنی هه‌ندئ تاقیکردن‌وه کله‌واقدا ناتوانم ئه‌نجامی بده‌ین.	۱۲						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن وام لیده‌کات باشت بیروای خۆم ده‌ریزم.	۱۳						
ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن یارمه‌تیم ده‌دات بوبه‌ره‌پیدانی توانا کام به‌تاپیه‌تی له‌خویندن‌وه و نووسیندا.	۱۴						
شاره‌زاپیم هه‌بیه له به‌کاره‌هینانی ته‌کنه‌لوجیای زانیاری و په‌یوه‌ندیکردن.	۱۵						
کاتیک کۆمپیوته‌ر به‌کار ئه‌هینم له وانه‌کاندا هه‌ست به ئاسووده‌بی ده‌کەم.	۱۶						

					شاره زایم له به کارهینانی تۆرە کۆمە لایه تىيە کان و تەكىنە لۆجىای پە يوهندىكىرىن وام لىدە كات كارى سەرەتە خۆ بکەم.	١٧
					مامۆستاكا نام ھانم دەدەن بۇ ئەوهى سوود لە تەكىنە لۆجىای زانىارى و پە يوهندىكىرىن وەرگرم بۇ فېرېبوون.	١٨
					ئە وانانەت تەكىنە لۆجىای زانىارى و پە يوهندىكىرىن تىيىدا بە كارده هېنرېت، كاتىكى زىاتر لە بىرە وەرىمدا دەمېنە وە.	١٩
					كاتىكى زۆر لە به کارهینانى تەكىنە لۆجىای زانىارى و پە يوهندىكىرىن بە سەرەتە بەم.	٢٠
					سۇد لە تەكىنە لۆجىای زانىارى و پە يوهندىكىرىن وەرگرم لە كاتى ئەنجامدانى توېزىنە وە زانستىدا بۇ تەواو كىرىنى پرۇژە كەم.	٢١
					سۇد لە سەرچاوه ئەلكتۈرنىيە كانى (گۇفارە كانى زانكۆ و گۇفارە پەرەرددىيەن و زانستىيە كان) و سايىتە فېرکارىيە كانى وەلک (يوتىوب) وەرددە گرم بۇ فېرېبوون.	٢٢
					بە رنامەي پاوه رېپۆرتىت بە باشى بە كارده هېننەم بۇ ئەنجامدانى سېمىنارە كانم.	٢٣
					بە رنامەي ورد بە كارده هېننەم بۇ نووسىنى راپورتە كانم.	٢٤

پىوهرى پالنەرى فېرېبوون

ز	پىگە كان	ھەمېشە	زۆرجار	ھەندىكىجار	بەدە گەمن	ھەرگىز
١	سۇد وەرددە گرم لە بېرۇشكە نوبىيانەت لە زانكۆ فېرېيان دەبم.					
٢	ئەركە كانى زانكۆم بە باشتىرىن شىيە ئەنجام دەدەم.					
٣	خۆم بە بەرپىس دەزانم لە چالاكييە كانى خويىندىدا.					
٤	زۆر بەي وانە كانى زانكۆ سەرنجىم رادە كېشىت.					
٥	بە باشى دەزانم بەرددە وام گىرنىگى بە بابهە تەكانى زانكۆ بەدەم.					
٦	پابەندى رېنمايىيە كانى زانكۆ دەبم.					
٧	كەپاداشت بىكىيم بەپىي ھەول و كۆشىم دلخۇش دەبم.					
٨	پىيم خۆشە كارە كانى لىيم داوا دەكىيەت لە لايەن مامۆستاكا نام جىيە جىييان بکەم.					
٩	پابەند بۇونم بە ياسا كانى زانكۆ كەشىكى خويىندى خۆشم بۇ دروست دەكات.					
١٠	كۆشىشىرىدىم لە گەل ھاۋىيە كانى زانكۆم وادە كات نەرەتى باشتىر وەرگرم.					
١١	كە ئەركە كانى زانكۆ جى بە جى دەكەم ھەست بە ئارامى دەكەم.					

					هاوکاریکردنم له گەل هاوپىكىانم بۇ شىكىرىدنه وەي ئەركەكانى زانكۆ زۆر بەسودە.	١٢
					ھەركارىك پىيم بسىردىرىت له زانكۆ بەدلىسوزى جىبەجىيدەكەم.	١٣
					كىيپكى دەكەم له گەل هاوپىكىانم بۇ بەدەستهينانى نمرە باشتىر.	١٤
					پابەندى دەۋامى زانكۆ دەبم و لهەمۇ محازەرەكان ئاماڻى دەبم.	١٥
					خېزانەكەم ھاندەرمن بۇ بەدەست ھېننانى بپوانامەي زانكۆ.	١٦
					بەشدارى لەچالاڭى و سىمېنارەكانى زانكۆ دەكەم.	١٧
					مامۆستاكىانم يارمەتىم ئەدەن ھەركات پىويىستم بىت.	١٨

پىوهرى زىرهەكى ھەلچوونى

ز	برگەكان	ھەمەننىيەكەن و نەريئىنەكانىم بىكەم	دەتوانم درك بە سروشتى ھەستە ئەرىئىنەكان	بەسەرمدا جىيەجى نايىت	بەسەرمدا جىيەجى دەبىت	كەن بەسەرمدا جىيەجى دەبىت
١			دەتوانم درك بە سروشتى ھەستە ئەرىئىنەكان و نەريئىنەكانىم بىكەم			
٢			توانام ھەبە ھەلچونەكانى خەلڭ لە دەربىرىنى رو خسار و تۆنۈ دەنگىيان بناسىمە وە			
٣			دەتوانم دلخوشى بە دىبىيىنم لە ڦىرەھەر بارودو خىكادابى			
٤			تواناي بېياردانم ھەيە بۇ خۆم			
٥			كاتىك توپە دەبم دەتوانم توپەيىھەكەم ھېيىن بىكەمە وە بۇ ئەوهى شوينەوارەكانى لە ۋەرەقەنە دەرنە كەۋىت			
٦			پاشتىوانى ھەلچونەكانى كەسانى ترئەكەم و ھانىان دەدەم بەرەنگارى ئە و فشارانە بىنەوە كە ۋەرەقەنە دەبنەوە			
٧			ھاوسۇزى لە گەل ھەلچونەكانى كەسانى تر واملى دەكەت بەزەيم پېيانا بىنەوە			
٨			خۆم لە شوينى كەسانى تر دادەنیم بۇ ئەوهى ھەست بەكىشە و خەمە كانىيان بىكەم			
٩			ھەست بە پىويىستىيەكانى كەسانى تر دەكەم			
١٠			دلتەنگ دەبم كاتىك ھەستى كەسانى تر بىرىندار دەكەم			
١١			يارمەتى كەسانى تر دەدەم بۇ ئەوهى ھەست بە باشتىر بىكەم			
١٢			ئاسانە سۆز و ھەستى خەلگى بىزانم			

					بەشداریکردنی سۆزدارانەی کەسانى ترم لەپەسەندە کاتىك توشى كىشە دەبن	١٣
					ئەپەرى ھەولم دەخەمە گەر بۇ ئەنجامدانى ئەو کارەي پىيم سېپىر دراوه ھەرچەندە روبەرۇوي ئاستەنگىش بىم	١٤
					كۆشش دەكەم ھەستى شكسىتى نەھىئام كە رېڭەرە بەرددەم كارەكانم	١٥
					توانام ھە يە كۆنترۇلى ئەو ھەست و فشارانە بکەم كە رېڭەرە لە بە دىيەننائى ئامانجە كەم	١٦
					كەسانى تر ھان دەدەم بۇ داهىنان و وھگەر خستنى بىرۋەكە كان	١٧
					ھەلچونە نەرييئەكانم دەخەمە لاوه لە كاتى بېياردان و جييە جېيىركەنلىكىرىم كارى داوا كراودا	١٨
					دەتوانم ھاۋپىيەتى نۇئى دروست بکەم يارمەتى پېشکەشى ھەمو ھاۋپىيەنام ئەكەم	١٩
					دەتوانم كارىگەرەيم ھەبىت لەسەر كەسانى تر	٢٠
					چەند چالاكىيەك دەكەم چوار دەورم دلخۆش بکات	٢١
					ئەپەرى ھەولم دەخەمە گەر بۇئەنجامدانى كارە گرنگە كان	٢٢
					ئىپېچىنە وھ لە خۆم دەكەم دواي ئەوهى بېركىردنە وھم دەشلە ئىزى	٢٣
					دەتوانم بېرو راكانى ھاۋپىيەنام بىزانم و ئاراستەيان بکەم بەرەو بە دىيەننائى ئامانجە كانىيان	٢٤
					ئامازە ھەلچونىيە كان درك پىي دەكەم وھك دەرپىيەنە كانى ۋەخسار كە لە خەلکىيە وھ دەردەكەون	٢٥
					دەتوانم تۈرەبۇونى خەلک ھېئور بکەمە وھ يارمە تىيدەر نەبىت	٢٦
					ھېمەن دەردەكەم ھەرچەندە بارودو خەكەش تowanai كۆنترۇلكردىنى ھەستەكانم ھە يە لە كاتى	٢٧
					روبەرۇونە وھى ھەر مەترسىيە كدا	٢٨
					روبا	٢٩

حكومة اقليم كوردستان - العراق
وزارة التعليم العالي والبحث العلمي
جامعة السليمانية
كلية التربية الأساسية
قسم علوم الكمبيوتر

مستوى استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال وعلاقته بدافعية التعلم والذكاء الانفعالي لدى طلبة جامعة السليمانية

رسالة مقدمة الى مجلس كلية التربية الاساسية في جامعة السليمانية كجزء من

متطلبات نيل درجة الماجستير في طرائق تدريس علوم الكمبيوتر

من قبل

سهرکه و سه رکه و جمال محمد

بإشراف

د. ئاكوٽ محمد عبدالله

أ.م.د. حسن فخرالدين خالد

١٤٤٤ هجري

٢٠٢٢ ميلادي

٢٧٢٢ كوردي

ملخص البحث

يهدف البحث الحالى معرفة العلاقة بين مستوى استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال، بدافعية التعلم و الذكاء الانفعالي لدى طلبة جامعة السليمانية، مرتكزاً على المتغيرات الآتية (الجنس، الفرع الدراسي، المرحلة الدراسية). وعدد ساعات استخدام تكنولوجيا المعلومات و الاتصالات و الفرق بينهما في مستوى دافعية التعلم و الذكاء الانفعالي، و كذلك معرفة الفروق المعنوية في مستوى دافعية التعلم و الذكاء الانفعالي و فقاً للكليات(العلمية و الانسانية). اعتمد الباحث منهج البحث الوصفي الارتباطي و المقارن و قام باختيار عينة طبقية تناسبية بطريقة عشوائية بلغت(٩٩٥)طالباً و طالبة من مجتمع البحث البالغ (٢١٦١)طالباً و طالبة ، وفيما يخص ادوات البحث، استخدم مقياس(تكنولوجيا المعلومات و الاتصال) الذى قام ببنائه، كما استخدم الباحث مقياس(الدافعية التعلم و الذكاء الانفعالي) وذلك بالاستفادة من البحوث السابقة. وقد طبق الباحث المقاييس بعد استخراج صدق و ثبات المقاييس . ومن أهم الوسائل الاحصائية مستخدمة(الوسط الحسابي، انحراف المعياري، معامل إرتباط بيرسون، اختبار تائي، تحليل التباين)، وأظهرت النتائج ما يلى:

١. مستوى إستخدام تكنولوجيا المعلومات و الاتصال لدى طلبة جامعة السليمانية عالي.
٢. عدم وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى استخدام تكنولوجيا المعلومات، بين الجنسين(الإناث و الذكور).
٣. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى استخدام تكنولوجيا المعلومات و الاتصال بين الفرعين الدراسيين(العلمية و الانسانية) ولصالح الفرع العلمي.
٤. عدم وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى استخدام تكنولوجيا المعلومات و الاتصال بين الطلبة وفقاً لمتغير المرحلة دراسية(الأولى، الثانية).
٥. مستوى الدافعية للتعلم عالي لدى طلبة جامعة السليمانية بشكل عام.
٦. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى دافعية التعلم بين الجنسين(الإناث و الذكور) لصالح الإناث.
٧. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى دافعية التعلم بين فرعي الدراسة(العلمية و الانسانية) ، ولصالح الفرع العلمي.

٨. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى دافعية التعلم حسب المرحلة الدراسية(الأولى و الثانية)، ولصالح المرحلة الأولى.
٩. مستوى الذكاء الانفعالي لدى طلبة جامعة السليمانية عالي.
١٠. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى الذكاء الانفعالي بين الجنسين(الإناث و الذكور) ولصالح الإناث.
١١. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى الذكاء الانفعالي بين فرعي الدراسة(العلمية والانسانية)، ولصالح الفرع العلمي.
١٢. وجود فروق ذات دلالة احصائية في مستوى الذكاء الانفعالي حسب المرحلة دراسية(الأولى و الثانية)، ولصالح المرحلة الأولى.
١٣. فيما يتعلق بعدد ساعات استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال والنسب المئوية المتكررة، تبين أن (٤٤%) والذي يعادل (٤٤٣) طالبا من عينة البحث يستخدمون تكنولوجيا المعلومات والاتصالات مدة (١-٢) ساعة، و (٣٣.١%) أي ما يعادل (٣٢٩) طالبا من عينة البحث يستخدمونها مدة (٣-٤) ساعة، و (٣٣.٧%) والذي يعادل (٣٣٥) طالبا من عينة البحث يستخدمون تكنولوجيا المعلومات والاتصالات مدة (٥-٦) ساعة. في حين إن (١٨.٩%) والذي يعادل (١٨٨) طالبا من عينة البحث يستخدمونها مدة أكثر من ٧ ساعات.
١٤. العلاقة بين استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصال مع دافعية التعلم والذكاء الانفعالي علاقة طردية، ومع أزيداد مستوى أي منها يزداد مستوى الآخر والعكس صحيح، كما أظهرت النتائج أن إزيداد ساعات استخدام تكنولوجيا المعلومات والاتصالات تزيد من مستوى دافعية التعلم والذكاء الانفعالي.
١٥. العلاقة بين دافعية التعلم والذكاء الانفعالي هي علاقة طردية ، ومع زيادة مستوى كل منها يزداد الآخر والعكس صحيح.
- وفي ضوء نتائج البحث قدم الباحث بعض التوصيات و المقترنات في ضوء النتائج.

Abstract

The aim of this study is to find the relationship between the use of ICT, Learning motivation and Emotional Intelligence among students of University of Sulaimani, to knowing their differences based on the following demographic variables:(gender, branch of study, stage of study).Knowing the number of hours of using information and communication technology and their differences in the level of Learning Motivation and Emotional Intelligence.Knowing the difference in the level of learning motivation and the intelligence of rising according to colleges. The researcher has used a descriptive and correlative method as a method of the study. The participants were the students of University of Sulaimani for morning class which were (21161) students. The sample consisted of (995) male and female students who were randomly proportional stratified chosen from (21161) students. The researcher has used ICT measurement which was created by the researcher, as well as the Learning Motivation and Emotional Intelligence measurement which were prepared by the researcher. After extracting Validity and Reliability, The researcher has used these techniques in IBM SPSS (Mean, Std-deviation,T-Test,Pearson and one way ANOVA. the results indicated that:-

1. The level of using ICT was high among students .
2. There are no significant differences among students in using ICT between genders.
3. There are significant differences between specializations in favor of scientific.
4. There are no significant differences among students in using ICT between stage of study (first and second).
5. The level of learning motivation was high among students.
6. There are significant differences among students in level learning motivation between genders in favor of Female.
7. There are significant differences among students in level learning motivation between specializations in favor of scientific.
8. There are significant differences among students in level learning motivation between stages in favor of first stage .
9. The level of Emotional Intelligence was high among students.

10. There are significant differences among students in level Emotional Intelligence between genders in favor of female.
11. There are significant differences among students in level Emotional Intelligence between specializations in favor of scientific.
12. There are significant differences among students in level Emotional Intelligence between stages in favor of first stage .
13. About the number of repetition sermons and hundreds of times in the result, it was revealed that 14.4% of the students (143) in the research sample (1-2)hours They use ICT, and 33.1%, compared to 329 students in research samples that (3-4) hours They use ICT, Also, it is 33.1%(329) of the study samples that (3-4)hours use the ICT, and also from (33.7%) to (335) In the research sample, (5-6) hours use ICT, and 18.9%, 188 of the study samples are more than 7 hours. They use the information and communication technology.
14. The relationship between using ICT with learning motivation and Emotional Intelligence is a direct relationship, as the level of one increase when the other increases, and vice versa finally the results show that the hours of using ICT will increase the level of Learning Motivation and Emotional Intelligence .
15. The relationship between learning motivation and Emotional Intelligence is a direct relationship, as the level of one increase when the other increases.

In light of the results, the researcher presents some recommendations and suggestions.

Kurdistan Regional Government – Iraq

Ministry of High Education & Scientific Research

University of Sulaimani

College of Basic education

Computer Science department

**the Level of Using ICT and its relationship to
Learning Motivation and Emotional Intelligence
by the Students of University of Sulaimani**

**A Thesis submitted to the college of Basic Education Council at
Sulaimani University as a partial Fulfillment for the Degree of
Master of Methods of Teaching Computer Science.**

**By
Sarkawt Jamal Mohammed**

**Supervised
Asst.prof.dr.Hassan Fakhradin Khallid
dr.Ako Muhammad Abdulla**

1444 H

2722 K

2022 AD